

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt • 12

Anıtkabir Derneği Yayınları

-I-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

“Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları,
Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle”

Cilt 12

Fransızca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları

-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü

Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan

Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara

Tel: 0.312. 495 02 25•26•27

Kapak

Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni

Murat Mutluoğlu • Yeter Mutluoğlu

Hüseyin Kurt

Film

Candan Repro-Ankara

Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı

Pelin Matbaası - Ankara

Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:

975-95835-2-6

Cilt ISBN No:

975-8563-04-1

Her Hakkı

Anıtkabir Derneği'ne Aittir.

Tel: 0.312. 230 12 22

ANKARA • 2001

**Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve
yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu
harflerle dizilmiştir.**

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme

Bekir Koç • Haldun Eroğlu

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

*Fransızca tercümelerin bir kısmı ile İngilizce, Almanca,
İtalyanca ve Yunanca tercümelerin tamamı Ankara Üniversitesi
TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından yapılmıştır.*

TÖMER Tercüme Editörü

Dr. Gülser Akdoğan • Tülin Yalman • Emel Zeytin

Fransızca Tercüme

Ali Osman Durmuş • Dilşad Özdamar • Özkan Güngör
Nurhayat Atan • Çelebi Akdaş • Şebnem Sunengin Çakır
Bayram Köse • Sebahat Alan

İngilizce Tercüme

Özlem Kitapçı Kara • Önay Çokluk • Fatih Ekinci

Almanca Tercüme

Ayşe Bahşi • Özmen Kara

İtalyanca Tercüme

Suna Ertekin

Yunanca Tercüme

Özge Ceylan

KITABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

İçindekiler

Kitabın Hazırlanışı Hakkında Bilgi	..III
Med Savaşlarına Kadar Doğu'nun Eski Tarihi	..1-128
Halkların Genel Tarihi	..129-185
İsrail Halklarının Tarihi	..187-196
Dünya Tarihi IV (Eski Çin)	..197-207
M.Ö. IV. Yüzyıla Kadar Akdeniz Dünyası	..209-220
İlk Uygarlıklar	..221-318
Yunan Halkının Oluşumu	..319-392
Evrensel Tarih ve Coğrafya Sözlüğü	..393-401
Dünya Tarihi ve Coğrafya Sözlüğü	..403-407
İnsan ve Dünya	..409-432
Dünya Tarihinin Özeti	..433-455
IV. Yüzyıldan Günümüze Kökler	..457-467
Avrupa'nın Entelektüel Gelişiminin Tarihi	..469-474
Asya Tarihine Giriş	..475-484

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Sam-sun Gazi İl Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılammıştır. Ulaşılmayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'mizde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

- Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.
- Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.
- Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.
- Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.
- ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.
- Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

- Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.

- Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak ke-
limelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine
hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz
terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.

- Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde
güncelleştirilmiş, ulaşılamayanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alın-
mıştır.

- Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale
edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır.

- Kitap ve dergiler konularına göre [Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.] ayrılmış
ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkma-
yacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Ese-
rin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı
inancındayız.

Recep Cengiz
Yayın Koordinatörü

HISTOIRE ANCIENNE DE L'ORIENT

JUSQU'AUX GUERRES MÉDIQUES

PAR

FRANÇOIS LENORMANT

PROFESSEUR D'ARCHÉOLOGIE PARÈ LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

Ouvrage couronné par l'Académie Française

NEUVIÈME ÉDITION

Revue, corrigée, considérablement augmentée et illustrée de nombreuses figures d'après les monuments antiques.

TOME PREMIER

LES ORIGINES. — LES RACES ET LES LANGUES

1669
PARIS

A. LEVY, LIBRAIRE-ÉDITEUR, 13, RUE LAFAYETTE

(près l'Opéra)

1881

MED SAVAŞLARINA KADAR

DOĞU'NUN ESKİ TARİHİ

MİLLİ KÜTÜPHANE NEZDİNDE ARKEOLOJİ PROFESÖRÜ
FRANÇOIS LENORMANT

Fransa Akademisi tarafından onurlandırılmış eser.

DOKUZUNCU BASKI

BİRİNCİ CİLT
KÖKLER – İRKLAR VE DİLLER

1669
PARİS

A. LEVY, KİTAPÇI – EDITÖR, 13, RUE LAFAYETTE
(OPERA YAKINI)
1881

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1669

Yazar : François Lenormant

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : XXVI + 473

Not : Kitabın ilgili bölümleri Orhan Öztaşkın tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa: IX

Nous croyons pouvoir affirmer que le lecteur trouvera dans notre livre le résumé complet de l'état des connaissances à l'heure présente, sauf bien entendu le degré d'imperfection que nul homme — et nous moins qu'aucun autre — ne saurait se vanter d'éviter.

Sayfa IX

BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ (Özeti)

Okuyucunun kitabımızda, yetersizlikler hariç olmak üzere - ki hiç bir insan bu yetersizlikleri engelleyemez - şu anki bilgilerimizin tamamının bir özetini bulacağını onaylıyoruz.

Sayfa: 100

Il est certain, d'ailleurs, que deux des fleuves paradisiaques sont les plus grands fleuves qui prennent leur source dans le massif du Belourtagh et de Pamir, l'un vers le nord et l'autre au sud.

Sayfa 100

İNCİL ÖĞRETİLERİNE PARALEL GELENEKLER

Onun için iki kutsal nehir [Gi'hon yani Oxus ve İndüs], kaynaklarını **Belourtagh ve Pamir** kütlesinden alan, biri kuzeye doğru, biri güneye doğru giden en büyük nehirlerdir.

Sayfa: 101

C'est

en se fondant sur ces faits, et sur quelques autres qui viennent les confirmer, que sir Henry Rawlinson et M. Friedrich Delitzsch ont cherché à prouver que les Babyloniens avaient localisé la tradition édénique dans leur propre contrée, et que la narration biblique a aussi en vue la même donnée de situation. Et, en effet, il est facile de retrouver dans la Babylonie et la Chaldée quatre cours d'eau à qui l'on appliquera très bien les caractéristiques fournies par la Genèse pour ceux qui sortent du jardin de 'Eden : d'abord les cours principaux de l'Euphrate et du Tigre, qui seront le Phrath et le 'Hid-Deqel ; puis le Choaspès (appelé Sourappi dans les textes cunéiformes), qui coule le long de la contrée de 'Elam où sont les Cosséens, et qui sera, par conséquent, le Gi'hon ; enfin le bras occidental de l'Euphrate (l'Ougni des documents indigènes), que l'on identifiera au Pischon, d'autant plus

Sayfa 101

Sir Henry Rawlinson ve Friedrich Delitzsch söylemlerinde bu olaylara ve bunları onaylayan bazı olaylara dayanmaktadırlar. Bu bilim adamları, Babillilerin kutsal geleneği kendi bölgelerinde uyguladıklarını ve İncil öğretisinin de aynı veriyi verdiğini belirtmektedirler. Aslında, Babil ülkesinde ve Kalde'de, cennet bahçesinden çıktığı Genese [Yaratılış] tarafından belirtilen dört ırmağın özelliklerin taşıyan ırmakları bulmak çok kolaydır. Öncelikle Fırat'ın ve Dicle'nin ana kolları ki bunlara Phrath ve Hid-Deqel denilmektedir. Daha sonra Gi'hon adını alacak olan Choaspes (cuneiforme metinlerinde Sourappi olarak anılmaktadır) gelmektedir. Nihayet, Hanoch qainite üzerinde bu şehre Genese öğretilerini aktaran Pischon'a göre Fırat'ın batı kolu (mahallî belgelere göre Ougni) geriye kalan ırmağı oluşturmaktadır.

Sayfa: 104

C'est donc bien au plateau de Pamir qu'a trait originairement le récit biblique sur le jardin de 'Eden, aussi bien que la tradition iranienne de l'Airyana Vaedja. Et l'assimilation des fleuves paradisiaques à ceux de cette contrée doit être faite de la manière suivante : Gi'hon=Oxus ; Pischon=Indus ; 'Ihid-Deqel=Tarim ; Phrath=Iaxarte. Mais dans la forme où nous possédons ce récit, au premier fond de la description traditionnelle, qui avait en vue cette région lointaine, se sont superposés certains traits empruntés à la Chaldée, lesquels se rattachent à une localisation postérieure de la donnée du paradis terrestre sur le cours inférieur du Tigre et de l'Euphrate.

Sayfa 104

Bundan dolayı, İran'ın Airyana Vaedja geleneğinde olduğu gibi, Pamir platosunda da Eden (Cennet) bahçesiyle ilgili ilncil öğretisine rastlanmaktadır. Bu bölgedeki kutsal nehirlerin özümsemesi şu şekilde cereyan etmiştir : Gi'hon : Oxus, Pischon : Indus, Hid-Deqel : Tarim, Phrath : Iaxarte. Fakat bu anlatıya sahip olduğumuz biçimde, bu uzun geçmiş bölgesini göz önünde tutan geleneksel tanımın temelinde Kalde'den alınmış bazı izler bulunmaktadır. Oysa Kalde, Dicle ve Fırat'ın alt çığırlarında yerleşmiş olan dünya cennetinin dışında bir yerlerde bulunmaktadır.

Sayfa: 120

* Description de la formation du globe

Ils ont pris surtout une importance exceptionnelle depuis que la paléontologie humaine s'est constituée comme une branche à part de l'archéologie préhistorique. Celle-ci, lorsque les savants des pays scandinaves en ont jeté les premières bases, n'étendait pas ses investigations au delà de l'époque actuelle de la formation de l'écorce du globe, au delà du temps où les continents prirent à peu de chose près le relief que nous leur voyons aujourd'hui.

* Dünyanın oluşumunun tanımı

Sayfa 120

Avrupada tespit edilen olaylar, insan paleontolojisi, tarih öncesi arkeolojisinin bir dalı olarak ortaya çıktığından beri ayrıcalıklı bir öneme sahiptir. Bu bilim dalı, İskandinav ülkelerinin bilginleri ilk temellerini attıklarından beri, dünyanın kabağının oluştuğu gerçek dönemin dışında, kıtaların onları bugün gördüğümüz şekle pek az benzediği dönemin dışında araştırmalarını genişletmemektedir.

Sayfa: 121

C'est dans les étages supérieurs du groupe de terrains désigné sous le nom de miocène, c'est-à-dire dans les couches de sédiments déposés vers le milieu de la grande période géologique appelée époque tertiaire, que l'on a cru retrouver dans nos pays les plus antiques vestiges de l'existence de l'homme.

* Tersiyer dönemdeki ilk insanlık kalıntıları

*
Hüman Vestige
de l'existence
humaine à
l'époque tertiaire

Sayfa 121

Ülkelerimizde insan varlığının en eski kalıntılarını, Miyoken adı altında tanımlanmış arazi gruplarının daha üstteki katmanlarında arayabiliriz. Yani, bu kalıntıları tersier dönem olarak adlandırılan büyük jeolojik dönemin ortalarına doğru çekilmiş sediment katmanlarında bulmayı umabiliriz.

Sayfa: 122

*

Silex form
gastor, de
terre miocènes
supérieures.

Silex éclaté en forme de grottoir, des ter-
raires miocènes su-
périeures.

* Rende biçiminde kırılarak hazırlanmış çakıtaşı, miyoken üst katmanlarından

Sayfa 122

Resim altı yazı: Rende biçiminde kınlarak hazırlanmış çakıltaşı, miyoken üst katmanlarından.

Sayfa: 122

*
Buzulatma-
nın, glaci-

A la modification de la flore de nos pays correspond une modification parallèle de la faune, en rapport avec le changement du climat.

Celui-ci, du reste, alla rapidement en s'accroissant de plus en plus. La baisse de la température, par suite de causes qui restent encore absolument inconnues, en vint au point de produire les phénomènes, aujourd'hui parfaitement constatés, de la première époque glaciaire.

* D'après le Précis de paléontologie humaine, de M. le docteur Hamy. La pièce a été extraite, par M. l'abbé Bourgeois, des marnes lacustres de Thenay (Loir-et-Cher).

* Sıcaklık düşmesi Buzul Çağı

Sayfa: 123

**

Le climat moyen de l'Europe, descendu bien au-dessous de ce qu'il est aujourd'hui, donna naissance à d'immenses accumulations de glace qui couvrirent toute la Scandinavie, toute l'Écosse et tout le plateau central de la France d'une calotte uniforme, pareille à celle qui enveloppe aujourd'hui le Groënland, et remplirent les vallées de toutes les chaînes de montagnes jusqu'à leurs débouchés dans les plaines inférieures.

premier
glacière

** İlk Buz Çağı

Sayfa 122

Ülkelerimizde, iklimin değişmesiyle birlikte bir flora ve fauna [bitkisel küre ve hayvansal küre] değişikliği de olmuştur.

Bu olay, giderek önemini artırarak, daha da hızlanmıştır. Daha sonraları kesinlikle bilinmez kalan, bugün tamamen belirlenen sebeplerle birinci buz çağını yaratan olayları oluşturmuştur. [sayfa 123] Avrupa'nın ortalama iklimi, bugünkünden çok daha fazla soğumuş ve bütün İskandinavya'yı, bütün İskoçya'yı ve Fransa'nın

bütün orta platosunu, bugün Gröndland'ı kaplayan gibi bir buzdan şapka kaplamıştır. Bu buzdan şapka, bütün dağ vadilerini, alçak ovalardaki ağızlarına kadar örtmüştü.

Sayfa: 124

*

L'homme appar

L'homme avait apparu ou reparu dans nos contrées en même temps que les animaux que nous venons de nommer; et depuis lors les monuments de sa présence se succèdent sans interruption jusqu'à nos jours.

* İnsan ortaya çıkıyor.

Sayfa 124

İnsan, bölgelerimizde, yukarıda sıraladığımız hayvanlarla aynı dönemde ortaya çıkmış veya yeniden ortaya çıkmıştır. O zamandan beri, [insan] varlığının eserleri, günümüze kadar kesintisiz olarak gelmiştir.

Sayfa: 125

Ce sont les diverses

phases de ce mélange, et de cette substitution d'une faune à une autre, qui sont marquées en Angleterre par les couches du crag des comtés de Norfolk et de Suffolk, ainsi que par le « forest-bed » de Cromer, auprès de Paris par les alluvions fluviales de Montreuil et de Villejuif, en Sicile par les remplissages des grottes de Syracuse et de San-Teodoro. Du même temps sont aussi les dépôts qui remplissent la grotte de Wookey, en Angleterre, où l'on a recueilli des objets de travail humain indiquant une industrie un peu plus avancée que celle à laquelle appartiennent les instruments en silex de Saint-Prest et des *osar* de la Suède.

*

Nestige du
travail humain

* İnsan faaliyetlerinin kalıntıları

Sayfa 125

Bunlar, bu kanşimin ve bir fauna'dan [hayvan küre] diğetine de-
ğişimin farklı aşamalarıdır. Bu değışimler, İngiltere'de Norfolk ve Suf-
folk kontluklarının farklı katmanlarıyla ve Cromer'in "forest-bed" kat-
manıyla, Paris yakınlarında Montreuil ve Villejuif nehir alüvyonlarıyla,
Sicilya'da Syracuse Mağarası ve San Teodoro dolgularıyla belir-
lenmekte olan değışimlerdir. Aynı zamanda, bunlar İngiltere'de Wo-
okey Mağarası'nı dolduran, Saint Prest'deki çakıltaşı ve İsveçteki Oe-
sar aletler sanayisinden daha ileri bir sanayiye işaret eden, insan
üretimi nesnelerin ele geçirildiğı birikimlerdir .

Sayfa : 125

Un immense
affaissement, sensible plus fortement qu'ailleurs dans les régions
septentrionales, plongeait sous les eaux la plus grande partie du nord
de l'Europe, où les glaces flottantes venaient disperser, dans les
plaines de la Russie, de la Pologne et de la Prusse, des blocs de rochers
arrachés au voisinage du pôle. Les Iles Britanniques étaient réduites
à un archipel de petits îlots formés seulement par les sommets les plus
élevés. A la même date, l'Atlantide tertiaire disparaissait également.
la Sicile se séparait de l'Afrique, la mer venait couvrir l'espace qu'occupe
aujourd'hui le Sahara.

*
grande partie
de terre couverte
par l'eau.

* Dünyanın büyük kısmı su ile kaplanmıştı

Sayfa 125

Büyük bir erime, daha önce Avrupa'nın kuzey bölgelerinde olan-
dan çok daha kuvvetli bir şekilde, Avrupa'nın kuzeyinin büyük bir
kısımını sular altında bıraktı. Yüzen buzlar Rusya'nın, Polonya'nın ve
Prusya'nın ovalarında dağıldılar. Büyük kaya bloklar kutba yakın bir
yerlerde koptular. Britanya auaları, sadece en yüksek adalardan
oluşan bir "küçük adacıklar takımadası"na kadar küçüldü. Aynı ta-
rihte, tersier Atlantide [üçüncü Buzul Çağı Atlantisi] ortadan kaybol-
du. Sicilya Afrika'dan ayrıldı. Deniz, bugün sahranın bulunduğu yeri
işgal etti.

Sayfa : 126

Les vallées des Carpathes, des Balkans, des Pyrénées, des Apennins, sont alors de nouveau encombrées de glaces. Les glaciers du versant sud des Alpes s'avancent jusqu'à l'entrée des plaines du Piémont et de la Lombardie ; celui du Rhône va rejoindre une seconde fois le Jura, remplissant le bassin du lac Léman. C'est la seconde période glaciaire.

*
deuxième période
glaciaire.

* İkinci buzul çağı

Sayfa 126

Karpatların vadileri, Balkanlar, Pireneler, Apeninler tekrardan buzlarla kaplandılar. Alplerin güney buzulu, Piemont ve Lombardiya ovalarının girişine kadar ilerledi. Rhone buzulu, ikinci bir defa Jura'ya ulaştı ve Lemman gölü havzasını doldurdu. Bu, ikinci buzul çağıydı.

Sayfa : 127

M. le docteur Hamy, dans son beau *Précis de paléontologie humaine*, a très bien expliqué, par des raisons simples et vraisemblables, ces conditions toutes particulières de climat et de faune.

*
Dr. Hamy

* Dr. Hamy

Sayfa 127

Doktor Hami, kıymetli eseri «İnsan Paleontolojisinin İncelikleri»'nde, bu koşulların en basit bir şekilde iklim ve faunanın özel şartlarından ileri geldiğini en güzel bir şekilde açıklamaktadır.

Sayfa: 129

De même que ce dernier peut, dans son ascension au mont Ventoux, par exemple, cueillir successivement sur les pentes du mont des plantes qui correspondent à celles des diverses latitudes de l'Europe, chaudes, tempérées, glaciales; de même le zoologiste rencontrerait l'un après l'autre les

Sa. fa: 130

*
sayfa 130
jeologjin de la
türk.

130

VESTIGES MATÉRIELS DE L'HUMANITÉ PRIMITIVE

divers groupes d'animaux qui peuvent se présenter à ses yeux de l'Algérie aux Alpes laponnes. En d'autres termes, l'élévation en altitude remplacerait l'élévation en latitude. »

* Dünyanın coğrafi durumu

Sayfa 129

Aynı şekilde, biyologlar açısından, meselâ Ventoux'ya çıkıldığında, dağın yamaçlarında, Avrupanın muhtelif enlemlerinde, sıcak, ılımlı, buzlu iklimlerinde yetişen bitkileri toplamak mümkündür. Aynı şekilde bir zoolog, birbiri ardısıra, ancak Cezayir'den, Lapon Alplerine kadar görebileceği farklı hayvan gruplarına rastlayabilir. [sayfa 130] Başka bir deyişle, deniz seviyesinden yükseklik, enlem açısından yükseklikle yer değiştirmiştir.

Sayfa: 130

*

Les traces
de l'existence
de l'homme
à l'époque
quaternaire.

Les traces de l'existence de l'homme sont très multipliées dans les dépôts quaternaires, dès le début de cette période géologique. Les ossements des animaux que nous énumérons tout à l'heure se trouvent associés aux silex taillés et à quelques autres objets en pierre dénotant un travail très imparfait et un état social fort rudimentaire, mais pourtant un progrès bien sensible depuis l'âge du pliocène supérieur, dans les sables et les graviers fluviaux du comté de Suffolk et du Bedfordshire, dans les dépôts de transport des vallées de la Somme et de l'Oise, dans les sablières du Champ-de-Mars et de Levallois-Clichy, à Paris, et en général dans toutes les alluvions quaternaires de l'Europe occidentale, France, Angleterre, Belgique, Allemagne, Italie, Espagne.

* Kuaterner Çağda, insan varlığının izleri

Sayfa 130

İnsan varlığının izleri, bu jeolojik çağın başından beri Kuaterner depolarında [Kuaterner Çağı] kalıntıları çok fazla bulunduran katmanlar] çok fazladır. Daha önce belirttiğimiz hayvanların kemikleri, yontma, çakıl ve taştan bazı diğer aletlerle ilişkili olarak bulunmuştur. Bu da çok tartışmalı bir çalışmayı ve ilkel bir sosyal durumu gösterir. Fakat, Pliocene Çağı'ndan beri Suffolk veya Bedfordshire kontluğunun nehir kumları ve çakıllarında, Somme ve Oise vadilerinin taşdıktan çökelti malzemelerinde, Paris'teki Champ de Mars ve Levallois Clichy kumullarında ve genellikle Batı Avrupa'da, Fransa'da, İngiltere'de, Belçika'da, Almanya'da, İspanya'da oldukça belirli bir gelişme izlenmektedir

Sayfa: 131

*

ile de

* Balta

Sayfa 131

Resim altındaki yazı: Çakıl taşından temren tipi balta, Amiens yakınlarındaki Saint Acheul'de bulunmuştur.

Sayfa: 134

J'ai signalé la trouvaille de haches pareilles à celles des alluvions de la Somme, en compagnie d'ossements de grands mammifères éteints, dans les graviers quaternaires, aux environs de Mégalopolis en Arcadie, et depuis j'en ai recueilli, avec M. Hamy, dans la plaine de Thèbes, à la partie supérieure des alluvions du Nil de cet âge. M. Louis Lartet a fouillé dans le Liban, tout auprès de Beyrouth, des grottes ossifères où des silex taillés sont mêlés à des débris d'os de ruminants. Des haches du type de Saint-Acheul et d'Abbeville ont été aussi exhumées, par M. Brace-Fooke, des dépôts quaternaires autour de

** important*

Sayfa: 135

Madras. On en a enfin rencontré en Amérique. Un naturaliste français, M. Marcou, a découvert dans les États du Mississipi, du Missouri et du Kentucky, des ossements humains, des pointes de flèches et des haches en pierre, engagés dans des couches inférieures à celles qui renferment les restes des mastodontes*, des mégathériums, des mégalonix, des hipparions et des autres animaux qui ont disparu de la faune actuelle. Ainsi l'espèce humaine s'était déjà répandue sur la plus grande partie de la surface du globe à l'époque quaternaire.

*** humain répand à l'époque quaternaire du globe.*

* Önemli

** İnsan cinsinin dünyanın büyük bir kısmında yayılmış durumdaydı

Sayfa 134

Somme'daki alüvyonların arasında bulunanlara benzer baltalar, nesilleri kurumuş büyük memelilerin kemikleri ile birlikte Arca-die'deki Megalopolis yakınlarında, Kuaterner Çağı çakılları arasında da bulunmuştu. Bunu ben haber verdim. Daha sonra, bu baltalar-dan, Thebes Ovası'nda, aynı çağa ait Nil alüvyonlarının üst kısımla-

rında ben de buldum. Lübnan'da, Beyrut'un çok yakınlarında kazı yapan Louis Dartet, kemirgenlerin kemik kalıntılarının yontulmuş çakıllarla karıştığı kemik mağaralarını kazmıştır. Saint Acheul ve Abbeville tipi baltalar da topraktan, Brace Fooke tarafından Madras yakınlarındaki Kuaterner Çağı çökeltilerinden çıkartılmıştır. [sayfa 135] Bu baltalara en son Amerika'da da rastlanmıştır. Bir Fransız tabiat-bilimcisi olan Bay Marcou, Mississippi, Missouri ve Kentucky eyaletlerinde, mastodontes, megatherium, megalonyx, hipparion gibi şu anki faunada bulunmayan hayvan kemikleri ile birlikte, insan kemikleri, ok uçları ve taştan baltalar bulmuştur. Sonuç olarak, insan cinsi, Kuaterner Dönem'de, dünyanın büyük bir kısmında yayılmış durumda bulunmaktaydı diyebiliriz.

Sayfa: 144

Ainsi, l'art a précédé les premiers développements de la civilisation matérielle. Dès cet âge primitif, alors qu'il n'était point encore sorti de la vie sauvage, déjà l'homme se montrait artiste et avait le sentiment du beau.

*
İnsanın sanat
duygusuna sahip
olduğu ilköğüt
döneminden itibaren

* Hâlâ vahşî olan insanın güzellik duygusu vardı

Sayfa 144

Aynı şekilde, sanat, ilk nesnel uygarlığın önünde gitmektedir. Bu ilkel çağdan itibaren, insan hâlâ vahşî hayattan çıkmamışken, güzellik duygusuyla sanatını gösteriyordu.

Sayfa: 144

Au reste, les troglodytes du Périgord, dans l'âge du renne, connaissaient la numération. Ils avaient inventé une méthode de notation de certaines idées, au moyen de tablettes d'os marquées d'entailles convenues, qui permettaient des communications à distance, méthode tout à fait pareille à celle que les auteurs grecs nous montrent employée très tard par les Scythes au moyen de bâtonnets entaillés, et que les écrivains chinois disent être restée en usage chez les Tartares jusqu'au VIe siècle de notre ère. Enfin, l'homme de l'époque quaternaire, surtout dans la seconde partie, dans l'âge du renne, avait certainement des croyances religieuses,

* Metotod İnkısmı
Notasyon - Notation
2 certains idies

** İdies religieuses

* Eski belirtme metodu - Bazı fikirlerin belirtilmesi metodu
** Dinî düşünce

Sayfa 144

Troglodyte'ler bazı fikirleri belirtmek için kemik tabletleri kesiklerle işaretlemişler ve bunları geliştirdikleri bir metodla uzak mesafelerde haberleşmek için kullanmışlardır. Bu metod, Yunanlı yazarların bize göstermiş olduğu, çok sonraları İskitlerin, sopaları çentikleyerek haberleştikleri metodun tamamen aynısıdır. Bu konuda Çinli yazarlar da, bu metodun, Tatarlarda, çağımızın VI. yüzyılına kadar uygulanmaya devam ettiğini söylemektedirler. Aslında, Kuaterner Çağın insanı, özellikle bu çağın ikinci yarısında, yani ren geyiği döneminde, kesinlikle dinî inançlara sahipti.

Sayfa: 146

« Comme l'Algonquin, l'homme du Périgord ne s'est pas élevé au-dessus du degré le plus inférieur de l'état social; il est resté chasseur, tout au moins jusque vers la fin des âges qui le virent apparaître dans

Sayfa : 146

tout au moins jusque vers la fin des âges qui le virent apparaître dans nos montagnes. C'est donc à tort que l'on a prononcé à son sujet le mot de *civilisation*. Pourtant il était doué d'une intelligence élastique, perfectible.

* O u u i p u n t
a p p l i q u e r l e m o t
C o n c l u s i o n u n h o m m e

* Seçilen kelimeler bir insana uygulanamaz

Sayfa 146

"Algonquin gibi, Perigord insanı da, sosyal durumun en düşük durumundan daha yukarı bir dereceye yükseltilmemiştir. Avcı kalmıştır. En azından bizim dağlarımızda görününceye kadar avcı kalmıştır. Onun için, Perigord insanıyla ilgili olarak uygarlık kelimesini kullanmak yanlışdır. Buna rağmen yetenekli ve geliştirilebilir bir zekâya sahiptir.

Sayfa : 153

« La grotte funéraire des anciens jours et le monument en pierres brutes de la race nouvelle seront simultanément employés. Ce dernier, qui est la manifestation la plus remarquable de la période néolithique, se perfectionne peu à peu. Aux monuments formés d'énormes pierres irrégulières, supportant comme de gigantesques piliers une grande table horizontale, en succéderont d'autres composés de pierres équarries, alignées avec un certain art. Ces architectes préhistoriques, dont les travaux ont pu résister à tant de causes de destruction, entrent ainsi à leur tour dans la voie du progrès, un instant abandonnée. Plus tard, ils couvriront de figures sculptées certaines *allées couvertes*, et ils élèveront à Stone-Henge le majestueux édifice qui offre tant de points de ressem-

Sayfa: 153

blance avec cet autre monument préhistorique découvert par M. Mariette à Gizeh et connu par les égyptologues sous le nom de « temple du Sphinx, » préludant ainsi à cette renaissance préhistorique dont l'âge du bronze et le premier âge du fer représentent l'apogée.

« Ainsi, le développement de l'humanité, momentanément ralenti dans sa marche, après cette évolution partiellement rétrograde, prendra une nouvelle activité. Du degré de civilisation que nous nous sommes efforcé de faire connaître, l'homme s'élèvera lentement à une civilisation supérieure. »

Sayfa 153

Eski zamanlarda cenaze ayinlerinin yapıldığı mağaralar ve yeni ırkın yaptığı taştan türbeler eş zamanlı olarak kullanılıyordu. Neolitik dönemin en belirgin özelliği olan bu taş türbeler, yavaş yavaş gelişmiştir. Bu türbeler dev ayaklarla desteklenen yamuk taşlardan oluşmuştur. Ayrıca bu yapıda uzunlamasına düz bir yüzey bulunmaktadır. Bu, belli bir düzen içerisinde sıralanan kare şeklindeki taşların yerini almıştır. Tarih öncesi bu mimari yapılar zamanın ve iklimin olumsuz şartlarının etkilerine rağmen ayakta kalabilmişlerdir. Daha sonra bu yapılar yontulmuş figürlerin muhafaza edildiği ve bazı kapalı geçitlerin bulunduğu yapılar hâline dönüştürülmüştür. Bu yapılar Gizeh'te M. Mariette tarafından ortaya çıkarılan bu tarih öncesi yapıyla benzer noktalara sahiptir. Mısır bilim adamları tarafından Sifenks Tapınağı olarak adlandırılır. Bu yapının inşaatı Bronz Çağı ve Birinci Demir Çağı'nın doruk noktasını oluşturduğu tarih öncesi rönesansın başlangıcıdır. Kısmen gerici olan bu oluşumdan sonra geçici bir süre için bile olsa durgunluk yaşayan insanlığın gelişim süreci yeni bir devinim kazandı. İnsanoğlu yukarıda bahsettiğimiz uygarlık derecesinden ağır ağır daha üst düzey bir medeniyete ulaşmıştır.

Aynı şekilde, insanlığın geçici olarak yavaşlamış olan gelişmesi, kısmen geriledikten sonra, yeni bir faaliyete başladı. Tanınmış olduğumuz bu medeniyet düzeyinden, yavaş yavaş daha yüksek bir medeniyet düzeyine doğru yükseldiler.”

Sayfa: 156

§ 3. — RESTES MATÉRIELS DE L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE.

Pour celui qui suit les reliques de son industrie, que l'homme antérieur à l'histoire écrite a laissés dans notre Europe, un nouvel âge, comme nous l'avons dit tout à l'heure, se marque par l'apparition

* Hache en pierre polie, de France.

de la pierre polie. Car il est à remarquer que dans l'époque précédente, quelque habileté que révèle déjà le travail de la pierre et de l'os, on n'a encore aperçu aucun spécimen d'arme ou d'outil quelconque en pierre portant des traces de polissage. Ce ne sont plus les alluvions quaternaires et les cavernes de l'âge du renne qui fournissent les pierres polies, les haches en silex, en serpentine, en néphrite, en obsidienne de cet âge ; on les trouve dans les tourbières, dans des amoncellements sans doute fort anciens, mais qui s'élèvent sur le sol actuel, dans des sépultures d'une très haute antiquité, mais postérieures au début de notre période géologique, dans certains camps retranchés qui furent plus tard occupés par les Romains. On en a recueilli par milliers

presque partout en France, en Belgique, en Suisse, en Angleterre, en Italie, en Grèce, en Espagne, en Allemagne et en Scandinavie.

Il ne faudrait pas croire, du reste, qu'un changement brusque et subit sépare l'âge du renne de l'âge de la pierre polie. On passe de l'un à l'autre par des gradations successives, qui prouvent que si l'apparition du nouveau procédé semble se rattacher à la prédominance désormais acquise par de nouveaux éléments de population, le changement s'est opéré par une action lente et prolongée. La géologie a également

* Cilâli Taş balta. Fransa

Sayfa: 157

reconnu — fait exactement parallèle — que la transition de la période quaternaire à la période présente n'avait pas été brusque et violente, mais graduelle. Elle fut le résultat d'une série de phénomènes successifs et locaux, qui achevèrent de donner aux continents la forme qu'ils ont maintenant et changèrent peu à peu le climat, ce qui amena forcément la disparition ou la retraite vers d'autres latitudes de certaines espèces animales. A tel point que beaucoup de géologues admettent aujourd'hui que nous sommes dans la continuation de l'époque quaternaire et qu'il ne faut pas établir de démarcation nettement définie entre celle-ci et les temps actuels.

Les haches de l'époque de la pierre polie diffèrent de celles de l'époque archéolithique en ce que celles-ci fendaient ou perçaient par leur petite extrémité, tandis que celles de l'âge nouveau ont le tranchant à l'extrémité la plus large. Certaines haches de cette époque étaient emmanchées dans la corne de cerf ou le bois, tandis que d'autres semblent avoir été tenues directement à la main et avoir servi de couteau ou de scie pour l'os, la corne et le bois. A cela près, la nature des armes et des ustensiles est la même aux deux âges, avec la seule différence de l'habileté et de la perfection du travail : ce sont des haches, des couteaux, des pointes de flèches barbelées, des grattoirs, des alènes, des pierres de fronde, des disques, des poteries grossières, des grains de colliers en coquillages ou

Hachette en pierre polie, de France.

* * Hache de pierre polie, avec son emmanchement en bois et en corne de cerf.

en terre qui déjà se montrent à l'époque précédente.

* Cilâli Taş

** Aşşap ve geyik boynuzundan yapılmış tutma yeriyle balta resmi.
Cilâli taş balta

Sayfa 156

NEOLİTİK ÇAĞ'DAN KALMA ARAÇ GEREÇLER

Eski çağlarda yaşayan insanların bıraktığı kalıntılara ve yakın tarihe baktığımızda yukarıda bahsettiğimiz Yeni Çağ cilâli taşın bulunuşuyla başlamıştır. Eski çağlarda insanlar taş ve kemikleri ustalıklarla kullanıyor olsalar da bunları herhangi bir alet ya da silâh olarak özel bir amaç için yontup cilâlayarak kullanmıyorlardı. Dördüncü zaman kalıntıları ve Ren Çağı mağaralarında cilâli taşlar, çakmak taşından, yılan derisinden, nefritten ve doğal camdan yapılmış baltalar mevcuttur. Bu kalıntıların çoğu günümüzün jeolojik oluşumlarının çok öncesinde meydana gelmiş, bataklık çayır ve toprak yığınlarında saklı kalıp Romenler tarafından ortaya çıkarılmıştır. Bu aletlerden binlercesi Fransa, Belçika, İsviçre, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Almanya, İspanya, İskandinavya'da ortaya çıkmıştır.

Cilâli Taş Devriyle Ren Çağı'nın aniden meydana gelen bir değişiklik olduğuna inanmamak gerekir. Bir çağı diğerinden ayıran, birbirini takip eden ağır değişimlerdir ve bu değişimler topluma yol gösteren yeni oluşumlardan feyz alır. [sayfa 157] Değişim uzun vadede ağır ağır gerçekleşen bir durumdur. Jeoloji şunu kabul etmiştir ki Dördüncü Zaman Dönemi'nden şimdiki döneme geçiş ansızın ve şiddetli değil, emin adımlarla ağır ağır gerçekleşmiştir. Bu geçiş birbirini izleyen bir dizi bölgesel olayın sonucudur. Bu olaylar kıtalara son şekillerini vermiş ve buradan da yaşanan iklimlerin yavaş yavaş değişmesine yol açmıştır. Bu değişimler hayvan soylarının tükenmesine ya da bu hayvanların başka iklim ve enlemlere göç etmesine yol açmıştır. Bu noktadan hareketle pek çok jeolog içinde bulunduğumuz zamanın Dördüncü Zaman'ın devamı niteliğinde olduğunu ve iki dönem arasında kesin hatlarla belirlenmiş bir sınır konulmaması gerektiğini söylüyor.

Cilâli Taş Devri'nin baltalarıyla Arkeolitik devrin baltaları arasında küçük de olsa farklılıklar vardır. Yeni Çağı'n baltalarında

sivri köşeler daha geniştir. Bu devrin baltalarının bazılarında gevik boynuzundan ya da kütükten yapılmış saplar takılıyken diğer çağın baltaları yalnızca elle tutuluyordu, testere ve bıçak işlevi görüyordu. Her iki çağ incelendiğinde, kullanılan kap kakac ve silâhların yapısı aynıdır, yalnızca yapılarındaki ustalık ve kullanılışlarındaki beceriye göre birbirlerinden ayrılırlar. Kullanılan bu aletler; baltalar, bıçaklar, dikenli otlardan yapılmış çiviler, sistreler, delgiler, sapan taşları, diskler, değersiz çanak çömlekler, midye kabuğundan kolye parçalarıdır. Sözü geçen bu aletler bir önceki devirde de zaten kullanılmıştır.

Sayfa : 158

On a observé sur divers points de l'Europe les vestiges incontestables d'ateliers où les instruments de pierre de cette époque étaient préparés, et dont l'emplacement est décelé par les nombreuses pièces inachevées qui s'y trouvent réunies, à côté d'armes de la même matière amenées à leur dernier degré de perfection. Un de ces ateliers existait à Pressigny (Indre-et-Loire), d'autres à Chauvigny (Loir-et-Cher), à Civrây, à Charroux (Vienne). Je ne parle ici que de quelques-uns de ceux qui ont été reconnus en France ; il y en a dans tous les autres pays, et moi-même j'en ai découvert à la porte d'Athènes et dans la montagne qui domine Thèbes d'Égypte (ce dernier conjointement avec M. Hamy). Les silex paraissent ordinairement avoir été taillés dans la carrière même et portés ailleurs pour être polis. On a retrouvé en plusieurs endroits les pierres qui servaient au polissage, et auxquelles les paysans de nos campagnes donnent le nom de « pierres cochées, » d'après les sillons ou « coches » dont elles sont marquées.

Il y avait donc, dès cet âge, des centres industriels, des lieux spéciaux de fabrication ; par suite, il y avait aussi commerce. Les peuplades qui fabriquaient sur une grande échelle les armes et les ustensiles de pierre ne devaient pas vivre dans un état d'isolement complet, où elles n'auraient su que faire des produits de leur travail. Elles les portaient chez les peuplades qui n'avaient pas chez elles des matériaux aussi propices à cette fabrication, et les échangeaient contre d'autres produits

Sayfa: 158

du sol de ces dernières. C'est ainsi que le besoin établissait peu à peu les diverses relations de la vie sociale. On a trouvé en Bretagne des haches en fibrolite, matière qui ne se rencontre en France que dans l'Auvergne et les environs de Lyon. De l'allée couverte d'Argenteuil on a exhumé un couteau en silex sorti manifestement des carrières de Pressigny. A l'île d'Elbe, où l'on a recueilli un grand nombre d'instruments en pierre taillée, dont l'usage est certainement antérieur aux premières exploitations des mines de fer, ouvertes par les Étrusques, la plupart de ces armes primitives sont faites d'un silex qui ne se

Sayfa 158

Avrupa'nın farklı noktalarında, bu çağın taştan aletlerinin imal edildiği atelyelerin kuşku götürmez kalıntıları bulunmuştur. Bu atelyelerin yerleşim yerleri, olabilecekleri son noktaya kadar geliştirilmiş silahların yanı sıra, toplu hâlde bulunan bir dizi diğer şüpheli taş aletlerin de bulunduğu yerlere yakındır. Bu atelyelerden biri Pressigny (Indre-et-Loire), diğerleri ise Chauvigny (Loir-et-Cher), Civray'da, Charroux (Vienne)'da bulunmaktadır. Ben burada, sadece Fransa'da tanınmış olanların bir kısmından bahsediyorum. Diğer bütün ülkelerde de bu atelyelerden bulunmaktadır. Ben bile, Atina'nın kapısında ve Mısır'ın Thebes'ine (bu sonuncusu M. Hamy ile birlikte) hakim olan dağda bunlardan bulmuş durumdayım. Çakmaktaşıları, normal olarak taş ocağında taşlanmış ve cilâlanmak için başka bir yere götürülmüş gibi gözükmektedirler. Birçok noktada, kırsal kesimimiz köylülerinin "çentikli taşlar" dediği taşlar bulunmuştur. Bundan da anlaşılmaktadır ki bu çağdan beri, bu sanayi merkezleri, özel imalat yerleri, buna bağlı olarak, ticaret de vardı.

Bu aletleri, bu imalatı yapmak üzere gerekli aletleri olmayan-

lara götürüyor ve bunların ürettiği toprak ürünleri ile değiştiriyorlardı. Böylelikle, gereksinim, yavaş yavaş sosyal hayatın farklı ilişkilerini oluşturmaktadır. İngiltere'de fibrolit'ten yapılmış baltalar bulunmuş olup, bu malzemeye, Fransa'da sadece Auvergne'de ve Lyon yakınlarında rastlanmaktadır. Argenteuil'ün kapalı vadi-sinde, gayet açık bir şekilde Pressigny taş ocaklarında üretilmiş olan çakıtaşından bir bıçak, topraktan çıkarılmıştır.

Sayfa: 160

Car il n'est pas impossible que, vers la fin de l'époque précédente, les hommes des cavernes soient parvenus à amener le renne et le cheval à un état de demi-domestication, en faisant des animaux rassemblés en troupeaux pour fournir à l'alimentation leur lait et leur viande, mais sans savoir leur demander encore aucun autre service. Évidemment le climat de nos pays était devenu,

* Dolmen de Duneau (Sarthe).

dès le commencement des temps néolithiques, ce qu'il est aujourd'hui.

* Duneau dolmeni (Saertine)

Sayfa 160

Elbe adasında, yontma taştan üretilmiş, büyük miktarda taş alet bulunmuştur. Elbe adasında, bu taş aletler, Etrüskler tarafından açılan ilk demir madenlerinin işletilmesinden evvel kullanılmıştı. Bu aletlerin büyük bir kısmı, çakıl taşından yapılmıştı. Bunlar, uygarlaşmış milletlerin ayrılmaz yoldaşları olarak, birinci kuaterner mağaralarından hiç eksik olmuyordu. Geçtiğimiz çağın sonuna doğru, mağara adamları ren geyiklerini ve at, sütlerinden ve etlerinden faydalanmak için sürüler halinde toplayarak yan evcil bir hâle getirmişlerdir. Zira, onlardan başka bir şekilde faydalanmayı bilmemektedirler. Bununla birlikte, ülkelerimizin iklimi, neolitik çağlarının başlangıcından itibaren, bugünkü durumunu almıştı...

Sayfa : 160

Tout le monde a vu, en France ou en Angleterre, au moins quelques-uns de ces étranges monuments en pierres énormes non taillées, connus sous le nom de *dolmens* et d'*allées couvertes*, que l'on a regardés longtemps comme des autels et des sanctuaires druidiques. L'exploration soigneuse de ces monuments, auxquels on applique aujourd'hui la dénomination fort juste de *mégalithiques*, y a fait reconnaître des tombeaux, que recouvrait presque toujours à l'origine un tertre sous lequel la construction en pierres brutes était dissimulée. La plupart de ces tombes étaient violées depuis des siècles : mais dans le petit nombre de celles que les fouilles de nos jours ont retrouvées intactes,

Sayfa : 161

on a pu se convaincre de l'absence presque constante de tout objet de métal. On n'y découvre, avec les os et les cendres des morts, que des instruments et des armes en silex, en quartz, en jade, en serpentine et des poteries. Tel a été le cas des dolmens de Keryaval en Carnac, du tumulus du Mané-Lud à Locmariaker et du Moustoir-Carnac, dont les haches en pierre dure, d'une exécution si précieuse

Sayfa: 161

et aux formes si géométriquement régulières, ont été envoyées par le Musée de Vannes aux Expositions universelles de Paris en 1867 et 1878. Les poteries des dolmens sont de la pâte la plus grossière, et aucune n'a été façonnée à l'aide du tour. Quelquefois, comme à Gavrinis et au Mané-Lud, on a sculpté péniblement sur la face des dalles de

* Allée couverte de la Pierre-Turquoise (Seine-et-Oise).

granit, qui forme la paroi intérieure de la chambre sépulcrale, des dessins bizarres, qui la plupart du temps semblent reproduire des tatouages, cette marque d'individualité qui, chez les peuples sauvages, est comme une signature imprimée sur la face, et qui, dans le tombeau, tenait lieu, en l'absence d'écriture, du nom du personnage déposé au pied de la dalle où on l'avait gravée.

On a trouvé des ustensiles de bronze sous quelques-uns des dolmens que l'on a fouillés dans les dernières années. L'apparition de ce métal est d'une haute importance, car elle prouve que l'usage d'élever des dolmens et des allées couvertes, qui avait pris naissance dans l'âge de la pierre polie, subsistait encore en Gaule quand l'emploi des métaux commença à y être connu. On rencontre même des sépultures de cette catégorie où le bronze domine et où les armes de pierre ne se montrent

* Pierre-Turquoise örtülü yolu (Seine-et-Oise)

Sayfa 160

Bugün, Megalitik Çağ'dan kalma olduklarını kuvvetle tahmin ettiğimiz dolmenlerin keşfedilmesi, tepecikler üzerinde işlenmiş taşlardan inşaa edilmiş mezarları tanımamıza yol açmıştır. Bu mezarlardan pekçoğu, yüzyıllardan beri soyulmaktadır. Fakat günümüzdeki kazıların bozulmamış olarak bulabildiği az sayıda ki mezardan, her türlü metal eşyanın o devirde yokluğuna inanılabilir. [sayfa 161] Bu mezarlarda, kemikler ve ölülerin külleri ile birlikte, çakmaktaşıdan, kuvarstan, yeşim taşından, yılan taşından silâhlar ve çanak çömlek bulunmuştur. Carnac'daki Keryaval dolmenleri ve Locmariaker'deki Mane-Lud Hüyüğü ve Moustoir - Carnac Hüyüğü'nde sert taştan, iyi işlenmiş ve düzgün geometrik yapıya sahip baltalar bulunmuştur. Bu tip baltalar, Van- nes Müzesi tarafından, Paris'te yapılan 1867 ve 1878 uluslar arası sergilerine gönderilmiştir. Dolmenlerin kap kacakları, en kaba çamurdan oluşuyordu ve hiç biri çömlekçi tomasında şekillenmemişti. Bazen, Gavr'innis ve Mane-Lud'da olduğu gibi, mezar odasının çeperlerini oluşturan granit döşeme taşları tamamen işlenmiştir. Öyle ki vahşi ve yazının olmadığı bu topluluklarda, zamanın pek çoğu, sanki yüze dövme yaparmış gibi, bu kaplama taşının altında yatan insanı tanımak için bu taşla oyma yapmakla geçmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda kazılan dolmenlerin bazılarında, bronzdan kap kacak bulunmuştur. Bu metalin ortaya çıkışı, büyük bir öneme sahiptir. Zira, dolmen inşa etme ve vadi kapama usulleri her ne kadar Cilalı Taş Devri'nde başlamış ise de, Galya'da metallerin kullanımı başladığında da bu işleme devam edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu kategorideki mezarlara, bronzun hakim olduğu ve taş silâhların ancak Herkül Kolonları boğazında gözüktükleri ve Afrika'ya ulaşıkları noktalarda da rastlanmaktadır. Oysa bunlar Theopompe'a göre kuzey bölgelerine ait uygulamalardır.

Sayfa: 164

Quoi qu'il en soit, les monuments mégalithiques ne se rencontrent pas seulement dans la région européenne des dolmens, région si nettement délimitée, qui va de la Scandinavie au Maroc et à l'Algérie, en embrassant dans son parcours l'Angleterre et la moitié de la France. On en a observé dans certaines îles de la Méditerranée, comme les Baléares et la Corse, où le peuple constructeur des dolmens a pu facilement envoyer des essaims, mais aussi dans la Syrie et la Palestine, dans une portion de l'Asie-Mineure, dans le cœur de l'Arabie, et jusque dans le Turkestan, l'Afghanistan et l'Inde. Il n'est donc pas possible, en présence de ces derniers faits, soigneusement colligés par M. Ferguson

* Dolmen de l'Inde.

* Hint Dolmeni

dans un livre spécial, de considérer les monuments mégalithiques comme l'œuvre d'une seule race. Ce sont les monuments d'un âge de développement qu'ont dû traverser une grande partie des différents rameaux de l'espèce humaine, avant d'atteindre une nouvelle étape de progrès. Mais les uns y sont demeurés pendant de longs siècles, tandis que pour d'autres, cet âge a été très court. Le célèbre Temple du Sphinx, à Gizeh en Égypte, marque, comme nous l'avons déjà dit tout à l'heure, la transition du monument mégalithique à l'architecture proprement dite.

Au reste, dans la période néolithique, comme dans les périodes antérieures, les mêmes besoins et l'emploi des mêmes ressources ont produit les plus curieuses ressemblances dans les armes et les ustensiles de pays fort éloignés, qui n'avaient évidemment aucune communication

Sayfa 164

Her ne olursa olsun, megalitik anıtlar sadece Avrupa'nın dolmen bölgesinde görülmemektedir. Bu bölge, İngiltere'yi ve Fransa'nın yansını kucaklayarak İskandinavya'ya, Fas'a ve Cezayir'e kadar uzanmaktadır. Dolmenleri inşa eden halkların kolaylıkla oğul gönderebildikleri [Anı kovanının oğul çıkarmasına benzetilerek, koloni kastedilmektedir] Akdeniz'in Balearlar ve Korsika gibi bazı adalarında da, Suriye ve Filistin'de de, Küçük Asya'nın bir kısmında, Arabistan'ın kalbinde ve hatta Türkistan, Afganistan ve Hindistan'da da dolmenlere rastlanabilmektedir. İşte, Ferguson tarafından dikkatle, özel bir kitapta bir araya getirilen bu son gerçeklerin de ortaya çıkmasıyla, megalitik anıtların bir tek ırkın eseri gibi kabul etmek olanaksızdır. Bunlar, yeni bir gelişme aşamasına ulaşmadan evvel, insan cinsinin farklı dallarının büyük bir kısmını boydan boya geçmek zorunda kalan bir kalkınma devrinin anıtlarıdır. Fakat, bu dallardan bir kısmı bu çağı uzun asırlar boyunca yaşamak durumunda kalmışlardır. Buna karşılık diğerleri için bu çağ çok kısa sürmüştür. Mısır - Gize'deki ünlü Sfenks Tapınağı, doğruyu söylemek gerekirse, daha önce dediğimiz gibi megalitik anıttan mimariye geçişi işaret eder.

Sonuçta şunu söyleyebiliriz ki Neolitik Çağ'da da, daha önceki çağlarda olduğu gibi, aynı gereksinimler ve aynı kaynakların kullanımı söz konusudur. Bu da, birbirinden son derece uzak ülkelerin silâhlarında ve kap kacaklarında şaşırtıcı benzerliklere sebep olmaktadır.

Sayfa: 168

Mais les restes les plus intéressants de l'âge néolithique, ceux qui révèlent l'état de société le plus avancé et marquent la dernière phase

Sayfa: 168

*

Restitution d'un village lacustre de la Suisse

de progrès des populations de l'Europe occidentale, avant qu'elles ne connussent l'usage des métaux, sont les palatites ou villages lacustres

En 1853, la baisse extraordinaire des eaux du lac de Zurich permit d'observer des vestiges d'habitations sur pilotis, qui paraissaient remonter à une très haute antiquité. M. F. Keller ayant appelé l'attention sur cette découverte, on se mit à explorer d'autres lacs pour rechercher s'ils ne contenaient pas de semblables restes. Les investigations, auxquelles demeure attaché le nom de M. Troyon, furent couronnées d'un plein succès. Non-seulement un grand nombre de lacs de la Suisse receaient des palatites, mais on en découvrit également dans les lacs de la Savoie, du Dauphiné et de l'Italie septentrionale, puis dans ceux de la Bavière et du Mecklembourg. Les habitations des villages

* İsviçredeki göl evlerinden oluşan bir köyü canlandıran resim

Sayfa: 169

lacustres étaient voisines du rivage, construites sur une vaste plateforme, que composaient plusieurs couches croisées de troncs d'arbres et de perches reliées par un entrelacement de branches et cimentées par de l'argile, et que supportaient des pieux plantés au milieu des eaux. Hérodote décrit très exactement des habitations de ce genre qui subsistaient encore de son temps sur les lacs de la Macédoine. Mais si l'on veut se faire une idée complète de ce qu'étaient les stations lacustres de la Suisse, il faut prendre dans le voyage de Dumont d'Urville

* Habitations sur pilotis des Arfakis, du havre de Doréi (Nouvelle-Guinée).

la planche qui représente le gros village de Doréi, sur la côte de la Nouvelle-Guinée, encore tout entier bâti dans ce système.

L'usage d'établir ainsi les demeures sur pilotis au milieu de l'eau se continua dans l'Helvétie et les contrées voisines pendant bien des siècles, car les objets qui ont été retirés des palafittes appartiennent à des âges très différents. Tandis que dans les moins anciennes on a recueilli des ustensiles en bronze et même en fer, métal dont l'usage détermine encore une période nouvelle dans la marche des inventions humaines, dans d'autres, et c'était le plus grand nombre, on n'a découvert que des armes et des outils de pierre polie ou d'os.

* Yeni Gine - Doréi limanındaki, kazıklar üzerindeki Arfakis evleri.

Sayfa 168

Metallerin kullanımının bilinmesinden önce, Neolitik Çağ'dan kalan, toplumun en ileri durumunu ortaya koyan en ilgi çekici kalıntılar, kazıklar üzerine yapılmış göl evleri veya göl köyleridir.

1853'de, Zürich gölünün sulannın olağanüstü alçalması, çok eski bir uygarlığa kadar uzandığı görünen kazıklar üzerindeki yerleşim yerlerinin kalıntılarının varlığını ortaya çıkarmıştır. F. Keller'in bu keşif üzerine dikkati çekmesinden sonra, benzer kalıntıları ihtiva etmediklerini araştırmak için, diğer göller de keşfedilmeye başlanmıştır. Troyon'un yaptığı diğer araştırmalarda, tam bir başarı ile sonuçlanmıştır. Sadece İsviçre göllerinin büyük bir kısmının değil, aynı zamanda Savoie, Dauphine ve Kuzey İtalya gölleri ile Bavyera ve Mecklembourg göllerinde göl evlerini barındırdıkları tespit edilmiştir. [sayfa 169] Göl köylerinin evleri, kıyıya yakın olup, birbirine çarpırlama bindirilmiş birçok ağaç gövdesi ile sırttan ve birbirine geçen dalların kille sıvanmasından oluşan geniş bir platform üzerine kuruludur. Bu platformda suyun ortasına çakılmış kazıklar taşımaktadır. Heredot çok kesin bir şekilde, kendi zamanında, Makedonya gölleri üzerinde, bu tip yerleşimlerin varlığını sürdürdüğünü ifade etmekteydi. Fakat, İsviçre'nin bu göl merkezlerinin neye benzediği hakkında tam bir fikir edinmek istendiği takdirde, Dumont d'Urville'in seyahat yazısında yer alan, Yeni Gine kıyısındaki, tamamen bu sisteme göre inşa edilmiş büyük Dorei Köyü tablosunu ele almak gerekmektedir.

Bu tip suyun ortasındaki kazıklar üzerine ev yapma geleneği, İsviçre'de ve komşu bölgelerde yüzlerce sene daha devam etmiştir. Zira buralarda bulduğumuz nesneler, çok farklı dönemlere aittir. Bununla birlikte, daha az eski yerleşimlerde, bronz ve hatta beşeri keşiflerdeki ilerlemede yeni bir dönemi belirten demirden aletler bulunmuştur. Diğerlerinde ise sadece cilâlı taş veya kemikten aletler bulunmuştur. Bu tip yerleşimlerin sayısı, bronz veya demir aletler bulunan yerleşimlerden daha büyüktür.

Sayfa: 171

Les plus grands de ces vases servaient à conserver les céréales pour l'hiver. On y a recueilli du froment, de l'orge, de l'avoine, des pois, des lentilles. Les habitants des villages lacustres s'adonnaient donc à l'agriculture, art absolument inconnu encore des hommes dont les cavernes du Périgord nous ont conservé les vestiges. Ils élevaient des bestiaux; ils connaissaient l'usage de la meule. Enfin, dans les palafittes de la plus haute date, on a rencontré des lambeaux d'étoffes qui prouvent que dès lors, au lieu de se contenter pour tout vêtement de peaux de bêtes, on savait tresser et tisser les fibres du lin. Dans certaines cavernes de l'Andalousie, qui paraissent avoir été habitées vers la même époque, on a trouvé des vêtements presque complets en sparterie tressée, avec des armes et d'autres ustensiles de pierre polie.

§ 4. — RELATION DE TEMPS ENTRE LES DIVERSES ÉPOQUES DES DÉVELOPPEMENTS INITIAUX DE L'INDUSTRIE HUMAINE.

La succession chronologique des diverses périodes de l'âge d'emploi exclusif de la pierre éclatée, taillée ou polie, s'établit maintenant d'une manière positive et précise. Nous y retrouvons les premières étapes de la race humaine dans la voie de la civilisation, après lesquelles l'emploi du métal marque une évolution nouvelle et d'une importance capitale. Non toutefois qu'il faille s'exagérer l'état d'avancement auquel correspond le début du travail des métaux. Les anciens nous représentent les Massagètes, qui étaient pourtant plongés dans une très grande barbarie, comme étant en possession d'instruments de métal; et chez les tribus de race ougrienne, le travail des mines a certainement pris naissance dans un état social peu avancé. On trouve dans l'Oural et dans l'Altaï des traces d'anciennes exploitations qui pénétraient quelquefois la terre à plus de 30 mètres de profondeur. Certaines populations nègres savent aussi travailler les métaux, et même fabriquer l'acier, sans que pour cela elles aient atteint la civilisation véritable. Elles fabriquent des haches, supérieures à celles que l'Angleterre veut leur envoyer de Sheffield, à l'aide d'une forge rudimentaire dont une enclume de grès, un marteau de silex et un soufflet composé d'un vase de terre fermé par une peau mobile, font tous les frais. Cependant il est incontestable que le travail des métaux a été l'un des

Sayfa: 172

plus puissants agents de progrès, et c'est en effet précisément chez les populations les plus anciennement civilisées que nous voyons l'origine de cette invention remonter le plus haut.

Au reste, excepté dans la Bible, qui nomme un personnage humain comme le premier qui pratiqua cet art, — encore le personnage en question a-t-il bien plus le caractère d'une personnification ethnique que d'un individu, — l'histoire de l'invention des métaux est entourée de fables chez tous les peuples de l'antiquité. L'invention paraissait si merveilleuse et si bienfaisante, que l'imagination populaire y voyait un présent des dieux. Aussi, presque toujours, le prétendu inventeur que l'on cite n'est que la personnification mythologique du feu, qui est l'agent naturel de ce travail : tel est le Tvachtri des Vêdas, l'Ilèphaistos des Grecs, le Vulcain des Latins.

Le premier métal employé pour faire des armes et des ustensiles fut le cuivre, dont le minerai est le plus facile à réduire à l'état métallique, et on apprit bientôt à le rendre plus résistant par un alliage d'étain, qui constitue le bronze. L'emploi du fer, dont le travail est plus difficile, marqua un nouveau progrès dans l'invention. C'est du moins ainsi que les choses se passèrent le plus généralement ; car elles varièrent suivant les races et les localités, et la succession que nous venons d'indiquer compte d'importantes exceptions.

Les nègres de l'Afrique centrale et méridionale n'ont jamais connu le bronze, et même pour la plupart ne travaillent pas le cuivre.

Sayfa 171

Bu testilerin en büyükleri kış için tahıl saklamaya yarıyordu. Bunların içerisinde buğday, arpa, yulaf, nohut ve mercimek konuluyordu.

Bu göl köylerinin sakinleri tanıma bağıdır. Sanat, Perigord mağaralarında yaşayarak bize kalıntıları sunan insanlar tarafından henüz bilinmemektedir. Buna karşılık, hayvan yetiştirmektedirler, değirmen taşı kullanmayı da bilmektedirler. Nihayet, daha yakın tarihli göl evlerinde, yün elyafını örmenin ve [giy-

si] dikmenin bulunduğunu ispat edecek şekilde kumaş parçaları bulunmuştur. Bu da bize, artık her türlü giysi için hayvan derilerinden faydalanmak yerine, yün elyaflarını örmenin ve dikmenin bulunduğunu göstermektedir. Andalusya'nın aynı dönemde kullanıldığı anlaşılan bazı mağaralarında, cilâlı taştan silâhlar ve diğer aletlerle birlikte hemen hemen eksiksiz örme kıyafetler de bulunmuştur.

4. İNSANLIĞIN SANAYİSİNİN BAŞLANGICINDAKİ GELİŞMELERİNİN FARKLI DÖNEMLERİ ARASINDAKİ ZAMAN İLİŞKİLERİ.

Kırma, yontma veya cilâlı taşın kullanıldığı farklı çağların kronolojik sıralanması, bugün tamamıyla ve doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Burada, uygarlık yolundaki insan ırkının ilk aşamalarını bulmaktayız. Bu aşamalardan sonrada, metalin kullanılması, yeni bir gelişmeye ve büyük bir öneme sahip olmuştur. Bununla birlikte, metallerin işlenmesinin başlangıcına karşılık gelen gelişmişlik durumunu da abartmamak gerekmektedir. Eski aşamalar, bize, metal aletlere sahip olmakla birlikte büyük bir barbarlığın içinde bulunan Massagete'lerin ve Uygur ırkına mensup kabilelerde maden işlenmesinin, az gelişmiş bir sosyal yapıda doğmuş olduğunu göstermektedir. Ural ve Altay'da, bazen toprağın 30 metre kadar altına inen eski maden işletme izleri bulunmuştur. Bazı zenci toplulukları da madenleri işlemeyi, hatta ciddi bir medeniyete ulaşmadıkları hâlde çelik imal etmeyi biliyorlardı. İngiltere'nin onlara Sheffield'den göndermeyi istediklerinden daha iyi çapaları, ilkel bir demirhane, bir çakıtaşı örsü, bir çakmaktaşı çekiç ve oynak bir deriyle kaplı bir toprak testiden oluşan bir körük vasıtası ile yapıyorlardı. Bununla birlikte, madenlerin işlenmesinin gelişmenin en önemli unsurlarından biri olduğunu [sayfa 172] ve aslında en eskiden uygarlaşmış topluluklarda, bu buluşun en eskiden yapılmış olduğunu tam olarak görüyoruz.

Bunun dışında, İncil'de, bu madencilik sanatını ilk icra edenin

bir insanoğlu olarak belirtilmesi dışında – ki söz konusu bu şahıs, bir gerçek şahsın ötesinde daha ziyade etnik bir karaktere sahiptir – bütün topluluklarda, bu madenlerin bulunuşu, efsanevi hikâyelerle örülüdür. Keşif o kadar muhteşem ve faydalı olarak gözüküyordu ki insan aklı onu tanrıların bir ödülü gibi görüyordu. Aynı şekilde, hemen hemen her zaman, metalleri keşfedenler, aslında bu çalışmanın doğal ögesi ateşin mitolojik kişileştirilmesi olan, Vedas'ların Tvachtri, Yunanlıların Hephaistos, Lâtinlerin Vulcain'i gibi kişilikleri oluyordu.

Silâh ve tabak çanak yapmak üzere kullanılan ilk metal, metalik konuma en kolay indirgenebilen bakır olmuştur ve daha sonra onu, kalay katarak, bronz biçimine getirerek dayanıklı hale getirme yolu da bulunmuştur.

Orta ve Güney Afrika'nın zencileri hiç bir zaman bronzu tanımamışlardır ve hatta pek çoğu bakın işlememişlerdir.

Sayfa : 173

Le langage de plusieurs des peuples les plus considérables de l'antiquité par leur civilisation, a conservé des traces de ces débuts de la métallurgie du fer, tiré de blocs dont on avait observé l'origine météorique. En égyptien, le fer se nommait *ba en pe*, « matière du ciel », mot qui est resté dans le copte *benipe*, « fer » ; et des textes positifs prouvent que l'antique Égypte se représentait le firmament comme une voûte de fer, dont des fragments se détachaient quelquefois pour tomber sur la terre. Le nom grec du fer, *βίρας*, nom tout à fait particulier, et qui n'a d'analogue dans aucune autre langue aryenne pour désigner le même métal, est évidemment apparenté d'une manière étroite, comme l'a reconnu M. Pott, au latin *sidus*, *sideris*, « astro » ; il désigne donc le métal que l'on a d'abord connu avec une origine sidérale.

Tous les rameaux de l'humanité, sans exception, ont traversé les diverses étapes de l'âge de la pierre, et partout on en découvre les traces. C'est par là que nous sommes justifiés d'avoir introduit dans la

Sayfa: 173

première partie d'une histoire de l'Orient antique tout un ensemble de faits qui n'ont été jusqu'ici constatés d'une manière complète et suivie que dans l'Europe occidentale. Car à ces faits seulement nous pouvions demander, dans l'état actuel de la science, les éléments d'un tableau des différents stades de développement de l'humanité primitive, stades qui ont été nécessairement les mêmes, en partant de la sauvagerie absolue des origines, chez les races les plus précoces de l'Asie, chez celles qui se sont éveillées les premières à la civilisation et dans cette voie ont donné l'exemple à toutes les autres.

Mais de ce que chaque peuple et que chaque pays offrent aux regards de l'observateur la même succession de trois âges répondant à trois moments du développement social, on se tromperait grandement si l'on allait supposer que les différents peuples y sont parvenus dans le même temps. Il n'existe pas entre les trois phases successives, pour les diverses parties du globe, un synchronisme nécessaire; l'âge de la pierre n'est pas une époque déterminée dans le temps, c'est un état du progrès humain, et la date en varie énormément de contrée à contrée. On a découvert des populations entières qui n'étaient pas encore sorties, à la fin du siècle

~ Sayfa: 174

dernier et même de nos jours, de l'âge de la pierre. Tel était le cas de la plupart des Polynésiens lorsque Cook explora l'Océan Pacifique. Les Esquimaux reçoivent quelques objets de métal des baleiniers qui vont à la pêche au milieu des glaces voisines du pôle; mais ils n'en fabriquent pas, et leurs râcloirs en ivoire fossile, leurs petites haches et leurs couteaux à forme de croissants en pierre sont pareils à ceux dont on se servait dans l'Europe préhistorique. Un voyageur français rencontrait encore en 1854, sur les bords du Rio-Colorado de la Californie, une tribu indienne qui ne se servait que d'armes et d'ustensiles en pierre et en bois. Les races qui habitaient le nord de l'Europe n'ont reçu la civilisation que bien après celles de la Grèce et de l'Italie; les palafittes des lacs de la Suisse, de la Savoie et du Dauphiné continuaient certainement à subsister, du moins une partie, quand déjà Massalie et d'autres villes

Sayfa: 174

grecques étaient fondées sur le littoral de la Provence; toutes les vraisemblances paraissent indiquer que, lorsque les dolmens de l'âge de pierre commençaient à s'élever chez nous, les populations de l'Asie étaient déjà depuis des siècles en possession du bronze et du fer, et de tous les secrets d'une civilisation matérielle extrêmement avancée. En effet, l'emploi des métaux remonte, en Égypte, en Chaldée, chez les populations aryennes primitives des bords de l'Oxus et chez les nations touraniennes, qui remplissaient l'Asie antérieure avant les grandes migrations des Aryas, à l'antiquité la plus reculée.

Thoubal-
qain
forgeron

Ainsi que nous l'avons vu plus haut, la tradition biblique désigne un des fils de Lemech, Thoubal-qain, comme ayant le premier forgé le cuivre et le fer, donnée qui ferait remonter, pour certaines races, l'invention du travail des métaux à près de mille ans avant le déluge. Ce nom de Thoubal-qain est, du reste, extrêmement curieux, car il signifie « Thoubal le forgeron, » et, par conséquent, on ne peut manquer d'établir un rapprochement entre lui et le nom du peuple de Thoubal, dont la métallurgie prodigieusement antique est tant de fois citée par la Bible, et qui gardait encore cette réputation du temps des Grecs, quand, déchue de la puissance prépondérante sur le nord-est de l'Asie-Mineure que lui attribuent les monuments assyriens du XIIe siècle, il n'était plus que la petite nation des Tibaréniens.

* Demirci Thoubal-qain

Sayfa 173

Bununla birlikte, meteorlardan elde edilen demir, hiç bir saf-laştırmaya ihtiyaç duymamaktadır. Her türlü cihazı oluşturmak için, meteorik demiri sadece ergitmek yeterlidir. Bu nedenle, meteor kaynaklı demir, ilk önce işlenilen bir metal olmuştur. Daha sonra kendisine ulaşılacak üzere de hedef edinilmiştir. Medeniyetleri ile tanınan antik halkların birçoğunun dili, demir metalürjisi ile ilgili olarak, demirin saf demir ihtiva eden meteor blo-kundan çekildiğine dair izler taşımaktadır. Eski Mısır dilinde, demire "ba en pe", yani "göğün malzemesi" denilmektedir. Bu ke-

lime, kopt dilinde "benipe" olarak kalmıştır. Eski metinlerde eski Mısır'da, gök kubbenin demirden bir kubbe olarak tarif edildiğini, zaman zaman bazı parçaların buradan koparak dünyaya düştüğünü yazmaktadır. Demirin Yunanca ismi "astr" tamamen apayrı bir kelimedir. Hiçbir Aryen dilinde aynı metali tanımlayan kelimelerle hiçbir benzerlik göstermemektedir. Ancak Lâtincede'deki "sidus, sideris" kelimesine benzemektedir. Bu kelime, bu haliyle, kökeni astral, yani yıldızlı olan bir metali belirtmektedir.

İnsanlığın bütün dalları, hiç istisnasız olarak Taş Devri'nin bütün aşamalarını geçmiş olup, her tarafta bunun izleri bulunmaktadır. Bununla da, eski Doğunun tarihinin bir kısmına girilmiş olduğunu doğruluyoruz. Buraya kadar izlenen bütün olaylar, tam bir şekilde ancak Batı Avrupa'da belirlenmiş ve izlenmişti. Sadece bu olaylarla bilimin bugünkü durumunda, ilkel insanlığın farklı gelişme aşamaları tablosunun öğelerini öğrenmeyi talep edebildik. Asya'nın en erkenci ırklarının yabaniilikten uygarlığa geçişini takip edersek, bu ırklar bütün diğerlerine örnek olduğu için diğerlerinin takip ettiği aşamaları da izlemiş oluruz.

Gelişmeleri gözleyen birinin önüne, her halk ve her ülke üç sosyal gelişme dönemini temsil eden aynı üç dönemi geçirerek gelmektedir. Fakat, farklı halkların aynı zamanlarda bu dönemleri geçirdiklerini düşünürsek hata etmiş oluruz. Yerküresi'nin farklı yerleri için, birbirini takip eden üç aşama arasında bir eşzamanlılık yoktur. Taş Devri, zaman içerisinde belirlenmiş bir devir olmayıp, insan gelişiminin bir durumudur. Tarihi de bölgeden bölgeye çok büyük miktarda değişmektedir. Geçen asrın sonunda, hatta günümüzde bile, taş devrinden çıkmamış topluluklar bulunmuştur. [sayfa 174] Cook'un Pasifik Okyanusu'nu keşfettiği zamanki Polinezyalılarda olduğu gibi, hâlâ Taş Devri'nden çıkmamış toplumlar vardır. Eskimolar, komşu kutup buzlarına avlanmaya gelen balina avcılarından bazı madenî eşyalar almışlardır. Fakat onları imal etmemektedirler. Kazıyıcı aletleri fosil fildişin-

dendir. Küçük baltaları ve taştan mamul, hilâl biçimi bıçakları, prehistorik Avrupa'da kullanılanlara benzemektedir...

Yukanda gördüğümüz gibi, İncil geleneği, Lemeç'in oğullarından biri olan Thoubal-qain'i bakın ve demiri ilk döven kişi olarak göstermekte olup, bazı ırklarda, metallerin işlenmesinin bulunuşu, tufandan bin sene önceye kadar dayanmaktadır. Bu Thoubal-qain ismi, üstelik son derece gariptir. Zira "Demirci Thoubal" anlamına gelmekte ve sonuçta onunla mensup olduğu toplumun adı arasında bir ilişki kurulamamaktadır. Metalürji son derece eski bir teknoloji olup, İncil tarafından da anılmaktadır. XII. yüzyıl Asur anıtlarının bahsettiği, aslında Küçük Tiberen milletinden başka bir şey olmayan, Küçük Asya'nın kuzeydoğusundaki artık üstün gücünü kaybetmiş olan Yunanlılar zamanında bile bilinmektedir.

Sayfa: 175

Il y a même eu dans certains cas, et par suite de circonstances exceptionnelles, retour à l'âge de pierre de la part de populations qui au moment de leur émigration connaissaient le travail des métaux, mais n'avaient pas encore entièrement abandonné les usages de l'état de civilisation antérieur.

Sayfa 175

Bir kısım halklar, hem metalleri işlemeyi bilmekte, hem de bir önceki uygarlığın kullanımlarını terketmemekteydiler. Bunlardan, bir kısmının olağanüstü durumlar nedeniyle göç ettikleri zaman Taş Devri'ne geri döndükleri görülmüştür.

Sayfa: 177

Au contraire, sous la dynastie des Tchéou, qui régna de 1123 à 247 avant J.-C., la Chine était en plein âge du bronze. On n'y fabriquait pas encore de fer, et l'on y faisait en bronze toutes les armes et tous les ustensiles. Les Chinois, pendant cette période, tiraient l'étain de leurs mines et l'alliaient au cuivre suivant six proportions diverses, pour les pointes de flèches, pour les épées, pour les lances, pour les haches, pour les cloches et les vases.

Sayfa 177

M.Ö. 1123'den 247'ye kadar hüküm süren Tcheou Hanedanı devrinde, Çin, tam olarak Bronz Çağı'ndaydı. Henüz demir imal edilmiyordu. Her türlü silâh ve her türlü kap kakac bronzdan yapılıyordu. Çinliler bu dönemde, kalayı madenlerinden çıkarıyorlar ve bakıra, ok temrenleri, kılıçlar, mızraklar, baltalar, çanlar ve testiler için altı ayrı oranda katarak alaşımlar yapıyorlardı.

Sayfa: 177

Les remarques que nous venons de faire sur l'impossibilité de considérer l'âge de la pierre comme une époque historique déterminée dans le temps et la même pour tous les pays, s'appliquent aux faits qui appartiennent à la période géologique actuelle, particulièrement à l'âge néolithique ou de la pierre polie, qui a été certainement très court, qui n'a peut-être même pas existé pour les populations chez lesquelles le travail des métaux commença d'abord,

Sayfa 177

Taş Devri'ni, zaman içerisinde belirlenmiş ve bütün ülkeler için aynı olan bir devir gibi görmenin olanaksızlığı hakkında uyanda bulunmuştuk. Bazı toplumlarda Neolitik Çağ veya Cilalı Taş Devri gerçekten çok kısa yaşanmıştır. Bazı toplumlarda da metallerin kullanımının erken başlaması nedeniyle hiç yaşanmamıştır. Bu toplumlarda, yukandaki uyanmızı özellikle dikkate almak gerekir.

Sayfa: 184

*
Sinit + Sinit
phage du maitan

de l'unité de composition du bronze, où l'étain entre, par rapport au cuivre, dans la proportion de 10 à 15 p. 100, unité trop absolue pour n'être pas le résultat d'une même invention, propagée de proche en proche sur un domaine dont M. de Rougemont a très bien établi les limites géographiques. « Vers l'orient, dit-il, elles passent à l'est du Tigre, ou plutôt des montagnes de la Médie et de la Perse propre. Du fond du Golfe Persique, elles se dirigent vers la presqu'île du Sinaï, et traversent l'Afrique de Syène par les oasis de la Libye et de la Mauritanie. L'Océan Atlantique borne à l'occident notre empire du bronze et l'Europe. Au nord, la frontière, partant des Orcades, passe par l'extrémité sud de la Norwége et le centre de la Suède. Plus loin commencent les hésitations et les incertitudes,

* Madenlerin coğrafi sınırları.

Sayfa 184

Bu yüzde on ila on beş arasında değişen oranlar, kalayın bileşimdeki oranlarıdır. Bu oranlar oldukça farklı oranlar olduğundan dolayı, tek bir keşfin sonuçları olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu oranlar, Rougemont tarafından coğrafi sınırları çok iyi bir şekilde belirlenmiş bir bölgede yayılmaktadır. "Doğuya doğru, bu hudutlar Dicle nehrinin doğusundan, daha doğrusu Med ülkesi

dağlarından ve İran dağlarından geçme, İran körfezinin altından, Sina yarımadasına doğru yönelmekte, ve Syene Afrika'sını Libya ve Moritanya'nın vahaları ile geçmektedir. Atlantik Okyanusu batıda, Bronz imparatorluğumuzu ve Avrupa'yı sınırlamaktadır. Kuzeyde hudut, Orcade'lardan başlayarak, Norveç'in güney ucundan ve İsveç'in ortasından geçmektedir. Daha ötede tereddütler ve belirsizlikler başlamaktadır.

Sayfa: 185

Les trois types principaux de celtis ou hachettes de bronze.

Sayfa 185

Sayfa ortasındaki resim altı: Üç önemli bronz balta tipi.

Sayfa: 186

Le travail des deux métaux découle de la même source; c'est seulement dans leur marche vers des régions lointaines que les courants en sont devenus divergents et ont présenté, par suite de circonstances qu'il nous est le plus souvent presque impossible d'apprécier, des phases de succession bien tranchées. Mais les

Sayfa: 186

faits relatifs à la métallurgie du fer ne nous offrent rien d'aussi positif, d'aussi palpable et d'aussi significatif, pour déterminer l'unité du premier foyer commun, que celui du même alliage pour former le bronze.

C'est aux traditions en grande partie mythiques que les peuples de l'ancien monde ont conservées sur l'existence de leurs premiers ancêtres, que nous devons nous adresser pour essayer de remonter à ce centre primitif d'invention dont nous venons de mesurer l'action sur la carte.

Sayfa 186

İki metalin [bronzun ve demirin] işlenmesi de aynı kökenlerde başlamıştır. Ancak uzak bölgelere doğru kullanımları ilerlediğinde, kullanım oranları farklılaşır. Şartlara bağlı olarak çoğu zaman kabul edilmesi oldukça güç olan, birbirlerinin yerine kullanıldıkları keskin dönemler sunarlar. Fakat, demir metalürjisi ile ilgili olaylar, ilk ortak kökeni belirleyebilmemiz için bize bronzun ortaya çıkışında olduğu kadar kadar pozitif, onun örneğindeki kadar somut ve anlamlı birşey sunmaz.

Eski dünyanın halkları, ilk atalarının hatıralarını, daha ziyade efsaneler halinde korumaktadırlar. Bunun içindir ki bu ilk keşif merkezine kadar ulaşabilmemiz için harita üzerinde bu halkların hareketini incelememiz gerekmektedir.

Sayfa: 188

« Sur cette route de nos investigations, nous abordons forcément une série importante de peuples; nous nous trouvons en face des traditions et des croyances particulières aux tribus turques, mongoles, tongouses, exploratrices de la chaîne de l'Altai dans la nuit des âges; nous heurtons du même coup les tribus finnoises depuis les vallées de l'Oural jusqu'aux régions extrêmes du nord de la Scandinavie,

Sayfa: 188

racés anciennement refoulées par les peuples d'origine aryenne, hordes peut-être originellement parentes d'autres peuples, de peuples postérieurement compris dans l'agglomération des tribus thibétaines, de tous les indigènes des vallées du Lahdac et du Baltistan, dont les traces se laissent poursuivre à travers les gorges du Paropanisus, vers les montagnes de l'Hazarajat. Il est probable que les indigènes des vallées du Belour, que les tribus des coins reculés du Wakhan et du Tokharestan appartenaient, en principe, à la même famille d'hommes qui ont eu l'initiative des découvertes de tous les arts métallurgiques. Forcées de travailler pour le compte des Çoùdras ou des Kouschites du voisinage des régions aryennes, elles changèrent de tyrans en passant du joug kouschite sous le joug des races aryennes. De fortes analogies plaident en faveur de l'hypothèse que plusieurs des races établies dans le Caucase, que, notamment, les descendants de Meschech et de Thoubal, que les Chalybes, les Tibaréniens, les Mossynèques de l'antiquité sont des tronçons dispersés de la même souche de peuples. »

L'unité ethnique des peuples auxquels il est ici fait allusion est maintenant acquise à la science. Les admirables travaux philologiques des Rask, des Castrén, des Max Müller et de leurs disciples, ont établi que toutes les populations diverses qui de la Finlande aux bords de l'Amour habitent le nord de l'Europe et de l'Asie, Finnois et Tchoudes, Turcs et Tartares, Mongols, Tongouses, appartiennent à une même souche et constituent une seule grande famille, dont l'unité originaire est attestée par la parenté des idiomes que parlent ces nations. Leur langage, ainsi que l'ont montré MM. Max Müller et de Bunsen, s'est immobilisé dans un état extrêmement primitif et représente une phase du développement de la parole humaine antérieure à la formation des

Sayfa: 189

langues à flexions, telles que les langues sémitiques et aryennes. On est donc forcé d'admettre que cette famille de nations, dont le type anthropologique révèle un mélange du sang de deux des types fondamentaux de l'espèce humaine, le blanc et le jaune, où la proportion des deux sangs varie suivant les tribus et fait prédominer tantôt l'un et tantôt l'autre, que cette famille de nations s'est séparée avant les autres

Sayfa: 189

du tronc commun d'où sont sortis tous les peuples qui ont un nom dans l'histoire, et, se répandant au loin la première, s'est constituée en tribus ayant une existence ethnique et distincte, dès une antiquité tellement reculée qu'on ne saurait l'apprécier en nombres. C'est là ce que l'on désigne par le nom commun de race altaïque ou ougro-japonnaise.

Mais les Altaïques n'ont pas été toujours confinés dans les régions

* Modes d'emmanchement des trois types de haches de bronze.

septentrionales où nous les trouvons aujourd'hui. Si quelques-uns des rameaux de la race ont dû se répandre tout de suite au nord, et s'établir dès l'époque de leur dispersion dans l'Altaï, sur les bords du lac d'Aral et dans les vallées de l'Oural, où viennent aboutir toutes leurs traditions les plus antiques, d'autres avaient pris la route de plus heureuses régions, et n'ont été repoussés dans le nord que par le développement postérieur des races aryenne et sémitique. Les Finnois se souviennent encore, dans leurs légendes épiques, des pays méridionaux et favorisés du ciel où habitaient leurs ancêtres avant de reculer graduellement devant les nations aryennes jusqu'au fond de la Mer Baltique.

Un passage célèbre de l'historien Justin¹ dit qu'antérieurement à la puissance de toute autre nation, l'Asie des anciens, l'Asie antérieure,

¹ II, 3; cf. I, 1.

* Üç bronz balta tipinin sapa bağlanma şekilleri

Sayfa: 190

fut en entier possédée pendant quinze siècles par les Scythes, dont il fait le plus vieux peuple du monde, plus ancien même que les Égyptiens. Cette donnée, que Trogue-Pompée avait puisée dans les traditions asiatiques, est aujourd'hui confirmée par les découvertes de la science, et passe à l'état de vérité fondée sur des preuves solides. Le résultat le plus considérable et le plus inattendu des études assyriologiques a été la révélation du développement de populations que les anciens eussent qualifié de scythiques, et auxquelles on donne le nom un peu vague de touraniennes, populations apparentées de plus ou moins près à la race altaïque, dans toute l'Asie antérieure avant les Aryas et les Sémites, et de la part prépondérante qu'elles eurent à la naissance des premières civilisations de cette partie du monde. Les lucres que ces études répandent sur un passé où tout était ignoré, jusqu'au déchiffrement des écritures cunéiformes, nous permettent, dès à présent d'entrevoir, par delà les migrations de Schem et de Yapheth, une vieille Asie déjà civilisée quand Aryens et Sémites menaient encore la vie de pasteurs, et une Asie exclusivement touranienne et kouschite. Nous reviendrons au chapitre suivant sur ce fait capital, et nous tenterons d'esquisser le tableau de la distribution des peuples de cette Asie primordiale.

La parenté des langues n'est pas, du reste, le seul lien des populations dont nous parlons avec les Altaïques; elles ont en commun une civilisation étrange et incomplète, à la physionomie spéciale et encore mal équilibrée, civilisation qui présente les caractères de la plus extrême antiquité, et dont les traditions ont servi, aux peuples venus plus tard, de première initiation et de point de départ pour les progrès ultérieurs de leur culture. Elle se fait avant tout remarquer par le culte des esprits élémentaires, qui prend quelquefois la forme d'un grossier sabéisme, plus souvent celle de rites magiques et de l'adoration des puissances du monde souterrain, dispensatrices des richesses métalliques, par une tendance éminemment matérialiste, un défaut complet d'élévation morale, mais en même temps par un développement prématuré et vraiment surprenant de certaines connaissances, et par la disproportion qui y existe entre l'état d'avancement de certains côtés de la culture matérielle et l'état rudimentaire où demeurent certains autres.

Avec la magie, et en liaison étroite avec elle, le trait dominant des populations altaïques d'aujourd'hui et des populations touraniennes dont nous ne retrouvons plus la trace que dans les traditions et les

Sayfa: 191

monuments de l'Asie antique, est, comme l'a si bien indiqué le baron d'Eckstein, le développement de la métallurgie et l'existence d'un cycle de conceptions mythologiques qui se rattachent à cet art. Dans l'histoire et dans la tradition, dans la leur comme dans celle des autres peuples, ils sont par excellence les ouvriers des métaux, les adorateurs des dieux de la mine et de la forge. C'est sous leurs traits que l'imagination des peuples qui les ont supplantés et refoulés se représentent ces dieux antiques qui président aux richesses cachées, devenus pour les nations nouvelles des génies malfaisants, gardiens jaloux de leurs trésors, comme les gnomes, les kobolds, ces peuples d'êtres souterrains à la petite taille que connaissent toutes les mythologies populaires.

Les Turcs et les Mongols placent leur berceau et leur paradis dans une vallée inconnue de l'Altai, fermée de tous côtés par d'infranchissables montagnes riches en fer; leurs ancêtres étaient sortis de cette prison par un défilé pratiqué au moyen d'un feu intense, qui avait mis en fusion les rochers ferrugineux. Le souvenir de cette découverte du fer était célébré chez les Mongols par une fête annuelle, et c'est de leur premier forgeron que se faisait descendre Gengis-Khan. Depuis l'époque la plus ancienne où les annales chinoises parlent des tribus turques, elles signalent leur habileté pour le travail du fer.

Les Finnois, les Livoniens, les Esthoniens, et toutes les peuplades ouraliennes qui se rattachent au même groupe, ont pour industries primitives celles du forgeron et du tisserand. Les mythes métallurgiques tiennent une place très considérable dans leurs souvenirs religieux. Chez les Finnois, l'un des premiers mythes est celui de la naissance du fer; ils n'en ont pas pour le cuivre. Leur légende poétique ne mentionne à leurs origines que le fer et l'or. Leur Vulcain, Ilmarinen, fabrique d'or sa propre femme. C'est à eux que les Lithuaniens et les Slaves ont emprunté le nom du fer, et sans doute aussi sa connaissance. Mais cette concentration des légendes métallurgiques sur le fer n'est certainement pas chez eux un fait primitif; c'est le résultat des conditions propres à leur séjour, au pays où ils ont fini par être repoussés, pays qui leur offrait le fer en abondance et ne leur fournissait plus l'occasion de maintenir les traditions antiques du travail du cuivre et du bronze, que conservaient fidèlement leurs frères de la Livonie.

En effet, c'est au groupe ougro-finnois qu'il faut rattacher cette population des Tchoudes, qui a laissé dans toute la région entre la chaîne de l'Oural et le bassin du Vénisséi les traces de son existence et de sa

Sayfa: 192

multiplication considérable, dans une multitude de tumulus, ainsi que de mines abandonnées depuis des siècles et de fourneaux en ruines.

Sayfa 188

İncelemelerimizin bu yolu üzerinde, zorunlu olarak bir dizi halka yanaşılıyor ve kendimizi çağların karanlığında Türk, Moğol, Tunguz gibi Altay sıradağlarının kaşifleri ile yüz yüze buluyoruz. Bu arada, Uralları vadilerinden İskandinavya'nın en kuzeyine kadar Finli kabilelerle, eskiden Aryenler tarafından püskürtülen ırklarla, belki de köken olarak diğer halklarla akraba olan göçebe boylarıyla, Tibetli boyların kanşımı içinde yer alan halklarla, izlerin Papopanisus boğazları boyunca, Hazarajat dağlarına doğru izlemeye müsaade ettiği Lahdac ve Baltistan vadilerinin bütün yerli halklarıyla da karşı karşıya geliyoruz.

Burada görüntüsü verilen halkların etnik birliği, bugün bilim tarafından kanıtlanmıştır. Finlandiya'dan, Amur kıyılarına kadar, Avrupa'nın ve Asya'nın kuzeyinde oturan bütün toplulukların, Finli ve Tchoude'ların, Türk ve Tatarların, Moğolların, Tunguzların aynı kökene sahip olduklarını ve bir tek büyük aile oluşturduklarını, Rask'ın, Castren'in, Max Müllerin ve öğrencilerinin filolojik çalışmaları, bu milletlerin konuştukları diyalektlerin akrabalığını kanıtlayarak onaylamıştır. Bu halkların lisansları, Max Müller ve Bunsen tarafından gösterildiği gibi, esnekliğe sahip Semitik ve Aryen lisanslarının altında bir gelişme seviyesini temsil eden son derece ilkel bir durumda, hareketsiz olarak kalmıştır.

Bir Fransız seyyahı, gene 1854'de, Kaliforniya'nın Rio Colorado

kayılarında, sadece taş veya ahşap aletler kullanan bir kızılderili kabilesine rastlamıştı. Avrupa'nın kuzeyinde oturan ırklar, medeniyetten, Yunanistan ve İtalya'da oturanlardan çok sonra faydalanmışlardı. İsviçre'nin, Savoie'nin ve Dauphine'in göl evlerinin en azından bir kısmının varlığı, Massalie ve diğer Yunan şehirleri, taş-
ra kıyısında kurulurken, hâlâ devam ediyordu. Her türlü delil gösteriyor ki bizde Taş Devri'nin dolmenleri, yeni yeni yükselmeye başlarken, Asya'nın toplulukları, zaten asırlardır bronz ve demire ve son derece ileri bir medeniyetin bütün sırlarına sahiptiler. Aslında metallerin kullanımı, Mısır'da, Kalde'de, Oxus kıyılarındaki ilkel Aryen topluluklarında ve Aryenlerin göçlerinden önce Ön Asya'yı dolduran Turani milletlerde, en eski antikiteye kadar gider. [sayfa 189] İşte bundan dolayı bu milletler ailesinin antropolojik tipinin, insan cinsinin iki temel tipi olan beyaz ve sarı ırkın bir karışımından oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu iki kanın oranı mensup olunan kabilelere göre değişmektedir. Bazen biri, bazen diğeri baskın gelmektedir. Bu milletler ailesi, tarihte bir isimleri olan milletlere nazaran, ortak gövdeden daha önce ayrılmıştır. Bunlardan ilklerinin en eski bir tarihte etnik ve aynı bir varlık teşkil eden kabileler halinde, rakamsal olarak tarihini belirleyemediğimiz bir zamanda ayrıldığını kabul etmek gerekir. İşte "Altaylı" ırkı veya "Uygur - Japon" ırkı ismi bu sırada ortaya çıkmaktadır.

Fakat Altaylılar, her zaman onları bugün bulduğumuz kuzey bölgelerinde kapalı kalmamışlardır. İrkin bazı dalcıkları, Altay'dan dağılmalarından hemen sonra kuzeye yayılarak, Aral Gölü kıyısına ve Ural'ların vadilerine yerleşmişlerdir. Bunlar eski geleneklerini terketmişlerdir. Bazıları ise daha şanslı yollar izlemişler ve kuzeye ancak Aryen ve Semitik ırkların sonraki gelişmeleriyle yenden sürülmüşlerdir. Finliler, hâlâ, epik efsanelerinde, güney ülkelerini ve atalarının Aryen milletleri önünde Baltık denizinin dibine kadar gerilemeden evvel yaşadıkları göğü hatırlamaktadırlar.

Tarihçi Justin'in meşhur bir yazısı, bütün diğer milletlerin güçlenmesinden önce, eski çağların Asyasının, ön Asya'nın, on beş

yüzyıl boyunca, dünyanın en eski halkı olan, hatta Mısırlılardan da eski olan İskitler tarafından yönetildiğini belirlemektedir. [sayfa 190] Trogue-Pompee'nin Asyalı sözlü geleneklerden çıkardığı bu veri, bilimin bulgularıyla doğrulanmış ve sağlam kanıtlara dayanan bir gerçek haline gelmiştir. Asur araştırmalarının en dikkate değer ve en bekleyenmeyen sonucu, eski toplulukların ulaştıkları gelişmelerin, İskitlere bağlı olmasıdır. İskitlere de Turanî denilmektedir. Dünya'nın bu kısmındaki ilk medeniyetlerin de doğmasına sebep olan, Aryen'ler ve Sami'lerden ewel bütün Ön Asya'da baskın olan, az çok Altaylı ırka akraba olan kavimlere Turanî kavimler denmektedir. Bu çalışmalar , çivi yazılan çözülene kadar tamamen ihmal edilmiş bir geçmiş üzerine ışık tutmaktadır. Öyle ki bu çalışmalardan, bugüne kadar Schem [Sam] ve Yapheth [Yafes] 'ın göçlerinden beri, Aryenler ve Samiler göçebe çoban hayatı yaşarlarken, uygarlaşmış bir Asya'nın var olduğunu ve Turanî ve Kouçhite kavimlerinin de uygarlaşmış olduğunu öğreniyoruz. Bir sonraki bölümde bu önemli olaya geri dönecek ve bu önde gelen Asya halklarının dağılımına bakacağız.

Bunun da ötesinde, dillerin akrabalığı, Altaylı dediğimiz toplulukların tek ilişkisi değildir. Genelde özel fizyonomili ve dengesiz, en eski antikiteyi ihtiva eden, daha sonra gelen halklara, kültürlerinde daha ileri bir gelişme için bir başlama noktası veren, garip ve eksik bir uygarlıkları vardır. Her şeyden önce ilkel bir inanç sistemiyle göze batmaktadırlar. Bu bazen kabaca yıldızlara tapınma, çoğunlukla da büyü ayinleri ve madenleri veren yeraltı güçlerine, yüksek düzeyde materyalist bir şekilde tapınma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu, manevî yüksekliğin tam bir eksikliğidir. Fakat bazen de bazı bilgiler oldukça yüksek durumda bulunmaktadır. Maddî kültürün bazı konularında düşük olan düzeyin, bazı konularda oldukça gelişmiş olması, gerçekten şaşırtıcıdır.

Büyük ile ve onunla yakın ilişki içinde, bugünkü Altaylı topluluklarla, bugün ancak geleneklerde ve Antik Asya'da izlerini bulduğumuz Turanî topluluklar arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır.

dır. Bu da, Eckstein Baronu'nun gayet güzel belirttiği gibi, [sayfa 191] metalürjinin gelişmesi ve onları bu sanata bağlayan bir efsanevî kavramlar çevriminin mevcudiyetidir. Bunlar, kendi geleneklerine göre de, başkalarının geleneklerine göre de muhteşem metal işçileri olup, maden ve demir ocağı tannlarına taparlar. Bu kavimlerin etkisiyle, onların yerlerini alan ve onları yerlerinden süren halklarda da bu tannlar gizli zenginlikleri yönetmişler. Fakat, bu antik tannlar, yeni milletler için, kötülük melekleri, zenginliklerinin kıskanç muhafızları, bütün iyi bilinen mitolojilerin tanıdığı cüce yeraltı cinleri olmuşlardır.

Türkler ve Moğollar, beşiklerini ve cennetlerini, Altayların her bir tarafı demir açısından zengin dağlarla çevrili bilinmeyen bir vadisine yerleştirmektedirler. Ataları bu hapishaneden, demir kayaları eriten yoğun bir ateşin açtığı koridordan geçerek çıkmışlardır. Demirin bu keşfinin hatırası, Moğollarda, yılda bir kez bayramla kutlanır. Cengiz Han da bu ilk demirciden gelmez. Çin yıllıklarının Türk boylarından bahsettiği en eski dönemden beri, Çinliler Türklerin demirin işlenmesindeki becerisine işaret ediyorlardı.

Finliler, Livonienler, Estonyalılar ve aynı grupla ilgili bütün Uralılar ilkel sanayiler olarak demirci ve dokumacıydılar. Metalürjik efsaneler, bu toplulukların dinî hatıralarında çok önemli bir yer işgal etmektedir. Finlilerdeki ilk efsanelerden biri, demirin doğuşudur. Bakırın doğuşu için bir efsaneleri yoktur. Manzum efsaneleri, sadece demir ve altının kökeninden bahsetmektedir. Vulkanları [ateş tannları] ilmarinen, kendi karsısını altından imal etmiştir. Litvanyalılar ve Slavlar, demirin ismini ve hiç şüphesiz ki bilgisini bu kavimlerden almışlardır. Fakat, hiç şüphesiz ki, metalürji ile ilgili efsanelerin demir üzerine bu kadar yoğunlaşması, bu kavimlerde basit bir olay değildir. Bu onların üzerine saldırdıkları ve geri püskürtüldükleri ülkeyle ilgili bir neticedir. Bu ülke, onlara demiri bol miktarda sunmuş ve onlara, artık kardeşleri Livonie gibi bakırı ve bronz kullanmak antik geleneğini bırakmamıştır.

Aslında, Tchoude nüfusu, varlığının ve çoğalmasının izlerini, bir

tümülüs çokluğuyla, terkedilmiş madenlerle ve harabe halindeki ergitme fırınlarıyla, yüzyıllardan beri Ural sıradağları ile Yenisey havzası arasında bütün bölgede bırakmıştır. Bu Tchoude topluluklarını da, Fin - Uygur grubuna bağlamak gerekmektedir.

Sayfa: 192

*

Épées de bronze¹.

* Bronz kılıçlar¹

¹ Ces trois spécimens sont de France et de Danemark.

La forme de ces épées et le style de leur ornementation, que l'on retrouvera sur les autres objets du même âge figurés ci-après, restent invariablement les mêmes depuis l'Asie-Mineure jusqu'au fond de la Scandinavie ou de l'Irlande. On a donc là les produits d'une métallurgie singulièrement une dans ses procédés, dans ses formes et dans son style, malgré la vaste étendue du territoire sur lequel elle s'est propagée. Elle représente une époque des débuts de la civilisation des peuples de l'Europe, époque où l'emploi du bronze était, sinon exclusif, du moins de beaucoup prédominant. Les débuts de cette civilisation de l'âge du

Sayfa: 193

bronz, importée de l'étranger, des contrées orientales, par le commerce ou peut-être par des tribus qui faisaient le métier de métallurgistes ambulants, comme encore aujourd'hui les Tringans dans les pays danubiens, les débuts de cette civilisation ont dû être à peu près synchroniques dans la majeure partie de l'Europe. Mais sa durée a été très variable suivant les pays. En Grèce elle finissait à l'époque de la composition des poèmes homériques. En Italie aussi, elle a fait place de bonne heure à une civilisation plus perfectionnée. Dans la Gaule, son abandon correspond à l'établissement des Gaulois proprement dits. Dans la Scandinavie, au contraire, l'âge du bronze et sa civilisation propre se sont prolongés jusque dans les environs de l'ère chrétienne.

Tout semble indiquer actuellement à la science que le berceau et le point de départ de cette métallurgie doivent être cherchés dans le nord de l'Asie-Mineure, au voisinage du Caucase, c'est-à-dire dans le pays des Tibariens et des Chalybes.

Sayfa 192

1 Bu üç örnek, Fransa ve Danimarkadandır.

Bu kılıçların tipi ve aynı dönemin bütün diğer eşyalarında da gözüken bu süslemeler, Küçük Asya'dan İskandinavya'nın dibine veya İrlanda'ya kadar değişmeden, hep aynı olarak kalmaktadır. O takdirde, işlemleri, biçimleri ve stiliyle, geniş topraklar üzerine yayılmış olmasına rağmen bir yeknesaklık arzeden bir metalürji ile karşı karşıyayız. Bu metalürji, Avrupa medeniyeti halklarının medeniyetinin başladığı bir dönemi, bronzun kullanımının tek kullanımdan değilse, hâkim bir kullanıma olduğu bir dönemi temsil etmekteydi. [sayfa 193] Bu Bronz çağı medeniyetinin başlangıçları dışardan, doğu bölgelerinden, ticaretle, bugün Tuna ülkelerinde çin-genelerin olduğu gibi belki de gezgin metalürjistlerle ithal edilmiştir. Bu medeniyetin başlangıçları Avrupa'nın büyük kısmında eş zamanlı olmalıydı. Fakat, süresi, ülkeye göre çok değişken oldu. Yunanistan'da, Homer şiirlerinin hazırlanması döneminde bitti. İtalya'da da daha yüksek bir medeniyete sebep oldu. Galya'da, terkedilmesi, Galyalıların tam olarak yerleşmesi ile oldu. İskandinavya'da tersine Bronz Çağı ve medeniyeti, Hristiyanlık çağı ci-

varlarına kadar uzadı.

Her şey, bilime, bu metalürjinin beşğinin Kuzey Küçük Asya'da, Kafkaslara yakın bölgede, yani Tibarenyen ve Chalybe ülkesinde aranması gerektiğini göstermektedir.

Sayfa: 193

Au sud de l'Altaï, dans le Thian-chan, toutes les traditions conservées par les Chinois et par les écrivains musulmans nous montrent les peuplades turco-tartares, qui l'habitent de temps immémorial, adonnées depuis la plus grande antiquité à la fabrication du fer, et en ayant poussé très loin les procédés. Elles touchent aux tribus tibétaines, dont font partie les Miao-tseu de la Chine et les Sères des écrivains grecs et latins. Les Miao-tseu, nous l'avons dit tout à l'heure, travaillaient le fer antérieurement à l'arrivée de la migration chinoise, c'est-à-dire au moins vingt-cinq siècles avant Jésus-Christ. Les Sères étaient célèbres à Rome par leur fer, qui passait pour supérieur à tout autre, et qui arrivait sur les bords de l'Océan Indien à travers les immenses plateaux du Tibet.

B.

Sayfa: 194

Transportons-nous maintenant à l'extrémité méridionale de la diffusion des populations que nous appelons touraniennes, chez les Schoumers et les Akkads de la Chaldée primitive. Dans cette contrée qu'habitent deux populations d'origines différentes, dont la plus anciennement établie et civilisée est la touranienne, la non-sémitique, nous reconnaissons le siège d'une antique et florissante industrie des métaux, dont les produits, l'exemple et l'influence ont rayonné sur l'Assyrie, la Syrie et l'Arabie. Les tombeaux les plus vieux de la Chaldée, qui ne remontent pas moins haut que les sépultures égyptiennes de l'Ancien Empire, nous présentent des objets en or, en bronze et même en fer. A côté se rencontrent encore, et concurremment employés, des instruments et des armes en silex taillé et poli, têtes de flèches, haches et marteaux. Le métal le plus répandu est le bronze; c'est en bronze que sont tous les ustensiles et tous les instruments métalliques,

Sayfa: 194

et il restera toujours prédominant dans le bassin de l'Euphrate et du Tigre. Quant au fer, il est plus rare, et semble avoir encore le caractère d'un métal précieux par la difficulté de sa production; au lieu d'en faire des outils, on en forme des bracelets et d'autres parures grossières. Malgré cela, comme on le voit, la métallurgie est complète et ne se borne pas au bronze. Il n'en était pas de même au temps bien plus reculé, jusqu'auquel ne nous font pas remonter les monuments actuellement connus, où les Schoumers et les Akkads inventèrent les hiéroglyphes rudimentaires et primitifs d'où est sortie l'écriture cunéiforme. Parmi ces hiéroglyphes, il y a deux signes simples spéciaux pour désigner, d'une part les métaux nobles, comme l'or et l'argent, d'autre part le cuivre; mais le bronze et le fer, comme l'étain, ont leurs noms exprimés par des combinaisons complexes de caractères, de formation postérieure et secondaire. Mais si l'écriture cunéiforme paraît n'avoir reçu ses derniers développements et sa constitution définitive que dans la Chaldée même, après l'établissement des Schoumers et des Akkads dans les plaines où se réunissent l'Euphrate et le Tigre, une importante et féconde remarque de M. Oppert est de nature à faire penser qu'ils en avaient apporté les premiers éléments d'un autre séjour, d'une étape antérieure de leur migration. En effet, lorsqu'on étudie les signes constitutifs de cette écriture en essayant de remonter aux images d'objets matériels qu'ils représentaient d'abord, la nature des objets ainsi devenus des éléments graphiques semble conduire, comme lieu d'origine de l'écriture, à une autre région que la Chaldée, à une région plus septentrionale,

Sayfa: 195

dont la faune et la flore étaient notablement différentes, où, par exemple, ni le lion, ni aucun des grands carnassiers de race féline n'étaient connus, et où le palmier n'existait pas. Pour retrouver le berceau des premiers essais du système d'écriture des Schoumers et Akkads de la Chaldée, et de leur métallurgie, qui était déjà complète au temps de ces premiers essais, il faut donc remonter en partie la route de leur

CkM.

Sayfa: 195

* Dagues en bronze*.

migration, la route que la Genèse fait suivre aux constructeurs de la tour de Babel, venus « de l'Orient » dans le pays de Schinc'ar, la route qui aboutit à cette montagne du nord-est qui joue un si grand rôle dans les traditions chaldéennes et dans les textes cunéiformes, au double titre de point d'origine de la race humaine et de lieu de l'assemblée des dieux, et dont nous avons déjà longuement parlé dans le livre précédent*.

* Bronz kamalar

Sayfa: 196

Nous sommes ainsi conduits à rapporter aux Schoumers et aux Akkads, c'est-à-dire à la primitive population touranienne, l'origine de la métallurgie de la Chaldée, et à en lier l'implantation dans cette partie du monde à celle de l'écriture cunéiforme. Il ne nous est possible, d'ailleurs, d'indiquer ici ces faits que d'une manière tout à fait sommaire, nous réservant d'y revenir avec tous les développements qu'ils réclament, dans le livre de cette histoire qui sera consacré aux annales de la Chaldée et de l'Assyrie. Nous avons encore à jeter un rapide coup-d'œil sur un dernier rameau des vieilles populations touraniennes de l'Asie, celui de tous qui a laissé la plus grande renommée métallurgique, celui de Meschech et de Thoubal, auquel appartiennent les Tiharéniens et les Chalybes. Mais ici nous laisserons de nouveau la parole au baron d'Eckstein, qui a traité de la manière la plus heureuse cette partie du sujet.

Sayfa 193

Çinliler ve Müslüman yazarlar tarafından bize aktarılanlar, Altayların güneyinde, çok eski zamanlardan beri Tiyen Şan'da oturan Türk - Tatar topluluklarının, gerekli işlemleri de geliştirerek, demir imalatına kendilerini verdiklerini göstermektedir. Bu topluluklar, Tibetli kabilelerle kanştlar, ve Çin'in Miao-tseu ve Yunan ve Lâtin yazarların Seres dediği grupları oluşturdular. Miao-tseu'ler, daha önce de dediğimiz gibi, Çin göçleri gelmeden evvel de, yani milâttan en az yirmi beş yüzyıl önce de demiri işliyorlardı. Seres'ler, Roma'da diğer herkesin demirinin kalitesini aşan kalitesi nedeniyle, demirleriyle meşhurdular. Bu demir, geniş Tibet platoları vasıtasıyla, Hint Okyanusu kıyılarına ulaşıyordu.

Sayfa 194

Şimdi, Turanî dediğimiz kitlelerin yayılımının en güney ucuna, ilkel Kalde'nin Sümerlerine ve Akadlarına gidelim. Farklı kökenlerden iki topluluğun oturduğu bu bölgede, daha eski yerleşmiş ve medenileşmiş olanı Turanîdir ve Samî değildir. Bu toplulukta metallerin, eski ve yükselmekte olan bir sanayisini görüyoruz. Bu sanayinin ürünleri, örneği ve etkisi Asur ülkesine, Suriye'ye ve Arabistan'a yayılmaktadır. Kalde'nin, Mısır Eski İmparatorluğu'nun kalıntılarından daha yeni tarihli olmayan mezarları bize altın, bronz ve hatta demir eşyalar sunmaktadır. Bunun yanı sıra, yontulmuş ve cilâlanmış aletler ve silâhlar, ok uçları, baltalar ve çekiçler de bulunmaktadır. En yaygın metal bronzdur. Bütün kapacak ve metalik aletler bronzdandır. Bronz, Fırat ve Dicle havzasında da hep hâkim olarak kalacaktır. Demire gelince, o daha nadirdir ve üretim zorluklarından ötürü kıymetli bir metal karakterine sahipmiş gibi gözükmektedir. Demirden alet yapmak yerine, bilezikler ve diğer kaba mücevherat yapılmıştır. Buna rağmen, görüldüğü gibi, metalürji bir bütündür ve bronz için doğmamıştır. Hatta, şu anda tanıdığımız anıtları dikmeden önce, Sümerler ve Akadlar, çivi yazısıyla sonuçlanabilecek olan basit ve ilkel hiyeroglifleri bulmuşlardı. Bu hiyeroglifler arasından, biri altın ve gümüş gibi asil metalleri belirleyen, diğeri de bakır belirleyen iki tane özel işaret vardır. Fakat bronz ve demir, aynı kalay gibi, harflerin karışık birleşimleriyle başka bir şekil oluşturan ve ikincil olan biçimler halinde ifade edilirler. Çivi yazısı son biçimini ve gelişmelerini ve son yapısını ancak Kalde'de almış gibi gözükmektedir. Oysa, Oppert, Sümerlerin ve Akadların Fırat ve Dicle'nin birleştiği ovalarda kurulmasından sonra, bu yazının, onların Kalde'ye göçünden önceki devirlerin izlerini taşıdığı hakkında önemli ve verimli bir uyanda bulunmuştur. Aslında, bu çivi ya-

zısını oluşturan işaretleri, önceleri ifade ettikleri cisimlerin anlamlarını resimlere yüklemeye çalışarak incelersek, nesnelerin yapısı, yazının kökeni olacak gibi grafik semboller haline gelir. [sayfa 195] Kalde'den başka bir yerde, daha kuzeyde bulunan, fauna [hayvan küre] ve flora [bitki küre]'nin önemli bir şekilde farklı olduğu bir bölgede, meselâ ne aslan, ne de kedigillerden başka bir yırtıcı hayvan, ne de palmiye bulunmamaktadır. Kalde'nin Sümerlerinin ve Akadlının ilk yazı sistemi deneylerinin ve esasen bu deneyler sırasında tamamlanmış olan metalürjilerinin beşiğini bulmak için, kısmen onların göç yollarına kadar gitmek gerekir. Bu yol, Shine'ar dağına, kuzeydoğudan ulaşmaktadır. Bu dağ, Kalde efsanelerinde ve çivi yazılı metinlerde büyük rol oynamakta, insan ırkının kaynağı olarak gösterilmektedir. Tanrıların bir araya geldiği bir dağdır. Yol, daha önceki kitapta da uzun uzun bahsettiğimiz bu dağda bitmektedir ve Babil Kulesi'ni inşa edenlere yol göstermektedir.

Sayfa 196

Kalde'nin metalürjisini Sümerlere ve Akadlara, yani Turanî ilkel topluluklara dayandırıyor ve çivi yazısının dünyanın bu köşesinde yerleşmesini de onlara bağlıyoruz. Bundan dolayı, bize, bu olayları burada kısaca anlatmaktan başka bir şey düşmemektedir. Kalde ve Asur ülkesinin yıllıklarına tahsis edilmiş bu tarihin kitabında talep ettikleri bütün gelişmelerle ilgili olarak geri dönme hakkımızı da saklı tutuyoruz. Gene, Asya'nın eski Turanî topluluklarından son bir dala, Tibarenien ve Chalybe'lerin metalürjide en meşhur kabilelerine bırakıyoruz. Bunlar Meschech ve Thoubal'lardır. Fakat burada sözü gene, konunun bu kısmını en güzel bir şekilde inceleyen Eckstein Baronu'na bırakıyoruz.

Sayfa: 196

Exploitant la chaîne des monts intermédiaires entre l'Arménie et le Caucase, ces Chalybes, ces Tibarènes, ces Mossynæques relèvent de l'antique souche de Meschech et de Thoubal, mentionnée dans plus d'un texte de l'Ancien Testament, chantée par les Grecs dès l'âge mythique du temps des Argonautes ; telles sont les tribus contre lesquelles Xénophon s'est heurté lors de son expédition assyrienne.

Sayfa 196

Ermenistan ile Kafkas dağları arasındaki ara sıra dağları keşfederken, bu Chalybes'ler, bu Tibaren'ler, bu Mossynoeque'lerin Meschech ve Thoubal'ın eski kökünden gelmekte olduğunu belirleriz. Eski ahidin birden fazla kısmında, **Meschech ve Thoubal'ın** mitolojik çağdan beri, Argonot'lar zamanından beri Yunanlılar tarafından, şarkılara konu teşkil etmekte olduğu bildirilmektedir. Bunlar, Asur ülkesine sefer yaparken, Xenophon'un karşı karşıya geldiği boylardır.

Sayfa: 197

En effet, dans le rapide voyage que nous venons de faire au travers des populations des deux races apparentées, altaïque et touranienne, les unes qui se maintiennent encore dans les contrées septentrionales, les autres qui peuplaient dans des siècles relativement récents, et déjà pleinement historiques, une grande partie de l'Asie occidentale et en étaient les premiers occupants, dans ce rapide voyage, si nous avons trouvé partout les différents rameaux de ces deux races que l'on venait sans doute se confondre à leurs origines, exerçant de temps immémorial le travail simultané du fer et du bronze, liant leur propre naissance à celles de la métallurgie et accordant aux dieux de cet art, dans leurs mythes et

B

Sayfa: 197

dans leurs adorations, une place qu'aucune autre race n'accorde aux mêmes personnifications, nous avons pu discerner une série de rayons, qui, de toutes les extrémités du domaine où nous avons trouvé ces peuples, convergent vers un centre commun. Et ce centre, ce point

Sayfa: 198

d'intersection où convergent tous les rayons venus du nord, du sud, de l'est et de l'ouest, n'est autre que la région montueuse du Wakhan, du Badakchan, du Tokharestan, de la Petite-Boukharie et du Tibet occidental, qui entoure le plateau de Pamir, c'est-à-dire le point où la science, par la comparaison des traditions de l'Inde et de la Perse avec celle des Livres Saints, détermine avec une précision rigoureuse le berceau où les grandes races de l'humanité, Toûra, comme l'appelle la tradition iranienne, aussi bien que Kousch, Schem et Yapheth, ont pris naissance et commencé à grandir côte à côte, d'où elles ont successivement envoyé leurs essaims à tous les points de l'horizon.

D'autres raisons, d'une valeur non moins décisive, nous obligent encore à y chercher le foyer premier de l'invention du travail des métaux chez les plus vieux ancêtres des nations altaïques et touraniennes.

Cok m

Sayfa 197

Aslında, birbirine akraba olan Altaylı ve Turanî topluluklar boyunca yapılan hızlı yolculukta, bunlardan bir kısmının hâlâ kuzey bölgelerinde kalmakta olduğu görülmektedir. Nispeten daha yeni yüzyıllarda, ama hâlâ çok eski devirlerde iskan olan diğerleri, Batı Asya'nın büyük bir kısmında ilk yerleşenlerden oldular. Bu hızlı yolculukta, her tarafta, kökenlerinde birbirine karıştırdığımız bu iki ırkın farklı dallarını bulduk. Bu iki ırk, çok eski tarihlerden beri hem demiri hem de bronzu işlediler. Bu ırklar kendi doğuşlarını, efsanelerinde ve inançlarında, bu sanatın doğuşuna ve bu sanatın tanrılarına bağlamaktadırlar. Hiç bir diğer ırk, metalürji

tanılarına aynı değeri vermemiştir. Bu insanların bulunduğu bölgenin bütün hudutlarından bir dizi ışının, ortak bir merkeze doğru büküldüğünü görürüz. Bu merkez, bu kuzeyden, güneyden, doğudan ve batıdan gelen ışınların kesişme noktası, Pamir yaylasını kuşatan dağlık Wakhan, [sayfa 198] Badakchan, Tokhares-tan, Küçük Buhara ve Batı Tibet bölgesidir. Yani, bilimin, Hint ve Pers efsaneleri ile, kutsal kitaplarda yazılanları karşılaştırması sonucu, insanlığın büyük ırklarının beşiğini büyük bir doğrulukla tayin ettiği noktadır. İran geleneğinin isimlendirdiği gibi Toura, aynı şekilde Koush, Schem ve Yapheth yavaş yavaş ortaya çıkmış ve büyümeye başlayarak, kolonilerini ufkun her tarafına göndermeye başlamışlardır.

Daha az önemli olmayan diğer sebepler de bizi Altaylı ve Turanilerin en eski atalarının metalleri nerede ilk defa işlediklerini aramaya mecbur etmektedir.

Sayfa: 201

elles vont elles portent cette industrie avec elles. Le groupe de peuplades hamitiques qui, dans une antiquité impossible à évaluer, franchit l'isthme de Suez pour venir s'établir dans la vallée du Nil, et fut le noyau de la nation égyptienne, était certainement maître des procédés d'une métallurgie complète, car il ne l'aurait certainement pas inventée dans ce pays qui ne produit pas de métaux, et où le besoin de s'assurer du moins l'exploitation des mines de cuivre du Sinaï l'obligea dès les premières dynasties à entrer dans la voie des conquêtes étrangères. S'il y a eu réellement un âge de la pierre en Égypte, — ce que je persiste à penser malgré l'autorité des savants qui le contestent, — il a été antérieur à l'établissement des fils de Miçraïm; il appartient à la population mélanienne qui paraît les y avoir précédés et dont le sang se mêla au leur, fournissant l'élément africain dont la présence est incontestable dans la nation égyptienne telle que les monuments nous la font connaître. La plus ancienne tradition des Sémites,

Sayfa : 201

celle que la Bible nous a conservée, place la découverte des métaux presque aux origines de l'espèce humaine, mille ans avant le déluge et la formation des trois familles des Noa'hides. Et rien, ni dans les souvenirs, ni dans les usages, ni dans les langues de la race sémitique, ne nous fait remonter à un temps où elle n'aurait pas employé les métaux. Chez les Aryas, la philologie appliquée à cet ordre de recherches que Pictet a si ingénieusement appelé « la paléontologie linguistique, » nous fait voir la métallurgie déjà constituée avant la dispersion de la race ou du moins de ses principaux rameaux, avant la séparation des nations orientales et occidentales, chez les tribus encore cantonnées sur les bords de l'Oxus.

Sayfa 201

Hami ırkından topluluklar, değerlendirilebilmesi olanaksız olan bir eski tarihte, Nil vadisine yerleşmek için Süveyş kstağını geçerek, Mısır halkının çekirdeğini meydana getirdiler. Bu topluluklar, kesinlikle tam olarak metalürjiye hâkimdiler. Zira, bunu hiç metale sahip olmayan bu ülkede keşfetmelerine olanak yoktu. Birinci Hanedan'dan beri, yabancı fetihler yapabilmek için Sina'daki bakır yataklarını işletmeye de mecburdular. Şayet, Mısır'da gerçekten bir Taş Devri olmuşsa – bilginlerin bunu tartışmasına rağmen ben buna inanmak istiyorum – Misraim oğullarının yerleşmesinden evvel olmuştur. Bu da, onlardan önce gelen Melanien'ler zamanında olmuştur. Melanien'ler Misraim oğullarına kanlarını karıştırarak, Mısırlıların anıtlarında gösterildiği gibi onlara Afrika ögesini katmışlardır. İncil'in bizim için koruduğu ve bize aktardığı, Samilerin en eski anlatılarından biri, metallerin keşfini, hemen hemen insanlığın kaynağına, Tufan'dan ve Nuh'dan gelen üç ailenin ortaya çıkışından bin yıl önceye yerleştirir. Sami ırkının ne eski anlatılarında, ne kullanımlarında, ne dillerinde bulunan hiçbir şey, bizi metallerin kullanılmadığı bir döneme kadar götürmemektedir. Aryen'lerde, bu araştırmalar dü-

zenine uygulanan, Pictet'nin akıllıca bir şekilde "linguistik pale-ontoloji" dediği bir dilbilim tarzı vardır. Bu da bize, metalürjinin ırkların birbirinden ayrılmasından önce veya en azından başlıca dallarının birbirinden ayrılmasından önce, yani Doğulu ve Batılı milletlerin ayrılmasından önce, Oxus boylarında yerleşmiş kabilelerde oluşmuş olduğunu göstermektedir.

Sayfa : 202

 Ce nom de Thoubal-qain établit un rapport saisissant entre lui et le ~~canon métallurgique par excellence~~ parant la race métallurgiste des Touraniens ; en même temps, il est impossible de méconnaître la parenté qui le lie à celui des Telchines des plus anciennes traditions mythologiques de la Grèce.

Sayfa 202

Bu Thoubal-qain ismi, onunla, Turanilerin metalürjist ırkının üstün metalürjik dalı arasında bir ilişki kurmaktadır. Aynı zamanda, bunun, Yunanlıların en eski mitolojik geleneklerinden biri olan Telchine'lerle akrabalığını da tanımamak olanaksızdır.

Sayfa : 203

 ~~Ne devons-nous pas en conclure que ce sont les Touraniens~~ qu'avait en vue l'auteur du récit qui forme le chapitre IV de la Genèse, quand il faisait le tableau de la descendance de Qain? Il n'est pas, en effet, un des traits de ce morceau qui ne s'applique d'une manière curieuse aux tribus de cette race et à leur passé primitif, tel que nous commençons à l'entrevoir. Séparés avant tous les autres du tronc commun de la descendance d'Adam, constructeurs des premières villes, inventeurs de la métallurgie et des premiers rudiments des principaux

Sayfa : 204

arts de la civilisation, adonnés à des rites que Yahveh réprouve, considérés avec autant de haine que de superstitieuse terreur par les populations encore à l'état pastoral qu'ils ont devancés dans la voie du progrès matériel et des inventions, mais qui restent moralement plus pures et plus élevées, tels sont les Qainites; tels aussi nous appartiennent à leur origine les Touranens.

Sayfa 203

Anlatının yazarna göre, Qain'in soyağacı oluşturulurken, Yaratılışın IV. Bölümünü meydana getirenlerin Turaniler olduğu söylenemez mi? Aslında, bu parçanın hiç bir kısmı, bizim de görmeye başladığımız bir tarzda, garip bir şekilde bu kabileye ve onların ilkel geçmişlerine uygulanamaz. Adem'den inen ortak gövdeden ilk olarak ayrılan, ilk şehirlerin kurucuları, metalürjiyi kullanmayı bulanlar ve uygarlığın ilk çekirdekleri Yahveh'nin de doğruladığı efsanelere ibadet ettiler. [sayfa 204] Halen çoban kalan topluluklar da bu ilk gelişenlerden nefret ettiler ve batıl bir korkuyla onlardan korktular. Bu, gene Turani kökenli gözükten Qainite'ler gibi çoban kalanlar, maddi gelişme ve buluşlar yolunda geri kalmakta iseler de, manevi olarak daha saf ve yetişmiş durumdadırlar.

Sayfa : 205

Il n'a aucun lien avec l'histoire du déluge et il semble ne tenir aucun compte de cette tradition. L'idée d'une destruction générale de l'humanité, à l'exception de la famille de Noë, est étrangère à sa rédaction, puisque, lorsqu'il est dit de Yabal, fils de Lemech et frère de Thoubal-qain; qu'il fut « le père des pasteurs et de ceux qui vivent sous les tentes, » la construction de la phrase est telle qu'elle implique le présent, « ceux qui vivent » au moment où l'auteur écrit. Et il n'est pas jusqu'à la dualité de Thoubal-qain le forgeron et de Yabal le pasteur, qui ne paraissent se rapporter à la division qui se produisit de très bonne heure entre les tribus touraniennes, les unes adoptant avant toutes les autres races la vie sédentaire et industrielle, les autres restant fidèles aux habitudes de la vie nomade,

Sayfa : 206

que leurs descendants ont gardées jusqu'à nos jours dans l'Asie septentrionale.

Sayfa 205-206

Nuh'un ailesi hariç insanlığın genel bir yokoluşu fikri, Yaratılış'ın derlenmesine aykırıdır. Zira Yaratılış, Yabal'ın, Lemeç'in oğlu ve Thoubal-qain'in kardeşi olduğunu ve "çobanların ve çadırlar altında yaşayanların babası" olduğunu söylemektedir. Bunu söylerken de cümlelerin yapısı "şimdiki zaman" olup, yazanın yaşadığı vakitte "yaşayanları" kastetmektedir. Turanî kabileler arasında Demirci Thoubalqain ile Çoban Yabal arasında, aslında çok önceleri Turanî kabileler arasında oluşan iş bölümümü gibi bir iş bölümümü oluşmuştur. Bu kabilelerden birileri, bütün diğer ırklardan önce yerleşik ve sınıai hayatı kabul etmişlerdir. Diğerleri ise göçebe hayatta kalmışlardır. Bu kabilelerin halefleri de bu geleneklerini Kuzey Asya'da bugüne kadar sürdürmüşlerdir.

Sayfa : 232

*
init
des
zaen
premier

« Toutes les traditions, a dit M. Maury, auquel nous nous plaisons à emprunter ces pages si remarquables, toutes les traditions concourent à placer la formation de la race blanche, c'est-à-dire de la race la plus élevée dans l'échelle intellectuelle, celle qui possède au plus haut degré la convenance, la proportion, le parfait équilibre des forces et de l'organisation physique, dans la partie septentrionale de l'ancien monde, située pour ainsi dire à égale distance de ses deux extrémités.

* ilkel ırkların birliği

Sayfa 232

Bay Maury, bu sayfalara koymaktan zevk duyduğumuz bütün efsanelerin çok dikkate değer olduğunu söylemektedir. Maury, bütün efsanelerin beyaz ırkın, yani entelektüel ölçekte en ileri olan ırkın, en yüksek istikrara, orana, güçlerin dengesine ve fizik organizasyona sahip olan ve eski dünyanın kuzey kısmında oturan ve kuzey bölgelerin iki ucuna eşit mesafede oturan ırkın gelişmesine destek olduğunu ifade etmektedir.

Sayfa : 266

Suivant la Genèse, 'Ham eut quatre fils : Kousch, Miçraïm, Poult et Kena'an. Ce sont quatre divisions principales, ethniques et géographiques, de la famille.

Sayfa 266

Yaratılış'a göre Ham'ın dört oğlu vardı : Kousch, Micraim, Poult ve Kena'an. Bunlar dört ana etnik ve coğrafi koldur.

Sayfa : 280

Au premier abord on est surpris de voir la population de ce pays donnée comme sémitique, car linguistiquement le pays de 'Elam est absolument étranger au monde sémitique. La langue qu'on y parlait, et dont nous possédons un certain nombre de monuments écrits, était un idiome agglutinatif, tenant de très près à celui du vieux fond anté-aryen de la population de la Médie, et apparenté dans une certaine mesure aux langues altaïques, particulièrement à celles du rameau turc.

Sayfa 280

Öncelikle, bu ülkenin halkının bir Samî (Semitik) halkı gibi kabul edilmesine şaşırırdık. Zira Elam ülkesi, linguistik açıdan Samî dünyasına tamamen yabancıdır. Esasen konuşulan dilde bazı yazılı anıtlara sahibiz. Bu dil, bu anıtlardan anladığımız kadarıyla, Med ülkesinin eski ante-aryen nüfusunun diyalektlerinin bir derlemesidir ve bir ölçüde Altaylı dillere, özellikle Türkçe dalına akrabalık göstermektedir.

Sayfa : 281

Asschour, second fils de Schem, personnifie la nation des Assyriens, qui joua un si grand rôle dans l'histoire de l'Asie occidentale. La langue et la civilisation sont communes aux Assyriens proprement dits et aux Chaldéo-Babyloniens ; mais les monuments figurés de ces peuples eux-mêmes montrent que leur type physique et anthropologique différait profondément.

Sayfa 281

Schem'in ikinci oğlu Asschour, Batı Asya tarihinde çok önemli bir rol oynayan Asurluları temsil etmektedir. Dil ve medeniyet, Asurlularla Kaldeli - Babillilerde ortaktır. Fakat, bu halkları gösteren anıtlar da fizikî tiplerinin ve antropolojilerinin derin bir şekilde farklı olduğunu göstermektedir. Sayfa ortasındaki resim altı : Aristokrat sınıftan bir Elamlinin, semitik tipli başı.

Sayfa : 281

Et en effet, nous verrons en étudiant leur histoire que leur nation s'est formée de la fusion de deux éléments ethniques : l'un à qui appartenait en propre à l'origine la langue de la famille

Sayfa : 282

syro-arabe dit abusivement *assyrienne*, mais que la Genèse, en parlant de son héros légendaire Nimrod, range dans la descendance de Kousch; l'autre, parlant un idiome agglutinatif très particulier, est le peuple de Schoumer et d'Akkad, comme il s'intitulait lui-même, qui paraît devoir être rapporté à la souche touranienne. La distinction d'origine ethnique, que la Bible établit entre les Assyriens et les Chaldéo-Babyloniens, est donc parfaitement justifiée au point de vue scientifique.

Sayfa 281-282

Aslında, Kaldeli – Babillilerin tarihlerini incelerken, milletlerinin iki etnik ögeden oluştuğunu görüyoruz. Bunlardan biri, Suriye – Arap kökenli olup, abartılarak Asurca denilen lisanı konuşan ögedir. Fakat Yaratılış ise, efsanevi kahramanı Nimrod'dan bahsederken, Kousch'dan geldiğini ortaya koymaktadır. Diğeri ise, Sümerce ve Akatca'dan oluşan çok özel bir birleşik diyalekt konuşan, kendilerini de tanımladıkları gibi, Turani kökten olmaları gereken ögedir. İncil, etnik kökenlerinin farklı olması gerektiğini bildirerek, bunlardan bir grubun Asurlu, bir grubun ise Kaldeli – Babilli olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu, bilimsel olarak da tamamen doğrulanmıştır.

Sayfa : 298

Ici donc les documents mis en œuvre par le rédacteur de la Genèse remontaient certainement à une époque antérieure à la migration des Tyrrhéniens dans l'Occident, dont les monuments égyptiens nous permettront de déterminer la date.

L'assimilation des *Kittim* est tellement certaine qu'elle ne demande pas de commentaire. Ce sont les habitants de l'île de Chypre, désignés

Sayfa: 298

Guerriers des nations pélasgiques au temps de la 22e dynastie égyptienne¹.

d'après la grande ville de *Kit* ou *Cition*, qui était le principal port de communication des Phéniciens avec cette île. Les découvertes récentes de la science ont établi que la population de Chypre, où l'on a fait dans les quinze dernières années des fouilles si fructueuses pour l'histoire et l'archéologie, était dès la plus haute antiquité de la souche hellénopélasgique, parlant un dialecte grec, qu'elle écrivait avec un système graphique particulier.

* 20. Mısır Hânedanı ordusunda Pelajik milletlerin savaşçıları

Sayfa 298

İşte burada, Yaradılış'ın derleyicisinin ortaya bazı belgeler koymaktadır. Bu belgeler, Mısır anıtlarının da bize tarihi belirleyebileceği bir şekilde, kesinlikle Tirenli'lerin batıya göçlerinden daha önceki bir döneme kadar gitmektedir.

Kittimlerin asimilasyonu o kadar kesindir ki yorum gerektirmez. Bunlar, Kıbrıs adasının sakinleridir ve isimlerini büyük Kit veya Cition şehriden almaktadırlar. Bu şehir ise, Finikelilerin kendi ülkelerinde, bu adıyla temasını sağlayan başlıca ulaşım limanıdır. Bilim, son on beş yılda Kıbrıs'ta yapılan tarih ve arkeoloji için çok verimli kazılarla, Kıbrıs'ın nüfusunun, bir Yunan diyalekti konuşan, özel bir grafik sistemiyle yazan, en eski Yunan - Pelasgique [pelajik] dalı olduğunu ortaya koymuştur.

Sayfa: 299

Ce sont deux peuples de l'Asie-Mineure, guerriers et célèbres par leur métallurgie, qui habitaient côte à côte, vivant dans une intime alliance. Pas de doute qu'il ne faille, comme l'ont fait tous les commentateurs depuis Josèphe, reconnaître en eux les Tibaréniens et les Moschiens de la géographie classique. Seulement, au temps où les Grecs et les Romains nous en parlent, ces peuples avaient été refoulés dans d'étroits cantons des montagnes qui bordent le Pont-Euxin, tandis qu'il est évident que dans la Genèse leur territoire a une extension bien plus grande et surtout est placé bien plus au sud. Ici encore, les documents cunéiformes assyriens sont venus apporter les plus heureux éclaircissements à l'ethnographie biblique.

Sayfa 299

Thoubal ve Meschech, Küçük Asya'nın, savaşçı ve metalürjiyle tanınan, sıkı işbirliği içinde yanyana yaşayan iki halkıydı. Hiç şüphesiz ki Yusuf'dan beri bütün yorumcuların yaptığı gibi, bunlar klasik coğrafyanın Tibarenleri ve Moskienleriydi. Yalnız, Yunanlılar ve Romalılar bize onlardan bahsederken bu halkların Pont-Euxin'i çevreleyen dar kantonlara sürülmüş olduklarını söylemekteydi. Oysa, Yaratılış, çok daha büyük topraklara sahip olduklarını ve her şeyden önce daha güneyde yerleşmiş olduklarını belirtmektedir. Burada da, Asur çivi yazılı belgeleri, İncile dayalı etnografiye kıymetli aydınlatmalar getirmektedir.

Sayfa: 300

Enfin, pour ce qui est du dernier des peuples de Yapheth, Thiras, la presque unanimité des commentateurs, à commencer par Josèphe, y a vu les Thraces. La chose est pourtant philologiquement impossible; les deux noms ne se correspondent aucunement. Thiras, avec un *i* long entre le *th* et le *r* et une sifflante à la fin, au lieu d'une gutturale, ne saurait être la transcription hébraïque d'un nom dont le radical était thrak.

Sayfa 300

Sonunda, Yafes'in halklarının sonuncusu olarak, Thiras, Joseph'e'den başlayan yorumcuların hemen hemen oybirliği ile Trakları görmüştür. Bu, filolojik olarak olanaksızdır. Thiras kelimesi, "th" ile "r" arasındaki uzun bir "i" ile ve sonundaki vurgusuz yerine okunan bir harf ile, kökü thrak olan bir ismin İbranice okunuşu olmaktan çıkacaktır.

Sayfa : 300

Ceci donné, c'est au nom de la grande chaîne du Taurus que j'identifie le sien.

Sayfa 300

Bu Thiras ismine bir daha gelince, ben büyük **Taurus** [Toros] Sıradaglarının adının bu şahsın adı olduğunu düşünüyorum.

Sayfa : 301

C'est la race noble par excellence, celle à qui a été confiée la mission providentielle de porter à un degré de perfection inconnu de toutes les autres les arts, les sciences et la philosophie.

Sayfa 301

Aryen ırkı, bütün diğer sanatlara, bilimlere ve felsefeye bilinmeyen bir mükemmellik derecesi getirmek görevi ile görevlendirilmiş çok asil bir ırktır.

Sayfa: 306

Tout cela ne peut être qu'intentionnel. Il y a eu évidemment, chez l'écrivain biblique, volonté formelle et arrêtée, d'exclure de son tableau des Noa'hides, aussi bien que les nègres, les peuples situés à l'est de la Mésopotamie et appartenant à une même race, dans la formation de laquelle le sang jaune avait eu une part considérable, sinon la principale. Les différentes nations de cette race particulière parlaient toutes des langues, plus ou moins étroitement apparentées entre elles, et qui ont avant tout ceci de commun qu'elles appartiennent à la grande classe des idiomes agglutinatifs, que leur structure et leur mécanisme grammatical offrent une analogie fort rapprochée, d'une part avec ceux des langues altaïques, de l'autre avec ceux des langues dravidiennes. C'est pour l'ensemble de ces nations que nous adoptons

Sayfa: 307

l'appellation de Touraniens, sans prétendre trancher d'une manière formelle la question, encore profondément obscure et dans l'état actuel impossible à résoudre d'une façon affirmative, de savoir si leurs affinités décisives sont plutôt avec les Altaïques ou avec les Dravidiens, ou s'ils ne forment peut-être pas une sorte de transition et comme des chaînons entre eux, de même que leur position géographique est intermédiaire entre les uns et les autres. Nous en avons déjà parlé plus haut, à l'occasion des origines de la métallurgie, en les envisageant surtout au point de vue de ce qui établit leurs rapports avec les peuples altaïques. Il importe d'y revenir ici, après avoir bien précisé le sens dans lequel nous entendons et employons ce terme

Sayfa: 307

* Types touraniens de la Médie.

de Touraniens dont on a tant fait abus, pour esquisser rapidement le tableau des principales nations de ce groupe, qui n'ont pu être ignorées du rédacteur de la Genèse, ou du moins des auteurs du document qu'il a mis en œuvre dans son chapitre X, car elles étaient trop bien connues à Babylone. Ce sont les nations qui, avec les Kouschites, et peut-être même avant eux, ont précédé de beaucoup les peuples de Schem et de Yapheth dans la voie de la civilisation matérielle et y ont été leurs institutrices.

La Médie reste tout entière touranienne, habitée par une population dont la langue offre un des types les mieux étudiés jusqu'ici des idiomes du groupe, jusqu'au VIIIe siècle avant notre ère, date de l'établissement des Mèdes proprement dits, de race iranienne, dans la contrée dont Hangmatana (Ecbatane) est la capitale.

* Met üleksinde Furanî tipler

Sayfa 306

Bütün bunlar ancak varsayımdır. İncil yazarında, Nuh ahvadi tablosunda bazı grupların yer almaması isteği bulunmaktadır. Bu grupların arasında, zencilerle birlikte, Mezopotamya'nın doğusunda yerleşmiş ve aynı ırka mensup, oluşumunda daha ziyade san ırk kanına sahip olanların önemli bir yer tuttuğu halklar yer

almamaktadır. Bu özel ırkın farklı milletleri birbirine az veya çok sıkı akrabadırlar. Bu milletler birleşik dialektlerden oluşan, yapıları ve dilbilgisi mekanizmaları bir yandan Altaylı dillere, bir yandan da Dravidien dillere çok yakın bir benzeşim sunan dilleri ko-
nuşmaktadırlar. [sayfa 307] Bu milletler birliğinin, hangi ırka mensup olduğu meselesi hâlâ karanlık olup, bu meseleyi onaylayıcı bir şekilde sonuçlandırmak olanaksız gibidir. Bu milletlerin, Altaylılarla veya Dravidienlerle kesin bir bağları olup olmadığı belli değildir. Kendi aralarında da coğrafi nedenlerle, sıradağları bulunması nedeniyle, belki de aralarında bir geçiş olmayabileceği düşünülebilir. Fakat, biz gene de bu milletleri, yukandaki çok yakın benzeşimden ötürü Turanî milletler olarak adlandırıyoruz. Daha önce, yukanda, metalürjinin kökenleri, dolayısıyla Turanî olarak adlandırılan halkları Altaylı halklarla ilişkileri açısından incelemiştik. Yaygın şekilde yanlış kullanılan bu Turanî terimini ne anlamda duyduğumuz ve kullandığımızı iyice belirledikten sonra bu noktaya geri dönmemiz gerekmektedir. Yaratılış redaktörünün bilmezden gelememesi için en azından X. bölümün içine koyduğu kısmın redaktörlerinin bilmezden gelmemesi için bu grubu başlıca milletleri tablosunu hızla ortaya koyabilmek amacıyla bu Turanî terimini çok fazla kullanmıştk. Bu milletler Babil'de çok iyi tanınmaktadırlar. Bunlar, Kouschite'lerle birlikte, belki de onlardan önce, Sam ve Yafes'in halklarından nesnel uygarlık olarak çok önce gelen ve onlara öğretici olan milletlerdir.

Med ülkesi, çağımızdan önceki VIII. yüzyıla kadar, lisani bugüne kadar, bu Turanî grubun en iyi belirlenmiş olan bir topluluk tarafından iskan olunarak, tamamıyla Turanî kalmıştır. Bu tarihte ise İran ırkından olan Medler bölgeye yerleşmişler ve Hangmata-na (Ecbatane) başşehir olmuştur.

Sayfa: 308

* Mède aryen en costume national *

* Milli kıyafetiyle Aryean

Plus au sud, les Touraniens se montrent à nous comme formant une portion notable de la population de la Susiane ou pays de l'Elam, foyer d'une culture antérieure à celle de la Babylonie même, et assez puissant pour entreprendre de lointaines conquêtes vingt-trois siècles avant notre ère. Ce curieux pays, placé à la limite commune de toutes les races diverses de l'Asie occidentale, les voyait, comme nous l'avons déjà dit (p. 280 et suiv.), confondues et enchevêtrées sur son sol à l'époque historique. Mais depuis les temps les plus reculés, c'est à l'élément touranien qu'y appartenait la suprématie ethnique et morale; c'est lui qui avait imposé sa langue aux autres, du moins dans l'usage officiel et comme idiome commun.

Dans le bassin de l'Euphrate et du Tigre, en Babylonie et en Chaldée, aussi haut que nous fassent remonter les monuments et les traditions, nous nous trouvons en présence de deux populations juxtaposées et dans bien des endroits enchevêtrées, appartenant à deux races distinctes et parlant des idiomes divers, d'une part les Sémito-Kouchites, de l'autre le peuple de Schoumer et d'Akkad, apparenté aux Touraniens de la Médie et du l'Elam. Laquelle des deux précéda l'autre sur ce sol, c'est ce qu'il est impossible de dire, car aux périodes les plus reculées où puisse atteindre notre regard, nous constatons leur coexistence. Mais ce que l'on peut dire d'une manière positive, c'est que Schoumer et Akkad cou-

Sayfa: 309

tituaient un rameau particulier dans le groupe des Touraniens, rameau dont la langue s'était fixée et cristallisée à un état encore plus primitif de développement que celle des autres peuples de la même famille. Comme nous le ferons voir en traitant spécialement de l'histoire des Chaldéens et des Assyriens, c'est la fusion des génies et des institutions propres aux deux races opposées de Kousch et de Schoumer et Akkad, réunies sur le même territoire, qui donna naissance à la grande civilisation de Babylonie et de la Chaldée, appelée à jouer un rôle si considérable sur toute l'Asie antérieure, qu'elle pénétra de son influence.

Sayfa 308

Daha güneyde, Turanlılar bize, Babil ülkesinden bile daha eski bir kültürün beşiği olan bazı bölgeleri ellerinde tuttuklarını göstermişlerdir. Bu bölgeler, günümüzden yirmi üç yüzyıl önce uzak fetihlere girişebilmek için yeterince güçlü olan Susiane veya Elam ülkesinin önemli bir kısmıdır. Batı Asya'nın bütün farklı ırklarının ortak sınırına yerleşmiş olan bu garip ülke, bu ırklar, daha önce dediğimiz gibi (S : 280 ve takip eden sayfalar) tarihi dönemde, kendi toprakları üzerinde karışmış bir şekilde görmektedir. Fakat en eski devirlerden beri, etnik ve manevî hâkimiyeti elinde tutan Turanî ögedir. Dilini diğerlerine kabul ettiren, en azından resmi kullanımda ve ortak dil olarak kabul ettiren odur. Fırat ve Dicle havzasında, Babil ve Kalde ülkesinde, anıtlar ve efsaneleri tekrardan kurabileceğimiz kadar eskide, yanyana yaşayan farklı ırklara mensup ve farklı diyalektler konuşan iki topluluğun varlığını görüyoruz. Bunlardan biri Semito – Kouschite, diğeri Sümer ve Akkad kökenlidir. Med ülkesi ile Elam'ın Turanîleri ile akrabadırlar. Bu topraklar üzerinde, hangisinin hangisini takip ettiğini söylemek olanaksızdır. Zira, bakışlarımızın gidebildiği en eski tarihlerde, ortak varoluşlarını belirliyoruz. Fakat, açık bir şekilde ancak şunu söyleyebiliriz : Sümerler ve Akadlar, Turanî grup içinde özel bir dal oluşturmaktadırlar. [sayfa 309] Kaldeliler ve Asurlular tarihinden özel olarak çıkartarak göreceğimiz gibi, bu Kousch ve Sümer ve Akadların birbirine karşı iki ırkına mahsus düşünce ve kurumların bir araya gelmesi olup, bütün Ön Asya'da etkisini göstererek, büyük Babil ve Kalde medeniyetinin doğmasına sebep olmuştur.

Sayfa: 309

Viennent ensuite les nombreuses populations qui habitent,

Sayfa: 310

au sud des Alarodiens et des gens de Minni ou Manni, le pays désigné par les Assyriens sous le nom de *Nahiri*, c'est-à-dire les montagnes où le Tigre prend sa source, et où leurs descendants, complètement arianisés dans le cours des siècles, gardent du moins encore aujourd'hui le nom de Kurdes, qui témoigne de leur parenté primitive avec les Chaldéens de race touranienne, de même que le nom d'*Akkad*, appliqué quelquefois par les Assyriens à cette région aussi bien qu'à une partie de la Chaldée.

Sayfa 309-310

Daha sonra, Alarodyenlerin güneyinde yaşayan bir dizi topluluklar ve Minni veya Manni ülkesinin insanları gelmişlerdir. Bu Manni ülkesi, Asurlular tarafından Nahiri, yani Dicle'nin kaynağını aldığı dağlar olarak tanımlanmaktadır. Daha sonra bu kabilelerin nesli asırlar boyunca tamamıyla arienleşmiştir. Buna rağmen bugün, Turani ırktan Kaldelilere akrabalıklarına şahitlik eden "Kürtler" adını korumaktadırlar. Aynı şekilde, Asurlular tarafından bazen, bizim de bildiğimiz Kalde ülkesi ile birlikte bu bölgeye de Kalde denilmektedir.

Sayfa: 316

La parole est pour lui plus que l'auxiliaire de la pensée, elle en est la condition primitive et nécessaire. S'il est certain qu'il n'y a pas de parole sans pensée, il l'est également à ses yeux qu'il n'y a pas de pensée sans parole.

Sayfa 316

Söz, Condillac için, düşüncenin dışı durumundan başka bir şeydi. Düşünce, temel ve gerekli şartı. O, düşüncesiz söz olmayacağından emindi. Ona göre sözsüz düşünce de olamazdı.

Sayfa: 317

Bonald poussait cette doctrine plus loin qu'une simple expression de la dépendance de l'homme vis-à-vis de son Créateur, dont il a reçu toutes ses facultés, limite dans laquelle nous n'hésitons pas à l'admettre, et à propos de laquelle M. Barthélemy Saint-Hilaire proclamait hautement que la solution du problème de l'origine du langage, donnée par la tradition religieuse, est encore philosophiquement la meilleure, la plus élevée et la plus vraisemblable. Suivant Bonald, l'homme, au moment où Dieu l'a placé dans le monde, était muet et privé de pensée; ses facultés intellectuelles existaient en lui à l'état de germe, mais elles étaient frappées d'impuissance, incapables de se manifester, et, par suite, de se produire. Tout à coup la lumière a éclairé ces ténèbres, et le miracle a été produit par la parole de Dieu, qui a frappé l'oreille de l'homme et lui a révélé le langage. C'est ce langage, enseigné au premier homme d'une façon surnaturelle par le Créateur, qui l'a révélé à lui-même et a été pour son intelligence une source de création et de vie.

Sayfa 317

Bonald, bu doktrini, insanın sahip olduğu bütün yeteneklerini aldığı Yaratıcı'sına bire bir bağlı olmasından daha da ileri götürmüştür. Barthélemy Saint Hilaire'in yüksek sesle ifade ettiği gibi, dil probleminin temeli, en iyi, en yüksek ve en gerçeğin olarak, dinî gelenekle, hatta daha iyisi felsefi gelenekle açıklanabilmektedir. Bonald'a göre, insan, Allah kendisini Dünya'ya yerleştirdiği zaman dilsizdi ve düşüncesi yoktu. Bu kabiliyetler kendisinde ancak çekirdek hâlinde bulunuyordu. Fakat zayıf, kendini gös-

teremez ve bundan dolayı da ürün veremez durumdaydılar. Birdenbire ışık bu karanlıkları aydınlattı ve insanın kulağına vurarak ona konuşmayı veren Allahın emri ile mucize gerçekleşti. İlk insana Yaratıcı tarafından tabiat üstü bir şekilde öğretilen işte bu konuşma, ona bir yaratma ve hayat kaynağı oldu.

Sayfa : 318

✱ M. Renan a été le premier à entrer dans cette voie nouvelle, par un ouvrage sur l'*Origine du langage*, publié en 1848 et réimprimé en 1864.

Sayfa 318

Renan, bu dille ilgili, araştırmacı yönü kuvvetli yeni yola, "Dilin Kökeni adlı" 1848'de basılmış olan ve 1864'de yeniden basılan eseriyle, ilk giren şahıstır.

Sayfa : 319

« Les animaux ont la voix ; l'homme seul a la parole. » Cette vérité, proclamée par Aristote, est universellement acceptée de nos jours. Tout le monde reconnaît que le langage articulé n'est pas seulement un des plus hauts attributs de l'homme, mais qu'il est un de ses caractères essentiels. L'homme ne peut se concevoir sans parole, non plus que sans pensée ; il n'a été lui-même qu'à condition de posséder et d'exercer ces deux facultés. Dès qu'il a été sur la terre, il a parlé comme il a pensé. Il y a eu seulement succession des deux actes ; l'éveil de la conscience et de la pensée a nécessairement précédé la parole, qui a fourni la formule et la limite de la pensée, et dans laquelle, dès son premier début, la réflexion a eu part. Mais l'homme, usant

Sayfa: 319

des facultés qui lui avaient été données et qui étaient inhérentes à sa nature, a fait son langage par lui-même et par une opération libre; il ne l'a pas reçu de l'extérieur.

Mais comment l'a-t-il fait? C'est ici que deux doctrines sont en présence.

La première a été formulée avec une grande habileté par M. Renan, que l'on peut en considérer comme le fondateur. L'homme n'est pas en état, suivant lui, de se créer un langage par l'usage réfléchi de sa raison. Cependant la parole ne lui est pas un don du dehors.

Sayfa 319

"Hayvanların sesi vardır, sadece insanın sözü vardır." Bu gerçek Aristo tarafından bildirilmiş ve günümüzde de kabul görmüştür. Herkes konuşulan dilin, insanını en büyük özelliklerinden biri olmadığını, ama aynı zamanda temel özelliklerinden biri olduğunu bilmektedir. İnsan söz olmadan bir şey veremez, düşünce olmadan da veremez. Bunları ancak bu iki yetisini kullanarak yapabilir. Dünya üzerinde bulunduğu andan beri konuşmakta ve düşünmektedir. Sadece iki eylemin arka arkaya gelişine sahiptir. Bilincin ve düşüncenin gelişimi, düşüncenin formülünü ve sınırını oluşturan ve başlangıcından beri bir yansımanın mevcut olduğu konuşmadan önce olmuştur. Fakat kendisine verilen ve doğasından ayırmaz olan yetenekleri kullanan insan, dilini kendi ve serbest eylemiyle oluşturmuş, onu dışardan almamıştır.

Fakat bunu nasıl yapmıştır? Burada iki varsayım bulunmaktadır.

Dili oluşturmak için ilk varsayım, Renan tarafından büyük bir ustalikle formüle edilmiş olup, Renan kurucu olarak kabul edilebilir. İnsan ona göre, kullanımı düşünülerek bir dil yaratmaz. Bununla birlikte söz, ona dışardan verilen bir bağış değildir.

Sayfa : 320

Philosophiquement nous ne saurions souscrire à une semblable théorie.

L'éminent écrivain, dont nous venons de citer les termes mêmes, traite le langage de produit « spontané et aveugle » de toutes les facultés humaines en exercice. Il suppose donc que les facultés ont enfanté le langage comme un produit nécessaire de leur vertu intime, sans aucun exercice de la raison, de la réflexion ni de la volonté. Il assimile l'esprit humain, se créant son langage, à l'œil qui perçoit naturellement et immédiatement les objets colorés. Une telle assimilation renverse les lois fondamentales de toute psychologie. La matérialisation de la parole, et par suite de la pensée, en est la conséquence inévitable. Le langage n'est plus qu'un acte matériel analogue à la vision, acte qui ne peut être que le produit des impressions extérieures, et nous en revenons ainsi à la théorie de Condillac, qui faisait créer le langage avec la pensée par la sensation.

M. Renan s'arrête sur la voie des conséquences logiques de sa théorie; il ruine à l'avance une partie de ces déductions par de sages réserves. Mais d'autres ont été plus loin, en suivant la même route; ils sont arrivés jusqu'à ce qu'on a appelé la doctrine de l'*organisme*, c'est-à-dire la production nécessaire et matérielle du langage humain. Un linguiste philosophe de l'Allemagne, M. Heyse, a parfaitement réfuté cette grossière doctrine, en montrant que le langage a été créé par l'homme librement, puisque l'homme, en le créant, n'a obéi à aucune raison déterminante, et qu'il y a mis son individualité personnelle, ce qui n'a pas lieu dans les fonctions purement organiques.

La théorie, qui n'admet pas l'intervention de la réflexion et de la volonté dans la création du langage, n'explique pas en réalité le problème, elle le supprime. Elle admet l'union constante et l'indivisibilité de la pensée et de son expression; mais elle ne recherche ni le comment ni le pourquoi de cette union. C'est pourtant là un point essentiel à étudier. Quelle relation existe-t-il entre la pensée et son signe extérieur ou intérieur? Par quelles opérations de l'esprit le rapport se trouve-t-il établi entre ces deux termes en apparence irréductibles, mais dont la diversité est incontestable? Cette recherche n'est pas facile, car l'habitude oblitère presque entièrement la trace des opérations qui produisent ce rapport, mais elle n'en est pas moins importante et indispensable. Le plus savant homme n'a point en parlant conscience des mécanismes intellectuels qui produisent sa parole; ces mécanismes agissent en lui

Sayfa : 321

sans sa coopération réfléchie, comme ils agissent chez l'enfant et comme ils ont dû agir chez les hommes primitifs.

Sayfa 320

Felsefi olarak böyle bir teoriyi kabul edemeyiz.

Meşhur bir yazar, aynı terimleri kullandığımız takdirde, dili, kullanım durumundaki bütün beşerî yeteneklerden öte "ani ve kör" bir ürün olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla bu yetenekler, konuşmayı, hiç bir nedenin yerine getirilmesi olmadan, hiç bir yansıma ya da istek olmaksızın, kendi gizli özelliklerinin bir ürünü olarak ortaya koymuşlardır. Renkli nesneleri doğal olarak ve derhal algılamak suretiyle, dili yaratarak insanî düşünceyi özümser. Böyle bir özümseme, psikolojinin bütün temel kurallarını tersine çevirir. Düşünceye de uygun bir şekilde ve bir sonuç olarak, sözün nesnelleşmesi kaçınılmazdır.

Dil, bir olayın görünüşteki benzerinden başka bir şey değildir. Olay sadece dış etkilerin ürünü olabilir ve biz de Condillac'ın, dili, duygudan ileri gelen düşünce ile yaratan varsayımına ulaşmış oluruz.

Renan, teorisinin mantık yolları üzerinde durmakta ve bazı akılcı istisnalar koyarak, kendi gösterimlerinin bir kısmını baştan zedelemektedir. Fakat diğerleri aynı yolu izlemelerine rağmen daha uzakta bulunmaktadır. Bunlar, organizma doktrini-ne, yani beşerî dilin gerekli ve maddî üretimine kadar gelmişlerdir.

Bir Alman dilbilimci filozofu olan Heyse, Renan'ın bu kaba doktrinini, dilin insan tarafından serbestçe yaratıldığını göstere-rek tamamıyla reddetmiştir. Zira, insan onu yaratırken, hiçbir belirli nedene uymamıştır. Onun yerine tamamen organik fonksiyonlarda yeri olmayan kendi şahsî kişiliğini koymuştur.

Yansımanın ve konuşmanın müdahalesini kabul etmeyen var-sayım, aslında sorunu açıklamaz, onu iptal eder. Düşüncenin ve onun ifadesinin değişmezliğini ve bölünemezliğini kabul etmek-te, fakat ne bunun nasıl ne de niçin olduğunu araştırmaktadır. İş-te incelenecek temel noktada budur. Düşünce ile bunun dışsal veya içsel olarak belirtilmesi arasındaki ilişki nedir? Bu birbirleri-ne benzerlikleri yadsınamayan, fakat farklılıkları da tartışılama-yan iki terim arasında mevcut olan ilişki, hangi düşünce işleme-riyle açıklanabilir? Bu araştırma kolay değildir. Zira, efsane, bu ilişkiyi meydana getiren işlemlerin izlerini hemen hemen tama-mıyla silmiştir. Bununla birlikte, efsanenin kendisi de daha az önemli ve vazgeçilmez değildir. En bilge insan bile, konuşurken sözlerini oluşturan entelektüel mekanizmaların bilincinde değıl-dir. [sayfa 321] Oysa bu mekanizmalar, ilkel insanlarda ve bir çocuk-ta çalışmış olduğu gibi, bilge insanda da bir entelektüel mekanizma halinde çalışmaktadır.

Sayfa : 321

Mais je doute que, linguiste supérieur comme il l'est, le savant auteur de *l'Origine du langage* voulût soutenir encore aujourd'hui cette manière de voir. Il est, en effet, trop démontré scientifiquement désormais, trop universellement reconnu par tous ceux qui s'occupent de ces études, que trois époques distinctes et successives marquent l'histoire primitive du langage : le monosyllabisme isolant, l'agglutination et la flexion.

Sayfa 321

Fakat, "Dilin Kökeni"nin bilgin yazarı, üstün dilcinin, bugün aynı bakış tarzını muhafaza edeceğinden şüpheliyim. Aslında, bu andan itibaren bilimsel olarak fazlasıyla gösterilmiş olup, lisanın ilkel tarihini işaretleyen üç dönem olan tecrit edici tek hececilik, bir araya getirme ve esneklik bu çalışmalarla uğraşanlar için fazla beynelmillel olarak tanınmaktadır.

Sayfa: 322

C'est cette dernière doctrine que nous adoptons, nous aussi, parce qu'elle nous paraît la plus conforme aux données de la science. Nous voyons dans le langage ou plutôt dans les formes concrètes qu'il revêt, dans les langues, des œuvres humaines produites par l'exercice libre et réfléchi d'une faculté innée, que l'homme a reçue de son Créateur en faisant son apparition sur la terre. Mais nous admettons en même temps, dans les phénomènes initiaux qui ont marqué la première création du langage, une large part de spontanéité qui ne se rendait pas compte de ses propres procédés, d'intuition presque instinctive. L'homme primitif a formé son langage sans effort, sans conscience définie des opérations de réflexion qui l'y conduisaient, spontanément et instinctivement, et surtout sans chercher à y développer un type logique, préconçu dans son esprit. C'est sous ce rapport que Turgot avait raison de dire, dès 1750, que les langues, dans leur origine, ne sont pas l'ouvrage d'une raison présente à elle-même. De même que tous les instincts, qui décroissent à mesure que la raison grandit, la faculté du langage s'est épuisée peu à peu dans sa force créatrice; et la raison consciente a substitué par degré ses règles et ses opéra-

Sayfa: 323

tions réfléchies aux résultats immédiats de la spontanéité humaine. Elle a régné en souveraine maîtresse dans le développement grammatical des langues.

A l'origine de l'humanité, comme l'a montré M. Steinthal, l'âme et le corps étaient dans une telle dépendance l'un de l'autre, que tous les mouvements de l'âme avaient leur écho dans le corps, principalement dans les organes de la respiration et de la voix. Cette sympathie du corps et de l'âme, qui se remarque encore dans l'enfant et le sauvage, était intime et féconde; chaque intuition, chaque idée éveillait en lui un accent ou un son. Chaque émotion, chaque effort, chaque acte de la volonté ou de la sensibilité se reflétaient ainsi, dès l'origine,

Sayfa : 323

en une sorte d'interjection. Cette interjection, souvent imitée du son rendu par l'objet qui la provoquait, du bruit de la pierre, de l'agitation de l'arbre, du cri de l'animal (c'est ce qu'on appelle l'*onomatopée*), devint le signe du mouvement de l'âme auquel il était dû et de l'idée qui est la trace que ce mouvement laisse dans l'esprit. C'est ici qu'il faut faire intervenir la loi d'association des idées, si bien mise en lumière par M. Steinthal. En vertu de cette loi, le son qui accompagnait une intuition ou une idée s'associait dans l'âme avec l'intuition ou l'idée elle-même, si bien que tous deux se présentaient à la conscience comme inséparables, et furent également inséparables dans le souvenir. Le son devint ainsi un lien entre l'image obtenue par la vision et l'image conservée dans la mémoire ; en d'autres termes, il acquit une signification et devint élément du langage. En effet, l'image du souvenir et l'image de la vision ne sont point tout à fait identiques : j'aperçois un cheval ; aucun des chevaux que j'ai vus autrefois ne lui ressemble absolument en couleur, en grandeur, etc. ; l'idée générale représentée par le mot *cheval* renferme uniquement les traits communs à tous les animaux de la même espèce. Ce quelque chose de commun est ce qui constitue la signification du son.

* Onomatopée

*
onomatop

Sayfa 322

Bizim de benimsediğimiz doktrin bu son doktrindir, zira bilimin verilerine en fazla uyan doktrin gibi gözükmetedir. Lisanda veya daha ziyade oluştuğu somut biçimlerde, dillerde, serbest icra ile üretilmiş ve insanın Dünya üzerinde yaratılması ile Yaratıcı'sından aldığı doğal bir yetenek ile düşünülmüş insan ürünlerinde bunu görüyoruz. Fakat aynı zamanda, lisanın ilk yaratılışını işaretleyen başlangıç fenomenlerinde, kendi öz işlemlerinden habersiz, hislerin hemen hemen içgüdüsel olduğu geniş bir birden ortaya çıkışı da kabul etmekteyiz. İlkel insan, dilini gayret göstermeksizin, kendisini yöneten düşünce işlemlerinin tanımlanmış, bilinci olmaksızın, aniden ve içgüdüsel olarak kurmuştur. Herşeyden önce de bir mantıksal tip geliştirmeyi kafasında kurmaksızın oluşturmuştur. İşte bu bağlamda, Turgot, 1750'lerden beri bu dillerin kökeninde, esasen kendi başına hazır bulunan

bir nedenin sonuçları olmadığını söylemekte haklıdır. Neden büyüdükçe bütün içgüdülerin azalması gibi, konuşma yeteneği de yaratıcı gücünden yavaş yavaş uzaklaşmıştır. Sorumlu neden, yavaş yavaş kurallarının ve işlemlerinin yerini, beşeriyetin aniliğinin kesin sonuçları ile değiştirmeye başlamıştır. [sayfa 323] Dil yeteneği, dillerin dilbilimsel gelişimini bir hükümdar efendi gibi yönetmiştir.

İnsanlığın kökeninde, Steinthal'in gösterdiği gibi, düşünce ve beden birdiğerine gereksinim duymaktadırlar. Düşüncenin her türlü hareketi de bedende ve özellikle soluk alma ve ses organlarında yankısını bulmaktadır. Bedenin ve düşüncenin bu bir-birine yakınlığı, her hissin, her fikrin bir çığlık veya bir sesle ifade edildiği çocukta ve samimî ve yaratıcı olan yabanilerde de farke edilebilmektedir. Her duygu, her gayret, her istek ya da hassasiyet eylemi, kökeninden beri, bir tür hayreti ifade etmektedir. Bu hayret, her zaman kendisini meydana getiren sesi, taşın gürültüsünü, ağacın sallanmasını, hayvanın bağırmasını taklit etmektedir (onomatopée denilen şey). Böylelikle, düşüncenin etkilenmiş olduğu hareketin ve bu hareketin düşüncede bıraktığı izin işareti olan fikrin sembolü haline gelmektedir. İşte burada, Steinthal tarafından çok güzel bir şekilde açığa çıkarılmış olan fikirlerin bir araya getirilmesi kanununu devreye sokmak gerekmektedir. Bu kanun uyanınca, bir fikri veya bir düşünceyi takip eden ses, ruhta fikrin kendisi ile birleşir ve bilince ayırlamaz gibi sunulurlar. Böylelikle hafızada da aynı şekilde ayırlamaz olurlar. Ses, bu şekilde, görmeyle elde edilen görüntü ve hafızada muhafaza edilen görüntü arasındaki ilişki haline gelir. Başka bir deyişle dilin bir anlamı ve ögesi haline gelir. Aslında, hafızadaki görüntü ile görüşteki görüntü tamamıyla aynı değildir. Bir at görüyorum, daha önce gördüğüm atlardan hiç biri ona renk, büyüklük vs. bakımından benzemiyor. Burada, at kelimesi ile ifade edilen genel fikir, sadece aynı cinsin bütün hayvanlarının ortak izlerini kapsamaktadır. Bu, ortak olan bazı şeyler, sesin anlamını vermektedir.

Sayfa: 323

Sans doute la raison pure s'y réfléchissait, comme dans tous les produits des facultés humaines. L'exercice le plus humble de l'intelligence implique les

Sayfa: 324

notions les plus élevées ;

Sayfa 323-324

Hiç şüphesiz, saf mantık, bütün insan yeteneklerinin ürünleri gibi düşünür. Zekânın en gösterişsiz bir çalışması, en yüksek kavramları ortaya koyar.

Sayfa: 324

Or, le fait primitif qui a dû déterminer l'élection des mots est sans doute l'effort pour imiter l'objet qu'on voulait exprimer, surtout si l'on considère les instincts sensibles qui durent présider aux débuts de l'esprit humain.

« L'homme émit donc, dit M. Maury, des sons d'abord monosyllabiques, dont il associa la production à l'idée de certains objets déterminés. Ces sons constituèrent les racines primitives de la langue. Ils fournirent un premier vocabulaire qui fut le fond, d'abord très pauvre, de chaque idiome respectif. Ces monosyllabes n'exprimaient, dans le principe, que des idées concrètes ; mais de très bonne heure, en vertu de sa faculté de généralisation, l'esprit humain les appliqua à certains ensembles d'objets, dont ils servirent alors à représenter la qualité commune la plus frappante. L'on observe, en effet, que les plus anciennes racines des langues indo-européennes, parlées par des peuples arrivés de bonne heure à un certain développement intellectuel, offrent toutes une signification générale et ne désignent jamais un objet particulier ou individuel ; mais cette idée générale se rapporte constamment à quelque chose de physique, et le mot qui la rend ne prend un sens abstrait que par l'effet de la dérivation, par une métaphore, un détournement du sens primitif. Les monosyllabes qui ont constitué la matière primordiale du langage, ses premiers rudiments, et dont un grand

Sayfa: 324

nombre furent éliminés par la prédominance d'autres, n'ont pas tardé à être soumis, dans leur association et leur emploi, à des lois qui s'offrent en grande partie les mêmes dans tous les idiomes, vu qu'elles découlent de la constitution de l'intelligence humaine, partout la même. La phrase est devenue plus complexe, à mesure que la pensée, dont elle

Sayfa: 325

est le miroir, se compliquait. Quand les premières racines furent arrivées à cette période de sens général et indéterminé, d'autres racines y furent adjointes pour leur donner un sens plus spécial. »

C'est en vertu de remarques de cette nature, puisées principalement dans l'observation et l'analyse des idiomes aryens, que Jacob Grimm s'est cru autorisé à tracer l'esquisse suivante de ce que dut être l'état primitif du langage : « A son apparition, la langue était simple, sans procédés artificiels, pleine de la vie et du mouvement de la jeunesse. Tous les mots étaient courts, monosyllabiques, formés la plupart de voyelles brèves et de consonnes simples. Les mots se pressaient et s'aggloméraient dans le discours comme les brins d'herbe dans le gazon. Tous les concepts découlaient d'une sensation, d'une intuition claire, constituant déjà une pensée et devenant le point de départ d'une foule d'autres pensées également simples. Les rapports qui liaient les mots à la pensée étaient naïfs; mais ils furent bientôt déparés par l'addition de mots disposés sans ordre. A chaque pas qu'elle fit, la langue parlée revêtit plus de plénitude et de flexibilité, mais elle se manifestait encore sans mesure et sans harmonie. La pensée n'avait rien de fixe et d'arrêté; et voilà pourquoi la langue primitive n'a pu laisser aucun monument de son existence. »

Un premier progrès, qui contenait tous les autres en germe, fut la création de racines démonstratives ou pronominales, distinctes des racines prédicatives. Aussi haut que l'on remonte par l'observation dans les langues, même monosyllabiques et isolantes, on trouve la distinction de ces deux classes de racines, qui s'agrègent plus ou moins intimement entre elles et subissent plus ou moins d'altération par le fait de cette aggrégation. La formation première des racines

Sayfa : 325

démonstratives, qui date ainsi d'une période préhistorique du langage, impossible à atteindre dans sa réalité, et qu'on ne reconstitue que par induction, est encore tout à fait obscure. Ici elles paraissent avoir dès le début une existence indépendante et une origine propre; là, au contraire, il semble qu'on doive y reconnaître des racines originellement prédicatives, auxquelles on a pris ensuite l'habitude d'attacher ce sous nouveau.

Quoi qu'il en soit, le monosyllabisme isolant a été sûrement la phase primordiale du langage; et l'emploi des démonstratifs prépara la création des catégories grammaticales. « De très bonne heure chez la plupart des langues, dit encore M.

Sayfa 324

Sözcüklerin seçimini belirlemiş olması gereken şey anlaşılmak istenilen nesneyi taklit etmek için sarfedilen gayrettir. Özellikle insan düşüncesinin başlarında başta gelen hassas içgüdüleri göz önünde tutmamız gerektiği takdirde, bunun böyle olduğunu bir kez daha görürüz.

Maury bu konuda şunları belirtmektedir: "Durum böyleyken, önce tek heceli sesler bazı belirli fikirlerin oluşturulması ile birlikte hareket etti. Bu sesler dilin ilkel köklerini oluşturdular. Her bir dilin, önce çok fakir olan bir ilk kelime hazinesini meydana getirdiler. Prensip olarak, bu tek heceli sözcükler sadece somut fikirleri temsil ediyordu. Fakat çok erken bir zamanda, genelleme yeteneğinden ötürü, insan zekâsı bunları en etkileyici ortak özelliği temsil edecek olan bazı nesneler bütünlüğüne de uyguladı. Belirli bir entelektüel kalkınma düzeyine çok zaman önce gelmiş halklar tarafından konuşulan Hint - Avrupa dillerinin en eski köklerinin, genel bir anlamı ifade ettiklerini biliyoruz. Hiçbir zaman özel veya ferdi bir nesneyi tanımlamadıklarını gözlemlemekteyiz. Fa-

kat bu genel fikir, düzenli olarak nesnel bir şeylere dayanmakta ve sapmanın, alegorinin, karmaşanın ilkel anlamdaki etkisiyle soyut bir anlam alamamaktadır. Dilin ana malzemesini oluşturan tek hecelilerin ilk kaba şekillerinin büyük bir miktarı, diğerlerinin üstünlüğü ile bertaraf edilmişlerdir. Bu tek heceliler, insan zekâsından aynı şekilde türetildikleri gözönünde tutularak, gecikmesizin, hemen hemen bütün dillerde aynı olan birleştirme ve kul lanma kanunlarına tabi tutulmuşlardır. Cümlelerin aynası olan düşünce karmaşılaştıkça, cümle de daha karmaşık hâle gelmiştir. [sayfa 325] İlk kökler, bu genel anlamlı ve belirsiz döneme geldiklerinde, diğer kökler, bunlara daha özel bir anlam vermek üzere katılacaklardır."

Bu yapıdaki belirlemeler, özellikle Aryen dillerinin gözlemlenmesinden çıkarılmıştır. Jacop Grimm, bu belirlemelerle, dilin ilkel halinin ne olması gerektiği hakkında bir taslak çizmiştir . "İlk ortaya çıktığında, dil basitti. Yapay işlemler içermiyordu. Hayat ve gençliğin hareketiyle doluydu. Bütün kelimeler kısaydı, tek heceliydi. Daha ziyade kısa seslilerden ve basit sessizlerden oluşuyordu. Hitaplardaki kelimeler, çayırdaki ot sapları gibi sıkışık ve top lu haldeydiler. Bir duygudan, bir düşünceden dökülen bütün kavramlar, zaten bir fikir yaratırlar. Böylelikle, kendisi gibi bir dizi basit düşüncenin başlama noktası haline gelirler. Kelimeleri, düşüncelere bağlayan ilişkiler doğaldırlar. Bununla birlikte düzensiz sunulan kelimelerin ilâvesiyle daha sonra gelişeceklerdir. Athğı her adımda, konuşulan dil, daha fazla bütünlük ve esneklik kazancaktır. Fakat bunları da ölçüsüz ve uyumsuz yapacaktır. Düşünce, durağan ve kurallı hiç bir şeye sahip değildir. İşte bundan dolayı, ilkel dil, varlığından hiç bir anıt bırakmamıştır. Bütün diğerlerini çekirdek olarak bulunduran bir ilk gelişme, önceden konulan köklerden farklı bir şekilde belirtici veya zamirli köklerin yaratılışıdır. Dillerde, gözlem yoluyla eskiye, hatta tek heceli ve tecrit edilmiş dillere gidelim. Böylelikle, iki sınıf kök arasında, kendi ara-

larında az veya çok biraraya gelen ve bu birleşmeden ötürü az veya çok bozulmaya uğrayan farklılaşmayı buluruz. Aynı zamanda dilin tarih öncesi bir döneminin tarihini de veren belirtici köklerin ilk yapılanmasına kendi gerçekliği içinde ulaşmak olanaksızdır. Ancak benzetme suretiyle tekrar yaratılabilirler ve hâlâ tamamen karanlıktadırlar. Burada, başlangıçtan beri, bağımsız bir varoluş ve kendilerine özel bir kökene sahip gibi gözükmektedirler. Şimdi ise tersine, kökeninde belirleyici olan, daha sonra kendilerine bu yeni anlamın iliştilereceği kökleri tanımanın gerektiği düşünülmektedir.

Maury "Her ne olursa olsun, tecrit edici tek hecelilik, kesin olarak, dilin ilk temel aşaması olmuştur ve gösterici unsurların kullanılışı, dilbilgisel sınıflamaların yaratılışını hazırlamıştır" demektedir.

Sayfa : 356

La famille altaïque se divise en six groupes qui, avec une parenté certaine et des traits marqués d'unité générale, ont tous une individualité fortement accusée : samoyède, ougro-finnois, turco-tatar, mongol, tongouse et japonais.

Sayfa 356

Altaylı dil grubu, birbirleriyle akrabalığı kesin olan ve genel birliğin izlerini taşıyan altı gruba bölünmüştür. Hepsi belirgin bir şekilde belirlenmiş altı grup şunlardır : Samoyed, Uygur - Fin, Türk - Tatar, Moğol, Tunguz ve Japonca.

Sayfa : 357

Le groupe turc ou turco-tartare, parlé par des populations intermédiaires entre les races blanche et jaune, qui ont eu leur berceau historique commun dans l'Altaï et se sont dispersées depuis les bords de la Méditerranée jusqu'à ceux de la Léna, en Sibérie, mais en gardant leur centre et leur foyer dans le Turkestan, se subdivise en cinq rameaux ou en cinq grandes

Sayfa 357

Türk veya Türk – Tatar grubunun ortak tarihî beşikleri Altay'da bulunmaktadır. Bu grup, Akdeniz kıyılarından Sibiry'a'daki Lena'ya kadar dağılmış olan, fakat merkezlerini ve sığınaklarını Türkistan'da muhafaza eden beyaz ve sarı ırklar arasındaki ara topluluklar tarafından konuşulmaktadır. Türk – Tatar grubu esasen beş dalgıya veya beş büyük kola ayrılır.

Sayfa : 361

Toutes les langues agglutinantes, même celles entre lesquelles il est impossible de supposer une parenté, présentent un même mode de formation grammaticale, qui caractérise un stage particulier dans le développement intellectuel de l'humanité et dans celui de son langage. Mais l'affinité morphologique, la parité de mécanisme est surtout étroite entre les deux familles dravidienne et altaïque. Elles ont aussi en commun, sinon l'harmonie vocalique formelle, qui n'est soumise à des règles fixes et constantes que dans la seconde, du moins une tendance générale à l'harmonisation euphonique de la vocalisation, avec une tendance non moins marquée à éviter les rencontres de deux consonnes, et à terminer toujours le mot fondamental ou radical par une voyelle. Il est donc bien difficile de ne pas les grouper ensemble dans une section particulière de la grande classe d'idiomes à laquelle elles appartiennent.

Sayfa 361

Mais le lien incontestable qui les unit est-il celui d'une simple analogie résultant de la conformité des procédés de l'esprit humain dans les différentes races de notre espèce, ou bien celui d'une parenté réelle, qui permette de les faire découler d'une commune origine, possible à restituer par la science? C'est là une question qui, ainsi que nous l'avons déjà dit, reste pendante, sans que l'on puisse encore prévoir dans quel sens le progrès des études la résoudra définitivement. La théorie *touranienne*, à laquelle M. Max Müller a attaché son nom, et que le grand linguiste d'Oxford persiste à maintenir, en dépit des dénégations d'un poids si considérable qu'elle a rencontrées de la part de Pott, de Schleicher et de M. Whitney, la théorie *touranienne* admet la parenté formelle et la communauté d'origine. Mais elle n'est pas parvenue jusqu'à présent à la démontrer, à rapprocher d'une manière scientifiquement acceptable les éléments qui constituent le fonds même des deux familles en question. A plus forte raison la démonstration n'est-elle pas faite dans le sens de ceux qui, outrant la théorie en question, vont jusqu'à vouloir rattacher à une même souche, sous le nom de *langues touraniennes*, non seulement les idiomes *dravidiens* et *altaïques*, mais ceux des familles *malayo-polynésienne* et *caucasienne*, et aussi le *basque*. A mesure que l'on élargit ainsi la donnée du *touranisme*, on la rend plus invraisemblable, plus difficile à accepter à une sévère critique. Elle échappe au domaine des réalités positives de la science pour passer dans celui des hypothèses, ingénieuses peut-être mais indémontrables. Le problème est plus sérieusement posé quand il se restreint à la parenté ou à la simple analogie des langues *dravidiennes* et *altaïques* entre elles,

Sayfa : 362

puis de leur parenté commune ou de la parenté de chacune de ces familles séparément avec le *thibétain*, qui prête à certains rapprochements dignes d'attention avec elles, bien que demeuré à l'état monosyllabique et n'étant pas encore entré dans le stage de l'agglutination. Ici la thèse affirmative n'est aucunement prouvée, car il ne suffit pas d'une similitude morphologique pour établir la parenté réelle de deux langues, et dans l'état actuel des études le matériel phonique des idiomes *dravidiens* et *altaïques*, et leurs racines, demeurent irréductibles. Mais d'un autre côté, on ne saurait non plus écarter cette thèse par une dédaigneuse fin de recevoir et tenir son impossibilité pour

Sayfa: 362

prouvée ; car elle a, au contraire, en sa faveur des présomptions d'une certaine valeur, et il faut nécessairement attacher une importance considérable à l'opinion de l'auteur de la *Grammaire comparative des langues dravidiennes*, de M. Caldwell, universellement reconnu pour le premier des dravidistes de l'Europe, lequel adopte énergiquement la théorie touranienne, limitée à ces données raisonnables. Le seul parti sage est donc de s'abstenir de porter un jugement dans cette question, qui reste indécise, et de se borner à enregistrer les deux théories de la parenté et de la distinction radicale comme ayant toutes deux un caractère scientifique et des raisons sérieuses pour les appliquer. Lorsque les maîtres de la linguistique sont en désaccord, ce n'est pas dans un ouvrage comme celui-ci que l'on peut prendre parti et prétendre trancher le débat.

Suivant M. Maury, les vues de M. Max Müller sur l'existence d'un vaste ensemble de langues touraniennes, apparentées par une communauté d'origine quoique divisées en familles profondément différentes, seraient « corroborées par les recherches d'un ethnologiste éminent, M. H.-B. Hodgson, sur les langues *horsok*, parlées par les tribus nomades du Thibet septentrional, les langues *si-fan*, parlées par les populations appelées Sokpa, répandues au nord-est du Thibet, dans le Koko-noor, le Tangout, et d'autres qui s'avancent jusque sur les frontières de la Chine, les Amdo, les Thochu, les Gyarung et les Manyak, tous idiomes confinant à la fois aux langues indo-chinoises, thibétaines, dravidiennes, ougro-japonaises et caucasiennes, et pouvant être regardés comme établissant le passage entre ces diverses familles linguistiques. L'étude de leurs grammaires y a fait même découvrir des affinités avec les langues tagales (de la famille malayo-polynésienne). Le Gyarung

Sayfa: 363

notamment, dont le verbe a conservé les formes les plus archaïques, donne une main aux langues de l'Archipel indien et l'autre aux langues du Caucase ; il se lie au thakpa, au manyak et par suite à toute la formation linguistique du sud-est ; par le thochu, le horpa, le sokpa, il pousse une pointe, à travers le Kouen-lun, jusque dans le domaine des langues ougro-sibériennes. M. Hodgson a signalé dans le gyarung une tendance harmonique et un système analogue à celui des postpositions qui caractérise toute la famille ougro-japonaise. D'autre part, le sokpa tient au mongol par l'eulet, et le horpa se rapproche du turc. »

Ici encore nous enregistrons sans nous prononcer. Nous nous bornons à remarquer que ces observations, dont il faut tenir un compte très sérieux, ne portent cependant jusqu'ici que sur des analogies morphologiques, mais non sur la question essentielle de la comparaison des racines et de leur réductibilité.

Des éléments nouveaux et d'une grande importance seront très probablement introduits dans le débat de ce grand problème linguistique par une connaissance, plus approfondie qu'elle ne peut l'être aujourd'hui, des langues auxquelles nous restreignons dans ce livre l'appellation de *touraniennes*, faute d'une meilleure désignation à leur appliquer. Ce sont les idiomes nettement agglutinants, morts depuis des siècles, qui se parlaient au temps de la haute antiquité dans la région à l'est de la Mésopotamie, c'est-à-dire dans la Médie et la Susiane, et aussi dans la Babylonie et la Chaldée, concurremment avec l'assyrien de la famille sémitique. Ces idiomes, dont la connaissance est encore imparfaite, mais dont les principaux caractères grammaticaux sont déjà sûrement établis, nous ont été révélés par le déchiffrement des inscriptions cunéiformes anariennes, dont une partie est rédigée dans l'un ou dans l'autre. Ils constituent une famille parfaitement définie, dont l'unité est assurée par une communauté de racines qui se discerne déjà clairement, et par une analogie sensible dans la morphologie. Mais cette famille se subdivise à son tour en deux groupes qui ne sont point parvenus au même degré de développement grammatical, qui sont l'un envers l'autre dans une position très semblable à la position réciproque des langues turques et tongouses dans la famille altaïque.

Le premier est le groupe *médo-susien*, dont nous connaissons déjà quatre idiomes, assez étroitement apparentés entre eux pour que l'on

Sayfa: 364

puisse hésiter sur la question de savoir si on ne devrait pas les définir comme quatre dialectes d'une même langue :

Le proto-médique, langage de la population anté-aryenne de la Médie, qui se maintint dans l'usage même après la conquête du pays par les Iraniens, et qui fut mis au nombre des langues officielles de la chancellerie des rois de Perse de la dynastie des Achéménides, admis même à tenir le second rang dans leurs inscriptions cunéiformes trilingues ;

Le susien, dont l'étude est moins avancée, idiome des vieilles inscriptions indigènes de Suse et de son voisinage ; on en possède quelques monuments d'une antiquité très reculée ; mais la plupart de ceux qui ont été recueillis jusqu'ici appartiennent aux VIIIe et VIIe siècles avant l'ère chrétienne ;

Le kasschite ou cissien, langage du peuple de ce nom qui fournit, près de vingt siècles avant notre ère, une dynastie royale assez longue à la Babylonie ; nous ne connaissons de cette langue, encore apparentée de fort près au susien, que d'assez nombreux noms propres ; une tablette cunéiforme du Musée Britannique en contient une liste, dans laquelle ils sont accompagnés de leur traduction en assyrien.

Sayfa 361

Bütün birleşik diller, aralarında bir akrabalık bulunması olanaksız olanlar bile, insanlığın ve bizzat kendi dilinin entelektüel gelişiminde özel bir aşama teşkil eden aynı gramatik yapıyı sunarlar. Fakat, yapısal ilişkinin derecesi iki Dravidienne ve Altaylı aile arasında oldukça yüksektir. Değişmez olmayan ve belirli kurallar altına konulmamış, biçimsel ortak ses armonisine de sahiptirler. Seslendirmede genel olarak dengeli bir uyum eğilimi, iki seslinin bir araya gelmesini engelleme eğilimi ile ana veya kök kelimenin her zaman sesli bir harfle bitmesi eğilimi vardır. İşte bundan dolayı, onları büyük diller sınıflandırmasında, özel bir bö-

lümde bir araya getirmemek oldukça zordur. Fakat, onları birleştiren tartışılmaz ilişki, cinsimizin farklı ırklar arasındaki insan zekâsının işlemlerinin uyumundan ileri gelen basit bir benzeşim midir? Yoksa onların ortak bir kökenden gelmelerine olanak sağlayan, bilim tarafından tekrar ortaya çıkarılabilen gerçek bir akrabalık mıdır? Bu, daha önce söylediğimiz gibi, çalışmaların ne yönde devam edeceğini hâlâ göremediğimiz bir sorundur. Oxford'un büyük dilcisi Max Müller'in adını verdiği ve ısrarla desteklediği Turani teori, biçimsel akrabalığı ve köken topluluğunu kabul eder. Oysa Pott, Schleicher ve Whitney'nin, teorinin kabul ettiği yapısal akrabalıklar ve köken topluluk hakkında hatırsayılar zıtlıklara rastlamıştır. Nitekim Müller, bugüne kadar bunu göstermeyi, sözkonusu iki ailenin temelini oluşturan öğeleri bilimsel olarak yaklaştırmayı başaramamıştır. Bunun da en önemli nedeni, söz konusu teoriyi, bu dilleri, sadece Dravidien ve Altaylı diyalektleri değil de, Malay - Polinezya ve Kafkas ailelerini ve Bask dilini de aynı köke, Turani Diller adı altında bağlama yönünde zorlamaktan kaynaklanmaktadır. Turanizm verisini genişlettiğimiz ölçüde, bunu daha inanılmaz, ciddi kritıklere karşı daha zor kabul edilir hâle getiririz. Böylelikle bu teori, belki akıllıca fakat kanıtlanamaz varsayımlardan, bilimin nesnel gerçekleri alanına geçemez. Mesele, önce Dravidien ve Altaylı dillerin akrabalığı veya basit [sayfa 362] benzerliği olarak ele alınmalıdır. Ancak, daha sonra bu dillerin her birinin, tekheceli kelimelere sahip olarak kalan ve hâlâ birleşik heceli kelimelere geçmemiş durumdaki Tibetçe ile olan akrabalığı ele alınmalıdır. Varsayım, ancak bu sınırlamalarla kaldığı zaman daha ciddi olarak ortaya konulmaktadır.

Burada, olumlu tez hiç bir şekilde onaylanamamıştır. Zira, iki dil arasındaki gerçek akrabalığı oluşturmak için yapısal bir benzerlik yetmemektedir. Çalışmaların bugünkü durumunda, Dravidien ve Altaylı dillerin ses malzemelerine ve köklerine ulaşılama-
maktadır. Fakat diğer taraftan, bu tez böbürlenmeli bir araştırma

sonucunda, onaylanması olanaksız denilerek terkedilemez. Zira, bu tezin lehinde, önemli değere sahip düşünceler de bulunmaktadır. "Dravidien Dillerin Karşılaştırmalı Dilbilgileri" kitabının yazarı olan Caldwell'in, uluslararası olarak, Avrupa'nın Dravidist'leri arasında, mantıklı verileriyle sınırlanmış Turani teorii ilk kabul edenlerden biridir. Dolayısıyla, gayet doğaldır onun görüşlerine önem vermek gerekmektedir. En akılcı karar, sonuca ulaşmamış olan bu problemde, ortaya bir karar getirmekten kaçınmaktır. Gene doğru olan, akrabalık ile kökten farklılık ifade eden ve her ikisi de bir bilimsellik ifade eden ve uygulamak için ciddi nedenler sunan her iki teorii de kaydetmektir. Dilbilimin üstadları uyumsuzluk içinde oldukları zaman, bizimki gibi bir eserde karar alınarak, tartışmada taraf olunmamalıdır.

Maury'ye göre, Max Müllerin, bir köken topluluğa akraba olan, buna rağmen derinlemesine farklı ailelere ayrılmış geniş bir bütünün varlığına dair görüşleri, H. B. Hodgson isimli meşhur bir etnolog tarafından doğrulanmıştır. Hodgson, Kuzey Tibet'in göçebe kabileleri tarafından konuşulan Horsok, Tibet'in kuzeydoğusuna yayılmış olan Sokpa, Koko-noor, Tangout ve Çin hududuna kadar yayılmış diğerleri olan Amdo, Thochu, Gyarung ve Manyak toplulukları tarafından konuşulan Si-fan lisanlarının üzerine araştırma yapan bir bilim adamıdır. Hodgson, bu lisanların aynı anda Hindi-çini, Tibetçe, Dravidien, Uygurca - Japonca, ve Kafkaskı lisanları ile çevrildiğini ve bu lisanlar arasında bir geçiş oluşturabileceğini belirtmiştir. Bu dillerin dilbilgilerinin incelenmesi, Tagales (Malay - Polinezya ailesinden) dilleriyle ilişkilerin bulunmasına da sebep olmuştur. [sayfa 363] Özellikle fiilin dildeki en eski biçimleri muhafaza ettiği Gyarung dili, bir yandan Hindistan Yanımadası dillerine benzemektedir. Bir yandan da Kafkaskı dillerini andırmaktadır. Bu dil, Thakpa'yla, Manyak lisanıyla ve daha sonra bütün güneydoğu dilleri ile yani Thochou'yla, Horpa'yla, Sokpa'yla ilişki kurmaktadır. Gyaung, yapısının bir ucunu

Uygur – Sibiryâ dillerinden Kouen-lun'a kadar uzatmaktadır. Hodgson, Gyarung lisanında, bütün bir Uygurca – Japonca ailesinin karakterize eden armonilere benzer bir uyum eğilimine işaret etmiştir. Diğer yandan Sokpa lisanı, Moğolca'ya andırmakta ve Horpa da Türkçe'ye yaklaşmaktadır.

Gene burada, taraf tutmadan sadece kaydediyoruz. Bugüne kadar köklerine ve basitleştirilebilmelerine ait karşılaştırmalara dayanan temel mesele araştırma yapılmayarak, sadece yapısal benzerlikler hakkında araştırma yapılmıştır. Bunun için, kendimizi sadece bu gözlemleri not etmekle sınırlandırıyoruz. Yeni ve büyük bir öneme sahip öğeler, çok muhtemeldir ki bu büyük dilbilimsel problemin içine derin bir bilgi ile gireceklerdir. Bu bilgi, bu kitabın içinde Turani diller olarak belirlediğimiz diller hakkında bugün bildiğimizden kesinlikle daha fazla olmalıdır. Bunlar, açıklıkla anlaşıldığı gibi birleşik, yüzyıllardan beri ölmüş, en eski antikite çağında, Mezopotamya'nın doğusundaki bölgelerde, yani Med ülkesinde ve Susiane'da ve Babil ülkesi ile Kalde'de, Semitik kökenli Asurca ile birlikte konuşulan lisanslardır. Henüz tamamen tanınmayan bu dillerin başlıca dilbilgisi özellikleri artık kesinlikle bilinmektedir. Bu da, bir kısmı ya bu dillerden biri ya da diğeri tarafından yazılmış olan, anarien çivi yazılarının deşifre edilmesi sayesinde olmaktadır. Bunlar, zaten açıkça ortaya konmuş bir kök topluluğu ve yapısal olarak hassas bir benzeşme ile birliği garanti edilmiş, tamamıyla tanımlanmış bir aile oluştururlar. Fakat, bu aile de kendi içinde, aynı dilbilgisi gelişimine sahip olmayan, Altaylı grubundaki Türk ve Tunguz dillerindeki karşıtlık durumuna çok benzer bir şekilde, biri diğerine ters olan iki gruba ayrılır.

[sayfa 364] Bu iki gruptan birincisi medo – susien olup, dört diyalekte sahiptir. Bu dört diyalekt, aynı dilin diyalektleri olup olmadıklarına dair şüphe bırakmayacak kadar kendi aralarında yakın akrabadırlar.

Bunlardan Med ante-aryen topluluğunun lisanı olan proto-

medik, ülkenin İranlılar tarafından fethedilmesinden sonra bile kullanımda kalmıştır. Bu dil, Achemenides hanedanından Pers krallarının sarayında bile resmî diller arasına girmiş, hatta üç dilli çivi yazılarında ikinci sırayı almıştır.

Susien, Suse ve çevresinin eski yerli yazılarının, araştırmaları daha az ilerlemiş yazısıdır. Bu dille çok eski antikiteye kadar giden bazı anıtlara sahibiz. Fakat bugüne kadar bu dilde elde edilen anıtların pek çoğu, Hristiyan döneminden önceki VIII. ve VII. yüzyıllara gitmektedir.

Amardien, Susien'e çok yakın bir diyalekt olup, Mal-Amir çivi yazıları bu dille yazılmıştır.

Kasschite veya cissien, çağımızdan yirmi asır önce, Babil'de oldukça uzun bir krallık hanedanı kuran bir halkın dilidir. Londra'daki British Museum'da bulunan, bu dille yazılmış, içinde Asurca'ya tercüme edilmiş hâli de bulunan bir tabletten, Kasschite'yle ilgili bilgiyi alıyoruz. Ayrıca, Sussien'e yakın derecede ak-raba olmasından ve birçok özel isimden de bu dille ilgili bilgi çıkartabilmekteyiz.

Sayfa : 406

On représentala partie pour le tout, la cause pour l'effet, l'effet pour la cause, l'instrument pour l'ouvrage produit, l'attribut pour la chose même.

Sayfa 406

Oyunu koz için, nedeni olay için, olayı neden için, aracı üretilen eser için, özelliği maddenin kendisi için ortaya koyuyoruz.

Sayfa: 412

C'est pour cela que nous avons dû aller en chercher les exemples chez d'autres nations, qui ne l'ont point dépassé. Mais toutes les écritures hiéroglyphiques impliquent nécessairement à leurs premiers débuts l'emploi d'une simple pictographie, qui les a engendrées.

Sayfa 412

Yazıya erken dönemlerde geçen toplumlar, ilkel kaya resimlerini bıraktıkları için, örnekleri, yazıya geçmemiş toplumlarda aramak gerekmektedir. Fakat bütün hiyeroglif yazılarının başlangıçta basit bir kaya resminin kullanımına dayandığı varsayılmaktadır.

Sayfa: 413

§ 2. — LES ÉCRITURES HIÉROGLYPHIQUES.

4° Les hiéroglyphes 'hittites, qui du nord de la Syrie ont rayonné dans une haute antiquité sur une portion de l'Asie Mineure ;

5° Les hiéroglyphes mexicains ;

6° L'écriture calculiforme ou *katouns* des Mayas du Yucatan.

Ces différents systèmes, au nombre de six, tout en restant essentiellement idéographiques, sont parvenus au phonétisme. Mais, en admettant ce nouveau principe, ils ne l'ont pas poussé jusqu'au même degré de développement. Chacun d'eux s'est immobilisé et comme cristallisé dans une phase différente des progrès du phonétisme, circonstance précieuse et vraiment providentielle, qui permet à la science de suivre toutes les étapes par lesquelles l'art d'écrire a passé pour arriver de la peinture des idées à la peinture exclusive des sons, de l'idéographisme à l'alphabétisme pur, terme suprême de son progrès.

Sayfa 413

2. HİYEROGLİF YAZILARI

4. Hitit hiyeroglifleri, Suriyenin kuzeyinden, eski devirde, Kük Asyanın bir kısmına kadar yayılmışlardır.

5. Meksika hiyeroglifleri.

6. Yukatan'ın Mayaların calculiforme veya Katouns yazıları.

Bu farklı sistemler, altı adet olup, temel olarak ideografiktir ve fonetizme geçmişlerdir. Fakat bu yeni prensibi kabul ederlerken, hepsi bu prensibi aynı gelişme derecesine kadar zorlamamışlardır.

Bunlardan her biri hareketsiz kalmış ve fonetizmin farklı bir gelişme döneminde adeta kristalleşmiştir. Bu gelişme döneminin kıymetli ve önemli kristalleşme aşaması, bilime yazma sanatının, fikirlerin resmedilmesinden, seslerin resmedilmesine, buradan da saf ideografizm ve alfabetizme, yani gelişiminin son aşamasına gelmek için katettiği aşamaları belirlemeye olanak sağlar.

Sayfa: 420

L'écriture idéographique ne demeura donc pas longtemps une simple représentation iconographique; elle forma bientôt un mélange d'images de significations très diverses, une suite de représentations prises tour à tour au sens propre et au sens tropique, d'emblèmes, de véritables énigmes dont l'intelligence demandait souvent une pénétration particulière.

Sayfa 420

İdeografik yazı, uzun süre sadece bir ikonografik temsil olarak devam etmedi. Kısa sürede, çok farklı anlamlara gelen bu resimler karışımı, yavaş yavaş özel ve gelişmeci anlamlara gelen amblemler haline dönüşmüştür. Böylelikle, zekânın her zaman nüfuz etmesini gerektiren bulmacalar halini almıştır.

Sayfa: 422

En outre, le développement des idées et des notions à exprimer par l'écriture tendait à faire de cet art un chaos inextricable à force d'étendue et de complication, si un nouvel élément ne s'y introduisait pas, et si on continuait à vouloir représenter chaque idée, chaque notion, chaque objet nouveau par une image spéciale ou par un symbole, soit simple, soit complexe. Pour obvier à ces deux inconvénients, dont il fallait à tout prix se délivrer, si l'on ne voulait pas laisser la pensée à jamais emprisonnée dans des entraves qui eussent étouffé son développement d'une manière irréparable, les hommes furent conduits, par une pente naturelle, à joindre la peinture des sons à la peinture des idées, à passer de l'idéographisme au phonétisme.

Sayfa 422

Bunun dışında, yeni bir unsur girmedeği takdirde ve her fikir, her kavram, yeni her nesne, gerek basit, gerekse karışık, özel bir resim veya sembolle ifade edilmeye devam edilemezdi. Zira, bu durumda, yazıyla ifade edilecek fikir ve kavramların gelişimi, bu sanattan, bir gerilim ve karışıklık içeren bir karmaşık kaos yaratmaya gayret edecekti. Bu iki uygunsuzluğu iyileştirmek için, düşünceyi, düzeltilemez bir şekilde, kendi gelişmesini boğan zincirler arasında hapsolmuş olarak bırakamazdık. Bunun için, ödenecek her türlü bedelle, insanlar tabii bir eğimle yönlendirilmek suretiyle seslerin resmini, fikirlerin resmine ulaştırmamız gerekiyordu. Fikirlerin resminden de fonetizme geçmek gerekmektedir.

Sayfa: 422

Les signes des écritures idéographiques primitives représentaient des idées et non des mots; mais celui qui les lisait traduisait forcément chacun d'eux par le mot affecté dans l'idiome oral à l'expression de la même idée.

Sayfa 422

İlkel ideografik yazıların işaretleri fikirleri anlatmakta, kelimeleri anlatmamaktadırlar. Fakat bu yazıyı okuyanlar, bunların her birini, konuşma dilinde aynı fikri ifade etmek için kullanılan kelimelerle tercüme etmektedirler.

Sayfa: 423

§ 5. — PREMIÈRES ÉTAPES DU PHONÉTISME.

Le premier pas, le premier essai du phonétisme dut nécessairement être ce que nous appelons le « rébus », c'est-à-dire l'emploi des images primitivement idéographiques pour représenter la prononciation attachée à leur sens figuratif ou tropique, sans plus tenir aucun compte de ce sens.

a 430

Sayfa 423

5. FONETİZMİN İLK AŞAMALARI

Fonetizmin ilk aşamaları, ilk denemesi, bizim "bulmaca" olarak adlandırdığımız şeydir. Yani, biçimsel ya da gelişimsel yönlerinin sesle ifade edilebilmesi için, artık bu amaçla olmamak üzere, ilkel olarak ideografik resimlerle ifade edilmesidir.

Sayfa: 423

Mais le même nom est représenté dans d'autres manuscrits par un groupe de figures, composé de la flèche d'obsidienne (*itzli* — racine *itz*), d'un vase (*comitl* — racine *co*), enfin du signe de l'eau (*atl*). Dans cette nouvelle forme on ne saurait plus chercher d'idéographisme, ni de

Sayfa: 424

peinture symbolique de la signification du nom, mais bien un pur rébus, une peinture des sons par des images matérielles employées à représenter le mot auquel elles correspondaient dans la langue.

Sayfa 423

Itzcohuatl ismi, başka bir yazı ile, obsidiyen oku (itzli - kök itz), bir testi (comitl - kök co) ve sonunda su işaretinden (atl) oluşan bir dizi figürle yazılabilir. [sayfa 424] Bu yeni biçimde, artık ne ideografizm, ne de ismin anlamının sembolik resimlenmesi aranacaktır. Fakat gayet tabiidir ki saf bir bulmaca, yani dilde karşılık geldikleri kelimeyi temsil etmede kullanılan nesnel resimlerle yapılan bir resim kullanılacaktır.

Sayfa: 426

L'état de rébus et l'état d'expression syllabique dans l'écriture se sont donc trouvés identiques à la Chine, et c'est à cet état de développement du phonétisme que le système graphique du Céleste Empire s'est immobilisé, sans faire un pas de plus en avant, depuis trente siècles qu'il a franchi de cette manière le premier degré de la peinture des sons.

Sayfa 426

Yazıda bulmaca durumu ve hecesel ifade durumu, aynı şekilde Çinde de bulunmaktadır. Fonetizmin bu gelişme durumunda Kutsal İmparatorluğun grafik sistemi bir ileri adım daha atmadan sabitleşmiştir. Otuz yüzyıldır, bu yolla, seslerin resmedilmesinin birinci derecesine ulaşmıştır.

Sayfa: 430

Voulant parvenir à la représentation distincte des syllabes de la langue au moyen de signes fixes, et par conséquent toujours reconnaissables, ce qui était surtout nécessaire pour l'expression des particules grammaticales dont l'agglutination constituait le mécanisme de la conjugaison et de la déclinaison, les Schoumers et Akkads de la Chaldée et de la Babylonie choisirent un certain nombre de caractères,

Sayfa 430

Dilin hecelerinin belirli, dolayısı ile her zaman tanınabilen işaretler vasıtası ile temsil edilmesine ulaşılmak istenirken, Sümerler ve Akadlar bir dizi, önceleri ideografik olan, sonraları fonetikliğe dönüşen karakteri seçmişlerdir. Böylelikle, her şeyden önce gramatik parçacıkların ifadesi için gerekli olan heceleri ve kelimeleri oluşturmuşlardır. Bunları da biraraya getirerek yüklemi ortaya koymuşlar ve fiil çekimini gerçekleştirmişlerdir.

Sayfa: 431

C'était là le premier rudiment de la méthode que les anciens ont appelée « acrologique, » pour la formation de valeurs exclusivement phonétiques.

Sayfa 431

Bu ekleme sistemi, tamamen fonetik değerler elde etmek için eskilerin "acrologique" dediği metoddur.

Sayfa: 435

Il est incontestable que le premier peuple qui posséda des lettres proprement dites au lieu de signes syllabiques, fut les Égyptiens. Or, dans la langue égyptienne, les voyelles étaient essentiellement vagues.

Ce qui prouve, du reste, que ce fut cette nature des sons vocaux dans certains idiomes qui conduisit à la décomposition de la syllabe et à la substitution de lettres alphabétiques aux caractères syllabiques de l'âge précédent, est ce fait qu'en Égypte et chez les peuples sémitiques qui, les premiers après les Égyptiens, employèrent le système de l'alphabétisme, encore perfectionné, le premier résultat de la substitution des lettres proprement dites aux signes de syllabes fut la suppression de toute notation des voyelles intérieures des mots, celles de toutes qui étaient, de leur nature, les plus vagues et les plus variables, celles qui, en réalité, ne jouaient qu'un rôle complémentaire dans les syllabes dont la partie essentielle était l'articulation initiale.

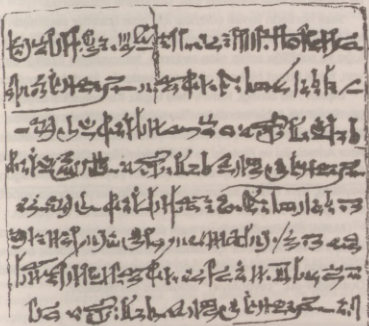
Sayfa 435

Hece işaretlerinin yerine, harflere sahip olan ilk halk, doğruyu söylemek gerekirse, tartışmasız ki Mısırlılar'dı. Ama, Mısır lisanında sesli harfler, aslında muğlak.

Bu yapıdaki sesleri, bazı dillerde hecenin dağılmasına sebep olmaktaydı. Böylelikle, bir önceki çağın hece karakterlerinin yerini harfler almaktadır. Mısır'da ve hemen onlardan sonra ikinci olarak harflere geçen Sami halklarında durum böyledir. Hatta durum daha da gelişmiş ve harflerin hece işaretlerinin yerini almasının ilk sonucu ortaya çıkmıştır. Bu da, kelimeler içerisindeki her türlü sesli işaretlerinin, yani dilin yapısı itibarıyla en muğlak ve en değişken işaretlerin ortadan kalkması olmuştur. Aslında bu Mısır dilinde ve Sami dillerinde sesli işaretleri, ana unsuru teşkil eden hecelere ancak tamamlayıcı rol oynamaktaydı.

Sayfa: 436

On choisit bien quelques signes pour la représentation des voyelles, mais on

*
texte égyptien en écriture hiéroglyphique*

ne s'en servit que dans l'expression des voyelles initiales ou finales, qui, en effet, ont une intensité et une fixité toute particulière, qui ne sont pas complémentaires mais constituent à elles seules une syllabe.

* J'emprunte cet exemple à une tablette appartenant à M. Rogers, vice-consul d'Angleterre au Caire, tablette publiée récemment, avec traduction et commentaire, par M. G. Maspero, dans le *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes*, de la librairie Vieweg. A la page en regard je donne le même passage transcrit en hiéroglyphes du type linéaire, afin qu'on puisse faire la comparaison entre les deux formes de caractères.

Le texte est de nature religieuse. Il a la forme d'un décret du dieu Ammon-Râ, donnant leur pouvoir surnaturel à ces statuettes funéraires, à la figure de personnages dans leur momie, que l'on appelait *ouschebti-ou*, c'est-à-dire « répondants », et que l'on déposait en

*Hieratik yazı ile Mısır dilindeki metin

Sayfa 436

Artık dengeli bir yapı ile yazılmıyordu. Sesiilerdeki değişmeler göz önüne alınmadan, sanki her sessiz işareti, kendine mahsus bir değişken sese sahipmiş gibi, sessizlerle yazılıyordu.

Sesli harflerin temsil edilmesi için bazı işaretler seçilmiştir. Fakat bunlardan ancak başta veya sondaki, aslında özel bir yoğunluğa ve sabitliğe sahip olan seslerde, tamamlayıcı özelliği olmayan, fakat bizzat bir hece oluşturan seslerde faydalanılmaktadır.

Dipnot : Bu örneği, Kahire'deki İngiliz Konsolos Yardımcısı Rogers'a ait bir tableten aldım. Bu tablet, geçtiğimiz günlerde, G. Maspero tarafından çevrilmiş ve yorumlanmış olarak "Mısır ve Asur Arkeolojisi ve Filolojisi ile İlgili Çalışmaların Derlenmesi" isimli bir eserde, Vieweg Yayınları tarafından yayınlandı. Gördüğünüz sayfada, aynı metni, iki karakter arasında karşılaştırma yapabilmek için, lineer tipteki hiyeroglife çevrilmiş olarak veriyorum.

Metin, dinî özelliktedir ve tann Ammon-Ra'nın mezar kabartmalarına ve mumyalar içerisindeki ouschebti-ou olarak adlandırılan insan şekillerine tabiat üstü kuvvetlerini verdiği bir metindir. Ouschebti-ou, "cevaplayıcı" anlamına gelmektedir.

Sayfa : 438

Les lettres de l'écriture égyptienne sont des figures hiéroglyphiques, au tracé plus ou moins altéré dans les tachygraphies successives de l'hiératique et du démotique, dont la valeur alphabétique a été établie en vertu du système acrologique.

Sayfa 438

Hecelerin işaretleri, fonetiklere göre azınlıkta olmayıp, birçoğu, artık insan sesinin bütün çeşitliliklerine bağımsız olarak kumanda eden gerçek harflerdir.

Sayfa: 438

Dans l'Égypte pharaonique, la plupart des caractères ainsi devenus de simples phonétiques sous la domination romaine n'ont encore qu'un emploi mixte, symbolico-phonétique, et ne revêtent une valeur de lettres qu'en initiales du mot de leur signification idéographique.

Sayfa 438

Mısır yazısının harfleri, hieratik ve demotique işaretlerin harf şeklindeki halefleri olan, alfabetik değeri acrologique sisteme göre oluşan hiyeroglifik harflerdir.

Sayfa: 440

Avant tout, un mélange d'idéogrammes et de phonétiques, de signes figuratifs, symboliques, syllabiques, alphabétiques. En même temps, faculté pour tous les signes figuratifs ou symboliques de prendre une valeur phonétique accidentelle, comme initiales de certains mots, et, d'un autre côté, possibilité d'employer idéographiquement, dans un sens figuratif ou dans un sens tropique, les signes les plus habituellement affectés à la pure et simple peinture des sons indépendamment de toute idée.

Sayfa 440

Mısır yazısı, herşeyden önce, bir ideogram ve fonetik, figüratif, sembolik, hecesel, alfabetik işaretler karışımıdır. Aynı zamanda, figüratif ve sembolik bütün işaretler, seyrek olarak bazı kelimelerin işaretleri gibi bir fonetik değeri alabilir. Diğer taraftan, bütün fikirden bağımsız olarak, seslerin saf ve basit resimlerine en fazla özenen işaretler de, figüratif veya gelişimci bir şekilde, ideografik olarak kullanılabilir.

Sayfa : 441

Encore n'avons-nous pas parlé, jusqu'à présent, de la plus grande cause de difficultés et d'incertitudes dans toutes les écritures qui conservent une part d'idéographie, la « polyphonie. »

Sayfa 441

Hâlâ, biraz ideografizm ihtiva eden her türlü yazının karşılaştığı en büyük zorluk ve güvensizlik olan "polifoni : çok seslilik"ten bahsetmedik.

Sayfa : 443

Chez les Assyro-Babyloniens de langue sémitique nous retrouvons exactement les deux mêmes faits :

1° L'emploi des idéogrammes avec un complément phonétique, qui détermine, parmi les prononciations et les sens dont chacun est susceptible, celui qui doit être adopté dans le cas spécial, et qui transforme ainsi ces idéogrammes en phonético-symboliques polyphones dans le rôle d'initiales ;

Sayfa 443

Samî lisanına (semitik) mensup Asurlu – Babillilerde, aşağıdaki iki aynı olayı tam olarak buluruz :

1. Söyleyişler ve her biri özel bir durumda kabul edilecek ve bu ideogramları fonetik – sembolik çok sesli gruplara çevirecek olan anlamlar arasında, bir fonetik tamamlayıcı ile birlikte ideogramların kullanılması.

Sayfa: 445

§ 8. — L'INVENTION DE L'ALPHABET.

Même après que les Égyptiens furent parvenus à l'analyse de la syllabe et à l'abstraction de la consonne, il restait un pas énorme à franchir, un progrès capital à consommer, pour que l'écriture parvint au degré de simplicité et de clarté qui pouvait seul la mettre en état de remplir dignement et complètement sa haute destination.

Sayfa 445

ALFABENİN KEŞFİ.

Mısırlıların hecenin analizine ulaşmasından ve sesli harflerin atılmasından sonra bile gerçekleştirilecek büyük bir gelişme vardır. Bu da yazının, amacına uygun bir şekilde basit ve açık bir hale getirilmesi olacaktır.

Sayfa: 445

Ce progrès pouvait seul permettre à l'art d'écrire de pénétrer dans les masses populaires, en mettant fin à toutes les complications qui en avaient fait jusqu'alors une science abstruse et difficilement accessible, et de se communiquer chez tous les peuples, en faisant de l'écriture un instrument applicable également bien à tous les idiomes et à toutes les idées.

Sayfa 445

Yalnızca bu gelişme, yazı sanatını, onu bir anlaşılmaz ve zorlukla ulaşılabılır bir bilim haline getiren bütün kanşıklıklara son vererek halk kitlelerinin içine sokabilir. Ancak bu gelişme onu bütün diyalektlere ve bütün fikirlere aynı şekilde uygulanabilir bir araç haline getirir. Bu da onu, bütün halklarla iletişim sağlayabilir duruma sokar.

Sayfa: 445

En effet, les peuples instituteurs des écritures originairement idéographiques

Sayfa: 446

avaient bien pu, poussés par les besoins impérieux qui naissaient du développement de leurs idées et de leurs connaissances, introduire l'élément phonétique dans leurs écritures, donner progressivement une plus grande importance et une plus grande extension à son emploi,

Sayfa 445-446

Aslında, kaynağında ideografik olan dillerin öğreticisi halklar, düşüncelerinin ve bigilerinin geliştirilmesinden ileri gelen imparatorluğun gereksinimleriyle zorlanmışlardır. Bunun sonucunda yazılarına fonetik unsuru sokmayı gayet iyi bilmişlerdir. Böylelikle kullanımına büyük bir önem ve yaygınlık kazandırmışlardır.

Sayfa: 446

1 Le principal venait de la religion. Toutes les écritures primitives, par suite de leur nature symbolique et de leur génie, avaient un caractère essentiellement religieux et sacré.

Sayfa 446

İdeografizmin kaldırılmasına en önemli direnç, dinden gelmiştir. Bütün ilkel yazılar, sembolik yapılarından ve düşünce sistemlerinden ötürü, esasen dinsel ve kutsal bir karaktere sahiptiler.

Sayfa: 447

De même, les Égyptiens, après être parvenus jusqu'à la conception de l'*alphabétisme*, ne franchirent point le dernier pas et ne surent point en tirer l'invention de l'*alphabet* proprement dit. Ils laissèrent à un autre peuple la gloire de cette grande révolution, si féconde en résultats et si heureuse pour les progrès de l'esprit humain.

Mais tous les peuples n'étaient pas à même de consommer l'invention de l'*alphabet*. Il fallait pour tirer ce dernier et suprême corollaire des progrès consommés par les Égyptiens, une réunion toute spéciale de conditions. Avant tout, il fallait un peuple qui, par sa situation géographique, touchât à l'Égypte et eût été soumis à une profonde influence de la civilisation florissant sur les bords du Nil. C'est, en effet, seulement dans cette condition qu'il pouvait prendre pour point de départ la découverte de la décomposition de la syllabe, base indispensable du progrès dernier qui devait consister à bannir de l'écriture tout élément idéographique, à assigner un seul signe à la représentation de chaque articulation, enfin de cette manière à constituer pour la première fois

Sayfa: 448

un alphabet proprement dit.

Sayfa 447-448

Buna rağmen Mısırlılar, alfabetizm kavramına kadar geldikten sonra, son adımı atmadılar ve tam bir şekilde alfabeyi keşfetmediler. Sonuçları bakımından bu kadar verimli ve insan zekası bakımından bu kadar mutlu olan bu büyük devrimin zaferini başka bir topluma bıraktılar.

Fakat, bütün halklar da, alfabenin keşfini kullanamadılar. Bundan faydalanmak için ve Mısırlıların faydalandıkları sonuçlardan faydalanmak için, şartların özel bir birlikteliği gerekmektedir. Herşeyden önce, coğrafi durumu dolayısıyla, Mısır'a komşu olan bir halk olması ve Nil boylarında gelişen bu uygarlığın derin etki-

si altına konulmuş olması gerekmektedir. Aslında, işte ancak bu şartlar altında hecenin çözünemis için bir çıkış noktası bulmuş olacaktır. Böyle bir ülke, ancak bu yolla her türlü ideografik yazı unsurunu koymak için vazgeçilmez bir temel bulmuş, her hareketi bir tek işaretle temsil etmeye bir davet çıkarmış ve sonunda bu şekilde, ilk defa, doğru söylenişyle, bir alfabe oluşturmaya başlamış olacaktır.

Sayfa : 448

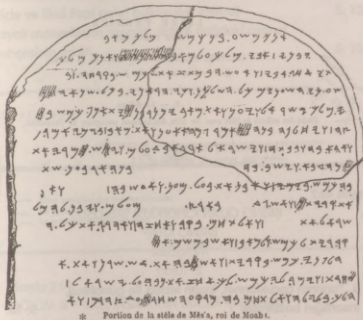
Dans le monde ancien, il n'y a eu qu'un seul peuple qui ait rempli à la fois toutes les conditions que nous venons d'énumérer, ce furent les Phéniciens.

Sayfa 448

Eski dünyada, saydığımız şartları tamamen karşılayan bir tek toplum vardır, bunlar da **Fenikelilerdir**.

Sayfa: 449

Nous reviendrons sur la question de l'alphabet phénicien, de son invention et de sa propagation, dans le livre de la présente histoire qui

* Portion de la stèle de Mésa, roi de Moab.

sera spécialement consacré à ce peuple.

*Moabi kralı, Mesa levhasından bir parça.

Sayfa 449

Fenike alfabesi, keşfi ve yayılması üzerine, bu kitabın özelliikle bu halka ayrılmış kısmında tekrar döneceğiz.

Sayfa: 462

TABLE DES MATIÈRES

DU TOME PREMIER

LIVRE PREMIER

LES ORIGINES

CHAPITRE PREMIER. — LE RACIT DE LA BIBLE.

§ 1. — L'espèce humaine jusqu'au déluge.

2. — Le déluge.

Péché des enfants de Dieu avec les filles des hommes, corruption de l'humanité. . . 10

*İnsanların aşılması

*İnsanların aşılması
de homin
p.10

Sayfa 462

BİRİNCİ CİLDİN İÇİNDEKİLER TABLOSU

BİRİNCİ KİTAP

MENŞELER

2. Tufan

3. Tanrının çocuklarının, İnsan kızları ile günahları,
İnsanlığın bozulması

S: 10.

Sayfa: 463

§ 3. — Le 'reseau de l'humanité postdiluvienne.

Elle a influé sur la Genèse, mais elle ne représente plus exactement la véritable forme
originale de la tradition. 102
Probabilité de l'existence d'un Tigre et d'un Euphrate primitifs parmi les fleuves
sortant du massif du Pamir. 103

Assyriens. 104
Les paradis des monarques asiatiques, imitation du jardin édenique de la mésopotamie

Sayfa 463

5. Tufan sonrası insanlığın beşiği.

Yaratılışa etki etmiş, fakat geleneğin orjinal şeklini yansıtmamıştır	S 102.
Pamir kitesinden çıkan nehirler arasında bir ilkel Dicle ve ilkel Fırat nehri bulunması ihtimali	S: 103
Asyalı monarkların cenneti, kutsal dağdaki cennet bahçesinin takliti	S: 104

Sayfa: 464

CHAPITRE III. — VESTIGES MATÉRIELS DE L'HUMANITÉ PRIMITIVE.

§ 1. — L'homme des temps géologiques.

— Silex travaillés des terrains miocènes.	121
— Le problème de l'homme des temps tertiaires.	122
— La première période glaciaire.	Ibid.

Sayfa 264

BÖLÜM III - İLKEL İNSANLIĞIN MADDİ KALINTILARI

1. Jeolojik çağların insanı	
Miocene toprakların işlenmiş çakılları	S: 121.
Tersiyer devirlerin insanının problemi	S: 122
İlk Buzul Çağı	S: Ibid.

Sayfa: 465

§ 4. — Relation de temps entre les diverses époques des développements initiaux de l'industrie humaine.

Le travail des métaux, chez quelques peuples, dans un état encore presque sauvage.	171
Inventeurs divins attribués à ce travail chez la plupart des peuples.	172

Sayfa 465

4. İnsanlık sanayisinin başlangıç gelişmelerinin farklı devirleri arasında zaman ilişkileri

Hemen hemen vahşi olan bazı toplumlarda

Metallerin işlenmesi

S: 171

Sayfa : 465

§ 5. — Les inventeurs de la métallurgie.

Unité de composition du bronze préhistorique en Europe et en Asie, indication d'un foyer commun d'invention de la métallurgie pour tous les peuples de ces contrées	184
Difficulté de distinguer un âge du bronze et un âge du fer pour beaucoup de contrées situées dans le rayon d'influence de ce foyer primitif.	186
Les peuples adorateurs des dieux de la métallurgie.	Ibid.
Les nations altaïques et leur ancienne extension.	188
Les Scythes dominateurs de l'Asie, de Troque Pompée.	189
Les Scythes touraniens de l'Asie antérieure dans la haute antiquité.	190
Development très ancien de la métallurgie et des traditions artistiques qui s'y rapportent, chez les peuples Altaïques.	Ibid.
Les Tchoudes.	191
Les nations thibétaines.	193
Populations touraniennes de l'Asie antérieure, les Schoumers et Akkads de la Chaldée, et leur antique métallurgie.	194
Les peuples de Mésopotamie et de Troade, envisagés à ce point de vue.	196
Origines de la métallurgie de l'Asie rattachées aux nations altaïques et touraniennes.	197
Importance qu'a eu la question de la fabrication du bronze.	198
Les gisements de l'étain.	199

30

Sayfa 465

5. Metalürjinin kaşifleri.

Avrupa ve Asyada prehistorik bronzun oluşum birimi, bölgelerinin bütün halkları için metalürjinin bulunuşunun ortak yuvası

S: 184.

Bu ilk yuvanın etkisinde kalan birçok bölge için bir bronz çağı ve bir demir çağını ayırdetmenin zorluğu

S: 186

Metalürji tanrılarına inanan halklar

S: Ibid

Altaylı milletler ve eski uzantıları

S: 188

Asya'nın hâkimi İskitler	S: 189.
Eski antik çağda ön Asya'nın Turani halkları	S: 190
Metalürjinin çok eski gelişmesi ve Altaylı halklarda bununla ilgili efsanevi gelenekler	İbid
Tchoude'lar	S: 191
Tibetli milletler	S: 193
Ön Asyanın Turanî toplulukları, Kaldenin Sümerleri ve Akadları ve antik metalürjileri	S: 194
Bu görüş açısından Meschech ve Thoubal halkları	S: 196
Asya metalürjisinin Altaylı ve Turanî milletlere bağlı olan metalürjisinin kökleri	S: 197
Bronz imalatının buraya kadar olan önemi	S: 198
Kalayın yatakları	S: 199

Sayfa: 466

Assimilation probable entre les Altaïques et les Touraniens, d'une part, et les Qainites de la Bible, d'autre part.

Sayfa 466

Altaylılarla bir yandan Turaniler, diğer yandan İnci'in Qainitleri ile mümkün olabilen kanışma

S: 203

Sayfa: 466

LIVRE II

LES RACES ET LES LANGUES

CHAPITRE PREMIER. — LES RACES HUMAINES.

§ 1. — L'unité de l'espèce humaine et ses variations.

Impossibilité pour la science d'affirmer, de la même façon que la religion, la descendance de tous les hommes d'un couple unique; elle peut seulement prouver leur unité d'espèce.

225

Sayfa: 466

Les monogénistes et les polygénistes.	226
Influence que les convictions religieuses et philosophiques exercent nécessairement sur le parti que l'on prend dans ce grand débat.	<i>Ibid.</i>
Rôle qui doit appartenir à la science pure et aux considérations physiologiques.	227
L'espèce, la variété et la race en histoire naturelle.	228
Les différences qui séparent les races humaines ne constituent pas des caractères spécifiques.	229
Influence des milieux sur la formation de ces races.	230
Tableau de la distribution géographique des races humaines dans leur rapport avec les lieux et les climats.	232
Conséquences à tirer, au point de vue de son unité spécifique, de la diffusion de l'homme sous tous les climats.	236

Sayfa 466

KİTAP II

IRKLAR VE DİLLER

BİRİNCİ BÖLÜM – İNSAN IRKLARI

1. İnsan türünün birliği ve varyasyonları konusu
Bilim için, dinde olduğu şekilde, bütün insanların tek bir
çiftten geldiğini onaylamanın imkansızlığı, bilimin
sadece tür birliğini onaylayabileceği S: 225
Monogenistler ve poligenistler S: 226
Bu büyük tartışmada gerekli olarak oyuna etki eden
dini ve felsefi inançlar S: *ibid*
Saf bilime ve fizyolojik görüşlere ait olması
gereken rol S: 227
Tabiat tarihinde, cins, tür ve ırk S: 228
İnsan ırklarını ayıran farklar, özel karakterler
değildir S: 229
Bu ırkların oluşumunda çevrelerin etkisi S: 230
İnsan ırklarının, mahaller ve iklimlerle ilişkili
olarak coğrafi dağılımı tablosu S: 232
İnsanın bütün iklimler altında yayılmasından,
spesifik birliği açısından çıkarılacak sonuçlar S: 236

Sayfa: 467

§ 3. — *Grandes divisions des races humaines, types fondamentaux et types secondaires.*

Altaique ou ougro-japonaise Ibid.

Égypto-berbère Ibid.

§ 4. — *L'homme primitif.*

Disparition du type primordial de l'homme 259

Limites dans lesquelles on peut le restituer conjecturalement. 260

Les faits d'atavisme. Ibid.

Prognathisme 261

Coloration Ibid.

Conclusions de M. de Quatrefages sur cette question. 262

Sayfa 467

3. İnsan ırklarının büyük bölümleri, temel tipler ve tali tipler

Altaylı veya Uygur – Japon S: 256

Mısırlı – Berberi S: İbid

4. İlkel İnsan

İnsanın temel tipinin ortadan kaybolması S: 259

İnsanın Konjektürel olarak yeniden yapılandırılabilme S: 260

İrsiyet olayları S: İbid

Prognathisme S: 261

Renklenme S: İbid

Quatrefages'ın bu problem üzerindeki sonuçları S: 262

Sayfa: 468

Elam Ibid

Sayfa: 468

Il en est exactement de même des Touraniens de l'Asie antérieure. 306

CHAPITRE II. — LES LANGUES ET LEURS FAMILLES.

§ 1. — Origine et développement du langage.

Le problème de l'origine du langage et la philosophie antique.	315
Locke et Leibnitz.	Ibid.
Condillac.	316
Bonald et le langage révélé.	Ibid.
Maine de Biran et la théorie du langage comme produit d'une invention raisonnée.	317
+ Création de la science linguistique; manière nouvelle dont elle conduit à envisager le problème de l'origine du langage, d'abord jusqu'à dans le domaine de l'abstraction pure.	318
Impossibilité de soutenir désormais la thèse du langage révélé.	Ibid.
+ Le langage, ou plus exactement les langues, constituent une œuvre humaine.	319
— Théorie de M. Renan, qui y voit un produit spontané et inconscient des facultés de l'homme.	Ibid.
+ Rôle nécessaire de la réflexion et de la raison dans la formation du langage.	321
— Théorie de Jacob Grimm.	322
— Comment l'homme a créé les premiers fondements de son langage.	323

Sayfa 468

Elam S: 280

Asschour S: 281

Thoubal ve Meschech S: 299

Aynı şekilde tam olarak Ön Asyanın Turanileri S: 306

BÖLÜM II – DİLLER VE AİLELERİ

1- Dilin kökeni, ve gelişmeleri

Lisanın kökeni problemi ve eski felsefe S: 315

Locke ve Leibnitz S: İbid

Condillac S: 316

Bonald ve sunulan lisan S: İbid.

Biranlı Maine ve düşünülen bir buluşun ürünü olarak lisan teorisi S: 317

Linguistik bilimin yaratılışı, lisanın menşei problemini karşılamak için uyguladığı, bugüne kadar saf abstraksiyona ulaşmış metot	S: 318
Ortaya konulan lisanın desteklenmesinin imkansızlığı	S: İbid
Bir insan eserini ortaya koyan lisan, daha doğrusu lisanlar	S: 319.
İnsan kaabiliyetlerinde bir ani ve şuursuz ürün gören Renan teorisi	S: İbid
Lisanın oluşumunda gerekli yansıma ve mantığın rolü	S: 321
Jacob Grimm Teorisi	S: 322
İnsan, lisanının temellerini nasıl yarattı	S: 323

Sayfa: 469

§ 2. — *Unité du langage et diversité des langues.*

La langue primitive a disparu sans retour	326
---	-----

§ 4. — *Les langues dravidiennes et altaïques.*

Classification et distribution géographique des langues altaïques.	330
Groupe samoyède	Ibid.
Groupe ougro-finnois	Ibid.
Groupe turco-tatare.	337
Groupes mongol et tongouso.	338
Groupe japonais.	339

Sayfa 469

2. Konuşmanın teklifi ve lisanların çeşitliliği	
İlkel lisan dönüşü olmaksızın kayboldu	S: 326
4. Dravidien ve Altaylı lisanlar	
Altaylı dillerin coğrafi dağılımının sınıflandırması	

ve dağılımı	S: 356
Samoyed grubu	S: İbid
Uygur - Fin grubu	S: İbid
Türk - Tatar grubu	S: 357
Moğol ve Tunguz grubu	S: 358
Japonca grubu	S: 359

Sayfa: 470

Question de la parenté des langues dravidiennes et altaïques.	361
Observations de M. Hodgson sur les langues horsok et si-fan.	362
Rôle que peut jouer dans cette question une connaissance plus approfondie des idiomes touraniens de l'antiquité, connus par les documents cunéiformes.	363
Les langues du groupe médo-susien.	Idid.
Le suméro-accadien.	364
Incertitude existant encore sur les parentés linguistiques exactes de ces idiomes tou- raniens.	365
Groupe celtique.	366

Sayfa 470

Dravidienne ve Altaylı lisanların akrabalığı	S: 361
Hodgson'un horsok ve si-fan lisanları üzerindeki gözlemleri	S: 362
Çivi yazısı belgelere göre, bu meselede, eski turani diyalektler hakkında daha derin bir bilgiye sahip bulunmanın oynayabileceği rol	S: 363
Medo - Susien grubu lisanları	S: İbid
Sümer - Akad lisanı	S: 364
Bu Turani diyalektlerdeki linguistik akrabalıklar arasında mevcut belirsizlik	S: 366

7. Aryen Lisanlar

Kelt grubu	S: 392
------------	--------

Sayfa: 471

Les kék-mou des Tatars.	Ibid.
Usage analogue chez les peuples germaniques et scandinaves.	Ibid.
Monuments de son existence chez les hommes de la période quaternaire.	399
Les quippos ou cordelettes nouées des anciens Péruviens.	400
Les kous ou diagrammes attribués à l'empereur Fou-hi chez les Chinois.	401
Les coeurs mnemoniques des Peaux-Rouges.	Ibid.
Traces d'un usage semblable à l'époque quaternaire.	Ibid.
Impression tinctée de tous ces procédés	402

§ 7. — La pictographie.

Fernand Cortes et les Mexicains.	403
Dessins pictographiques des Esquimaux.	Ibid.
Dessins analogues sur des rochers de la Scandinavie et des Alpes.	Ibid.
Représentations du même genre sur l'os ou la corne, trouvées dans les grottes de l'âge du renne	405
Simplification des figures et combinaisons entre elles qui amènent les représentations de ce genre à devenir une véritable écriture symbolique.	406
Spécimens de la pictographie des Indiens de l'Amérique du Nord.	Ibid.
Dessins des planches funéraires de deux chefs de ces tribus.	408
Dessins analogues sur les dalles de la chambre intérieure du tumulus du Mani-Lud (Morbihan).	409
Dessins analogues sur des rochers de la Sibirie.	410
Diverses applications de l'écriture pictographique.	Ibid.
Le talouage et sa signification.	411
Dessins de talouages reproduits sur les dalles intérieures de certaines sépultures funéraires de nos pays.	412

Sayfa 471

Tatarların kék-mou'su: S: 398

Cermenik ve İskandinav halklarının benzer kullanımları

S: İbid

Kuaterner dönem insanlarında varlığının anıtları

S: 399

Kuaterner dönemde benzer bir kullanım

S: 401

2. Kaya resimleri

Eskimolara kaya resimleri

S: 404

İskandinavya ve Alplerdeki benzer resimler

S: İbid

Ren çağı mağaralarında aynı tipten resimlerin

kemik veya boynuz üzerinde bulunuşu

S: 405

Bu şekil ve birleşimlerin, tam bir sembolik yazı

oluşturmak üzere basitleşmesi

S: 406

Kuzey Amerika yerlilerinin kaya resmi çeşitleri

S: İbid

Bu kabilelerin iki şefinin cenaze tabloları resimleri	S: 408
Mane Lud (Morbihan) tümülüsünün dahili odasının döşeme karoları üzerindeki benzer desenler	S: 409
Sibirya kayaları üzerinde benzer desenler	S: 410
Kaya resmi yazılarının farklı uygulamaları	S: İbid
Tatouage ve anlamı	S: 411
Ülkelerimizde bazı üzeri kapatılmış vadilerdeki iç döşeme karolarında uygulanmış tatouage'lar	S: 412

Sayfa: 472

X

Comment profitèrent les Saboumers et Akkuds de la Chaldée et de la Babylonie.

Sayfa 472

(5. Fonetizmin ilk etapları)

Kaldenin ve Babilin Sümerleri ve Akadlarının
asıl sahip oldukları

S: 430

Sayfa: 473

Renvoi de la démonstration de ce fait, et du tableau de la filiation des écritures issues
de celle des Phéniciens, au livre qui traitera de l'histoire de ce peuple. . . . Ibid.

Non

IVI. 553.p.

Sayfa 473

(8. Alfabenin keşfi)

Bu olayın gösterilişine ve Fenikelilerden elde edilen
ilişki tablosuna, bu halkın tarihini anlatacak kitaba atf S: 449

HISTOIRE GÉNÉRALE DES PEUPLES

DE L'ANTIQUITÉ A NOS JOURS

Publiée sous la direction de
MAXIME PETIT

AVEC LE CONCOURS DE MM.

FERNAND BALDENSBERGER; — LOUIS BATIFFOL; — ARNÉ SAUILLART; —
LOUIS BOUGIER; — JACQUES CALNETTE; — VICTOR CHAPOT; — HENRI CORDIER;
— LOUIS DELAPORTE; — LOUIS DELAUAUD; — EUGÈNE DÉPREZ; — CHARLES DIEHL;
— ERNEST DRIOTON; — COLONEL DUFFOIR; — AUGUSTE DUPOLY; — PAUL FARAND;
— LOUIS FARGES; — CHARLES FLORISOONE; — HENRI FROIDEVAUX;
— HENRI GAILLARD; — HENRI GRAPPIN; — CÉCILE HURT; —
COLONEL IBOS; — GABRIEL LEDOS; — LOUIS LÉGER; — CHARLES
LE GOFFIC; — THÉODORE LEGRAND; — SELWYN LEVI; — ROGER
LÉVY; — CLAUDE MAITRE; — FRANÇOIS MAROTTE; —
OLIVIER MARTIN; — PAUL MONCEAU; — C.-G. PICA;
VET; — ALBERT PINGAUD; — HENRI PIRENNE; — PIERRE
RAIN; — GABRIEL ROCHES; — ÉMILE SALON;
CHARLES SAUNIER; — ADOLPHE SCHUCK; — CARLUS
VERGNIOL; — Dr R. VERNEAU.

TOME PREMIER

LIBRAIRIE LAROUSSE

PARIS

İLK ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE KADAR

HALKLARIN GENEL TARİHİ

MAXİME PETİT başkanlığında yayımlanmıştır

Sayın Fernand Baldensperger, Louis Batiffol, André Baudrillart,
Louis Bouquier,

Joseph Calmette, Victor Chapot, Henri Cordier, Louis Delaporte,
Louis Delavaud, Eugène Déprez, Charles Diehl, Etienne Drioton,
Colonel Duffour, Auguste Dupouy, Paul Farand, Louis Farges,
Charles Florisoone, Henri Froidevaux, Henri Gaillard, Henri Grappin,
Clément Huart, Colonel Ibos, Gabriel Ledos, Louis Leger,
Charles Le Goffic, Théodoric Legrand, Sylvain Lévi, Roger Lévy,
Claude Maitre, Francisque Marotte, Olivier Martin, Paul Monceaux,
C.G. Picavent, Albert Pingaud, Henri Pirenne, Pierre Rain,
Gabriel Rouchès, Emile Salone, Charles Saunier, Adolphe Schuck,
Camille Vergniol, Dr.R. Verneau'nun katkılarıyla.

BİRİNCİ CİLT

LIBRAIRIE LAROUSSE
PARİS

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1678

Yazar : Maxime Petit

Cild : Kahve

Ebadı :

En : 24 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 4 + XII + 388

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

PRÉFACE

LES diverses parties du monde moderne sont étroitement solidaires. Il n'est plus de peuples isolés et les formes primitives de civilisation disparaissent chaque jour sous nos yeux ; les colonies sont de plus en plus associées à la vie métropolitaine et même à la vie internationale ; la politique a désormais pour domaine l'univers tout entier.

Un homme de notre temps ne peut donc se borner à connaître l'histoire de son pays et se contenter, quant aux autres peuples, de notions fragmentaires qui ont l'inconvénient de fausser les rapports et les proportions dans le temps et dans l'espace. Une vue générale de l'histoire du monde est indispensable à qui veut connaître la part contributive de chaque groupe social dans le développement de l'humanité, et considérer dans leur ensemble si complexe les grandes questions contemporaines, remonter à leur origine, dégager du passé quelques leçons.

Cette *Histoire générale* n'est ni un manuel scolaire, ni un répertoire de faits et de dates. Elle n'est pas non plus un recueil de monographies retraçant l'histoire particulière de chaque pays.

Laissant de côté les menus détails, on n'a retenu que les événements dont les effets ont été durables ;

on s'est attaché à en faire ressortir les causes, l'enchaînement, la portée, objectivement et sans parti pris, à montrer l'esprit des institutions, à enregistrer les manifestations les plus importantes du mouvement intellectuel; on a voulu, en définitive, retracer la succession des grandes périodes historiques, marquer les étapes les plus importantes de la vie des nations et des États, noter les caractères essentiels de la civilisation à travers les siècles, indiquer le rôle des personnalités dont l'action a été prédominante ou décisive.

Le lecteur trouvera dans notre ouvrage, avec l'histoire des peuples "classiques", des notions suffisantes sur la civilisation musulmane, sur l'Inde, sur l'Extrême Orient, sur ces sociétés exotiques, qui, pour s'être formées et développées tout d'abord en dehors du cadre européen, n'en sont pas moins d'une importance capitale. Il aura ainsi les données essentielles des problèmes internationaux dont se préoccupent aujourd'hui les hommes d'État des deux continents.

Dans ce vaste tableau, la France tient une place éminente, non parce que l'histoire des autres peuples n'y est présentée que relativement à la nôtre, mais parce que souvent la France, même dans le cadre de l'histoire universelle, apparaît véritablement au premier plan. Pour le composer, nous avons fait appel à la collaboration de savants, de professeurs, d'écrivains qui, grâce à leur connaissance de telle époque ou de tel sujet, ont pu dire tout le nécessaire dans des exposés concis.

L'illustration est strictement documentaire. Riche et variée, elle reproduit fidèlement par la photographie les monuments, les œuvres d'art, les sites mémorables. Complétant réellement le texte, elle aidera à replacer les faits et les hommes dans leur milieu, elle permettra de les voir et de les juger à la lumière et à la mesure de leur temps.

M. P.

Ön Söz

Modern dünyanın çeşitli bölgeleri birbirleriyle sıkı sıkıya dayanışma içindedir. Artık soyutlanmış toplumlar bulunmamakta ve uygarlığın ilkel biçimleri her gün gözlerimizin önünde yok olmaktadır. Koloniler, gittikçe metropoliten ve hatta uluslar arası yaşama katılıyor; politika da bundan böyle tüm evrensel alanın tamamına sahip oluyordu.

O hâlde günümüz insanı, ülkesinin tarihini bilmekle birlikte, diğer toplumlar konusunda da zaman ve uzam içindeki ilişkileri ve boyutları yanlış yorumlama sakıncası olan eksik kavramlarla yetinmemelidir. Dünya tarihinin genel bir bakışı, insanlığın gelişimindeki her bir sosyal grubun katkı payını bilmek isteyen bir kişi için kaçınılmazdır. Öylesine karmaşık olan büyük güncel sorunları, kendi bütünlüklerinde göz önünde bulundurmamak, onların kökenine inmek ve geçmişten birkaç ders çıkarmak mutlaka gereklidir.

Bu Genel Tarih, ne bir ders kitabı ne de olaylar ve tarihler listesidir. Her ülkenin kendi tarihini anlatan bir monografi kitabı da değildir.

Detaylar listesini bir kenara bırakıp sadece sonuçları kalıcı olan olayları ele aldık. Bu olayların nedenlerini, bağlantılarını, önemini, nesnel olarak ve taraf tutmadan ortaya koymaya, kurumların düşüncesini göstermeye, entelektüel hareketin en önemli görünümlelerini kaydetmeye çalıştık. Kısacası, en önemli tarihî dönemlerin dizilişini ortaya koymak, devletlerin ve ulusların yaşamının önemli aşamalarını belirtmek, yüzyıllar boyu uygarlığın başlıca özelliklerini not etmek, eylemi etkili ve kalıcı olan şahsiyetlerin rolünü göstermek istedik.

Okuyucu, eserimizde "klâsik" halkların tarihiyle birlikte, Müslüman uygarlığı, Hindistan, Uzak Doğu ve aynı zamanda da öncelikle Avrupa dışında kendi kendine oluşmak ve gelişmek için pek fazla bir öneme sahip olmayan yabancı toplumlar hakkında yeterli bilgiler

bulacaktır. [Okuyucu] böylece bugün her iki kıtanın devlet adamlarını meşgul eden uluslar arası sorunların başlıca verilerine sahip olacaktır.

Fransa, bu geniş tabloda önemli bir yer tutar. Diğer halkların tarihi, sadece bizim tarihimize bağlı olarak sunulduğundan dolayı değil, evrensel tarih çerçevesinde Fransa'nın sık sık gerçekten de ön plânda yer almasından ileri gelmektedir. Bu evrensel tarihin çerçevesini oluşturmak için, şu dönem ya da bu konu hakkındaki bilgileri sayesinde, özlü sunumlarda gereken her şeyi söyleyebilen bilim adamlarına, profesörlere, yazarlara başvurduk.

Resimleme tamamen belgesel niteliğindedir. Zengin ve çeşitli olan resimleme, fotoğraf yoluyla binaları, sanat eserlerini, ünlü siteleri, aslına sadık kalarak ortaya koyar. [Bu resimleme], metni gerçek biçimde tamamlayarak olayları ve insanları kendi çevrelerine yeniden yerleştirmeye yardım edecek ve kendi dönemlerinin ışığında, o döneme yaraşır biçimde bunları görmeye ve yargılamaya izin verecektir.

M.P.

Sayfa : I

L'HOMME PRÉHISTORIQUE

Les découvertes modernes permettent, aujourd'hui, de suivre les traces de l'Homme bien loin dans le passé. Lorsque, naguère, G. de Mortillet estima que l'origine de l'Humanité remonte à 230 000 ou 240 000 ans, il ne rallia à son opinion qu'un nombre infime de savants. Certes, il est impossible, à l'heure actuelle, de préciser le nombre des siècles qui se sont écoulés depuis l'époque où les premiers êtres humains ont fait leur apparition à la surface de notre globe; mais ce que l'on peut dire, c'est que les hommes de science qui évaluent à 100 000 ans au minimum les débuts de l'Humanité ne sont plus considérés comme des rêveurs.

Sayfa I

TARİH ÖNCESİ İNSAN

Bugün modern keşifler, insanoğluna dair izlerin geçmişin bir hayli uzak evrelerinde takip edilmesini sağlamaktadır. Geçenlerde G. de Mortillet, insanlığın kökeninin 230.000 veya 240.000 yıllarına kadar indiğini tahmin ettiği zaman, sadece çok az sayıda bilim adamı onun düşüncesine iştirak etmiştir. Hiç kuşkusuz bugün, ilk insanların yerküremizin yüzeyinde ortaya çıktıkları dönemden itibaren akıp giden yüzyılların sayısını bugün için belirlemek mümkün değildir; ama bu konuda söylenebilecek tek şey, insanlığın gelişiminin en azından **100.000** yılda tamamlandığını ortaya koyan bilim adamları, artık hayalperest olarak görülmemektedir.

Sayfa : I

**I. PREUVES DE L'EXISTENCE DE L'HOMME
DÈS LE DÉBUT DE L'ÉPOQUE ACTUELLE**

En 1723.

Antoine de Jussieu découvrit toute la vérité. Il avait vu des instruments semblables dont se servaient encore des peuplades américaines, et il n'hésita pas à déclarer, dans un mémoire lu à l'Académie des Sciences, que les prétendues pierres de foudre n'étaient que les outils employés par les habitants de la France et de l'Allemagne à une époque où ils ne connaissaient pas le fer.

Sayfa I

**I. BU YÜZYILIN BAŞINDAN İTİBAREN İNSAN VAR
OLUŞUNUN KANITLARI**

Antoine de Jussieu, 1723 yılında tüm gerçeği keşfetmiştir. Amerikan kavimlerinin hâlâ kullanmakta olduğu benzer aletler görmüş

ve Bilim Akademisi'nde okutulan tezinde, yıldırım taşları savlarının demiri bilmedikleri dönemde, sadece Fransa ve Almanya'da oturanlar tarafından kullanılmış olan aletler olduğunu açıklamakta tereddüt etmemiştir.

Sayfa : IX

LES INVASIONS. — Si l'Homme a émigré ainsi dans des directions opposées, on ne saurait expliquer le fait par les seuls changements survenus dans les conditions d'existence. La principale cause des migrations humaines réside sans doute dans l'arrivée d'envahisseurs qui sont venus disputer le sol aux anciens occupants. Il est certain qu'à l'époque néolithique deux nouveaux types, l'un à crâne allongé, très haut, et à face longue, l'autre à crâne court et à face large, se montrent en grand nombre chez nous et supplantent rapidement les descendants des chasseurs de Renne. Ceux-ci résistèrent cependant; la preuve en est fournie par la découverte, dans des grottes du sud-ouest de la France, de squelettes des anciens troglodytes, qui portent, enchâssées dans leurs os, les pointes des traits des nouveaux venus. La paix se conclut et, dans les sépultures nouvelles, on rencontre quelques représentants de la vieille race à côté des restes de ceux qui leur ont ravi leurs territoires.

Sayfa IX

İSTİLÂLAR. – İnsanların farklı yönlerle doğru göç etme olgusu, var olma koşulları içinde ortaya çıkan değişikliklerle açıklanamaz. İnsan göçlerinin başlıca nedeni, hiç şüphesiz toprağın eski sahipleriyle kavga etmeye gelen istilâcılarının gelişinde yatmaktadır.

Cilâlı Taş Dönemi'nde, biri çok uzun kafataslı, diğeri ise kısa kafataslı ve geniş yüzlü yeni bir tipin var olduğu kesindir. Bizde sıkça görülen bu iki tip, Ren Nehri avcılarının soylarının yerini alır. Bununla birlikte Ren Nehri avcıları, (soylarını devam ettirmek için) direnç göstermişlerdir. Bu sonradan gelenlerin izlerini az da olsa, Fransa'nın güneybatısındaki mağaralarda bulunan eski Troglo-

dit'lerin iskeletlerindeki kemiklerde görmekteyiz. [istilâcılar ile aralarında] barış sağlandıktan sonra, yeni bulunan gömütlerde, top-raklarını ellerinden alanların kalıntılarının yanında, bir de eski ır-kın birkaç temsilcisine rastlanır.

Sayfa : XI

LES ÉPOQUES PROTOHISTORIQUES L'AGE DES MÉTAUX

L'AGE DU BRONZE.

On s'est demandé si l'industrie du bronze avait été importée chez nous ou si elle avait été inventée par les derniers Néolithiques dont il vient d'être question. A l'appui de cette seconde opinion, admise par un petit nombre de savants, on invoque la découverte en Andalousie d'instruments en cuivre natif simplement martelé et, ailleurs, d'objets fondus en cuivre pur, sans alliage. On en conclut que les Hommes de la fin du Néolithique, si industrieux, avaient fort bien pu imaginer de marteler le cuivre natif et découvrir plus tard le moyen d'y associer de l'étain. Cette hypothèse est très peu plausible, d'abord parce que les instruments en cuivre sont rares, tandis que ceux en bronze apparaissent nombreux en un laps de temps relativement court. Et, pour faire du bronze, il fallait de l'étain; or, rien ne prouve que les quelques gisements de ce métal qui existe en France aient été exploités à cette époque. Au contraire, le bronze était connu en Orient (à Suse, notamment), au moins dès le quatrième millénaire, et il était commun en Égypte dès la fin du troisième millénaire avant notre ère. Tout porte à croire qu'il a été importé chez nous, peut-être par ces fondeurs ambulants qui, pour ne pas transporter dans leurs déplacements des charges trop lourdes, déposaient des matières premières et des objets ouvrés dans des cachettes dont il a été découvert un grand nombre.

Sayfa XI

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

MADEN ÇAĞI

BRONZ ÇAĞI. – Bronz zanaatının bize dışardan mı geldiğini yoksa sözü edilen son Cilâlı Taş Dönemi insanları tarafından mı icat edilmiş olduğunu kendi kendimize sorduk. Az sayıda bilim adamı tarafından kabul edilen bu ikinci görüşü desteklemek için, Endülüs'teki sade bir biçimde dövülmüş olan ham bakırdan aletler ve başka yerlerde bulunan katıksız saf bakırdan dökümü yapılmış eşyalara başvuruyoruz. Buradan, Cilâlı Taş Dönemi'nin sonunda, oldukça zanaatkâr olan [bu] insanların ham bakır çekiçle dövme işini ve daha sonraları, bakırın içine kalay karıştırma yöntemini son derece iyi bir biçimde keşfetmiş oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu varsayım pek de akla uygun değildir; çünkü her şeyden önce bronzdan yapılmış aletlerin nispeten daha yakın bir zaman zarfında çok görülmesine rağmen, bakırdan yapılmış aletlere çok az rastlanmaktadır. Ayrıca bronzu elde etmek için kalay gerekliydi. Oysa, Fransa'da bulunan bu madenin bazı yataklarnın o dönemde işletilmiş olduğunu kanıtlayan hiçbir şey yoktur. Bunun aksine, en azından dört bininci yıldan itibaren bronz, doğuda özellikle Sus şehrinde bilinmekteydi. Çağımızdan önce, üç bininci yılın sonundan itibaren [bu madenin bilinmesi] Mısır'da da aynıydı. Her şey bronzun, önemli bir kısmı bulunmuş olan ham maddeler ile işlenmiş eşyaları, gizli bölmelerin içine koyan gezici döküm ustalarının, belki de yer değiştirmeleri esnasında çok ağır olan yüklerini taşıyamadıkları için [bu yüklerini boşaltmaları sonucunda], dışardan getirilmiş olduğuna inanılmasını sağlamaktadır.

Sayfa : XII

En résumé, l'âge du fer a été l'épanouissement de la civilisation de l'âge du bronze, civilisation qui nous a été importée de l'est et du sud de l'Europe, et dont il faut chercher en partie l'origine en Asie Mineure.

Sayfa XII

Özetle Demir Çağı, bize Avrupa'nın güneyinden ve doğusundan getirilmiş olan ve [aynı zamanda] **kaynağı kısmen de olsa Anadolu'da** aranması gereken [bir] uygarlık [olan] Bronz Çağı uygarlığının gelişimidir.

Sayfa : 2

A part donc les plantes aquatiques, comme le lotus et le papyrus, la flore proprement dite est descendue dans la vallée du Nil avec l'homme, dont le labeur seul l'y maintient. C'est lui qui a apporté d'Asie le froment, l'orge, l'olivier, le pommier, l'amandier, la vigne et le figuier;

Sayfa 2

[KLASİK DOĞU

BİTKİ ÖRTÜSÜ VE HAYVANLAR.] – Lotus ve papirüs gibi su bitkileri haricinde asıl bitki örtüsü, Nil Vadisi'ne insanla birlikte iner ve sadece insanın çabasıyla varlığını orada sürdürür. Buğdayı, arpayı, zeytin ağacını, elma ağacını, hurma ağacını, üzüm asmastı ve incir ağacını Asya'dan getiren insandır.

Sayfa : 2

ETHNOGRAPHIE. — Tels qu'ils sont figurés sur les monuments, les Égyptiens (1) semblent congénères des races blanches de l'Afrique du nord-ouest (Berbères, Lybiens, etc.). A ce premier fond de population se mêlèrent, à des époques qu'il est impossible de préciser, des éléments sémites descendus d'Asie. L'apport de populations noires venues du sud semble avoir été nul aux époques les plus anciennes.

Sayfa 2

ETNOGRAFYA. – Anıtlarda resmedildikleri gibi, Kuzeybatı Afrika'nın beyaz ırklarının (Berberiler, Libyalılar v.s.) soydaşı gibi görünüyörlar. **Kesinleştirilmesi imkânsız olan dönemlerde** nüfusun bu birinci temelîne, **Asya'dan inen Samî öğeleri** karışmıştır. Güneyden gelmiş zenci nüfusların katkısı, en eski dönemlerde yok gibi görünmektedir.

Sayfa : 14

Les monuments figurés représentent ce peuple comme brachycéphale, avec un nez proéminent.

Sayfa 14

[BABİL]

IRKLAR. – **Resimlenmiş anıtlar**, bu toplumu çıkıntılı bir burna sahip brakisefal olarak betimlemektedir.

Sayfa : 28

CHAPITRE II

LA MÉSOPOTAMIE

Mais les conditions climatiques se modifièrent, les hauteurs se desséchèrent, les vallées des grands fleuves se formèrent, et l'homme eut à sa disposition des ressources plus abondantes et plus variées. Alors les habitants du plateau de Lybie descendent vers le Nil. En Syrie, d'aucuns demeurent dans les parties les plus habitables, d'autres s'en vont peut-être vers l'Égypte, d'autres enfin suivent la vallée de l'Euphrate, vont se fixer dans la plaine d'alluvions formée aux dépens du golfe Persique, et se rencontrent là avec des gens d'une autre race, les Sumériens, venus on ne sait d'où par les pentes occidentales du plateau d'Iran; de leur collaboration naît, au quatrième millénaire, la civilisation suméro-akkadienne, plus tard appelée babylonienne.

En Syrie, la vie continue; des villes se bâtissent; des relations s'établissent tant avec l'Égypte qu'avec la Babylonie. Au XXIXe siècle avant l'ère chrétienne, le sémite Sargon, roi d'Agadé, est le souverain d'un grand empire qui atteint à l'ouest le Taurus et le Liban, au nord les monts d'Arménie, et englobe à l'est la région de Suse, où s'est développée une autre civilisation, celle des Élamites, apparentés aux Sumériens.

Sayfa 28

II. BÖLÜM

MEZOPOTAMYA

Ama iklim koşulları değişmiş, yüksek kısımlar kuraklaşmış, büyük ırmakların vadileri oluşmuş ve insan, çok çeşitli ve daha verimli kaynaklara sahip olmuştu.

Böylelikle Libya yaylasında oturan insanlar, Nil Nehri'ne doğru in-

diler. Bazıları Suriye'de, yerleşmeye en elverişli yerlerde kaldılar, bazıları belki Mısır'a doğru gittiler, bazıları da Fırat Vadisi'ni izleyerek İran Körfezi'nde oluşmuş alüvyon ovasına yerleştiler. **Orada İran yaylasının batı yamaçlarından geldikleri sanılan ve farklı ırktan olan Sümerlilerle karşılaştılar.** Dört binli yıllarda, onlarla iş birliğinden dolayı daha sonra Babil olarak adlandırılacak olan Sümer-Akad uygarlığı doğar.

Suriye'de yaşam devam eder, şehirler kurulur, Babil'le olduğu kadar Mısır'la da ilişkiler kurulur. İ.Ö. XXIX. yüzyılda Agade Kralı Samili Sargon, batıda Toros ve Lübnan, kuzeyde Ermeni tepelerine erişen ve doğuda **Sümerlilere akraba olan Elamlıların uygarlığının** geliştiği Sus şehrini içine alan büyük bir imparatorluğun hükümdarıdır.

Sayfa : 29

CHAPITRE III

LES ÉLAMITES

LE PAYS. — L'Élam, ou « pays haut », est le nom donné par les habitants de la plaine babylonienne à la région à l'est du Tigre, arrosée par le cours inférieur de l'Ouknou (Khoaspès, Kerkha) et de l'Oulai (Euleus, Karoun), qui, aux temps anciens, se jetaient l'un et l'autre directement dans le golfe Persique, comme le faisaient le Tigre et l'Euphrate.

Sayfa 29

III. BÖLÜM

ELAMLILAR

ÖLKE. – Babil ovası halkı tarafından verilen **Elam** veya "yukarı ülke" adı, çok eskiden tıpkı Fırat ve Dicle gibi doğrudan İran Körfezi'ne

dökülen Ouknou (Khoaspès, Kerkha) ve **Oulaï** (Eulæus, Karoun) ırmağınının suladığı ve Dicle'nin doğusundaki bölgeye verilen addır.

Sayfa : 29

Les fouilles n'ont guère porté que sur les ruines de Suse. Cette ville, primitivement bâtie au bord de l'Ouknou sur de petites collines d'argile hautes de 9 mètres au-dessus du niveau de la rivière, est, comme les villes de Sumer et d'Akkad, habitée pour la première fois par des hommes connaissant déjà l'usage des métaux. Près de la bourgade s'élève une nécropole où l'on a recueilli plusieurs milliers de vases peints, des armes et des instruments en cuivre, des miroirs métalliques, des colliers de perles. Par l'étude de la céramique, les archéologues distinguent deux périodes : la plus récente correspond à l'époque des rois sumériens de Lagash, Our-Ninâ et ses successeurs.

Sayfa 29

Kazılar, sadece Sus [şehrinin] harabeleri üzerinde yürütülebildi. Nehir seviyesinden 9 metre yükseklikte, yüksek kireç tepeleri üzerinde, Ouknow Nehri'nin kıyısında ilkel bir şekilde inşa edilmiş olan bu şehir, tıpkı Sümer ve Akad şehirlerinde olduğu gibi **daha önceden metal kullanmayı bilen insanlar tarafından ilk kez mesken tutuldu**. Küçük kasabanın yakınındaki bir yer altı mezarlığında, binlerce boyalı vazo, silâhlar, bakırdan yapılmış aletler, metal aynalar, inci kolyeler bulundu. Seramiğin incelenmesiyle arkeologlar, iki dönemi birbirinden ayırt ederler. En yakın olan dönem, Sümer kralları Lagaş, Ur-Nammu ve onun haleflerinin dönemine rastlar.

Sayfa :31

CHAPITRE IV

LES HITTITES

LE PAYS. — Dans la Syrie septentrionale, dans le Taurus et sur le plateau d'Anatolie, régions fort dissemblables, on a découvert un grand nombre de monuments qui se rattachent à une même civilisation, celle des Hittites.

Sous le nom de Hittites, on désigne un groupe ethnique d'origine encore inconnue, dont la langue n'est pas encore classée, dont le type diffère suivant qu'on le considère dans les représentations figurées égyptiennes, assyriennes ou locales. Ce groupe paraît s'être infiltré pacifiquement au milieu de populations aborigènes.

La plaine septentrionale de Syrie, entre l'Amanus et la courbe de l'Euphrate, est, en réalité, un prolongement du désert syrien, arrosé par des torrents et dénudé. Le plus important établissement hittite de la région, Carchémish, s'élevait aux bords de l'Euphrate, sur la route d'Assyrie et de Babylonie vers le Liban et la Méditerranée; le plus méridional, Qadsh, était baigné par l'Ouente.

Sayfa 31

IV. BÖLÜM
HİTİTLER

ÜLKE. — Birbirinden tamamen farklı bölgeler olan Kuzey Suriye'de, Toros'ta ve Anadolu yaylası üzerinde, aynı uygarlığa yani Hitit uygarlığına ait çok sayıda anıt keşfedildi.

Hititliler adı altında, kökenleri henüz bilinmeyen, dilleri henüz sınıflandırılmamış olan, tipleri Mısır, Asur veya o bölgeye özgü olarak resmedilmiş tasvirlerle göre farklılaştığının farkına varılan etnik bir grup tanımlanır. **Bu grup, banşıl yollarla yerli halkın içine girmiş gibi görünmektedir.**

Amanus ve Fırat kıvrımı arasındaki Suriye'nin kuzey yaylası, aslında sellerle sulanmış çıplak Suriye Çölü'nün bir uzantısıdır. Bölgenin en önemli Hitit yerleşim bölgesi olan Karkamış, Lübnan ve Akdeniz'e doğru Asur ve Babil yolu üzerinde yükseliyordu. En güneydeki Kadeş yerleşim bölgesi ise, **Asi Nehri** tarafından sulanmaktaydı.

Sayfa : 32

APERÇU HISTORIQUE.

Shoubbilouliouma, contemporain d'Aménophis IV, soutient secrètement les princes syriens contre le pharaon leur suzerain, impose sa domination au Mitanni, pays situé entre l'Assyrie et la boucle de l'Euphrate, négocie avec Babylone et finalement fait de sa cour le centre politique de l'Orient : la veuve du pharaon Toutankhamon, pour consolider sa propre situation en Egypte, lui demandera de lui choisir un époux parmi ses fils.

Un siècle durant, les Hittites conservent l'hégémonie dans la Syrie du nord, malgré les efforts des pharaons Séti Ier et Ramsès II.

Sayfa 32

TARİHSEL BİR BAKIŞ. – IV. Amenofis'in çağdaşı (Hitit Kralı) Şuppiluliuma, metbuları olan firavuna (IV. Amenofis) karşı gizlice Suriyeli prensleri destekler, Asur ülkesi ile Fırat kıvrımı arasında yer alan Mitanni ülkesi üzerinde egemenliğini zorla kabul eder, Babil (Kralığı) ile anlaşır ve son olarak da kendi sarayını Doğu'nun siyasi bir merkezi konumuna getirir. **Firavun, Tutanhamon'un dul kansı** (Anhesenamen)'nin, **Mısır'da kendi durumunu sağlamlaştırmak amacıyla** **ondan** (Hitit Kralı Şuppiluliuma'dan) **oğulları arasından kendisine bir eş seçmesini isteyecektir.**

Bir yüzyıl boyunca **Hittitliler**, [Mısır] firavunları olan I. Seti ve II. Ramses'in çabalarına rağmen Kuzey Suriye'de üstünlüklerini korudular.

Sayfa : 32

LA RELIGION. — La religion des Hittites est une religion naturiste. Ils ont adoré d'abord directement les sources, les fleuves, les montagnes; puis, les esprits des sources, des fleuves, des montagnes. Enfin, trois divinités ont pris un rang prépondérant.

Baba Un dieu des éléments. Têshoub, armé de la foudre, coiffé d'une tiare conique, vêtu d'une courte tunique, les pieds dans des sandales à bouts recourbés, est représenté debout sur un taureau, sur deux sommets de montagne ou sur deux hommes debout. Il est adoré en Syrie sous le nom d'Adad et il a été intro-

duit en Babylonie par l'immigration amorrhéenne. Une déesse longue **Anna** vêtue, la tête couverte d'un voile et d'une tiare cylindrique, debout sur une lionne ou sur une panthère, est peut-être la personnalité la plus éminente du panthéon hittite. C'est la déesse-mère, principe de fécondité, dont le culte se retrouve dans toute l'Asie antérieure et dans la religion gréco-romaine. **Telus**

Le dernier membre de la triade est un jeune ^{o gûl} dieu imberbe et court vêtu, fils des deux autres ou dédoublement du dieu primitif; armé de la hache, il se tient debout sur un lion; il s'identifie avec Tammouz, avec l'Adonis des Grecs.

Dans un bas-relief sculpté, à Iasili-kaia, près de Boghaz-keui, sur les parois des rochers, dans un étroit vallon, les principales divinités hittites sont réunies en groupe et reçoivent les hommages d'une double théorie de personnages.

Sayfa 32

DİN. – Hittitlilerin dini Doğu'ya dayalı bir dindi. Önceleri onlar doğrudan pınarlara, ırmaklara, dağlara daha sonraları ise pınarların, ırmakların ve dağların ruhlarına taptılar. Sonuç olarak (bu din anlayışında) üç tanrı (kendilerine) üstün bir yer edindi.

Doğa güçlerinin tanrısı olan Teşub, şimşekle silâhlanmış, koni biçiminde bir taç takılmış, kısa bir tunik giydirilmiş, ayak uçları kıvrık sandaletlerin içinde, ya bir boğanın üzerinde ayakta, iki dağ tepesinde ya da ayakta duran iki adam üzerinde tasvir edilmiştir. Suriye'de Adad adıyla tapınılan bu tanrı, Amorit göçüyle Babil'e girmişti. **Uzun elbiseli** kafası bir başörtüsü ve silindir bir taçla örtülü, ya dişi bir aslanın ya da dişi bir panterin üzerinde ayakta duran bir **tan- n- ça** olan bu tanrı, belki de Hitit tanrılarının en değerli kişiliğiydi. **Be- reketin kaynağı** olan bu Ana Tannçaya, **Ön Asya'nın tamamında** ve Yunan Roma dininde de tapınılmaktaydı.

Üçlü tanrının son üyesi, genç ve toy bir tanrıdır. Kısa giyimli olan bu tanrı, ya diğer ikisinin (Teşub ile Ana Tannçanın) oğlu, ya da ilk Çağ Tanrısı'nın ikiye bölünmesidir. Baltayla silâhlanmış ola- rak bir aslanın üzerinde ayakta durur ve Tammouz ile Yunanlıla- rın Adonis'iyle özdeşleştirilir.

Boğazköy yakınlarındaki Yazılıkaya'da, kayaların yüzüne yontul- muş bir oyma kabartmada bulunan başlıca Hitit tanrıları, grup halinde dar bir vadide toplanırlar ve iki insan grubunun sunularını kabul ederler.

Sayfa : 33

X mü't'a
LA FAMILLE. — Le mariage, en pays hitite, a pour base la monogamie; le mari peut cependant avoir légitimement une seconde femme, pourvu qu'elle réside dans un pays différent, et posséder des esclaves concubines. La loi du lévi- rat est en vigueur et, si une femme, demeurée veuve sans enfants, n'a pas de beau-frère, il lui est possible, après la mort de son propre père, de devenir légitimement l'épouse de l'un de ses oncles déjà marié.

Sayfa :33

**L'ÉCRITURE. — LA LITTÉRA-
TURE.**

— Quand des explorateurs et des voyageurs eurent signalé, vers le milieu du XIXe siècle, de nombreux monuments hittites, quand la trouvaille d'El-Amarna eut confirmé l'importance de cette civilisation, des fouilles furent entreprises. Les plus fructueuses, au point de vue archéologique, sont celles des Allemands à Sindjirli, site de Sam'al, et des Anglais à Djéرابلس, site de Carchémish; au point de vue historique, celles de Winckler à Boghazkeui, site de Hatti, en 1906; ces fouilles mirent au jour des milliers de fragments de tablettes cunéiformes, alors que partout ailleurs, et notamment en Syrie, on avait seulement trouvé des inscriptions en hiéroglyphes spéciaux, particuliers à la région hittite.

Les textes cunéiformes contiennent des éléments appartenant à huit langues ou dialectes. D'aucuns sont rédigés en babylonien; d'autres, en langue hittite, renferment de nombreux idéogrammes qui s'interprètent sans que l'on sache comment les Hittites prononçaient les noms des objets représentés par ces signes. On ne sait encore si l'on est en présence d'une langue indo-européenne, peut-être caucasique, mais cette langue, quelle qu'elle soit, paraît contaminée par des éléments étrangers. Les textes hiéroglyphiques hittites résistent encore au déchiffrement. L'étude du sceau bilingue de Tarkoudimmé et la comparaison entre eux de longs textes découverts en un même site ont permis, semble-t-il, de reconnaître certains signes de fonctions, d'isoler des noms propres.

Sayfa 33

ÂLE. — Hitit ülkesinde evlilik, tek eşlilik temeline dayanıyordu.

Bununla birlikte koca, yasal olarak başka bir ülkede ikamet etmesi şartıyla ikinci bir kadına ve ayrıca nikâhsız kadın kölelere de sahip olabiliyordu. Lavirat yasası [Yahudi yasası] yürürlükteydi ve eğer bir kadın, çocuksuz dul kalmışsa ve kayınbiraderi yoksa kendi

öz babasının ölümünden sonra daha önce evli olan amcalarından birinin yasal eşi olabilirdi.

YAZI VE EDEBİYAT. – Araştırmacılar ve gezginler, 19. yüzyılın ortalarına doğru birçok Hitit eserinin varlığını ifade ettiklerinde ve [Mısır'daki] El-Amarna'nın keşfi bu uygarlığın önemini teyit ettiğinde, kazılara başlanmıştı. Arkeolojik açıdan en önemli kazılar, Almanların Zincirli'deki Sam'al Sitesi kazılarıyla, İngilizlerin Djéرابلس'taki Karkamış Sitesi kazıdır. Tarihî açıdan en verimli kazılar, Winckler'in 1906 yılında Boğazköy'deki Hatti Sitesi kazıdır. Bu kazılar, diğer yerlerde özellikle de Suriye'de, sadece Hitit dinine ait özel hiyeroglif yazıtlar bulunmuş olmasına rağmen, çivi yazılı tabletlerden binlerce keşiti gün ışığına çıkarmıştır.

Çivi yazılı metinler, sekiz dile veya diyalekte ait ögeler içermektedir. Bazıları Babil dilinde yazılmış, diğerleri ise Hititlerin bu işaretlerle sundukları nesnelerin isimlerini nasıl telâffuz ettikleri bilinmemesine rağmen birbirlerini açıklayan çok sayıda ideogram [düşünce yazısı] içermektedir. Bu dilin, belki de bir Kafkas dili olan bir Hint-Avrupa dili olup olmadığını hâlen bilmiyoruz, ama ne olursa olsun bu dil, yabancı ögelerle bozulmuş gibi görünmektedir. Hitit hiyeroglif metinleri, hâlen çözülmeye karşı direnmektedir. Tarkoudimmé'nin iki dildeki mührünün incelenmesi ve tek bir site de bulunmuş olan uzun metinlerin kendi aralarında karşılaştırılması, bazı işlevsel işaretlerin anlaşılmasına ve özel isimlerin tespit edilmesine olanak sağlamış gibi görünmektedir.

Sayfa : 33

CARACTÈRES DE LA CIVILISATION HITTITE. — Pendant des siècles, les Hittites ont servi de barrière à l'extension des Sémites, dont l'effort de pénétration vers l'Anatolie s'est trouvé brisé; les colonies sémitiques établies sur le plateau de Cappadoce au troisième millénaire ont disparu pendant le se-

Pek ho!

Sayfa :33

cond, et la conquete assyrienne au XIIe siecle n'a pas eu le temps de s'affermir avant la disparition de l'empire ninivite. A la civilisation suméro-akkadienne les Hittites doivent leur système d'écriture et des idées religieuses, des rites, des formules de prières et de magie, et ils sont restés en contact avec l'art babylonien. Mais ils ont adapté cet art à leur génie propre, y ajoutant des éléments égyptiens ou égéens, et ils ont ensuite répandu leurs propres formules jusqu'au pied du Zagros, dès avant le XVe siècle; ils ont substitué en Assyrie leur influence artistique à celle de Babylone et introduit dans cette région les éléments caractéristiques du développement architectural et décoratif qui aura son plein épanouissement au temps des Sargonides. Par eux se sont transmis à la civilisation grecque, indirectement aux civilisations byzantine et arabe, des éléments dont l'importance et la qualité se distinguent de plus en plus nettement, à mesure que les résultats des fouilles permettent de nouveaux termes de comparaison. Le rôle des Hittites était absolument ignoré il y a cinquante ans; demain, quand leurs inscriptions hiéroglyphiques seront déchiffrées, que des fouilles nouvelles auront multiplié les documents, il se montrera peut-être encore plus essentiel comme intermédiaire entre le monde sémitique et la civilisation grecque.

ne münasibet

Sayfa 33

HİTİT UYGARLIĞININ ÖZELLİKLERİ. -Yüzyıllar boyunca **Hittitler**, Anadolu'ya girme çabaları kınılmış olan **Samîlerin** yayılmasına karşı bir engel görevi üstlenmişlerdir. Üç binli yıllarda Kapadokya yaylası üzerine yerleşmiş Samî kolonileri, iki binli yıllarda yok olmuş ve XII. yüzyılda, Asur fethi, Ninova İmparatorluğu'nun ortadan kalkmasından önce güçlenmeye zaman bulamamıştır. **Hittitiler**, yazı sistemlerini ve dinî fikirlerini, ayinlerini, ibadet ve büyü yapma şekillerini, **Sümer-Akad uygarlığına borçludur**. [Onlar] Babil sanatıyla ilişkilerini koparmamışlardır. **Ege ve Mısır öğelerini kendi dahililiklerine katarak** bu sanatı uyarlamışlar ve daha sonra da XIV. yüzyılın

hemen öncesinde Zagros [dağlarının] eteklerine kadar kendilerine özgü formülleri yaymışlardır. Asur'daki sanatsal etkinliklerini Babil sanatına katarak Sargonid'ler döneminde en büyük gelişimini gösterecek olan mimarî ve süsleme sanatının gelişimine özgü karakteristik öğelerini de bu bölgeye soktular. Kazı sonuçları, yeni karşılaşmalarla imkân sağladıkça önemi ve niteliği giderek daha açık bir şekilde fark edilen öğeler, doğrudan Yunan uygarlığına, dolaylı olarak da Bizans ve Arap uygarlıklarına onlar tarafından aktarılmıştır. Elli yıl öncesine kadar Hititlilerin rolü kesinlikle bilinmemekteydi. Gelecekte onların [Hititlilerin] hiyeroglif yazıtları çözümlendiğinde ve yeni kazılar belgelerin sayısını arttırdığında, Hititlilerin rolü, belki de **Yunan uygarlığı ile Samî dünyası arasında** çok önemli bir **geçiş dönemi** olarak kendini gösterecektir.

Sayfa :47

ENTRÉE DU PALAIS DE HAGIA TRIADA (Crète). — L'escalier monumental par où l'on y descendait est encore bien conservé. CL. BOISSONNAS.

Sayfa 47 [resim]

YUNANİSTAN'IN İLK ZAMANLARI

HAGIA TRIADA SARAYI'NIN GİRİŞİ (Girit). — Orada inilen anıt merdiveni hâlen oldukça iyi biçimde korunmaktadır. CL. BOISSONNAS.

Sayfa :83

L. ALEXANDRE, dit « AZARA » du nom du donateur; le plus justement célèbre des nombreux portraits du jeune roi. — Musée du Louvre.

CL. GIRAUDON

Sayfa 83 [resim]

HELENİSTİK [YUNAN] VE ROMA DÖNEMİ

Bağış yapan kişi anlamında olan "AZARA" adıyla anılan [BÜ-YÜK] İSKENDER; Genç kralın sayısız portrelerinden en tanınmış. – Louvre Müzesi. CL. GIRAUDON.

Sayfa : 363

Pris
 dans la tourmente, les Sakas, ces Scythes iranisés qui bordaient au nord l'Empire perse et qui n'avaient jamais cessé de l'inquiéter, foncèrent vers le sud sous la pression des Yue-tche et renversèrent sans effort les derniers Grecs, affaiblis par les rivalités intestines et par l'expansion des Parthes. Les nouveaux venus ne rompent pas, du reste, avec l'influence grecque; dépourvus d'une civilisation propre, comme tous les nomades des steppes, ils acceptent volontiers les civilisations comme les religions qui s'offrent. Les Parthes, qui sont leurs voisins et leurs parents par la race et la langue, n'ont pas poussé non plus le fanatisme jusqu'à proscrire la culture grecque; elle peut encore filtrer depuis la Syrie à travers leurs domaines. Un de ces rois sakas, Gondopharès, s'est trouvé ainsi relié aux origines du christianisme. Il dominait sur les deux rives de l'Indus; nous le connaissons par ses monnaies et ses inscriptions. Et, d'autre part, les Actes de Thomas l'Apôtre (condamnés comme apocryphes, mais néanmoins fort populaires dans l'ancienne Eglise d'Occident et d'Orient) racontent que le roi de l'Inde Gondopharès avait, par l'intermédiaire d'un marchand indien qui se rendait en Syrie, engagé Thomas à titre d'architecte pour lui édifier un palais à la grecque; Thomas lui apprend à préférer les palais célestes et Gondopharès se convertit avec une partie des siens. Il est aussi futile d'écarter ce récit que de l'accepter; Gondopharès peut être contemporain du Christ; la légende l'avait introduit de bonne heure dans le cycle chrétien, où il figure encore parmi les rois mages, sous le nom à peine altéré de Gaspar (forme arménienne: Gathaspar). Peut-être le christianisme naissant aurait par les Sakas frayé sa route vers l'Extrême Orient; une nouvelle ruée des barbares vient lui fermer le passage et décider le sort en faveur du Bouddha.

Les Yue-tche s'étaient laissé arrêter d'abord par le massif de l'Hindou-Kouch, que les Sakas avaient probablement tourné par l'ouest. Ils finirent cependant par déboucher à leur tour dans la vallée de Caboul; la route de l'Inde était ouverte; ils s'y élancèrent. Une suite de raids heureux les porta bientôt jusqu'à Ayodhya, à Bénarès, et Patalipoutra. Maîtres de l'Inde, ils n'en gardèrent pas moins leur appareil tatar; leurs monnaies et aussi une statue tronquée du plus célèbre d'entre eux, Kanichka, les montrent toujours vêtus comme des chefs de hordes mongoles, la tête coiffée du bonnet de fourrure, le corps pris dans un long vêtement serré à la taille, ceints d'une longue épée, chaussés de hautes bottes de feutre. Mais leur indiffé-

Sayfa : 363

rence superstitieuse s'ouvrait volontiers à tous les courants du dehors; ils continuent à frapper, comme leurs prédécesseurs helléniques, des monnaies à légendes grecques et indiennes; ils y maintiennent les images et les noms des divinités grecques, mais les divinités du panthéon iranien viennent aussi y frayer, toujours plus nombreuses, avec l'Olympe: l'Inde leur fournit encore d'autres divinités; le Bouddha lui-même y trouve place (Boudo, Sakamana). Ils se qualifient « rois des rois » à la manière iranienne et en langue iranienne, mais ils introduisent dans leur protocole indien un titre nouveau, « Fils du Ciel » (*devapoutra*), qu'ils ont sans doute apporté de leur berceau tatar, et qui doit être assumé aussi par les empereurs de Chine.

Sayfa 363

Kuzeyde Pers [İran] İmparatorluğu ile sınırlı olan ve her zaman onları endişelendiren İranlılaşmış İskitler olan Saka'lar, büyük bir kargaşa içindeydi. Yue-tche [Yüce] baskısıyla güneye doğru saldıran Saka'lar, iç çekişmeler ve Parthia'lının yayılması sonucunda zayıf düşen son Yunanlıları da hiç çaba sarf etmeden yenmişlerdi. Bununla birlikte yeni gelenler, Yunan etkisinden vazgeçmemişti. Bozkırların tüm göçmenleri gibi onlar da, kendilerine özgü bir uygarlıktan yoksun oldukları için, kendilerine sunulan dinler gibi uygarlıkları da gönülden kabul etmişlerdi. İrk ve din açısından akrabaları ve komşuları olan Parthia'lılar, tutuculuklarını Yunan kültürünü yasaklamaya kadar götürmemişler ve [böylece] Yunan uygarlığı, Suriye'den onların kendi topraklarına kadar yayılabiliyordu. **Saka kralları**ndan biri olan Gordopharès, böylelikle kendini Hristiyanlığın kökenlerine bağlı bulmuştu. İndus Vadisi'nin her iki kıyısına hükmeden bu kralı bizler, paraları ve yazıtları aracılığıyla tanımaktayız. Kâfir olarak suçlanan, ama eski Doğu ve Batı kilisesinde çok tanınan Havarî Thomas, Evraklar adlı eserinde, **Hint Kralı Gordopharès'in** kendine Yunan tarzında bir saray inşa etmesi için Suriye'ye giden bir Hintli tüccar aracılığıyla onu [Thomas'ı] mimar unvanıyla işe aldığı-

dan bahseder. Thomas, ona tanrısal saraylar yapmayı teklif eder. [Böylelikle] Gordopharès, kendi yakınlarından birkaç kişiyle birlikte din değiştirir. Bu hikâyeyi reddetmek kadar, kabul etmek de anlamsızdır. **Gordopharès, belki de İsa'nın çağdaşı olabilir.** Değiştirilmiş Gaspar adıyla (Ermenice biçimi Garhaspar) rahip krallar arasında bilinen efsane, onu [Gondopharès'i] oldukça erken bir vakitte Hristiyanlık döngüsünün içine dâhil etmiştir. Belki de yeni doğan Hristiyanlığın yolu, Saka'lar tarafından Uzak Doğu'ya doğru açılmıştı. Barbarların yeni bir saldırısı, Uzak Doğu'nun [Hristiyanlığa] geçiş kapısını kapatmış ve [Uzak Doğu] Budizm lehinde karar vererek kendi kaderini çizmiştir.

Yüceçî'ler, öncelikle Saka'ların muhtemelen batısından döndükleri Hindukuş Dağları'na ilerlemelerini engellemiştir. Bununla birlikte Caboul Vadisi'ne girmeyi başarmışlardır [böylece], **Hindistan yolu açılmış olur ve [onlar] oraya doğru yönelirler.** Başarılı bir dizi akın, onları kısa sürede **Ayodhyâ'ya** kadar, daha sonra da **Bé-narès'e ve Pâtalipoutra [Patna]'ya** kadar sürükler. **Hindistan'ın hâkimleri olarak [Saka'lar] orada, Tatar özelliklerini pek de fazla koruyamamışlardır.** Paralarında ve aynı zamanda aralarında en meşhuru olan Kanichka adlı heykelde onları; kafalarında kürk bir başlık, vücutlarında bedeni sınıksız saran uzun bir giysi, ayaklarında keçeden yapılmış botlar ve kuşandıkları kılıçlarla tıpkı Moğol göçebelerinin liderleri gibi giyinmiş olarak görmekteyiz.

Onların boş inançlara dayanan kayıtsızlığı, tüm akımlara gönüllü olarak açık bir kapı bırakıyordu. Tıpkı ilk Yunanlılar gibi, onlar da Yunan Hint efsanelerine uygun madenî paralar basmaya devam ediyorlardı. Paralarında Yunan tanrılarının isimlerini ve resimlerini kullanmışlardır. Bununla birlikte bu paralarda, Olimpos tanrılarının yanı sıra, sayıları gittikçe artan İran tanrılarının resimlerini de görmekteyiz. Hindistan, onlara daha başka tanrılar da sunar. [Onların arasında] Buda da kendine bir yer bulur (**Boudo-Sakamana**). Bu tanrılar, İran tarzına ve diline uygun olarak "kralların kralı" [şeklinde] değer kazanırlar, ama Hint protokolüne yepyeni bir unvan ile girer-

ler. Çin imparatorları tarafından da kabul görmüş olan "Gökyüzünün oğlu" (devapoutra) (şeklindeki bu unvan), hiç kuşkusuz uygarlıklarının kaynağı olan Tatar unsurunun bir yansımasıdır.

Sayfa : 363

L'Empire de Kouchanes (tel est le nom officiel de leur dynastie) soutient la comparaison avec l'Empire romain à l'occident, avec l'Empire chinois à l'extrême orient.

La faveur d'un des Kouchanes, Kanichka, met toute cette puissance au service de l'apostolat bouddhique. Depuis son premier triomphe avec Asoka, le bouddhisme

avait dû se replier pour tenir tête à ses éternels adversaires, les brahmanes, et à son concurrent grandissant, le jainisme. Affaibli dans son pays d'origine, le Magadha, il avait retrouvé un sol propice sur la frange occidentale, au contact des royaumes grecs et même sous leur patronage; l'Avanti, le Penjab, le Cachemire avaient des monastères fameux, foyers d'étude et d'influence : sympathie ou calcul, ou le tout ensemble, Kanichka prit le bouddhisme sous son patronage :

Sayfa : 363

l'Eglise l'a récompensé en immortalisant son nom. Les missionnaires du Bouddha purent franchir le Pamir, gagner de proche en proche les oasis du Turkestan chinois, où des émigrants partie iraniens, partie indiens étaient prêts à les accueillir, atteindre enfin la Chine, où, si on en croit la tradition, l'empereur Ming les avait expressément invités (65 ou 75 ap. J.-C.). Dès lors, et pour une durée de dix siècles, en dépit de toutes les vicissitudes, à travers des régions difficiles disputées par un fourmillement d'ambitions et de races, l'Inde et la Chine demeururent en contact permanent sous les auspices du bouddhisme. Une littérature immense, surtout de textes religieux et philosophiques, passa du sanscrit en chinois; les arts gréco-romains, mis au service de l'inspiration bouddhique dans l'Inde, vont féconder et renouveler les traditions d'art de la Chine. Le nom de Kanichka préside à une des périodes les plus solennelles de l'aventure humaine; l'incertitude de sa date, portée de 57 av. J.-C. à 200 ap. J.-C. par les combinaisons des érudits, révèle l'état précaire de nos connaissances chronologiques sur le domaine indien.

Au moment où les efforts concordants de la politique chinoise sous les Han et du bouddhisme indien sous les Kouchanes ouvraient des voies régulières de communication entre les rives de l'Oxus et celles du fleuve Jaune, au travers du Pamir et des déserts du Turkestan, les progrès soudains de la navigation chinoise géaient au profit de l'Inde les voies du commerce maritime.

Sayfa 363

Kushan İmparatorluğu (hanedanlıklarının resmî adı budur), batıda Roma, Uzak Doğu'da ise Çin İmparatorluğu'yla karşılaştırılabilir. Kushan'lardan biri olan Kanichka'nın saygınlığı, bütün gücü Buda havariliğinin hizmetine vermiştir. Asoka ile elde ettiği ilk zaferinden sonra Budizm, ezeli rakibi olan Brahmanlara ve giderek büyüyen Jainizm'e kafa tutmak için kendi içine çekilmek zorunda kalmış olmalıdır. Kendi ana vatanında zayıflayan Magadha, Yunan krallıklarıyla bağlantıya girmiş, hatta onların yöntemi altında bulunan batı sınırında yeşermek için uygun bir zemin bulmuştu. Avanti, Pencap ve Keşmir, muhteşem manastırlara ve eğitim merkezlerine sahipti. **Kanichka, hem sempati duyduğundan hem de birtakım hesapları olduğundan Budizm'i kendi idaresi altına almıştı.** Kilise, onun adını ölümsüzleştirerek onu ödüllendirmiş oldu. Buda'nın misyonerleri, Pamir Dağları'nı aşarak **kendilerini kabul etmeye hazır olan** bir kısmı İranlı, bir kısmı Hintli göçmenlerin yaşadığı Çin Türkistan'ındaki vahaları yavaş yavaş ele geçirdiler. Bunun sonucunda, **eğer geleneğe inanırsak Ming İmparatorluğu'nun onları ısrarla davet ettiği Çin'e ulaşırlar** (M.S. 65 ya da 75). O zamandan sonra, 10 yüzyıllık bir süreç boyunca, **pek çok tutku ve ırklar arası tartışmaların cereyan ettiği zor bölgelerdeki tüm değişkenliklere rağmen Hindistan ve Çin, sürekli olarak Budizm'in şartlarına bağlı kalmıştır.** Özellikle dinî ve felsefî metinlerden oluşan geniş bir edebiyat, **Sanskritçeden Çinceye geçer,** Hindistan'daki Budist etkisinin hizmetine giren Yunan-Roma sanatı, Çin'in sanatsal geleneklerini yenileyecek ve verimli kılacaktır. **Kanichka adı, insan evriminin en gösterişli dönemlerinden birine damgasını vurur.** Büyük bilginlerin kombinasyonları doğrultusunda, M.Ö. 57 ile M.S. 200 yılları arasında olduğu düşünülen bu dönemin tarihinin belirsizliği, Hindistan konusundaki kronolojik bilgilerimizin pek de sağlam olmadığını ortaya koymaktadır.

Hanlar dönemindeki Çin politikasıyla Kushan'lar döneminde-ki Hint Budizmi'nin birbiriyle uyumlu çabaları sonucunda Pamir Dağları ile Türkistan çöllerinin ortasındaki Oxus Nehri kıyılarıyla San Nehir kıyıları arasında düzenli ulaşım yollarının açıldığı sıralarda, aniden denizciliğin gelişimi, deniz ticaret yollarının Hindistan lehine değişmesine neden olmuştu.

Sayfa : 364

Cette transformation économique amène avec elle une transformation politique. L'Inde du Sud, jusque-là simple annexe attachée à l'Inde continentale, prend un rôle de premier plan dans l'ensemble du pays. Les royaumes côtiers, enrichis par les ports, éclipsent les pays de l'intérieur: la vallée du Gange cesse d'être la grande artère qui distribue partout la vie. Au Guzerate, le royaume des « Satrapes » (Kchatrapas), gouverné par une dynastie de race scythique (Sakas) qui s'est affranchie de son suzerain, patronne la culture sanscrite; leur capitale, Ujjayini (Ugéin), attire tous les talents et règle la vie littéraire du monde brahmanique.

Sayfa 364

Bu ekonomik değişim, beraberinde siyasî bir değişimi de getirir. O güne kadar kıta Hindistanı'na bağlı gelişmemiş bir bölge olan Güney Hindistan, ülke genelinde çok önemli bir rol üstlenir. Limanlarla zenginleşmiş kıyı krallıkları, [Hindistan'ın] iç bölümlerindeki devletleri gölgede bırakır. Ganj Vadisi, her yere hayat veren ana damar olma özelliğini kaybeder. Gucerat'ta, [kıta Hindistanı'nın] metbuluğundan kurtulan İskit kökenli (Sakalar) bir hanedanlık tarafından yönetilen "Satraplar [eyalet yöneticileri]" Krallığı, Sanskrit kültürünü yönetir. Bütün yetenekleri [kendisinde] toplayan

başkentleri Ujjayinī [Uccayinī] (Ougéin), Brahman dünyasının edebî hayatını düzenler.

Sayfa : 364

Du IVe au Ve siècle, l'Inde connaît les jours probablement les plus beaux de son histoire nationale. Une dynastie indigène, les Gouptas, s'établit dans la région de Patalipoutra, en 318-319; le second prince de la famille, Samoudragoupta, réussit à soumettre l'Inde presque tout entière. Les districts les plus lointains des monts Hima-

Sayfa : 364

laya, du Penjab, reconnaissent sa suzeraineté; le souverain de Ceylan, les princes scythiques de la frontière nord-ouest, le « Fils du Ciel » (Devapoutra), le « Roi des Rois » (Shāhūnoushāhi), le Saka, le Mourounda, sollicitent ses faveurs et lui envoient des ambassades. Pour commémorer ses succès, il célèbre en grande pompe le vieux sacrifice du cheval (asvamedha), préservé par la liturgie védique avec des rites barbares qui rappellent ses lointaines origines, et par lequel le prince qui l'offre revendique la suprématie universelle. Son fils, Chandragoupta II, prend le titre de Vikramāditya, « Soleil de l'Héroïsme », qui doit rester dans les légendes et les contes de l'Inde aussi fameux que le nom de Charlemagne en Occident; il parachève l'œuvre paternelle en renversant les Sakas installés depuis trois siècles au Guzerate, et il annexe leur royaume à son vaste Empire (388). Son règne et celui de son fils Koumāragoupta (433-465) marquent l'âge d'or de la civilisation brahmanique; le génie indien, fécondé par les apports du dehors, mais libre de les adapter à son tempérament sans avoir à sacrifier rien de son originalité, produit ses œuvres maîtresses dans tous les domaines; le bouddhisme, encore vivace, mais relégué au second plan par l'éclat de la littérature, de la poésie, de la science, de l'art orthodoxes, émousse ses tendances antagonistes et rentre insensiblement dans les cadres normaux de la société indienne.

Sayfa 364

IV. yüzyıldan V. yüzyıla kadar Hindistan, kendi ulusal tarihinin belki de en güzel günlerini yaşar. Yerli bir hanedanlık olan Gupta [Gupta]’lar, 318-319 yıllarında, Pataliputra [Patna] şehrinde kurulur. Hanedanlık ailesinin ikinci prensi olan Samoudragoupta, Hindistan’ın neredeyse tamamını boyunduruğu altına almayı başarır. Pencap bölgesinde, Himalaya tepelerinin en uzak bölgeleri onun [Samoudragoupta’nın] metbuluğunu tanır. Ceylan [Seylan] hükümdarı, kuzeybatı sınırındaki İskit prensleri, "Gökyüzünün oğlu" (Devapoutra) "Krallann Kralı" (Shâhûnoushâhi), Saka ve Mourounda, [Samoudragoupta’ya] bağlılıklarını bildirmek için ona elçiler gönderirler. Prens, eski kökenlerini hatırlatan barbar ayinler eşliğinde [Hindu dinî metinlerinde belirtilen dinsel törenlerin], usulüne göre eski [bir gelenek olan] at kurban etme törenini (as vamedha), şatafatla kutlar. Onu [bu kurbanı] sunan prens, bu vesileyle tüm dünyanın hâkimiyetine talip olur. Onun oğlu II. Chandragoupta [Çandragupta], "Kahramanlığın Güneşi" [anlamına gelen] Vikramâditya unvanını alır. Batıda büyük bir üne sahip olan Charlemagne [Şarلمان] gibi, bu unvan da [Vikramâditya] Hint masallarında ve efsanelerinde o derece ünlüdür. Gucera’ta üç yüzyıldan beri yerleşmiş olan Saka’ları devirip onların krallığını kendi geniş imparatorluğuna bağlayarak babasının eserini tamamlamıştır (388). Onun [II. Çandragupta’nın] ve oğlu Koumâra-goupta [Kumaragupta]’nın hükümdarlığı (433-465) Brahman uygarlığının altın çağı olarak [döneme] damgasını vurur. Dışarıdan gelen katkılarla zenginleşen, ama kendi özgünlüğünden ödün vermeksizin bunları kendi dönemine uyarlayan Hindistan dehası, her alanda baş yapıt niteliğindeki eserlerini üretir. Hâlâ ilk günkü gibi capcanlı sürüp giden, ama edebiyatın, şiirin, bilimin, Ortodoks dininin parlaklığında geri plânda kalan Budizm, kendi keskin eğilimlerini törpüler ve Hint toplumunun normal çerçeveleri içine yavaş yavaş girer.

Sayfa : 364

Une nouvelle ruée des Barbares anéantit l'effort des Gouptas. Les Huns, qui avaient déjà, six siècles plus tôt, par leur victoire sur les Yue-tche, provoqué la ruine de la civilisation grecque aux confins de l'Inde et changé les destinées du monde asiatique, se sont ébranlés à leur tour. Tandis qu'Attila mène ses hordes au pillage de l'Europe, d'autres chefs de bande, fascinés par les richesses de l'Inde, reprennent au long des Parthirs le chemin suivi jadis par les Yue-tche, se heurtent aux Séânides, qu'ils expulsent des bords de l'Oxus (464), et retrouvent devant eux leurs anciens adversaires qui couvrent la frontière de l'Inde ; un « shâh » koushane, Kidâra, a relevé le prestige déchu de sa race (vers 430) et soumis à son autorité le pays autour de Péschawar. Encore une fois, les Yue-tche cèdent devant les Huns ; l'Inde est envahie (470-480). Les Gouptas perdent le Pendjab, le pays d'Avanti. Un autre Attila, Mihirakoula (vers 520), déclaine ses fureurs sanglantes contre l'Eglise bouddhique qu'il rêve de détruire ; sa cruauté provoque

Sayfa : 365

un réveil de l'énergie indienne ; une coalition victorieuse l'oblige à s'enfuir au Cachemire. Mais l'Inde ne retrouve plus son unité perdue : de petits Etats se créent, se disloquent, s'évanouissent. Un d'entre eux pourtant brille d'un éclat durable ; le royaume de Valabhi (Walah, dans la presqu'île du Kathiawar), fondé vers 500, a recueilli dans la ruine des Gouptas l'héritage des Sakas et repris leurs traditions de tolérance universelle et de culture raffinée.

Sayfa 364

Barbarların yeni bir akını, Gupta'ların çabasını ortadan kaldırı. Altı yüzyıl öncesinde, Yüce'lere karşı kazandıkları zaferle Hindistan sınırındaki Yunan uygarlığının yerle bir olmasına neden olan ve [böylelikle] Asya dünyasının kaderini değiştiren Hunlar, sıra onlara [Hunlara] geldiğinde, kendilerini de sarstılar. Atilla, ordularını Avrupa'nın yağmalanmasına sürüklerken, Hindistan'ın zenginlikleriyle büyülenen ve Pamir [dağları] boyunca, vaktiyle Yüce'lerin izlediği yola yönelen diğer çete liderleri kendilerini Oxus Nehri kıyılarının dışına atacak olan Sasanîlerle karşılaştılar (464) ve [böylelikle] Hindistan sınırını kaplayan eski rakiplerini karşılarında buldular. Bir Kushan "şahı" olan Kidâra, ırkının yitirmiş olduğu prestiji yeniden kazandı (430 yılına doğru) ve Peşaver etrafındaki ülkeyi boyunduruğu altına aldı. Yüce'ler bir kez daha Hunlara boyun eğmiş, Hindistan istilâ edilmiş oldu (470-480). Gupta'lar Pencap ve Avanti ülkelerini kaybederler.

Başka bir Atilla olan Mihirakoula (520 yılına doğru), yok etmeyi hayal ettiği Budist Kilise'sine karşı kanlı öfkesini alevlendirir; onun zalimliği Hint gücünün uyanmasına neden olur; [Mihirakoula'ya karşı] zafer kazanan koalisyon, onu Keşmir'e kaçmaya mecbur eder.

[sayfa 365] Fakat Hindistan, kaybolan birliğini artık bir daha bulamaz; küçük devletler kurulur, dağılır ve yok olup giderler. Bununla birlikte aralarından biri, kalıcı bir görkemle parıldar; 500 yılına doğru kurulmuş olan Valabhi Krallığı (Kathiavar Yarımadası'nda Walah), Gupta'ların yıkıntılarında Saka'ların mirasını toplamış, onların [Saka'ların] inceliklerle dolu kültürlerini ve evrensel hoşgörülerini almıştı.

Sayfa : 365

Et le plus grand des pèlerins chinois, Hiouan-tsang, parti de Chine en 629, et resté seize ans en route, a été l'hôte et le favori de Harcha ; ses *Mémoires sur les Pays d'Occident*, publiés un an après son retour en 646, sa *Vie* rédigée par ses élèves et publiée en 688, nous font connaître en détail la cour de Harcha, les réceptions, les fêtes, les jeux d'esprit, les intrigues politiques ; ces deux œuvres sont, en outre, la description la plus complète et la plus nourrie que nous possédions de l'Inde ancienne. Hiouan-tsang ne croyait servir que les intérêts de la religion ; d'autres intérêts cependant poussaient alors l'Inde et la Chine à se rapprocher. Entre les deux Empires, au cœur de l'Asie, les Tou-kiue (Turcs) avaient réuni sous leur joug un immense territoire ; à peine dégrossis encore, ils menaçaient les deux civilisations de l'Extrême Orient.

Sayfa 365

Çinli hacılardan en önemlisi olan ve 629 yılında Çin'den yola çıkıp on altı yılını yollarda geçiren Hiouan-tsang, Harcha'nın konuğu ve gözdesiydi. Dönüşünden bir yıl sonra, 646 yılında yayımlanan Batı Ülkeleri Üzerine Anılar adlı eseri ve onun [Hiouan-tsang'ın] öğrencileri tarafından kaleme alınıp 688 yılında yayımlanan Hayatı bize, Harcha'nın sarayını, resmî kabullerini, kutlamalarını, zekâ oyunlarını, siyasî entrikalarını ayrıntılarıyla anlatır. Bunun yanı sıra bu iki eser, Hindistan hakkında sahip olduğumuz en eksiksiz ve en zengin tasvirdir. Hiouan-tsang, sadece dinin çıkarlarına hizmet ettiğini düşünüyordu. Oysa Hindistan ile Çin'i birbirine yakınlaştıran başka menfaatler vardı. Çok büyük bir toprak parçasına hâkim olan, Asya'nın tam kalbinde yer alan ve henüz yeni gelişmekte olan Türkler, Uzak Doğu'nun bu iki imparatorluğunun uygarlıkları için büyük bir tehdit oluşturuyorlardı.

Sayfa : 365

Dans les troubles qui suivirent la mort de Harcha, on vit même ce spectacle stupéfiant : un envoyé chinois, maltraité par un usurpateur installé sur le trône de Harcha, appelle à son aide le Népal et le Tibet, se met à la tête de leurs troupes, assiège et défait le roi indien, et le ramène captif à la cour impériale (648).

Sayfa 365

Harcha'nın ölümünün ardından yaşanan kanışıklıklarda bu hayret verici gösteriyi de izleriz: Harcha'nın tahtına geçen bir zorba tarafından kötü muameleye maruz kalan bir Çin elçisi, Nepal ve Tibet'i yardıma çağırır, birliklerin başına geçerek Hint kralını kuşattıktan sonra büyük bir bozguna uğratar ve onu, imparatorluk sarayına esir olarak getirir (648).

Sayfa : 365

L'histoire de l'Inde n'est plus dès lors que la chronique monotone des innombrables dynasties qui se disputent les lambeaux du pays. L'histoire du monde n'a rien à recueillir dans ces conflits d'intérêts mesquins.

Sayfa 365

Hindistan tarihi, ülkenin bölümleri için çekişen sayısız hanedanın tekdüze olaylar zincirinden başka bir şey değildir. Dünya tarihinin, bu bayağı çıkar kavgalarının içinden elde edebileceği hiçbir şey yoktur.

Sayfa : 366

LES INSTITUTIONS PUBLIQUES ET PRIVEES.

LES RELIGIONS. — L'Inde est par excellence la terre des religions ; elle a créé une grande religion nationale, le brahmanisme ; une grande religion universelle, le bouddhisme ; elle a tenté d'autres essais de grande envergure, comme le jainisme ; elle n'a jamais cessé, pas plus aujourd'hui qu'autrefois, de produire des sectes, des écoles, des chapelles où s'expriment toutes les nuances de la pensée et du sentiment religieux. La grandeur des phénomènes naturels, l'éblouissement d'un ciel implacablement pur durant de longs mois, et soudain chargé de nuages, d'éclairs et de foudre, la réduction de l'activité physique sous une chaleur torride, un régime d'alimentation presque exclusivement végétal, insuffisant du fait de l'inappétence et de la pauvreté, ont développé chez l'Hindou une psychologie, ou plutôt une psychose spéciale, un penchant naturel aux états mystiques, aux visions, à la communion avec l'Absolu. Nulle part autant que dans l'Inde la religion de la foule ne rejoint les doctrines les plus abstruses de l'élite ; les notions de l'ordre du divin semblent y être un bien universel. Nulle part aussi, par un contraste singulier, les croyances les plus grossières, les plus sauvages ne voisinent de si près avec les conceptions les plus élevées. L'existence côte à côte de communautés rudimentaires et de sociétés policées en fait un terrain d'observation incomparable.

Les plus anciens documents religieux de l'Inde sont les Védas. Malgré le prestige qui les entoure dans l'opinion courante, surtout depuis que Max Muller les a désignés comme « la Bible aryenne », malgré les combinaisons d'apparence rigoureusement scientifique qui ont prétendu les reporter à des millénaires avant le Christ, les Védas, tels que nous les avons, n'atteignent même pas l'an 1000 av. J.-C. Écrits dans une langue qui est presque celle des parties poétiques de l'*Avesta* zoroastrien, ils connaissent en grande partie les mêmes rites que lui, ils sont solidaires de sa date qu'on s'accorde généralement à placer vers le VIIe siècle. On a voulu croire trop longtemps, on étoit encore trop souvent que la religion védique

Sayfa : 366

correspond à « l'innocente simplicité du monde naissant », telle du moins qu'on aimait à se l'imaginer avec Fénelon et Rousseau. Il n'en est rien. Les divinités des Védas sont, il est vrai, des phénomènes naturels divinisés; c'est le cas des dieux de tous les panthéons; mais

ces phénomènes naturels n'y sont pas traités comme des thèmes lyriques ou descriptifs; ils sont ramenés aux cadres d'une spéculation purement sacerdotale et d'une liturgie invraisemblablement compliquée. Agni, le plus grand des dieux, est le feu (ignis); mais c'est le feu du sacrifice, le feu sacré disséminé dans l'univers et que le prêtre manifeste sur l'autel; Soma est la lune, réservoir des énergies et de la végétation; mais c'est la boisson sacrée à la magie enivrante, que le prêtre prépare avec une minutie raffinée pour l'offrir aux dieux; Indra, le héros céleste qui délivre les vaches de la nue, les nuages, et poursuit le ravisseur, est le rude buveur que le sacrifiant achète par une coupe de breuvage. Deux traits dominant : le caractère individuel des rites et l'absence de morale. Aucune trace de service public ni de temple; le matériel du sacrifice, fait à l'usage du sacrifiant, et même, pour certains détails, à sa mesure exacte, disparaît après la cérémonie. Le culte est une transaction : « Donne-moi; je te donne » est la formule brutale qui revient à maintes reprises.

Sayfa 366

HİNDİSTAN VE UZAK DOĞU
ÖZEL VE KAMU KURUMLARI

DİNLER. – Hindistan, dinlerin vatanı olma özelliğine sahiptir. Çok büyük ulusal bir din olan Brahmanizmi, evrensel bir din olan Budizmi yaratmıştır. Jainizm gibi geniş çaplı başka denemelere de girişmiştir. Eskiden olduğu gibi bugün de, dinî duyguların ve düşüncenin bütün ayrıntılarını anlatan küçük kiliseler, okullar ve mezhepler kurmaya asla ara vermemiştir. Doğal olayların büyüklüğü, aylarca sürekli bulutsuz, sonra aniden bulutlu, şimşek ve yıldırım dolu bir gökyüzünün göz kamaştırıcılığı, kavurucu sıcaklığın altında fiziksel etkinliğin azalması, tamamen bitkilere dayanan beslenme düzeyi, isteksizlik ve fakirlik olgusunun son derece fazla olması Hindular-

da bir psikolojinin, daha ziyade özel bir ruh hâlinin gelişmesine neden olmuştur; mistik durumlara ve görünümlere doğal, tarika-ta ise mutlak bir eğilim vardır. Kitlesel din, dünyanın hiçbir yerinde Hindistan'daki kadar seçkin topluluğun en güç anlaşılır doktrinleriyle uyuşmaz. Hindistan'daki Tanrı düzeni kavramı, evrensel bir iyilik gibidir. En kaba ve en vahşî inançların son derece yüce kavramlarla bu kadar iç içe olması gibi eşine az rastlanır bu tarz bir zıtlık, hiçbir yerde görülmemiştir. İlkel toplulukların ve uygarlaşmış toplumların yan yana olmaları, eşsiz bir gözlem zemini yaratır.

Hindistan'ın en eski dinî belgeleri Veda'lardır. Max Muller'in Veda'ları "Ari İncil" gibi göstermesinden bu yana oluşan genel kanaat sonucunda, Veda'ları çevreleyen prestije ve İsa'dan önceki 1000'li yıllara onları [Veda'ları] taşıyan kesinlikle bilimsel olan görünümün kombinasyonlarına rağmen Veda'lar, bizim bildiğimiz şekliyle M.Ö. 1000 yılına bile ulaşmamıştı. Zerdüşt dininin [kutsal kitabı] Avesta'nın şiirsel bölümlerinde kullanılan dile hemen hemen benzeyen bir dille yazılmış olan Veda'lar, büyük ölçüde bu kitap-taki ayinlerden oluşmakta ve biz bunların [Veda'ların] kesinlikle 7. yüzyıla ait oldukları konusunda ortak bir düşünceye sahibiz. Hiç olmazsa Fénelon ve Rousseau ile hayal etmeyi sevdiğimiz gibi, "doğ-an dünyanın saf masumluğu"nu yansıtan Veda dinine çok uzun bir süre inanmak istedik ve hâlen de çoğu kez inanmaya devam etmekteyiz. (Oysa) o [Veda dini], hiç de böyle değildir. Veda'ların tanrı-larının [gerçekte], tanrısallaştırılmış doğal olaylar olduğu doğrudur. Bu bütün tanrı tapınaklarında yer alan tanrıların durumudur; ama bu doğal olaylar, orada [tanrı tapınaklarında] betimsel veya lirik temalar şeklinde sunulmamıştır; onlar [tanrı tapınakları], yalnızca kutsal bir kurgu ve inanılmaz derecede karmaşık bir dinî tören, usul ve ayin çerçevesine indirgenmiştir. Tanrıların en büyüğü olan Agni, ateş tanrısıdır (İgnis); ama o [Agni], papazın sunağın üzerinde yaktığı ateş ve evrene serpilen kutsal ateş, kurban ateşinin [tanrı-laşmış] biçimidir. Soma, güçlerin ve bitki örtüsünün deposu olan

aydır; ama o [Soma], papazın tanrılara sunmak için en ince ayrıntılara dikkat ederek baş döndürücü bir sihirle ve özenle hazırladığı kutsal içecektir. İnekleri buluttan veya bulutlardan kurtaran ve adam kaçıran kişiye haddini bildiren gökyüzü kahramanı Indra, kurban eden kişiye, bir kadeh içki için kendini satan esaslı bir ayyaş-tır. İki özellik baskındır: Ayınlerin bireysel özelliği ve ahlâkın yokluğudur. Ne kamu hizmetine ne de tapınağa ait bir ize rastlanır; kurban eden kişinin kullanması için yapılmış olan kurban malzemesi, bütün ayrıntılarıyla tam ölçüsüne göre imal edilir ve tören sonunda ortadan kaybolur. İbadet [karşılıklı ödünler vererek bir tür] uzlaşmadır: "[Sen] bana ver, ben [de] sana vereyim" birçok kez yinelenen kaba bir formüldür.

Sayfa : 366

Les réflexions sur l'énergie du sacré distribué dans toute l'étendue de l'univers et sur l'unité mystique de la création envisagée comme le sacrifice unique et perpétuel du sacrifiant souverain, en croisement avec les idées des aborigènes sur les destinées de l'âme après la mort, aboutirent à deux dogmes immuables, acceptés désormais par toutes les confessions nées sur le sol indien : la transmigration des âmes, qui fait de la vie présente, à tous les degrés et sous toutes les formes, un phénomène passager inséré dans une série infinie d'existences, et la loi du *karman*, qui introduit l'ordre moral dans chacune de ces infinités de séries en faisant de chacune de ces existences la rétribution partielle de tout le passé et l'amorce partielle de tout l'avenir. La régularité inflexible de cette loi aveugle ne laisse pas de jeu à l'intervention d'un Dieu personnel, d'une Providence dispensatrice de grâces. Le mécanisme du moral a remplacé avec le même automatisme aveugle le mécanisme du sacré. L'Inde ancienne tout entière est foncièrement athée, si on entend par ce mot l'adhésion à une explication matérialiste de l'univers.

Les *Upanichads* sont les premières leçons sur ces nouveaux principes qui soient admises par l'orthodoxie brahmanique. La caste sacrée des brahmanes y joue sans doute le principal rôle ; mais la part que les rédacteurs brahmaniques ont dû y réserver aux person-

Sayfa : 366

nages de caste royale laisse deviner l'action décisive que ceux-ci ont dû exercer. Le bouddhisme et le jainisme en témoignent plus nettement ; l'un et l'autre se présentent comme l'œuvre de kchatriyas, de princes entrés dans la vie spirituelle.

Le Bouddha, « l'Illuminé » ou plus exactement « le Réveillé », n'a droit à ce titre qu'à partir du jour où, à Gayâ, sous l'ombrage d'un figuier, il a découvert la vérité suprême. Auparavant, il n'est que le Bodhisattva, le candidat à l'illumination. Son nom personnel est Siddhârtha le Gautama ; il est né à Kapilavastou, sur la frange de l'Himalaya. Un pilier retrouvé de nos jours indique l'endroit où, dès le temps de l'empereur Asoka, les pèlerins venaient saluer son berceau. Son père est un seigneur de la tribu des Sâkyas ; sa mère, qui l'a enfanté miraculeusement, meurt après lui avoir donné naissance. Il est élevé dans le luxe, se marie, a un fils ; mais quatre rencontres : d'un malade, d'un vieillard, d'un mort, d'un moine le décident à fuir les jouissances du palais paternel. Il écoute les leçons de maîtres réputés, se livre aux mortifications les plus sévères, sans arriver à résoudre l'énigme du mal. Il découvre enfin, par la seule application de sa pensée, les Quatre Vérités : existence du mal ; origine du mal ; suppression du mal ; méthode de suppression du mal. Telle est la base de la doctrine qu'il va désormais prêcher au cours de sa vie errante.

Sayfa 366

Kurban eden hükümdarın sürekli ve tek kurbanı gibi düşünülen yaratılışın mistik bütünlüğü ve evrenin tüm uzantısında dağılan kutsal güç hakkındaki düşünceler, yerlilerin ölümden sonraki hayatta ruhun mukadderatları konusundaki düşünceleriyle kesişir. Bu düşünceler, Hint toprağı üzerinde doğan mezheplerin tamamı tarafından bu şekilde kabul edilmiş olan iki değişmez dogmanın kaynağı olmuştur. [Biri] Her derecede ve tüm biçimleri altında şimdiki hayatı,

bir dizi sonsuz sayıda varoluşlar içinde sıkıştınılmış olan bir geçiş fenomeni hâline getiren ruhların, başka bir varlığa göç etmesi (diğeri ise), bu varoluşlardan her birini tüm geleceğin kısmen başlangıcı ve tüm geçmişin kısmen ödüllendirilmesi hâline getirerek bu sonsuz sayıdaki dizilerin her birinin içine ahlâkî düzeni katan karma yasasıdır. Bu kör yasanın katı düzeni, iyilikler dağıtan kişisel bir tanrının müdahalesine açık bir kapı bırakmamaktadır. Aynı kör otomatik düzenle ahlâkın işleyişi, kutsal işleyişin yerini almıştı. **Eğer ateist sözcüğünün anlamı, materyalist açıdan evrenin açıklanmasına bağlanan sözcük ise, eski Hindistan'ın tamamı kesinlikle ateisttir.**

[En eski Hindu kutsal metinleri olan Veda'ların düzyazı ve manzum açıklamalarını içeren felsefî metinler olan] **Oupanichad** [Upani-şad]'lar, Brahman gelenekçileri tarafından kabul görmüş olan bu yeni ilkeler üzerine [yazılmış olan] ilk derslerdir. Brahman'ların kutsal kaştı, burada [bu metinlerde] hiç kuşkusuz temel bir rol oynamıştır; ama Brahman yazıcılarının kraliyet kastına dâhil olan kişiliklere bu metinlerde yer vermek zorunda kaldıkları bölüm, onların [kraliyet kastına dâhil kişilerin] uygulamış oldukları kararlı tutumun tahmin edilmesini sağlamaktadır. Bu duruma en açık biçimde tanıklık eden **Budizm ve Jainizm'dir**; her ikisi de tinsel hayatın içine giren prensler olan **Kchatriya** [asker ve yönetici sınıfı]'ların eseri gibi ortaya çıkmaktadır.

"Aydınlanan" veya daha doğru bir deyişle "**Uyanan**" anlamına gelen Bouddha [Buda], **Gayâ'da bir incir ağacının gölgesinde, yüce gerçeği keşfettiği** günden itibaren ancak bu unvanı almayı hak eder. Çok eskilerde o, sadece aydınlanmaya aday olan **Bodhisattua**'ydı. Asıl adı, **Siddhâtrtha le Gautama** [Siddharta Gautama]'dır. Himalaya sınırında, Kapilavastu'da dünyaya geldi. Günümüzde bulunmuş olan bir yapı direği, hacıların İmparator Asoka döneminden itibaren, onun [Buda'nın] doğduğu yeri ziyaret etmek için gittiklerini göstermektedir. **Babası Sâkya** [Sakya]'ların bir aşiretinde senyör-

dü. Onu mucizevî bir biçimde doğuran annesi ise, onu dünyaya getirdikten sonra ölmüştür. Lüks içinde büyür, evlenir, bir oğlu olur; ama hayatında dört önemli tanışma olur: Bir hasta, bir yaşlı, bir ölü ve bir keşiş onu babasının sarayındaki zevklerden uzaklaşmaya ikna eder. Ünlü hocalardan ders alır, kendisini en ağır nefis köreltme eylemlerine adar, ama kötülüğün sırnı çözme yi başaramaz. Kendi düşüncesinin uygulanabilen tek yoluyla Dört Gerçek'i sonunda keşfeder: **Kötünün varlığı, kötünün kaynağı, kötünün yok edilmesi ve kötünün yok edilme yöntemi.** İşte, bundan böyle seyyah olarak süreceği yaşamı boyunca öğreteceği doktrinin temeli bunlardı.

Sayfa : 367

Le bouddhisme n'est pas une religion à ses origines : c'est un ordre religieux de plus dans une société qui en comptait déjà beaucoup. L'ordre a deux confréries : les « mendiants » (*bhikchou*) et les « mendiants » (*bhikchouni*), régies chacune par un code de discipline (*vinaya*). L'Eglise se complète par les « dévots » (*upāsaka*) et les « dévotes » (*upāsikā*), qui ont pour devoir essentiel de donner l'aumône au clergé. Moines et nonnes sont tenus en principe, mais en principe seulement, à la vie errante ; ils se réunissent tous les sept jours pour le rituel de la confession publique, et pendant la saison des pluies (de la mi-juin à la mi-octobre) qui rend les chemins impraticables, ils habitent des couvents (*vihāra*).

Après des débuts obscurs, où il doit lutter contre les hérésies, le bouddhisme, adopté et propagé par l'empereur Asoka (vers 250 av. J.-C.), s'organise en Eglise officielle. Après le triomphe, il connaît les disgrâces, les persécutions. Affaibli dans son pays d'origine, il se répand vers l'ouest, où les princes grecs le patronnent à leur tour, probablement pour faire échec au brahmanisme nationaliste. Après la chute du pouvoir grec, les nouveaux maîtres étrangers de l'Inde occidentale, les Kouchanes, se rallient au bouddhisme ; Kanichka s'en constitue le champion, réunit un concile, envoie des missionnaires. L'Afghanistan, l'Asie centrale se convertissent ; bientôt il passe en Chine, où tantôt soutenu, tantôt combattu par les Fils du Ciel, il se mêle indissolublement à la vie du pays ; il passe chez les Turcs de la Sibérie méridionale, en Corée, au Japon ; il passe dans les royaumes de l'Indochine et de l'Insulinde ; il passe au Tibet.

Sayfa 367

Budizm, kökenleri olan bir din değildir. Zaten son derece fazla dinî düzene sahip olan bir toplumda, Budizm de daha ziyade dinî bir düzendi. Düzenin iki tarikatı vardı; "Erkek dilenciler" (bhikchou) ve "kadın dilenciler" (bhikchounī). Her tarikat, vinaya denilen bir disiplin yasasıyla yönetiliyordu. Kilise, aslî görevleri din adamlarına sadaka vermek olan "erkek sofular" (upāsaka) ve "kadın sofular" (upāsikā) ile doluyordu. Erkek keşişler ve kadın rahibeler, seyyah yaşamına sadece ve sadece ilke olarak uymak zorundaydılar. Her yedi günde bir halk ibadeti ayini için bir araya gelirler ve yolları kullanılamaz hâle getiren yağmurlar mevsimi (Haziranın ortasından ekim ayının ortasına kadar) boyunca manastırlarda (vihāra) yaşarlardı.

Budizm, sapkın düşüncelere karşı mücadele etmek zorunda kaldığı karanlık başlangıçlardan sonra, İmparator Asoka (M.Ö 250 yıllarına doğru) tarafından düzenlenmiş, yayılmış resmî bir kiliseye dönüşür. Zaferden sonra, talihsizliklere ve baskılara maruz kalır. Kendi ülkesinde zayıflayan Budizm, muhtemelen ulusal Brahmanizm'i başansızlığa uğratmak için, Yunan prenslerinin her birinin arkı çıkıtkları Batı'ya doğru yayılır. Yunan iktidarının sona ermesinden sonra, **Batı Hindistan'ın yeni yabancı sahipleri olan Kushan'lar**, Budizm'i benimserler. Kanichka, Budizm'in savunucusu olur, bir konsil [din bilginleri toplantısı] oluşturur, misyonerler gönderir. Afganistan ve Orta Asya, dinlerini değiştirirler. Kısa sürede Çin'e geçer ve orada gökyüzünün oğulları tarafından bazen desteklenir, bazen yerilir, ülkenin hayatına derinlemesine kök salar. Güney Sibirya Türklerine, Kore'ye Japonya'ya geçer. Çin Hindî'ne ve Insulinde [Filipinler ve Endonezya'yı kapsayan adalar]'nin kralıklarına, ardından da Tibet'e geçer.

Sayfa : 367

Mais le bouddhisme, passé religion universelle, paie la rançon de son succès : l'Inde, de plus en plus menacée dans sa vie nationale, le désavoue, l'abandonne : la ruine des couvents, brûlés par l'invasion musulmane, le frappe à mort. L'Inde propre ne compte plus aujourd'hui de bouddhistes.

Le jainisme, né dans le même temps et sur le même sol que le bouddhisme, n'a connu ni les magnifiques victoires, ni le désastre suprême de son rival ; il a trouvé ça et là des princes pour le protéger : en Orissa au IIe siècle av. J.-C., au Guzerate dans le XIIe siècle, au Mysore dans le XIIIe siècle ; Eglise de riches marchands, dévotieux plus qu'éclairés, il a couvert l'Inde de monuments admirables ; il compte encore plus de 1 200 000 fidèles. Sa doctrine essentielle est la Non-Violence (ahimsā) rendue célèbre de notre temps par Gandhi qui en a fait un dogme politique ; mais dans le jainisme, c'est le respect superstitieux de la vie, même chez les animalcules qu'on évite d'avaler en respirant ou d'écraser en s'asseyant.

Le brahmanisme de la période védique est au cours des temps devenu l'hindouisme. Changement significatif ; le nom d'une nation a remplacé le nom de la caste sacerdotale. Le recensement de 1911 compte 217 millions d'hindouistes. Sous cette dénomination sont englobées toutes les croyances et toutes les pratiques, si primitives ou si sublimées qu'elles soient, qui admettent l'autorité des Védas, autorité si vague qu'elle ne gêne personne, et l'ordre brahmanique fondé sur deux dogmes : suprématie de la caste brahmanique, interdiction de tuer la vache ou de s'en nourrir. On s' imagine volontiers, à la suite des missionnaires, que l'hindouisme repose sur une sorte de trinité : Brahma, Vishnou, Siva.

Sayfa 367

Ancak evrensel bir din hâline gelen Budizm, başarısının bedelini öder. Ulusal hayatı günden güne daha çok yıpranan Hindistan, Budizm'i yadsır ve terk eder. Müslüman istilâsıyla yanan manastırların kalıntısı, onun sonu olur. Asıl Hindistan, bugün artık Budist olarak kabul edilmez.

Budizm ile aynı dönemde ve aynı toprak üzerinde doğmuş olan **Jainizm**, ne öyle muhteşem zaferler elde etmiştir ne de rakibinin devasa felâketlerine tanık olmuştur. Kendisini korumak için değişik yerlerde; M.Ö. II. yüzyılda Orissa'da, XII. yüzyılda Gucera'ta, XIII. yüzyılda ise Mysore'de prensler bulmuştur. Aydın olmaktan çok, sofı olan zengin tüccarların kilisesi sayesinde, tüm Hindistan'ı muhteşem yapılarla donattılar 1.200.000'den fazla üyesi vardı. **Asıl doktrini olan şiddet karşıtlığı (ahimsâ), onu politik bir dogmaya dönüştüren Gandhi sayesinde yeniden hayat bulmuştur.** Ancak Jainizm'de, nefes alırken yutmaktan veya otururken ezmekten sakınılan çok küçük hayvanlara duyulan saygıda, yaşamın boş inançlarına rastlanır.

Veda döneminin Brahmanizm'i, zamanla Hinduizm'e dönüşmüştür. Bu önemli bir değişimdir. Bir ulusun adı, ruhban sınıfının adıyla yer değiştirmişti. 1911 nüfus sayımı, **217 milyon Hinduist'in olduğunu gösterir.** Bu isim (Hinduizm), ne kadar ilkel veya yüceleştirilmiş olsa da, son derece geniş olduğundan kimseyi rahatsız etmeyen Veda'ların otoritesini ve iki dogma üzerine kurulmuş olan Brahman düzenini kabul eden tüm inanışları ve ibadetleri içine alır. Bu iki dogma; **Brahman sınıfının üstünlüğü, inek öldürmenin ve onunla beslenmenin yasak olmasıdır.** Misyonerlerin ardından, Hinduizm'in bir çeşit üçleme-ye (Brahma, Vichnou, Siva) dayandığını rahatlıkla düşünebiliriz.

Sayfa : 367

LA SOCIÉTÉ. — L'hindouisme est une organisation sociale bien plus qu'une religion. Sa base est la « caste » ; ce terme, appliqué d'abord par les Portugais, a fait fortune en Occident, où on lui donne dans l'usage courant une acception erronée. La caste est l'ensemble des personnes que la naissance autorise à contracter mariage entre elles et à manger ensemble. Transgresser ces deux règles essentielles, prendre femme hors de sa caste, recevoir des aliments, en particulier l'eau et le riz, d'une main non qualifiée, a pour conséquence l'exclusion officielle de la caste ; il ne reste guère que trois issues : accepter des expiations coûteuses et souvent humiliantes, déchoir en dehors de l'organisation sociale, ou réussir à créer une caste nouvelle qui tentera de s'introduire dans les cadres reconnus.

Sayfa 367

TOPLUM. – Hinduizm, bir dinden daha çok sosyal bir "kast" düzenidir. İlk olarak Portekizliler tarafından kullanılan bu kavram, ona günlük kullanımda yanlış bir anlam yüklenen batıda, çok kabul görmüştür. Kast, doğuştan dâhil olunan, **aralarında evlenmeye ve beraber yemek yemeye izin veren** insanlar bütünlüğüdür. Bu iki temel kuralı ihlâl etmek, kast dışından bir kadınla evlenmek, özellikle su ve pirinç gibi besinleri saygın olmayan bir elden almak, **kasttan resmî olarak atılma sonucunu doğuruyordu**. Bu durumdan kurtulmak için, ağır ve genellikle de onur kırıcı cezaları kabul etmek, sosyal birliğin dışında kalmak veya kabul edilmiş çerçeveye girmeye çalışacak yeni bir kast kurmayı başarmak şeklinde üç çıkış yolu olabilir.

Sayfa : 368

La caste est la cellule constitutive de toute l'organisation politique dans l'Inde; elle est à la base du village, comme le village est à la base de l'Etat. Dans l'Inde actuelle, où la grande industrie se développe rapidement, où les services publics et les professions libérales recrutent une véritable armée, 72 pour 100 de la population totale vivent de l'agriculture et de l'élevage; la proportion dans l'Inde ancienne était certainement beaucoup plus forte encore.

Sayfa 368

Kast, Hindistan'daki tüm politik birliği oluşturan hücredir. Köy nasıl devletin temeliyse Kast da köyün temeliydi. Ağır sanayinin hızla geliştiği, kamu hizmetlerinin ve serbest mesleklerin gerçek bir ordu oluşturduğu günümüz Hindistan'ında **toplam nüfusun % 72'si tarım ve hayvancılıkla geçinir**. Eski Hindistan'daki oran, kesinlikle çok daha fazlaydı.

Sayfa : 368

L'Inde n'a pas connu la cité ; la ville n'est qu'une agglomération de villages sans autorités municipales. L'unité d'administration dérive de la caste : c'est le *panchayat*, le conseil de caste qui se réunit pour délibérer sur toutes les affaires d'intérêt collectif, qu'il s'agisse de fautes contre la caste, ou la religion, ou l'honneur, ou les convenances, et même sur certaines affaires d'intérêt privé comme le partage de la propriété, ou le mariage de jeunes enfants.

L'autorité souveraine appartient au *râja*. Le *râja* est aussi bien le seigneur d'un village, que de plusieurs, ou même d'un grand domaine. L'empereur Asoka dans ses inscriptions ne prend pas d'autre titre de souveraineté ; peut-être convient-il d'attribuer cette réserve à son parti pris de modestie, presque d'humilité ; dès la période suivante, aussi bien chez les Grecs de Bactriane que chez Khâravêla d'Orissa, on voit paraître des titres plus relevés : *mahârâja*, « grand roi », etc. Le *râja*, pour l'interprétation courante, est celui qui protège (*rakchati*) :

Sayfa 368

Hindistan, şehir kavramına yabancıydı. Şehir, belediye sistemi olmayan bir tür köy topluluğuydu. İdarî bütünlük, kaynağını kasta-tan alır. Kasta, dine, şerefe veya görgü kurallarına karşı yapılan hataları içeren ortak çıkarları ve hatta mülkiyetin paylaşımı, gençlerin evliliği gibi kişisel çıkarları içeren bazı konuları görüşmek için toplanan bu kast konseyi *panchayat*'tır.

Egemen güç, *Raca*'ya aittir. *Raca*, aynı zamanda bir veya birçok köyün, hatta büyük bir yurtluğun efendisidir. İmparator Asoka, yazılarında başka bir egemenlik unvanı kullanmaz. Belki de bu çekincesini hemen hemen alçak gönüllülük derecesindeki mütevaziliğine mal etmek daha uygun olacaktır. Hemen akabindeki dönemde, Baktrian ülkesindeki Yunanlılarda olduğu gibi, Orissa ülkesindeki Khâravêla'larda da daha üst derecede unvanlar görülür: Mahârâja, «Büyük Kral» vs. *Raca*, o dönemin yorumuna göre koruyucu (*rakchati*) kişidir.

Sayfa : 368

La fille est une charge, une lourde responsabilité ; la prudence prescrit de la marier aussitôt que possible. L'Inde en est arrivée ainsi à ces mariages d'enfants en bas âge qui restent encore la honte de sa vie sociale. Que le mariage ait été consommé ou non, la femme qui a perdu son mari, fût-elle une fillette en bas âge, est tenue pour veuve ; elle est à ce titre condamnée à une vie de martyre, sevrée de tous les plaisirs, reléguée à l'écart, tenue à des jeûnes fréquents, esclave de sa belle-mère ; comparé à cet enfer, le bûcher où la veuve peut se brûler avec le cadavre de son mari semble être un adoucissement de peine.

Sayfa 368

[AİLE.] – Kız çocuğu bir yük, ağır bir sorumluluk demektir. Tedbir gereği kız çocuğunu hemen evlendirmek gerekiyordu. Bundan dolayı Hindistan, şimdi bile sosyal yaşamın hâlâ ayıbı olarak kalan çok küçük yaşta ki çocukların evlilikleri noktasına böylelikle gelmiştir. Evlilik sona ermiş olsun ya da olmasın, kocasını kaybetmiş kadın, küçük yaşta bir kız çocuğu olsa da dul olarak kabul edilir. Tüm zevklerden yoksun bırakılan bir kenara atılan sık sık oruç tutmaya mecbur bırakılan kadın, kayınvalidesinin kölesi olmaya mecbur tutulur. Eğer kocasının cesedinin yakıldığı odun yığınının atılmış olsaydı bu, onun için belki de cehenneme benzeyen hayatının yanında daha hafif bir ceza olabilirdi.

Sayfa : 368

Les institutions du type brahmanique représentent la norme de la société hindoue ; elles sont loin de couvrir l'Inde entière. Des clans les plus orthodoxes aux populations demi-civilisées et aux peuplades demi-primitives, on peut s'attendre à trouver la plupart des formes sociales connues dans le reste de l'humanité : matriarcat, polyandrie, etc. X

Sayfa : 368

LES LANGUES. — Nous ne disposons que de peu d'informations sur la distribution des langages dans l'Inde ancienne et médiévale. Les écrivains indiens n'accordent leur intérêt qu'aux langues écrites, admises dans l'usage littéraire ; le reste est parler de barbares, de « bafouilleurs » (*mleccha*), et ne vaut pas d'être pris en considération. La langue par excellence, c'est le sanscrit. Le sanscrit (*samskrita*) est la langue des dieux, des brahmanes, des rois, des gens cultivés. En fait, c'est une langue académique, élaborée par des écoles de grammairiens. Le sanscrit appartient à la famille aryenne ; son vocabulaire, sa morphologie, sa phonétique dénotent au premier coup d'œil son étroite parenté avec les langues classiques (grec et latin), germaniques, slaves, iraniennes, etc. Il suffira de citer le nom du père (*pitar*), de la mère (*mātar*), le nom de nombre trois (*tri*, *trayas*), la forme verbale « je donne » (*dadāmi*). La langue des Védas, plus archaïque que le sanscrit des grammairiens, manifeste cette parenté plus clairement encore. Les grammairiens indiens n'hésitent pas à considérer tous les parlers de l'Inde comme dérivés du sanscrit, qui en serait la base (*prākṛiti*) ; ils leur donnent pour cette raison le nom de prācrits (*prākṛita*). Des prācrits, quatre sont admis à la dignité de langues littéraires et dotés par les grammairiens de règles spéciales à l'instar du sanscrit. Un grand nombre de parlers locaux sont mentionnés, mais de nom seulement. En dehors du brahmanisme, le bouddhisme et la jainisme ont, dans certaines écoles tout au moins, admis le sanscrit comme langue littéraire et langue sacrée ; mais d'autres sectes de ces deux Eglises prétendent conserver leurs Écritures saintes dans des dialectes spéciaux. Bouddhistes et jâinas se servent en outre de langages mixtes où le sanscrit est plus ou moins fortement mélangé à des formes prācrits que les grammairiens ne connaissent pas. Les inscriptions, les monnaies jusqu'au triomphe exclusif du sanscrit (vers le IIIe siècle ap. J.-C.) nous font connaître encore d'autres prācrits. Tous ces prācrits sont aryens, comme le sanscrit auquel ils se rattachent. Mais il faut porter aussi en ligne de compte les langues parlées par les Dravidiens dans le sud de l'Inde, par les « aborigènes » dans le Plateau Central, par les peuplades tibétaines dans l'Himalaya. Parmi les langues dravidiennes, le tamoul se targue d'une culture littéraire de deux millénaires, mais ses titres positifs sont loin de remonter aussi haut ; ses congénères, télougou, canarais, malayalam, ne fleurissent qu'après l'an 1000. C'est aussi le cas du névar, la seule langue de la famille tibétaine qui ait été écrite sur le sol hindou.

L'ÉCRITURE. — La variété des écritures atteste aussi le morcelle-

Sayfa : 369

ment de la vie politique. Les premiers documents écrits sont les inscriptions d'Asoka ; elles emploient deux écritures : l'une très étroitement apparentée à l'araméenne que les scribes des Achéménides avaient introduite dans la vallée de l'Indus, et qui est restée toujours confinée au domaine du Nord-Ouest, d'où elle disparaît définitivement vers l'an 200 ap. J.-C. ; on la désigne comme l'écriture Kharosthi ; l'autre, d'origine clairement sémitique, mais fortement altérée, et dont la formation reste encore à expliquer ; on lui applique le nom de Brāhmī.

Sayfa 368

Brahman tipi kurumlar, Hindu toplumunun ilkesini temsil eder; bu kurumların tüm Hindistan'ı kaplaması mümkün değildir. En geleneksel klânlardan yarı uygar toplumlara ve yarı ilkel topluluklara kadar, insanlığın geri kalan kısmında tanınmış sosyal biçimlerin çoğunu bulmayı umut edebiliriz: **Ana erki, çok erkeklerle evlilik vs.**

DİLLER. – Eski Hindistan'da ve Orta Çağ Hindistan'ında dillerin dağılımı hakkında henüz pek az bilgiye sahibiz. Hint yazarları, sadece edebî kullanımda kabul gören yazılı dillere ilgi göstermektedirler. Geri kalan diller, barbarlar, "abuk sabuk adamlar" (mleccha) tarafından konuşulmaktadır ve kayda alınmaya değmez. **En üstün dil Sanskritçedir.** Sanskritçe (Samskrita), tanrıların, Brahmanların, kraların, aydın insanların dilidir. Gerçekten de **Sanskritçe, gramerciler okulları tarafından geliştirilmiş akademik bir dildir.** Sanskritçe, Ari dil ailesine aittir; söz dağarcığı, morfolojisi, sesletimi ilk bakışta klâsik dillerle (Yunanca ve Lâtince), Germen, Slav, İran, vb. dillerle yakın benzerlikler gösterir. Bu konuda, pîre (pitar=baba), mēre (mâtâr=anne) adını, toris (tri, trayas= üç) sayısını ve «je donne» (dadamî= veriyorum) eylem şeklini sıralamak yeterlidir. Gramercilerin Sanskritçesinden daha eski olan Veda'ların dili, bu benzer-

liği daha açık göstermektedir. Hint gramercileri, Hindistan'ın tüm ağızlarını, belki de bunların temelini (prākṛiti) oluşturan Sanskritçeden türemiş olarak kabul etmekte tereddüt etmiyorlar. Bu nedenle bu ağızlara **prācrit** (prākṛita) adını vermektedirler. Prācritlerden dördü, edebî dil olarak kabul edilmiş ve gramerciler tarafından Sanskritçe gibi özel kurallarla donatılmıştır. Sadece isim olarak çok sayıda yerel ağızdan söz edilmektedir. **Brahmanizm'in dışında, Budizm ve Jainizm, Sanskritçeyi en azından bazı okullarda edebiyat ve din dili olarak kabul etmişlerdir; ama bu iki dinin diğer mezhepleri, kutsal yazılarını özel diyalektlerde korumayı istemektedir.** Budistler ve Jainaslar, ayrıca Sanskritçenin az ya da çok prācrit yapıları karıştığı ve gramercilerin bilmediği karma diller kullanmaktadırlar. **Sanskritçenin kesin zaferine kadar (M.S. III. yüzyıla doğru) yazıtlar ve paralar, bize yine başka prācritleri de tanıtmaktadır.** Bütün bu prācritler, bağlandıkları Sanskritçe gibi Añ dilindenidir. Ama Hindistan'ın güneyinde Dravid'liler, orta Plāto'da "yerliler" ve Himalayalarda Tibet halkları tarafından konuşulan dilleri de hesaba katmak gerekir. Dravid dilleri arasında Tamilca iki bin yıllık edebî bir kültüre sahip olmakla övünmektedir, ama olumlu yanları bu kadar yükseğe çıkmaktan uzaktır; türdeşleri Teluguca, Kanarca, Malayalamca 1000 yılından sonra gelişmektedir. Hint toplumları üzerinde yazılmış Tibet ailesinden tek dil olan Nevarcanın durumu da aynıdır.

[sayfa 369] YAZI. – Yazı biçimlerinin çeşitlilik göstermesi aynı zamanda politik hayatın da parçalanmasına neden olmuştur. İlk yazılı belgeler, Asoka yazıtlarıdır; Asoka'lılar iki tür yazı kullanmışlardır: Bu iki yazı türünden biri, Arkemen kâtiplerinin İnduş Vadisi'ne getirdikleri ve kuzeybatı bölgesinde kapalı kalıp **M.S. 200 yılına doğru** tamamen kaybolan **Aramiceye** çok benzeyen yazı türüdür. Bu yazı, **Karoçri yazısı** olarak anılır. Diğer yazı türü ise, **açıkça Samî** kökenlidir, ancak büyük değişikliğe uğramıştır ve nasıl ortaya çıktığı hâlâ açıklanamamıştır. Bu yazıya **Brahmî** adı verilmiştir.

Sayfa : 369

L'écriture brâhmi a été portée partout où le sanscrit a pénétré avec la civilisation indienne ; elle a servi de base aux alphabets créés en Asie centrale pour noter plusieurs des langues du pays, à Khotan, à Koutcha ; l'alphabet tibétain en est une simple copie, merveilleusement adaptée du reste aux sons d'une langue toute différente du sanscrit.

Sayfa 369

Brahmi yazısı, Sanskritçenin Hint uygarlığıyla girmiş olduğu her yere götürülmüştür. Bu yazı, Khotan'da, Koutcha [Kutçal]'da, pek çok ülke dilini yazıya geçirmek amacıyla Orta Asya'da yaratılan alfabelere temel oluşturmuştur. Tibet alfabesi ise, Sanskritçeden tamamen farklı bir dilin seslerinden arda kalan sesleri Brahmi yazısından uyarlanmış basit bir kopyadır.

Sayfa : 369

LA LITTÉRATURE. — La littérature de l'Inde s'étend sur environ trente siècles, et comprend la plupart des genres connus. Elle s'ouvre avec les Védas. Sous ce nom, qui signifie « la science », la tradition brahmanique groupe une masse énorme d'ouvrages fort divers qui n'ont jamais été constitués définitivement en canon fermé. La partie la plus ancienne de la collection est formée par des recueils d'hymnes et de formules répartis entre quatre ensembles (*Samhitâs*) correspondant aux quatre grandes divisions des prêtres officiants : le *Rig-Véda*, le *Sâma-Véda*, le *Yajour-Véda*, l'*Atharva-Véda*. Chacune des quatre Samhitâs est pour ainsi dire le livret d'un système compliqué de cérémonies ; ces cérémonies, et les textes qui s'y rapportent, sont l'objet de spéculations étranges, d'un mysticisme souvent grossier et sauvage. dans des ouvrages en prose, les *Brâhmanas*, où la magnificence du

Sayfa : 369

style souligne la barbarie du fond. Certaines sections des *Brâhmanas*, qui portent le titre d'*Aranyaça*, « les Silvestres », marquent le passage du symbolisme rituel à l'effort de la pensée philosophique. Cet effort s'affirme avec une puissance magistrale dans les *Oupanichads*, désignées collectivement comme « la fin du Vêda » (*Vêdânta*). Les *Oupanichads* sont l'aliment inépuisable de la méditation hindoue; l'un après l'autre, tous les siècles ont vécu d'elles; c'est à elles encore que

les réformateurs religieux, sociaux, politiques du XIXe et du XXe siècle demandent des inspirations.

Sayfa 369

EDEBİYAT. –Hint edebiyatı, yaklaşık 30 asırlık bir döneme yayılır ve bilinen türlerin çoğunu kapsar. Bu edebiyat, Veda'larla başlar. Brahman geleneği, "bilim" anlamına gelen bu ad altında, kutsal kitaplarda kesin olarak hiç verilmemiş birbirinden çok farklı pek çok eseri bir araya getirir. Bu koleksiyonun en eski bölümü, ayin yöneten rahiplerin dört büyük grubuna denk olan, dört topluluk (Samhitâs) arasında bölüştürülmüş formüllerden ve marş derlemesinden oluşmaktadır: Rig-Veda, Sâma-Veda, Yajour-Veda, Atharva-Veda. Dört Samhitâs'ın her biri âdeta karmaşık bir tören kitapçığıdır. Bu törenler ve kitapçığa ait metinler, Brahmana'lar adlı nesir biçiminde yazılmış ve stiline mükemmelliği, Barbarlığı derinden gösteren eserlerdeki olağan dışı spekülasyonlar, çoğunlukla kaba ve yabancı bir tasavvufun konusudur. Aranyaka, "Silvestre"ler başlığını taşıyan Brahmana'ların bazı bölümleri, ayinle ilgili sembolizmden felsefi düşünceye geçiş çabasını belirler. Bu çaba, ortaklaşa "Veda (Vedânta)"nın sonu olarak adlandırılan Oupanichad'larda çok etkili bir güçle kendini gösterir. Oupanichad'lar, Hint meditatif hayatın tükenmeyen gıdasıdır; tüm yüzyıllar birbiri ardı sıra onlarla yaşamıştır. XIX. ve XX. yüzyılın siyasal, toplumsal ve dinî reformcuları, yine bunlardan ilham almışlardır.

Sayfa : 369

La littérature védique s'accompagne d'une série de manuels destinés à enseigner les « six membres » (*angas*) du Vêda : phonétique, rituel, grammaire, étymologie, métrique, astronomie. Ces ouvrages affectent des procédés de rédaction déconcertants ; ils visent avant tout à l'extrême concision ; l'économie des mots devient une sorte de sport, et la disposition des matières dépend essentiellement de ce principe. Ce sont les *Sôûtras*. Les *Sôûtras* sont à la base de toute la littérature technique et scientifique.

Sayfa 369

Veda edebiyatı Vêda'nın altı ögesini (*angas*) öğretmeye yönelik bir dizi el kitabına eşlik eder: Ses bilim, ayin, dil bilgisi, köken bilimi, ölçü bilim, astronomi. Bu eserler şaşırtıcı yazı usullerini etkilemektedir. Bunlar son derecede özlü anlatımı amaçlamaktadır. Sözcüklerdeki ekonomi, bir tür spor hâline gelmekte ve konuların tanzimi, özünde bu esasa bağlı kalmaktadır. Bunlar *Sôûtra*'lardır. *Sôûtra*'lar, bütün teknik ve bilimsel edebiyatın temelinde yer alır.

Sayfa : 381

III. JAPON

LE PAYS ET LES HABITANTS. — Le Japon (en japonais *Nihon*) forme un grand archipel situé à l'est de la Chine et composé de plus de cinq cents îles, dont les principales sont : Hondo, de beaucoup la plus importante ; au sud, Kyûshû (I) ; à l'est, Shikoku, et au nord le Hokkaidô, ou Ezo.

D'après l'opinion la plus commune, le peuple japonais, aujourd'hui très homogène, aurait été formé quelque temps avant l'ère chrétienne par deux grands courants d'immigration : l'un, venu des peuplades mongoles du continent, qui déboucha sur la côte sud-ouest de Hondo, dans la région d'Izumo ; l'autre, d'origine malaise, qui se déversa sur l'archipel par l'île de Kyûshû. Les immigrants

Sayfa : 381

trouvèrent le sol de l'archipel occupé par les Aïnous, peuplade apparentée à certains groupes de la Sibérie orientale : ils eurent à les refouler peu à peu devant eux, et ce qui reste de ces habitants primitifs du Japon est aujourd'hui cantonné dans certains districts du Hokkaidô.

Sayfa 381

III. JAPONYA

ÜLKE ve HALKI. – Japonya (Japoncada Nihon), Çin'in doğusunda bulunan ve beş yüzden daha fazla adadan oluşan büyük bir takımada oluşturmaktadır. Başlıca adalar şunlardır: [Bu adalar içinde] en önemli olan Hondo; güneyde Kyûshû; doğuda Shikoku ve kuzeyde Hokaido veya Ezo adalarıdır.

Ortak bir kaniya göre, günümüzde oldukça homojen olan Japon ırkı, Hristiyanlık döneminden bir süre önce iki büyük göç akımıyla ortaya çıkmış olmalıdır. Kıtadaki Moğol halklarından gelen birinci grup, İzumo bölgesine, Hondo adasının güneybatı yakasına açılmıştır. Malezya kökenli diğer grup ise, Kyûsû adasından takımadaya akın etmiştir. Göçmenler takımadanın toprağını, Doğu Sibiryalı bazı gruplarla akrabalığı olan toplumlardan biri olan Aïnous'lar tarafından işgal edilmiş olarak buldular. Bu göçmenler, yavaş yavaş onları önlerine katıp geri püskürtmüşlerdir. Japonya'nın bu ilk halklarından geriye kalanlar, Hokaido'nun bazı

IN SENATE
January 11, 1911.
REPORT
OF THE
COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE
IN RESPONSE TO A RESOLUTION
PASSED BY THE SENATE
MAY 1, 1909.
ALBANY:
J. B. LEECH, STATE PRINTER.
1911.

1911

CONTENTS

LETTER OF TRANSMISSION
CHAPTER I
GENERAL STATEMENT OF THE LAND OFFICE
CHAPTER II
LANDS BELONGING TO THE STATE
CHAPTER III
LANDS BELONGING TO THE PEOPLE

CHAPTER IV
LANDS BELONGING TO THE CITIES, VILLAGES AND TOWNS
CHAPTER V
LANDS BELONGING TO THE SCHOOLS

CHAPTER VI
LANDS BELONGING TO THE MILITARY AND NAVAL DEPARTMENTS
CHAPTER VII
LANDS BELONGING TO THE RAILROADS
CHAPTER VIII
LANDS BELONGING TO THE CANALS
CHAPTER IX
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF AGRICULTURE
CHAPTER X
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE INTERIOR

CHAPTER XI
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE ARMY
CHAPTER XII
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE NAVY
CHAPTER XIII
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE WAR
CHAPTER XIV
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE MARINE CORPS
CHAPTER XV
LANDS BELONGING TO THE DEPARTMENT OF THE COAST AND GEODYSY

ERNEST RENAN

HISTOIRE

DU

PEUPLE D'ISRAËL

TOME PREMIER

1686

PARIS

CALMANN-LEVY, ÉDITEURS

3, RUE AUBER, 3

droits de reproduction et de traduction réservés.

ERNEST RENAN

İSRAİL HALKININ TARİHİ

1. cilt

PARİS

YAYIMCILAR: CALMANN - LEVEY
3, RUE AUBER, 3

Her türlü yayın ve çeviri hakkı saklıdır.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1686

Yazar : Ernest Renan

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 21 cm.

Sayfa Adedi : XXIX + 455

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz (Özet)

Tarihte gerçekten de sadece üç büyük uygarlık vardır; Yunan, Yahudi ve Roma. Ancak bu üç büyük uygarlık arasında en akla dayalı olanı, tüm kültürümüzü etkileyen ve tanık olduğumuz gelişmeyi yaratan uygarlık, Yunan uygarlığıdır. Ama Yunan uygarlığının bir hatası vardı; halkı küçük görüyordu ve gerçek bir tanrıya olan ihtiyacın farkında değildi. Yunan uygarlığından sonraki uygarlıklar böyle değildir. Örneğin İsrail, sosyal adalete önem veren peygamberler (M.Ö. IX. yüzyıl), Hristiyanlığın kurucuları ve daha sonra da insanlığı ilke edinen Hristiyanlık. Böylece Hristiyanlık, tarihte Yunanlıların liberal nasyonalizminin yerini alır. Bu etki (lâiklik), XIX. yüzyılda garip bir biçimde kendini hissettirir ve liberalizm, hatta sosyalizm gibi hareketlere yol açar. Bu yüzden Yunanistan ve Judée, dünyayı ele geçirememiştir. Daha büyük bir güç gerekiyordu. Yunan ve Yahudi eserlerini, yani uygarlığını, dünyaya benimsetmeyi başaran bu güç Roma'dır. Ancak tarihin en büyük mucizesinin Yunan olduğunu kabul etmek gerekir. Yunan tarihi bize, şeref ve insan düşüncesinin parlaklığını verir. Bununla birlikte, geleneklerin gelişmesi konusunda, Hristiyan ve Yahudi uygarlıklarının katkılarını da göz ardı etmiyorum.

Daha önce "la vie de Jesus" (İsa'nın hayatı)'u yazmama karşın, bugün neden İsrail tarihini yazmaya karar verdim? Bunun birçok nedeni var. Bu birinci ciltte, dünyayı sürükleyen büyük İsrail dinî hareketini ele alacağım. Bütün insanlık tarihi gibi, İsrail'in izi de şiddet, ihanet, tutku ve cinayet olarak belleklere kazınmıştır. Fransız Krallığı, Protestanlık, Fransız Devrimi vb. birçok rejim gibi, Yahudi düşüncesi de gücünü fanatizminden almaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki her büyük adamın iyi yönleri olduğu gibi hataları da vardır. Örneğin Napolyon mütevazî olsaydı başarılı olabilir miydi?

Bahsedeceğim tarih, Fransızların dar bir düşünce yapısına sahip olduklarını söyler. Belki Davut'tan önceki İsrail tarihi dönemi için bu doğrudur. Ama önemli olan, olayların nasıl olup bittiğini bilmek de-

ğil, nasıl olup biteceğini tasavvur etmektir. Bunu "belki" yapabilirim düşüncesini uygulayabilmek gerekir. Ne her şeyi kabul etmek ne de yok saymak gerekir. Anlamaya çalışmak, sonuna kadar güvenmek ve ayrıca eleştiri düşüncesinden de yoksun olmamak gerekir. Tuzaklara karşı kendini savunmayı bilmek gerekir. Enée, hatta Napolyon hakkında çok fazla kafa yorulmamalı.

Efsane bize, sadece kesin olmayan sınırlar bıraksa da tarihin efsaneye ihtiyacı vardır. Kendi tarzları dâhilinde içten olan bu eski destansı hikâyeler konusunda, çok dikkatli olmalıyız ve onları değerlendirmek için de bütün modern araçları kullanmalıyız. İncil olgusu buna örnektir. Birçok kez ele alınmıştır. Bundan dolayıdır ki İsrail tarihi, 20 yıldır birçok araştırmacı tarafından derinlemesine incelenebilmiştir.

Kronolojik sıraya uymak zordur. Bu yüzden 2. ve 3. ciltlerde ayrıntılı olarak anlatılacak olan olaylardan 1. ciltte bahsetmek zorunda kaldım. Aynı durum, özel isimler için de geçerli; Musa, Süleyman için yazılmış olan ünlü çevriyazıları aynen korudum, ama bilinmeyen isimleri Fransızcaya uyarlamak zorunda kaldım. Musevîlikle ilgili metinlerde, bazı noktaları düzeltmek zorunda kaldığımda, küçük notlar düştüm. Şu an temel noktaları üzerinde çalışabildiğimiz Musevîlikle ilgili metinler, sadece kopye edildi.

Musevî tarihinin bu ciltte altını çizdiğim bölüm, aynı yüzyıldaki iki büyük bilimsel uygarlık olan Asur ve Mısır etkileriyle ön plâna çıkmaktadır. Bugün artık, kırk yıl önce bahsettiğimiz gibi, din tarihinden bahsetmiyoruz. Katoliklik, Protestanlık, Yahudilik kavgaları konusundaki sonu gelmez tartışmalar, artık tüm gerekliliğini tamamen yitirdi. Artık aynı tarihsel olayların içinde yer alıyorlar. Onlara inanmaya başladıktan sonra bile, uzunca bir süre daha dinle meşgul olacağız. Geçmişin nasıl olduğuna bakmak gerekir. Bu, insanın en büyük mutluluğu ve merakıdır. Böylece eğer din tarihini gerçekten bilirsek, onun, elde etmeyi bildiğimizde, her şeyini alabileceğimiz, ama ona karşı savaştığımızda ise hiçbir şey alamayacağımız bir kadına benzediğini anlarız.

Kant'ın mantığı doğru; ahlâkî doğrulama, nesnesini yaratır. Tanrı'nın gerçekleri insanın kalbinde bulunur. Adalet, doğruluk ve iyilik yüce bir güç tarafından istenmiştir. Aklın gelişmesi, sadece sahte tanrılara zarar verir. Sonsuza dek baki kalacak olan, sadece Tanrıdır ve bu yüzden tanrısal güzelliğe kesin güvenim var.

Bu kitabın dinî ilerlemeye katkıda bulunacağına inanıyorum.

Sayfa : 4

A des six et

Sayfa : 5

sept mille ans de distance, en effet, de l'âge où nous vivons, nous apercevons déjà trois ou quatre civilisations, ou, pour mieux dire, trois ou quatre grandes ruches humaines, ayant des règles, un mode de vie, une langue, des rites religieux établis. Cela ressemblait fort aux républiques des abeilles et des fourmis. Les alluvions des grands fleuves paraissent avoir été très favorables à ce premier type de civilisation, dont la Chine, ce vieil enfant ratatiné, a conservé le modèle jusqu'à nos jours. Le fleuve Jaune, à l'extrémité orientale de l'Asie, le Gange, au sud de l'Himalaya, le Tigre et l'Euphrate, dans l'Asie citérieure, le Nil, enfin, en Afrique, virent s'épanouir des sociétés très parfaites au point de vue du mécanisme général, mais où la liberté et le génie individuels paraissent avoir fait défaut.

Sayfa 4 -5

[BENİ İSRAİL [İSRAİL OĞULLARI]'DEN GÖÇEBE DEVLETE]

Yaşadığımız çağdan altı ya da yedi bin yıl önce; bir yaşam biçimi, bir dili, kuralları ve yerleşik dinsel geleneği olan üç veya dört uygarlığı, daha iyi ifade etmek gerekirse üç veya dört **büyük insan sürüsünü** daha önceden görmüştük. Bu düzen, arı veya karıncalarda ki düzenle çok fazla benzerlik göstermekteydi. Büyük nehirlerin alüvyonları, bu birinci tür uygarlık için, oldukça elverişli şartlar sunmuştur. **Çin, bu yaşlı ve işe yaramaz çocuk**, günümüze kadar bu uygarlık modelini **korumuştur**. Asya'nın doğu ucundaki Sarı Nehir, Himalayaların güneyindeki Gange [Ganj], Asya yakınlarındaki Dicle ve Fırat ve son olarak da Afrika'daki Nil Nehri, genel mekanizma açısından çok mükemmel, ancak bireysel özgürlük ve deha açısından yetersiz gibi görünen toplumların gelişimine tanıklık etmiştir.

Sayfa : 6

2012

vers deux mille ans avant Jésus-Christ, nous voyons apparaître dans l'histoire un élément tout nouveau. Les Aryens et les Sémites font sentir leur présence dans le monde. Loin de s'être civilisées d'abord par grandes agglomérations, ces races commencèrent, à ce qu'il semble, par l'idée de l'individu défendant son droit contre ce qui l'entoure. Leur début fut la famille. Comme tout ce qui est grand, la famille a été fondée par des moyens atroces; des millions de femmes lapidées établirent la fidélité conjugale. La jalousie, sans partir d'un principe fort élevé, devint une condition essentielle du progrès.

Sayfa 6

M.Ö. 2000'e doğru, tarihte yepyeni bir unsurun ortaya çıktığını görüyoruz. **Ariler ve Samiler**, varlıklarını dünya üzerinde hissettirmeye başlarlar. Önceleri büyük kalabalıklar halinde yaşadıklarından dolayı, uygarlaşmaktan uzak olan bu ırklar, görünüşe göre kendisini kuşatan şeye karşı, hakkını savunan birey düşüncesinden yola çıkmışlardır. İlk adımları, aile olmuştur. Büyük olan her şey gibi, aile de çok zor koşullarda kurulmuştur. Hirpalanmış milyonlarca kadın, evliliğe sadakati getirmiştir. Çok aşırı olmamak şartıyla kıskançlık, ilerlemenin temel koşulu haline gelmiştir.

Sayfa : 10

C'est d'Arabie que semble être partie la conquête qui fit de la Babylonie, jusque-là touranienne, couschite ou céphène, une terre sémitique. Les Araméens suivirent probablement la même voie¹. Enfin, selon d'anciennes traditions, c'est aussi d'Arabie que seraient venus dans le bassin de la Méditerranée les peuples qui se désignaient eux-mêmes du nom de Kenaani et que les Grecs nommèrent Phéniciens². Ces peuples s'étendirent le long de la mer, depuis la petite île

1. De nos jours, l'Arabie, surtout celle du Sud, se dessèche encore. L'eau disparaît de lieux où il y en avait autrefois, et les populations émigrent vers la Perse.

Sayfa : 11

de Ruad jusqu'à Jaffa.

Sayfa 10-11

O güne dek Touran [Turan], Couschite veya Céphène'ye ait olan Babil'i, bir Sami toprağı yapan fethin Arabistan'dan başladığı sanılmaktadır. Arameen'ler de büyük bir olasılıkla aynı yolu izlemiş olmalılar. Sonuç olarak eski geleneklere göre, kendilerini **Kenanî** [Kenanlılar] olarak adlandıran ve Yunanlıların **Phéniciens** [Fenikeliler] dedikleri halklar, Akdeniz Havzası'na yine Arabistan'dan gelmiş olmalıdır. Bu halklar, küçük bir ada olan Ruad'dan Jaffa [Yafa]'ya kadar deniz boyunca yayılmışlardı.

I Günümüzde Arabistan, özellikle de Güney Arabistan, kuraklaşmaya devam eder. Su, vaktiyle bulunduğu yerlerde tükenir ve insanlar İran'a doğru göç eder.

Sayfa : 23

Les vrais monuments du temps étaient, comme cela a lieu chez tous les peuples étrangers à l'écriture, la pierre levée, le cippe dressé en mémoire d'un fait et sur lequel était souvent représenté une main, ce qui les faisait appeler *iad*;

Sayfa 23

Dönemin asil eserleri, tüm yabancı halkların yazı yazdıkları dikili taşlar ve bir olayın anısına dikilen ve üzerinde genellikle bir el tasviri bulunup iad olarak adlandırılmalarına neden olan sütunlardır.

Sayfa : 41

Les croyances à la spiritualité de l'âme et à l'immortalité, loin d'être un produit de réflexion raffinée, sont au fond un reste des conceptions enfantines d'hommes incapables d'opérer dans leurs idées une analyse sérieuse. L'erreur fondamentale du sauvage, nous l'avons déjà dit, est le spiritisme, c'est-à-dire l'opinion, naïvement réaliste, qui lui fait supposer dans toute chose complexe un esprit qui en fait l'unité. Un arbre, une maison, un navire, ont un esprit. C'est le principe de la forme opposée à la matière, base de la philosophie grecque et de toute philosophie, qui, mal conçu par des esprits grossiers, produit ces aberrations. Or il parait certain que l'Aryen primitif fut beaucoup plus spiritiste que le Sémite primitif. Il personnifia bien plus les unités naturelles. Il donna des âmes à tout;

* Okunamadı

Sayfa 41

Gelişmiş düşüncenin ürünü olmaktan uzak olan, ruhun tinselliğine ve ölümsüzlüğüne olan inanç, aslında kafalarında ciddi bir analiz yapma kapasitesi bulunmayan insanların çocuksu anlayışlarının bir ürünüdür. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, ilkel insanın temel hatası olan ruhçuluk, yani her karmaşık şeyde, o şeyin bütünü oluşturduğu bir ruh olduğunu varsaymak demek olan aptalca realist bir düşüncedir. Bir ağacın, bir evin, bir geminin ruhu vardır. Bayağı zihinler tarafından yanlış algılanarak Yunan felsefesinin ve her felsefenin temelini oluşturan biçimin maddeye karşıtlığı ilkesi, bu

yanılgılan üretir. Oysa ilkel Arîlerin, ilkel Samîlerden çok daha fazla ruhçu olduğu kesin görünüyor. Arîler, doğadaki birimleri çok daha fazla kişiselleştirip her birine ruh vermişlerdir.

Sayfa : 43

D'un côté, en effet, des peuples qui n'ont rien de sémitique, mais qui mènent une vie analogue à celle des Sémites nomades, tels que les Kirghiz, les populations actuelles du haut Nil Blanc, ressemblent beaucoup aux anciens patriarches du désert; de l'autre, les Himyarites et les Assyriens du second âge, qui, pour la langue au moins, sont bien des Sémites, n'ont pas ce caractère de puritanisme religieux que présentent les Sémites nomades.

Sayfa 43

Bir yandan, aslında Samîlere özgü hiçbir özelliği bulunmayan, ancak göçebe Samîlerinkine benzer bir yaşam sürdüren ve günümüzde **Yukan Beyaz Nil Nehri halklarından olan Kırgızlar**, çölün eski ihtiyarlarına çok benzerler. Diğer yandan ikinci çağda, en azından dil açısından Samîli olan Himyarit'lerde ve Asurlularda, göçebe Samîlerin din konusundaki aşırı titizliklerine pek rastlanmaz.

HISTOIRE DU MONDE

PUBLIÉE

SOUS LA DIRECTION DE M. E. CAVAIGNAC

Tome IV

LA CHINE ANTIQUE

PAR

Henri MASPERO

PROFESSEUR AU COLLÈGE DE FRANCE

1687

PARIS

E. DE BOCCARD, ÉDITEUR

1, RUE DE MÉDICIS, 1

1927

DÜNYA TARİHİ

E. CAVAIGNAC Başkanlığında Yayımlanmıştır.

4. Cilt

ESKİ ÇİN

Yazar: Fransa Koleji Öğretmenlerinden
HENRİ MASPERO

PARİS

Editör: E. DE BOCCARD
1, RUE DE MÉDICIS, 1

Yayın yılı: 1927

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1687

Yazar : Henri Maspero

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : XV + 624 +2

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Hakkında söylenenlerin aksine, Eski Çin'in tarihi pek eskilere dayanmaz ve İlk Çağ'a ait metinlerin değeri, çok büyük önem taşımaz. Sürekli bir tarihten ziyade, hemen hemen pek bilinmeyen dönemlerle, kopuk kopuk bazı dönemlerin genel bir özetine sahibiz. Bazı dönemler, tarihî belgeler ve arkeolojik kazılar sayesinde gayet iyi bilinmekle beraber, bazı dönemler hakkında çok fazla aydınlatıcı bilgi ve kaynak yoktur. Yin Hanedanlığı'nın sonuna doğru Çin'in durumu, son yıllarda yapılan bir arkeolojik keşifle aydınlatılmaya çalışılmıştır. Tcheou Hanedanlığı ise bizim için tamamen boş bir alandır. Sadece IX. yüzyılın sonuna doğru, karanlık, gitgide azalmaktadır. VIII. yüzyılın sonundan itibaren 722'den 480'e kadar yaklaşık iki buçuk yüzyıl boyunca günü gününe tutulmuş bir tarih defteri sayesinde bu dönemi kapsayan tarih konusunda aydınlatılıyor. Sonra sis tekrar ortaya çıkıyor ve III. yüzyılın sonuna kadar süren dönem hakkında, çok az sayıda ve pek güvenilir olmayan belgeye rastlıyoruz.

Bu cildin devam eden bölümlerinde, başvuru kaynakları ve sayısı konusunda çok büyük farklılıklar bulacaksınız. Tamamen tarihsel olan bölümlerde başvurduğumuz kaynak sayısı, sadece bir tane olduğundan, sürekli göndermede bulunmayı gereksiz bulduk. Buna karşın edebî, dinî ve toplumsal olaylarla ilgili çok sayıda kaynak bulunduğundan, her olayla ilgili olarak metindeki pasajları dayandıra-bileceğimiz mümkün olduğunca farklı kaynaklar kullandık.

Bu cildi kapsayan döneme ait kişi isimlerini ele alma konusunda oldukça güçlük çekildi. Her bireyin, dinsel kullanımından başka kullanımı olmayan bir kabile adı vardır. Sing; ya bir toprağın ya bir işin ya da bir akrabalık derecesinin adı olan che; bir aile adıdır, ming; doğumundan üç ay sonra verilen isimdir, tseu; erkeklik kalpağının alındığı sırada seçilen isimdir ve son olarak da, babası ölünce alınan

unvan vardır. Krallar ve prensler babaları ölünce aldıkları unvanlarla, diğer kişilerse özel adlarıyla adlandırılırdı. Antik dünyanın yok oluşundan sonra bu toprak, iş vb. isimler, gerçek aile isimleri olmuş ve kabile isimleri unutulmuştur.

Sayfa : XIII

BIBLIOGRAPHIE GÉNÉRALE

Yi Tcheou chou, recueil de textes analogues au *Chou king*, mais plus récents, se rapportant à la dynastie Tcheou.

Sayfa XIII

GENEL KAYNAKLAR

Chou King'in yazdığı metin derlemesine benzeyen, ancak daha yeni olan Yi Tcheou'nun derlemesi, Tcheou Hanedanlığı'yla ilgilidir.

Sayfa : XIII

Che ki, « Mémoires Historiques », histoire de Chine depuis les origines jusqu'au 1er s. a. C., composée par Sseu-ma Ts'ien, aux conflits du 11e et du 1er siècle a. C. La moitié de l'ouvrage environ a été traduite par CHAVANNIZ, *Les Mémoires Historiques de Seu-ma Ts'ien*, auquel sont faites les références pour les chapitres 1-47; pour le reste, renvoi à la réédition de Chang-hai des Vingt-quatre Histoires de la 4e année k'ien-long (1739).

Sayfa XIII

M.Ö. II. yüzyılın sonuyla I. yüzyılın başında SSEU-MA Ts'ien tarafından derlenmiş olan "Tarihî Anılar" adlı Che ki başlangıcından I. yüzyıla kadar Çin tarihini anlatır. Eserin yaklaşık yarısı, CHAVANNES tarafından "Seu-ma Ts'ien'den Tarihî Anılar" adıyla çevrilmiştir. 1. ve 14. bölümler için bu eser, kaynak kitap olarak alınmıştır. Geri kalan kısım için ise "K'ien-long (1739)'un 4. yılında 24 Hikâye" adlı eserin Chang-hai'deki yeni baskısına başvurulmuştur.

Sayfa :XIV

Houang Ts'ing king kial, Recueil de mémoires sur les Classiques par des écrivains de la dynastie Ts'ing, publié en 1839, à Canton, sous la direction de YUAN YUAN.

Sayfa XIV

Modern Kaynaklar

1829 yılında, Canton'da Yuan Yuan yönteminde hazırlanan "Houang Ts'ing King Kial" adlı derleme, Ts'ing Hanedanlığı yazarları tarafından "Klasikler Konulu Anılar" kitabı olarak yayımlanmıştır.

Sayfa :XIV

LEGGE, *Chinese Classics*, t. I, *Confucian Analects, the Great Learning and the Doctrine of the Mean*; t. II, *Mencius*; t. III, *The Shoo king*; t. IV, *The She king*; t. V, *The Ch'un ts'iu and the Tso chuan*; traduction de ces ouvrages (Hongkong et Londres, 1860-1872).

Sayfa XIV

LEGGE, Çin Klâsikleri; 1. cilt, Konfüçyüs'ten seçmeler; Mean'ın doktrini ve büyük öğretisi; 2. cilt, Mencius; 3. cilt, Kral Shoo; 4. cilt, Kral She; 5. cilt, Ch'un ts'iu ve Tso Chuan (Bu eserlerin çevirisi Hong-kong ve Londra, 1860-1872'de yapılmıştır).

Sayfa : XV

Shinagaku (Sinology), Revue sinologique japonaise, Tökyö, depuis 1930.

Sayfa XV

Shinagaku (Sinoloji), Japon Sinoloji dergisi, Tokyo, 1920'den bu yana.

Sayfa : 1

La civilisation chinoise se développa en tournant le dos au monde méditerranéen : elle resta, au moins aux origines, en dehors de son influence, n'en connaissant que ce qui lui était transmis par l'intermé-

Sayfa : 2

diaire des populations scytho-sibériennes, avec lesquelles les Chinois furent en relations commerciales dès les temps préhistoriques¹, et se déploya en façade

Sayfa : 2

sur l'Océan Pacifique, dans la région massive de hautes montagnes et de larges plaines qui descend du massif tibétain vers l'Est jusqu'à la mer.

Sayfa 1-2

Çin uygarlığı Akdeniz dünyasına sırtını dönerek ilerlemiştir: Tarih öncesi dönemlerden beri Çinliler sadece ticarî ilişkiler içinde bulundukları Sibiryalı-İskit halklarının aracılığıyla kendilerine aktarılmış olan şeyi benimseyerek en azından başlangıç yıllarında [Akdeniz dünyasının] etkisi dışında kalmıştır. Onlar, Tibet'in dağlık bölgesinden, doğuda denize kadar uzanan geniş ovalı, yüksek dağlı ve sık ağaçlıklı bölgeye yayıldılar.

Sayfa : 2

1. M. ANDERSSON, *An early Chinese Culture* (Pekin, 1923) a signalé des ressemblances entre la poterie chinoise de la période de transition entre la pierre et le bronze, et celle de certaines stations de l'Asie Orientale, en particulier Suse (Perse), Tripolje (Caucase) et Anau (Turkestan); ANNA, *Painted Stone Age Pottery from the Province of Ho-nan, China* (Pekin 1925), a repris la question en élargissant le cercle des comparaisons, et a proposé de dater approximativement ces pièces chinoises des environs de 3000 a. C. Il n'est pas nécessaire de supposer avec M. Arne que ce type de poterie a été apporté en Chine par des envahisseurs occidentaux civilisateurs : M. Andersson, plus prudent, ne parlait que de migration d'art et de technique; et de fait, des courants d'échange et des efforts d'imitation suffisent à rendre compte des faits.

Sayfa 2

1 M. Andersson, "Eski Çin Kültürü" (Pekin, 1923) adlı eserinde, Taş Devri ile Bronz Çağı arasındaki geçiş döneminde, Çin çömlekçiliği ile Doğu Asya'nın bazı noktalarındaki, özellikle de Suse'deki (İran), Tripolje'deki (Kafkas) ve Anau'daki (Türkistan) çömlekçilik arasında benzerlikler olduğunu ortaya koymuştur. ARNE, "Honon (Çin) Bölgesinin Cilâli Taş Devri Çömlekçiliği" (Pekin, 1925) adlı eserinde, bu karşılaştırmalı çalışmanın çerçevesini genişleterek, sorunu tekrar ele alır ve bu Çin çömleklerinin, M.Ö yaklaşık 3000'li yıllara ait olduğunu ortaya koyar. M. Arne ile bu tip çömlekçiliğin, uygar batılı kuşatmacılar tarafından Çin'e getirildiğini tartışmak gereksizdir. Daha ihtiyatlı olan M. Andersson, sadece sanatsal ve teknik bir göçün varlığından söz eder. Aslında değiş tokuş hareketleri ve taklit çabaları, olayları saptamak için yeterlidir. Bkz. PELLİOT, *dades archaïques de Chine*

Sayfa :2

Au Nord, le Chan-si forme un de ces compartiments : tandis que, vers le Sud-Ouest, il descend graduellement vers le Fleuve Jaune, et que la large trouée de la basse vallée de la Fen ouvre de ce côté un facile accès aux riches bassins qu'elle traverse l'un après l'autre, vers le Sud et l'Est au contraire, les monts T'ai-hang et le Wou-t'ai chan se dressent à pic comme une véritable muraille entre la plaine et le plateau;

Sayfa 2

Kuzeyde Chan-si, [değişik iki nehrin suladığı ve birbirlerinden tamamen farklı özellikler taşıyan ve sıra dağlarla ayrılan] iki bölgeden oluşurken, güneybatı taraflarında Sarı nehre doğru aşamalı olarak

iner ve aşağı Fen vadisinin geniş geçidi, art arda geçtiği zengin havzalara kolay ulaşım sağlar. Diğer taraftan ise güney ve doğu taraflarında, T'ai-hang ve Wou-t'ai chan tepeleri, tam tersine yayla ile ova arasında gerçek bir sur gibi dikey olarak yükselir.

Sayfa : 9

Dans le Sud, le bassin du Fleuve Bleu était le domaine des Man, qui, entrés tardivement dans l'influence chinoise, lors des conquêtes du IXe siècle a. C. et vite redevenus indépendants, le restèrent jusqu'à la fin des Tcheou, et se civilisèrent par contact, non par conquête.

Sayfa 9

Güneyde, Mavi nehir havzası, Man'ların yurtluğuydu. Man'lar, M.Ö 9. yüzyıl fetihleri sırasında Çin'in etkisine girmişler, daha sonra kısa bir zaman içinde özgürlüklerine kavuşmuşlar ve Tcheou'ların sonlarına kadar da özgür kalarak, fetih yoluyla değil, ilişkilerle uğraşmışlardır.

Sayfa : 10

Ainsi le domaine de la civilisation chinoise à l'aube de l'époque historique était nettement délimité : il se divisait en deux régions distinctes que des masses de barbares séparaient, chacune dans une des plaines du Fleuve Jaune, l'une, la plus importante, dans la plaine basse du Fleuve, n'atteignant la mer que sur un front étroit au Nord et au Sud de la pres-

Sayfa : 10

qu'île du Chan-tong, au fond du golfe de Petchili et sur la Mer Jaune, et ne dépassant pas vers l'Ouest la muraille abrupte du plateau de Chan-si, et le couloir étroit où se resserre le Fleuve Jaune avant son entrée au Ho-nan;

Sayfa 10

Böylece Çinlilerin uygarlık alanı, tarihsel dönemin başında tam olarak sınırlarını belirlemişti: Bu alan, Barbar toplumların birbirinden ayırdığı, her biri San nehrin ovalarından oluşan farklı iki bölgeye ayrılıyordu. Bunlardan biri, yani en önemli olanı, nehrin aşağı ovasında bulunuyor ve kuzeyde sadece dar bir cepheden denize ulaşarak, Petchili Körfezi'nin iç tarafındaki Chang-tong Yarımadası'nın güneyinde, Ho-nan girişinden önce San nehrin daraldığı geçitte San Deniz'le buluşuyordu.

Sayfa : 11

« Je ne sais pourquoi la plupart des historiens européens ont voulu que tous les peuples dits barbares fussent d'origine absolument différente des Chinois. HIRTH, *The ancient history of China*, p. 168, est si bien persuadé que Ti et Jong sont des « Tartares » qu'il ajoute ce mot de sa propre autorité au milieu d'un texte de Sseu-ma Ts'ien qui ne le contient pas; de même le P. TACENEF, dans son *Histoire du pays de Tsin*, rend régulièrement les mots Ti et Jong par Tartares. Tout récemment Dr GROOT, *Die Hunnen der vorchristlichen Zeit* (1911), p. 5, propose de voir dans le mot Ti, auquel il attribue inexactement une ancienne prononciation Tik, une transcription du nom des Turcs. La principale raison de cet accord paraît être que Sseu-ma Ts'ien, dans le chapitre 110 de son *Che ki*, a fait des Jong et des Ti les ancêtres des Hiong-nou (Huns); mais cela prouve simplement que, de son temps, ces populations étant assimilées on ne concevait plus les barbares que comme étrangers. »

1. Tso tcheouan, 464.

Sayfa 11

1. Avrupalı tarihçilerin pek çoğunun, Barbar diye adlandırılan toplumların kökenlerinin niçin Çinlilerden tamamen farklı olduğunu ileri sürdüklerini bilmiyorum. HIRTH, "The ancient history of Chine" (Eski Çin Tarihi) adlı eserinin 168. sayfasında, "Ti" ve "Jong"un "Tatar" olduklarına çok emin olduğundan, bu konunun yer almadığı Sseu-ma Ts'ien'in bir metninin ortasına, kendi inisiyatifıyla bu sözcüğü eklemiştir. Hatta P. TSCHEPE'nin "Tsin Ülkesinin Tarihi" adlı eserinde de "Ti" ve "Long" "Tatarlar" olarak verilir. Daha yakın zamanlarda DE GROOT, 1921 tarihli "Milâttan Önceki Dönemde Hunlar" adlı eserinin 5. sayfasında, yanlış olarak Tik şeklinde eski bir söyleyiş yüklediği Ti sözcüğünde, Türklerin adlarından birinin yazımını görmek gerektiğini öneriyordu. Bu uyumun başlıca nedeni, Sseu-ma Ts'ien'in, "Che ki" adlı eserinin 110. bölümünde, Jong'ları ve Ti'leri, Hunların ataları olarak göstermesinden kaynaklanabilir. Ama bu olay, bu halkların o dönemde bastırılmalarından dolayı, Barbarların da yabancı olarak algılanmadıklarını kanıtlamaktadır.

2. Tso tchouan, 464.

HISTOIRE DU MONDE

PUBLIÉE

SOUS LA DIRECTION DE M. E. CAVAIGNAC.

Tome II

LE MONDE MÉDITERRANÉEN JUSQU'AU IVe SIÈCLE AVANT J.-C.

PAR

Eugène CAVAIGNAC

Professeur à l'Université de Strasbourg

1691

PARIS

E. DE BOCCARD, Éditeur

Anciennes Maisons Thorm et Foulon

1, Rue de Médicis

1929

M.E. CAVAIGNAC'IN YÖNETİMİNDE YAYIMLANMIŞ

DÜNYA TARİHİ

II. CİLT

M.Ö. IV. YÜZYILA KADAR AKDENİZ DÜNYASI

Eugène CAVAIGNAC

Strasbourg Üniversitesi Profesörü

PARİS

Yayımcı: E. de BOOCARD

Anciennes Maisons Thorin Et Fontemoing

1, Rue de Médicis

1929

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1691

Yazar : Eugène Cavaignac

Cilt : Siyah

Ebadı :

En : 13 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : VIII + 708

**Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.**

Sayfa : 55

L'Empire Hittite

(1400-1200)

fondateur de cette monarchie parait avoir été le roi Tiabarnas, dont le nom servit plus tard à désigner toute manifestation législative de la puissance royale, et devint synonyme d'*édit*. Un roi, Hattusil I, lui avait déjà succédé sur le trône, lorsque la couronne revint à Mursilis I, celui qui conquiert le premier Alep et Babylone (vers 1806). Vers le même temps, les rois hittites avaient maille à partir avec les Harri, les voisins de l'Est. Nous voyons ensuite régner à Hattusas Hantilis I, puis deux ou trois rois inconnus, puis Ammunas et Huzzijas, et enfin Télibunus, que nous placerons donc au XVIIe siècle av. J.-C.

Sayfa 55

HİTİT İMPARATORLUĞU

([M.Ö.] 1400 – 1200)

[Hitit] monarşisinin kurucusu, adı daha sonraları krallık gücünün tüm yasal bildirgelerinin adlandırılmasında kullanılan ve ferman [sözcüğünün] eşanlamlısı olan kral **Tiabarnas** [Labarna I] gibi görü-

nüyor. Halep ve Babil şehirlerini ilk olarak fetheden I. Mursilis [Murşil II'e tâc gelinceye kadar, I. Haltusil [Hattuşil II] adlı bir kral [M.Ö.] 1806 yılına doğru Tlabarnas'ın yerine tahta geçmişti. Bu dönemde Hitit Krallarının doğu komşuları olan Harri [Hurri]'lerle görülecek hesapları vardı. Daha sonraları Hattuşaş [Boğazköy]'ta I. Hantilis'in ardından M.Ö. XVII. yüzyıla yerleştireceğimiz kim oldukları bilinmeyen iki veya üç kralın, daha sonra **Ammunas** [Amunna] ve **Huzziyas**'ın [Huzziya] ve son olarak da Telibunus [Telepinu]'un hükümdarlık ettiğini görmekteyiz.

Sayfa : 62

Le roi vaincu se sauva en Cypre, où

Sayfa : 63

la mer le mettait encore à l'abri des attaques hittites. Mursil eut à revenir une seconde fois dans la riche plaine cilicienne, d'où il se vante d'avoir déraciné 66000 personnes. Il fit aussi respecter ses armes plus à l'ouest, au pays de Millavanda (Milyade classique), où il trouva pour auxiliaire le roi des Achéens de Pamphylie. C'est la première fois que les Grecs apparaissent dans les documents de Boghaz-Keui. A la fin de la 9e année, nous trouvons le roi à Ankuva (Ancyre), où l'éclipse de soleil du 13 mars 1335 vint jeter le trouble dans son entourage. Les devins mirent le phénomène en rapport avec la mort de la jeune reine, mais non avec les opérations de l'armée royale, alors mobilisée contre l'Azzi (vers les sources de l'Euphrate).

Sayfa 62-63

[II. Mursil [Murşili II]]

Yenik kral [Murşili II], denizin onu Hitit akınlarından koruduğu Kibris'a kaçmıştı. 66.000 insanın kökünü kazımış olmaktan dolayı gurur duyan Murşili, ikinci kez Çukurova'nın zengin ovasına geri dönmek zorunda kaldı. Pamphylie [Pamfilya] Akaların kralını yardımcısı olarak gördüğü [için] daha batıda yer alan **Millavan'da (klasik Mil-yade)** ülkesinden ordularını bile esirgememişti. Boğazköy belgelerinde ilk kez Yunanlılar ortaya çıkmaktadır. **9. yılın sonunda Kral Murşili'yi, [M.Ö.] 13 Mart 1335 yılında, onu ve çevresindekileri şaşkına çeviren güneş tutulmasının gerçekleştiği Ankuva (Ancyre) [Ankara]'da görmekteyiz.** Kahinler bu olayı, o sıralar Fırat nehrinin kaynaklarına **Azzi** bölgesine doğru harekete geçen krallık ordusunun manevraları ile değil, genç kraliçenin ölümü ile ilişkilendirirler.

Sayfa : 95

Tout près de la capitale hittite se trouve le sanctuaire de Yasili-Kaja, qui fut évidemment un centre religieux de premier ordre, au temps de Hattusil III et de Puduhepa.

Sayfa 95

Hitit başkentinin hemen yakınında, [III. Hattuşili'nin kansı] **Puduhepa** ve **III. Hattuşili** dönemine ait, hiç kuşkusuz ilk [sosyal] sınıfın dinsel merkezi olan Yazılıkaya Tapınağı bulunur.

Sayfa : 95

La déesse est revêtue d'une longue robe, coiffée d'une tiare qui deviendra, entre les mains des artistes grecs, la couronne murale, et s'avance portée par une panthère qui elle-même marche sur une montagne : impossible de méconnaître le prototype de Cybèle. Le dieu qui vient à sa rencontre est moins aisé à définir. En principe, la déesse-mère qui deviendra Cybèle est une personne dominante, symbolisant la nature génératrice, n'admettant pas de supérieur ni d'époux. Son parèdre apparaît-il déjà aux Hittites comme un fils ou un jeune favori ayant sacrifié à la déesse sa virilité, symbole du printemps dont on célèbre chaque année la mort et la résurrection ? Rien ne l'indique nettement à Yasili-

Sayfa : 96

Kaja.

Sayfa 95

Yunanlı sanatçılar tarafından duvara resmedilen Tanrıça'ya uzun bir elbise giydirilmiş, [âdeta papalık mertebesine erişen kutsal bir kişiyi andırır biçimde] saç papalık tacıyla süslenmiştir. Tanrıça, bir dağ üzerinde yürüyen bir panterin sırtında ilerlemektedir. Kybele'nin ilk örneğini tanınamak imkânsızdır. **Kybele'yi** karşılamaya gelen tanrıyı tanımlamak ise daha zordur. Prensipde daha sonra adı Kybele olacak olan ve cömert doğayı simgelediği düşünülen Ana Tanrıça, ne kendinden üstün bir kişiliği ne de bir eşi kabul etmeyen baskın bir kişiliktir. **Yardımcısı** [Attis] şimdiden Hititlere bir oğul ya da erkekliliğini adanmış olan, her yıl ölümü ve yeniden doğuşu kutlanan ilkbaharın imgesi olan gözde bir genç gibi mi görülüyor? Yazılıkaya'da bunu açıkça belirten hiçbir şey yoktur.

Sayfa : 96

En tout cas, la divinité anatolienne avait son caractère propre, car on la retrouve dans le monde égéen, sur les représentations figurées de Crète, qui remontent à la première moitié du deuxième millénaire. La déesse, entourée d'animaux sauvages, et circulant sur les montagnes, y apparaît nettement. La figure du parèdre est moins précise dans ces régions. Et ces conceptions religieuses n'y sont pas restées au premier plan quand sont venus les Grecs.

Sayfa 96

Ne olursa olsun, Anadolu tanrılarının kendine özgü yapısı vardır, zira Ege dünyasında, ikinci bin yılın ilk yarısına uzanan Girit'teki resmedilmiş tasvirler üzerinde Anadolu tanrılarını yeniden görürüz. Dağlarda dolaşan vahşi hayvanlarla çepeçevre sarılmış tanrıça, bu tasvirlerde açıkça görülür. Bu bölgelerde [Kybele'nin] yardımcısının yüzü pek belirgin değildir. **Yunanlılar [Girit'e] geldiği zaman bu din anlayış ile ilgili kavramlar Girit'te eski önemini yitirmiştir.**

Sayfa : 97

La déesse solaire avait son temple principal à Arinna, sans doute à l'Est de l'empire, puisque le roi Salmanasar Ier a atteint ce temple. Son sexe interdit de penser à une influence babylonienne ou égyptienne : Shamash comme Rê sont des hommes. C'est donc un culte, ou endémique, ou importé par les envahisseurs du Nord. La déesse solaire est la divinité dynastique par excellence, celle à laquelle

Sayfa : 97

le 'Roi s'identifie malgré la différence de sexe : il parle de lui en disant « le Soleil », comme le Pharaon ou l'Inca.

Sayfa 97

Kral I. Salmanasar Güneş Tanrıçası'nın tapınağına ulaştığına göre, onun [Güneş Tanrıçası'nın] en önemli tapınağı imparatorluğun doğusunda yer alan Arinna'daydı. Şüphesiz Onun [Güneş Tanrıçası'nın] cinsiyeti, [tapınakta] Babil ya da Mısır etkisi olduğunu düşünmeyi yasaklar: **Shamash, tıpkı Ra gibi insandır.** Öyleyse bu, yerleşik ya da kuzey [den gelen] istilâcılar tarafından taşınmış bir tapınma biçimiydi. Cinsiyet farkına rağmen kralın kendisini özdeşleştirdiği Güneş Tanrıçası, en üstün hanedanlık tanrısıdır. [Inka'ların hükümdar ünvanı olan] İnka ya da [Mısırlıların hükümdar ünvanı olan] Firavun gibi kral kendisinden "güneş" diye söz ederek bahseder.

Sayfa : 101

Le palais est bâti *

en largeur, comme en Chaldée et comme en Crète, non en profondeur comme dans l'architecture mycénienne. On considèrerait généralement qu'il ne comportait pas, à Boghaz-Keui, de colonnes, mais, à Sendjirli, le plus ancien palais, qui remonte certainement au deuxième millénaire, présente déjà cet élément architectural.

Sayfa 101

Saray, Mikinaï'daki mimarî tarzında olduğu gibi uzunlamasına değil, tıpkı Kalde ve Girit'teki gibi **enlemesine inşa edilmiştir**. Boğazköy'deki bu sarayın genellikle sütunlar içermediği düşünülüyordu. Ancak kesin olarak ikinci bin yıla ait Sendjirli [Zincirli Höyüğü]'deki en eski saray bu mimarî tarzını ortaya koymaktadır.

Sayfa : 156

VIII

Les Grecs. — Langue et Religion.

La descente des Peuples de la Mer sur les côtes syriennes et leur défaite (vers 1180 av. J.-C.) n'est que l'épisode le mieux connu des mouvements de peuples qui ont amené la catastrophe de la civilisation minoenne-mycénienne.

Depuis mille ans au moins, les bords de la mer Egée avaient vécu dans un état de prospérité et de développement intellectuel au moins relatif, dont les palais de Crète sont le vestige le plus brillant. Les populations qui avaient créé cette civilisation n'étaient certainement pas grecques dans l'ensemble. Les Grecs se souvenaient fort bien que les habitants primitifs de la Crète étaient apparentés aux Cariens de l'Asie-Mineure. A la fin de cette antiquité « égéenne » seulement, entre 1500 et 1200, des Grecs avaient pris le dessus, non seulement à Mycènes et Tirynthe, mais même dans l'Archipel. Ce fut une période déjà agitée, qui fut mortelle aux

Sayfa : 156

splendeurs de Cnosse, de Phaistos et de Troie, et sur laquelle les documents hittites nous fournissent aujourd'hui les renseignements que l'on a vus. Puis ces premiers envahisseurs grecs eux-mêmes ont été submergés par d'autres.

Sayfa 156

VIII

Yunanlılar – Dil ve Din

Deniz toplumlarının Suriye kıyılarına inmesi ve onların bozguna uğraması (M.Ö. 1180 yılına doğru), sadece minos-miken uygarlığının felaketine neden olan toplum hareketlerinin en iyi bilinen bölümüdür.

En azından bin yıldan beri Ege Denizi kıyıları, göreceli olsa da entelektüel gelişim ve refah içinde yaşamıştır. Bunun en parlak kalıntısı ise Girit saraylarıdır. **Bu uygarlığı yaratan halklar, elbette Yunanlılar değildir. Yunanlılar, Girit'e ilk yerleşenlerin Anadolu'daki Karyalılar ile bağlantılı olduklarını çok iyi hatırlarlar.** "Egeli" İlk Çağ'ın sonunda, (M.Ö.) 1500 ve 1200 yılları arasında) Yunanlılar, sadece Miken ve Tirins şehirlerinde değil aynı zamanda Takımadalarda da üstünlüğü ele geçirmişlerdi. Bu, Knossos, Faistos ve Truva'nın ihtişamlarını sona erdiren ve (buraya kadar) görmüş olduğunuz bilgileri bugün bizlere sağlayan Hitit belgelerine dayalı olarak çalkantılı bir dönemdi. Daha sonraları, bu ilk Yunanlı işgalcilerin kendileri de başkaları tarafından istilâ edildiler.

Sayfa : 180

Tout cela est insuffisant pour qu'on affirme l'existence d'une grande famille humaine allant de l'Inde au golfe de Gascogne, et dont il n'aurait plus subsisté.

Sayfa : 181

L'UNITÉ INDO-EUROPÉENNE

181

dès l'époque de l'antiquité classique, que des flots épars çà et là. Certains savants inclinent à des conceptions de ce genre, et chercheraient même volontiers un nom pour cette unité (celui de Japhétites par exemple). Mais, dans l'état actuel de la science, la seule chose qu'il soit permis d'affirmer, c'est que nous trouvons là des populations qui ne sont ni des Sémites ni des Indo-Européens.

Sayfa 180

Hindistan'dan Gaskonya Körfezi'ne kadar büyük bir insan ailesinin varlığını doğrulamak için tüm bunlar yeterli değildir. [sayfa 181] Klâsik İlk Çağ döneminden beri, [insan aileleri] şuraya buraya dağılmış küçük adacıklarda varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bazı bilim adamları bu tür görüşlere doğru yöneliyorlardı.

Hatta gönüllü olarak, bu bölüm için bir ad bile anyabiliyorlardı. Ancak, bilimin bugünkü durumunda doğrulanmasına izin verilen tek şey, burada gördüğümüz toplulukların ne Hint-Avrupa ne de Samiler olduğudur.

Sayfa : 181

L'archéologie préhistorique, si elle nous renseigne sur l'état de la civilisation matérielle, ne peut nous fournir que peu d'indications sur le caractère ethnique, et encore moins sur la langue, des premiers habitants de l'Europe. Mais elle permet, pour les régions qui ont été le mieux étudiées, de distinguer

Sayfa : 182

les périodes de stabilité relative et les périodes de bouleversements. C'est ainsi qu'on a relevé, sur le bas Dniester, dans la seconde ville de Troie, dans le Kouban (au Nord du Caucase), à Astérad, dans le Turkestan russe, des traces d'établissements humains ayant subsisté pendant des générations, avec une vie sédentaire, une richesse assez grande, une civilisation assez avancée.

Sayfa 181

Prehistorik arkeolojide bize, Avrupa'ya ilk yerleşenlerin uygarlıkları konusunda somut veriler sunmakla birlikte etnik yapıda çok az, dil konusunda ise daha da az bir bilgi sunmaktadır. Ancak prehistorik arkeoloji, çok daha iyi incelenmiş bölgeler söz konusu olduğunda, istikrarlı dönemler ile çalkantılı dönemlerin birbirinden ayırt edilmesine imkân sağlar. [sayfa 182] İşte böylece Dinyester nehrinin alt bölümlerinde, Truva'nın ikinci şehrinde, Kafkasların kuzeyindeki **Kuban nehrinde**, Asterabad'da, Rus Türkistanı'nda nesiller boyunca yerleşik bir yaşam, oldukça zengin ve ileri düzeye erişmiş bir uygarlık ile varlığını sürdüren insan topluluklarına dair izler ortaya konulabilmektedir.

PEUPLES ET CIVILISATIONS

HISTOIRE GÉNÉRALE

PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE

Louis HALPHEN et Philippe SAGNAC

LES

PREMIÈRES CIVILISATIONS

PAR

Gustave FOUGÈRES

*Membre de l'Institut
Professeur à la Faculté des Lettres de Paris*

Georges CONTENAU

*Attaché au
Musée du Louvre*

René GROUSSET

*Conservateur-adjoint
du Musée Guimet*

Pierre JOUQUET

*Professeur à la Faculté
des Lettres de Paris*

Jean LESQUIER

*Professeur
à la Faculté des Lettres
d'Alger*

1692

PARIS

LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
108, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

1926

HALKLAR VE UYGARLIKLAR

GENEL TARİH

Louis HALPHEN ve Philippe SAGNAC başkanlığında yayımlanmıştır.

İLK UYGARLIKLAR

Yazar:

Gustave FOUGÈRES

Enstitü Üyesi

Paris Edebiyat Fakültesi Profesörü

Georges CONTENAU

Louvre Müzesi Ataşesi

René GROUSSET

Guimet Müzesi Müdür Yardımcısı

Pierre JOUGET

Paris Edebiyat Fakültesi Profesörü

Jean LESQUIER

Aix Edebiyat Fakültesi Profesörü

PARİS

FÉLIX ALCAN KİTAP EVİ

108, Boulevard Saint - Germain, 108

1926

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1692

Yazar : Gustave Fougères-Georges Contenau
RenéGrousset - Pierre Jounet - Jean Lesquier

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : VIII + 437

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : V

AVANT-PROPOS

Les volumes dont nous entreprenons la publication et dont la série formera, lorsqu'elle sera complète, une histoire générale de l'humanité depuis les origines jusqu'à nos jours, sont conçus dans un esprit assez différent de celui qui a présidé à l'élaboration de mainte œuvre similaire. Au lendemain d'une guerre qui a développé le sentiment de la solidarité « mondiale », l'heure nous a semblé venue de renoncer délibérément aux vieux cadres géographiques ou systématiques, à l'intérieur desquels la réalité complexe ne peut être répartie sans être déformée, et de tenter enfin d'embrasser l'histoire de tous les peuples d'un seul regard.

C'est aux ensembles plus qu'aux détails que nous nous sommes attachés. Nous avons surtout cherché à saisir et à mettre en relief les traits communs aux diverses civilisations, les multiples et subtiles actions et réactions des peuples et des faits les uns sur les autres, en évitant, autant que nous le pouvions, de nous cantonner dans tel coin du globe, sous prétexte qu'il est le nôtre. Et c'est pourquoi, par exemple, l'histoire des « grandes invasions » de l'Europe occidentale sera traitée ici dans ses rapports avec les révolutions de l'Asie et l'histoire des idées religieuses et philosophiques de la Grèce ou de Rome en liaison avec celle des idées religieuses et philosophiques de la Perse et de l'Inde.

Malgré les nombreuses difficultés auxquelles se heurtait la réalisation d'un aussi vaste programme, les collaborateurs de cette œuvre ont cru qu'il était possible d'y consacrer leurs efforts sans manquer, pour autant, aux habitudes de prudence qu'ils doivent à une longue pratique de l'éru-

Sayfa : VI

dition. Mais, s'ils savent tous, par leur expérience journalière, le prix des conquêtes patientes dues au labeur des spécialistes, ils savent aussi l'étroite connexion des phénomènes historiques et, qu'à prendre les choses de haut, on risque moins souvent de fausser les perspectives et d'interpréter les faits de façon inexacte.

Sayfa: V

[Ön Söz]

Yayınına başladığımız ciltler ve tamamlandığında, ilk zamanlardan günümüze insanlığın genel tarihini oluşturacak serisi, benzer birçok esere yön veren bir zihniyetten oldukça farklı bir anlayışta tasarlanmıştır. "Dünyevi" dayanışma duygusunu geliştiren bir savaşın ertesi gününde, içinde karmaşık gerçeğin bozulmadan aktarılamayacağı eski coğrafik veya sistematik çerçevelerden bilinçli olarak vazgeçme ve nihayet, tüm halkların tarihlerini tek bir bakış altında kucaklamayı deneme saati bize gelmiş gibi görünüyor.

Ayrıntılardan daha çok bütünlüğe bağlı kaldık. Özellikle, bizimki olduğu bahanesiyle, elimizden geldiği kadar yeryüzünün falan köşesiyle yetinmekten kaçınarak farklı uygarlıklardaki ortak noktaları, halkların ve olayların birbirlerine olan sayısız ve etkili eylemleriyle reaksiyonlarını anlamaya ve ortaya çıkarmaya çalıştık. Ve bu nedenle, örneğin Batı Avrupa'daki "büyük istilâlar"ın tarihi burada, Asya'daki köklü değişimlerle olan ilişkileri çerçevesinde, Yunanistan'daki veya Roma'daki dinî ve felsefî düşüncelerin tarihi ise İran'daki ve Hindistan'daki dinî ve felsefî düşüncelerin tarihiyle ilişki içerisinde ele alınacaktır.

Bu kadar geniş bir programın gerçekleştirilmesinde karşılaşılan sayısız güçlüklerle rağmen, bu eserin hazırlanmasında görev yapanlar, bununla birlikte, uzun bir derin bilgi deneyimine borçlu oldukları ihtiyat alışkanlıklarını kullanarak bu çalışmaya güçlerini sarfetmelerinin mümkün olduğuna inanmışlardır. [sayfa VI] Ancak hepsi, günlük tecrübeleriyle, uzmanların çalışmanın sonucu elde edilen sabırlı kazançların değerini biliyorlarsa, tarihi olayların yakın benzerliğini ve olaylar derinliğine inmeden ele alındığı taktirde, perspektifleri yanlış yorumlama ve olayları doğru olmayan bir şekilde açıklama tehlikesiyle çoğu kez daha az karşı karşıya kalındığını da bilirler.

Louis HALPHEN, Philippe SAGNAC

Sayfa : IX

Ce volume, dont une première ébauche partielle avait été tracée, pour l'Égypte et l'Asie antérieure, par le regretté Jean Lesquier, ancien membre de l'Institut français du Caire, professeur à la Faculté des Lettres d'Aix, a été repris, complété et refondu après sa mort (1921) par MM. Fougères, Jouguet et Contenau, auxquels M. Grousset a apporté son concours pour la rédaction du chapitre premier du livre II.

Sayfa IX

İlk kısmî taslağı, Aix Edebiyat Fakültesi Profösörü, Kahire Fransız Enstitüsü eski üyesi merhum Jean Lesquier tarafından Mısır ve Ön Asya için yazılmış olan bu cilt, onun ölümünün ardından (1921) sayın Grousset'in II. kitabın ilk bölümünün redaksiyonu için yardım ettiği sayın Fougères, Jouguet ve Contenau tarafından yeniden ele alınmış, tamamlanmış ve tümüyle elden geçirilmiştir.

Sayfa : I

La place qu'a tenue dans l'histoire le groupe de peuples dont ce volume va retracer les destinées ne se mesure pas d'après l'espace qu'il occupait sur le globe. Son domaine, limité à l'Asie antérieure, à la vallée du Nil et à l'Orient méditerranéen, n'était qu'une partie du monde connu des anciens. Autour de cette humanité, d'autres coexistaient, au cœur et aux extrémités des mêmes continents, voire déjà sur les continents alors insoupçonnés. Mais nous ignorons tout de leur passé. Or, tant que dure cette ignorance, l'histoire, à moins de se confondre avec la paléontologie, s'abstient de les admettre en son ressort.

Jusqu'à présent donc, le groupe ainsi délimité continue à faire figure d'ancêtre dans les annales de la civilisation. Il doit ce titre à ses aptitudes précoces en l'art de se manifester et de se raconter par des monuments ou des écrits qui ont perpétué jusqu'à nous les souvenirs de son activité, soit directement, soit par l'intermédiaire de la tradition. Il a pensé et agi; il a créé des œuvres durables, substructions de l'édifice dont nous sommes les héritiers.

Sayfa 1

Bu cildin, sınırlarını yeniden çiziceği halklar grubunun tarihte tuttuğu yer, yeryüzünde işgal ettiği alanla ölçülmez. Bu cildin Ön Asya'yla, Nil Vadisi'yle ve Doğu Akdeniz'le sınırlı olan alanı, sadece eski insanlarca bilinen dünyanın bir bölümüdür. Bu insanlığın çevresinde, aynı kıtaların ortasında ve kenarlarında, hatta o zamanlar varlığı tasavvur edilemeyen kıtalarda başkaları da yana yaşıyorlardı. Ama geçmişleri hakkında herşeyi bilmiyoruz. Oysa, bu bilgisizlik sürdükçe, tarih, paleontolojiyle birleştirilmedikçe, onların varlığını kabul etmez.

O hâlde şimdiye kadar böyle sınırlanan grup, uygarlığın yıllıklarında ata gibi görünmeye devam ediyor. Bu unvanı, ya doğrudan ya da gelenek yoluyla etkinliğinin izlerini bize kadar ulaştıran yazılı belgeler veya eserler aracılığıyla kendini gösterme ve anlatma sanatının erken gelişmesine borçludur. Düşünmüş ve hareket etmiştir; mirasçıları olduğumuz büyük yapının alt yapıları olan sürekli eserler bırakmışlardır.

Sayfa :4

Ainsi le monde oriental est avant tout une contrée de déserts et de steppes à bouquets d'arbres ou buissons et à plantes grasses : steppes russes et du Turkestan, avec le désert aralo-caspien, désert rouge ou *kizil koum* et désert noir ou *kara koum*; steppes de l'Iran avec le désert de Lout; désert salé d'Asie Mineure, désert de Syrie, du Nefoud, de Dahna; enfin désert du Sahara, en Afrique. Seules ne sont ni steppe ni désert la Transcaucasie avec l'Azerbeïdjan, la péninsule des Balkans, les îles méditerranéennes, les côtes d'Asie Mineure, les oasis du désert arabe et du Sahara, les vallées des grands fleuves, surtout la Mésopotamie et l'Égypte.

Sayfa 4

Şu hâlde Doğu dünyası, her şeyden önce çöllerden ve küçük ağaçlardan veya çalılardan ve kalın yapraklı bitkilerle kaplı bozkırlardan oluşmuş bir bölgedir: Aral-Hazar çölüyle Rus ve Türkis-

tan bozkırları, kızıl çöl veya kızıl kum ve kara çöl veya kara kum; Lut Çölüyle İran bozkırları, Anadolu'nun tuzlu çölü, Suriye, Nefod, Dahna çölleri; son olarak Afrika'daki Sahra Çölü. Ancak Azerbaycan'la Kafkasötesi, Balkan Yarımadası, Akdeniz adaları, Anadolu kıyıları, Arap ve Sahra çölünün vahaları, büyük nehirlerin, özellikle Mezopotamya'nın ve Mısır'ın vadileri ne bozkır ne de çöldür.

Sayfa :5

Cette fermentation a surtout été active et précoce dans les régions les plus privilégiées, c'est-à-dire dans les vallées des grands fleuves limoneux, à crues régulières, du Nil, du Tigre et de l'Euphrate. Ceux-ci y créaient un terrain facile à cultiver. Les hommes, sans doute, n'arrivèrent que lentement sur leurs

Sayfa :6

rives, mais c'est là que se constituèrent les plus anciennes sociétés civilisées; et c'est le Nil, semble-t-il, avec la civilisation égyptienne, qui est entré le premier dans l'histoire.

Sayfa 5-6

Bu kaynaşma, özellikle en ayrıcalıklı bölgelerde, yani Nil, Dicle, Fırat gibi balıklı büyük nehirlerin düzgün topraklı vadilerinde etkili ve erken olmuştur. Bu nehirler, vadilerde işlemesi kolay bir toprak oluştuyordu. Şüphesiz insanlar bu nehirlerin kıyılarna ancak yavaş yavaş gelmişlerdir, ama uygarlaşmış en eski toplumlar orada olmuştur; ve Mısır uygarlığıyla birlikte tarih sahnesine ilk giren Nil gibi görünüyor.

Sayfa : 11

On peut diviser la Mésopotamie en trois régions : dans sa partie basse, le pays de Sumer; dans sa partie moyenne, le pays d'Akkad, qui prit, après sa réunion avec Sumer, le nom de Babylonie ; enfin, au nord, l'Assyrie ; mais l'ensemble forme une seule arène, entourée de toutes parts de barrières naturelles

Sayfa 11

Mezopotamya üç bölgeye ayrılabilir: Aşağı bölümünde Sümer ülkesi; orta bölümünde, Sümerlerle birleştikten sonra Babil adını alan Akad ülkesi; son olarak, kuzeyde Asur; ama bütünü, her yönden doğal engellerle çevrili tek bir alan oluşturur.

Sayfa : 11

Au nord s'élèvent les monts d'Arménie, gîte de montagnards aux mœurs rudes. Au nord-ouest, au delà de l'Amanus et du Taurus, s'étend le vaste plateau d'Asie Mineure, entouré de montagnes élevées, d'où s'échappent de grandes rivières : le Sangarios (Sakaria) et l'Halys (le Kizyl-Irmak ou « Fleuve rouge »), qui traversent et fertilisent ce bassin fermé, au climat un peu sec au centre. Céréales, pâturages, bois de construction y abondent ; les minerais aussi, dans les montagnes, surtout dans le massif, allongé vers l'ouest, du mont Argée, au pied duquel est Césarée (Kaisarieh). Les conditions de vie, pour être moins douces qu'en Mésopotamie, permettent néanmoins dans ces parages le développement d'une forte civilisation.

Sayfa 11

Kuzeyde katı gelenekli dağlıların bannağı olan Ermeni tepeleri yükselir. Kuzeybatıda, Amanus'un ve Torosların ötesinde, büyük nehirlerin aktığı yüksek dağlarla çevrili geniş Anadolu yayla-

sı uzanır: Bu büyük nehirler, ortası biraz sert iklimli bu kapalı havzayı geçip verimli hele getiren Sakarya ve Kızılırmak nehirleridir. Tahıllar, otlaklar, yapı sanayinde kullanılan ağaçlar orada bol bol bulunur; maden filizleri de dağlarda, özellikle, eteklerinde Kayseri'nin bulunduğu Erciyes dağından batıya doğru uzanan sıradağlarda bulunur. Hayat şartları, Mezopotamya'dakinden daha az iyi olmakla birlikte bu yörelerde güçlü bir uygarlığın gelişmesine olanak sağlar.

Sayfa : 12

IV. — LA GRÈCE ET LES ILES DE LA MÉDITERRANÉE ORIENTALE ¹.

A la différence des régions vitales de l'Asie antérieure et de l'Égypte, qui sont avant tout des pays de plaines largement ouvertes et de vastes bassins fluviaux, avec de médiocres.

1. OUVRAGES A CONSULTER. — 1° Sur la géographie physique : Elisée Reclus, *Géographie universelle*, t. I (Paris, 1876, in-4°) ; Neumann et Pertsch, *Physikalische Geographie von Griechenland* (Berlin, 1885, in-8°) ; A. Philippson, *Land und See der Griechen*, dans la *Deutsche Rundschau*, t. 122 (1905), p. 365-389 ; du même, *La tectonique de l'Égée*, dans les *Annales de géographie*, t. VII (1898), p. 112-141, *Der Peloponnes* (Leipzig, 1892, in-8°) et *Das Mittelmeergebiet* (Leipzig, 1904, in-8°).

Sayfa : 13

façades de mer, le trait dominant du milieu physique qui fut le berceau de la civilisation grecque, c'est l'intime pénétration de la terre et de la mer.

Sayfa 12-13

IV. — YUNANİSTAN VE DOĞU AKDENİZ ADALARI¹

Her şeyden önce, pek uzun olmayan deniz cepheleriyle, geniş açık ovalardan ve geniş nehir havzalarından oluşmuş ülkeler olan Mısır'ın ve Ön Asya'nın hayati bölgelerinin tersine, Yunan uygarlığının beşiği olan fizikî çevrenin en belirgin özelliği, toprak-

la denizin iç içe girmiş olmasıdır.

¹ BAŞVURULACAK ESERLER. — 1° Fizikî Coğrafya Hakkında: Elisée Reclus, Evrensel Coğrafya, C. 1 (Paris, 1876, s. 40'ta) Neumann ve Partsch, Yunanistan'ın Fizikî Coğrafyası (Berlin, 1885, s. 80'de); A. Philippson, Yunanlılara Ait Karalar ve Denizler, c. 122 (1905), s. 365-389; aynı konuda, Coğrafya Yıllıklarında Ege'deki Kayma oluşumu, c. VII (1898), s. 112-141, Mora Yarımadası (Leipzig, 1892, s. 80'de) ve Akdeniz Bölgesi (Leipzig, 1904, s. 80'de)

Sayfa : 14

De part et d'autre de l'Égée, les caps répondent donc aux caps et les golfes aux golfes, attestant par la correspondance de leurs indentations et par la multiplicité de leurs chaînons insulaires la liaison géologique des deux continents avant l'effondrement qui les sépara, non sans laisser entre eux une profusion d'émergences propres à perpétuer leurs contacts. Par là, dès le troisième millénaire avant J.-C., des lignes de migrations maritimes s'offrirent aux premières audaces des navigateurs néolithiques.

La Crète devait d'abord attirer de bonne heure les immigrants par la fertilité et la variété de ses zones naturelles. Ses massifs alpestres, ses grandes vallées irriguées, son littoral découpé et bordé d'îlots font de cette île spacieuse un petit continent complet. Les autres îles, notamment les Cyclades, offraient à de courtes distances des escales commodas, abordables par tous les vents, des refuges d'une défense aisée et de hauts postes de guette, dominant à longue distance les chemins de la mer. Quoique, en général, assez arides, elles doivent à l'admirable limpidité de l'atmosphère et à la fraîcheur des brises, un agrément qui en rend le séjour délicieux en toute saison. Les arbres fruitiers, vigne et figuier, y prospèrent. Leurs parages abondent en poissons. Plusieurs sont riches en gisements divers, tels que l'or de Siphnos et de Thasos, l'obsidienne de Mélos, le marbre de Naxos et de Paros, la pouzzolane de Théra (Santorin) et partout une argile céramique excellente.

Sayfa 14

Şu hâlde her iki kıt'anın, aralarında ilişkilerini sürdürmeye özgü bol çıkıntılar bırakarak onları birbirinden ayıran çöküntüden önceki jeolojik bağını, girinti çıkıntılarının birbirlerine uygunluğuyla, adalardaki küçük sıradağlarının çokluğuyla kanıtlayan burunlarla körfezler, Ege'nin her iki tarafında da birbiriyle orantılıdır. İ.Ö. üçüncü binden itibaren deniz göç yolları, buralarda Cilalı Taş Devri denizcilerinin ilk tehditlerine maruz kalmıştır.

Doğal alanlarının çeşitliliğiyle ve verimliliğiyle göçmenleri ilk çeken Girit olmalıydı. Alp dağlarını andıran sıradağları, sulanan büyük vadileri, küçük adalarla çevrili girintili çıkıntılı kıyısı bu geniş adayı eksiksiz küçük bir kıta durumuna getirmektedir. Diğer adalar, bilhassa Kiklad adaları, kısa mesafelere kadar tüm rüzgârlarla yaşanılabilen uygun iskeleler, rahat savunma sığınakları ve uzun mesafelere kadar deniz yollarına hâkim olan yüksek gözetleme karekolları sağlıyordu. Genellikle oldukça kurak olan bu adalar, onları her mevsimde tadına doyum olmaz bir ikametgâh haline getiren bir hoşluğu, havanın hayran olunacak berraklığına ve meltemlerin serinliğine borçludur. Meyve ağaçları, üzüm bağları ve incir ağaçları bu adalarda gelişip büyümüştür. Çevreleri balık bakımından çok zengindir. Birçoğu, Sifnos'un ve Tasos'un altını, Melos'un doğalcı, Naksos'un ve Paros'un mermeri, Tera (Santorin)'nin silis kayaları gibi çeşitli maden yatakları bakımından zengindir ve her yerde mükemmel bir seramik kili vardır.

Sayfa : 15

La péninsule hellénique allonge ainsi dans la Méditerranée, à mi-route entre l'Asie et l'Italie, entre l'Europe centrale et l'Afrique, le merveilleux organisme de ses aménagements maritimes, aussi propices à l'accueil des étrangers qu'à l'expansion de ses propres habitants. Sa situation, comme sa configuration, la prédispose à capter toutes les influences extérieures, à s'en imprégner pour les transformer par ses propres énergies, enfin à les diffuser à son tour sous des formes nouvelles dans toutes les

Sayfa :16

directions. C'est d'abord en Crète, puis sur la côte orientale du Péloponnèse que s'est faite la première initiation de la Grèce aux civilisations orientales et que s'est éveillée dans le monde égéen la conscience des virtualités de ce milieu privilégié et de la mission qu'elles assignaient à ses marins comme agents de liaison entre les riverains les plus lointains de la Méditerranée. Là est le berceau de l'activité économique et colonisatrice qui devait assurer à l'hellénisme un rayonnement universel.

Sayfa 15

Yunan yarımadası Akdeniz'de, Asya ile İtalya'nın tam ortasında, Orta Avrupa'yla Afrika arasında böylece uzanır. Deniz ulaşım ağının mükemmel yapısı, yabancıların karşılanmasına olduğu kadar kendi sakinlerinin yayılmasına da elverişlidir. Konumu, arazi yapısı gibi, onu bütün dış tesirleri elde etmeye ve bu tesirleri kendi enerjisiyle değiştirip sırası geldiğinde yeni biçimler altında bütün yönlerde yaymaya elverişli hâle getirmektedir. [sayfa 16]

Yunanistan'ın doğu uygarlıklarına ilk girişi, önce Girit'te sonra Peloponez'in doğu kıyısında gerçekleşmiştir. Ege dünyasında, bu ayrıcalıklı bölgenin varolma bilinci ve Akdeniz'in en uzak kıyılarındaki oturanlar arasında ilişkiyi sağlayan görevliler olarak denizcilerine verdikleri görev bilinci yine burada uyanmıştır. Burası, Helenizm'e evrensel bir başan sağlamış olan ekonomik ve sömürgeleştirici çalışmaların beşiğidir.

Sayfa :18

V. — LES TROIS GROUPES HISTORIQUES DU MONDE ORIENTAL.

Ainsi, par leur diversité de structure et de climat, trois groupes essentiels se distinguent à première vue au sein du vaste ensemble géographique auquel ce volume est consacré. Cette diversité

Sayfa :18

naturelle explique les antinomies qui les ont si souvent opposés au cours de leur histoire ; mais elle avait pour contre-partie un jeu d'affinités qui tendaient à les rapprocher dans une mutuelle dépendance.

Sans doute, à l'origine, les peuples épars sur ce domaine se sont formés et développés chacun dans son berceau. Leur genre de vie et leurs capacités variaient selon le cadre et l'atmosphère où se déployait leur existence ; mais, tôt ou tard, après ne s'être connus que pour s'entrechoquer, ils finissaient par déteindre les uns sur les autres. Les besoins de leur sécurité et ceux de leur bien-être les rapprochaient, en leur démontrant l'impossibilité de se passer les uns des autres. Ils apprenaient à se grouper, de gré ou de force, sous les auspices des plus puissants ou des plus avisés et à se communiquer leurs produits. Les mêmes pistes qu'ils parcouraient pour se battre étaient aussi fréquentées par leurs caravanes. Sur la route de Syrie qui les reliait, Mésopotamie et Égypte échangeaient autant de richesses que de horions.

Sayfa 18

V. - DOĞU DÜNYASININ ÜÇ TARİHİ GRUBU

Böylece, bu cildin tahsis edildiğiengin coğrafi bütün içerisinde yapı ve iklim farklılıklarıyla göze çarpan üç önemli grup görülür. Bu doğal çeşitlilik, tarihleri boyunca onları sık sık karşı karşıya getiren ilişkileri açıklamaktadır. Buna karşılık, bu çeşitlilik karşılıklı bağımlılık içerisinde, söz konusu grupları birbirlerine yaklaştıracak durumdadır.

Şüphesiz başlangıçta, bu alanda dağınık hâlde yaşayan toplulukların herbiri, ilk ortaya çıktıkları yerlerde oluşup geliştiler. Hayat tarzları ve yetenekleri yaşamlarını sürdürdükleri çevreye ve ortama göre değişmektedir. Fakat, yalnızca birbirleriyle çatışmak için tanıştıktan sonra, er veya geç, sonunda birbirlerini etkilediler. Güvenlik ve mal ihtiyaçları birbirlerinden vazgeçemeyceklerini göstererek onları birbirlerine yaklaştırdı. En güçlüleri veya gözün açılmanın himayesinde, istekleriyle veya zorla, gruplaş-

mayı ve ürünlerini pazarlamayı öğrendiler. Savaşmak için kullandıkları güzergâhları, kervanları da kullanmaktaydı. Onları Mezopotamya ve Mısır'a bağlayan Suriye yolunda, pek çok değerli eşyayı değiş tokuş ettikleri gibi aralarında birçok çatışma da olmuştur.

Sayfa : 22

Les périodes les plus reculées échappent encore aux cadres d'une chronologie rigoureuse, et l'on ne saurait, notamment, fixer avec une approximation même très large l'époque — du cinquième millénaire sans doute — où nous reportent les trouvailles des âges préhistoriques qui ont été faites sur son sol.

Sayfa 22

En eski dönemler hâlâ kesin bir kronoloji çerçevesinden uzaktır ve özellikle topraklarından elde edilen tarih öncesi döneme ait bulguların bizi götürdüğü geniş dönemi, -büyük ihtimalle 5. biniyakaşık da olsa bir tarihe yerleştiremeyiz.

Sayfa : 25

Il est remarquable que la civilisation égyptienne, d'abord paléolithique, ait passé directement au stade où le métal est associé à la pierre polie (civilisation dite « chalcolithique » ou « énéolithique »), sans s'arrêter au stade même de la pierre polie.

Sayfa 25

Yontma Taş Dönemi'nde olan Mısır uygarlığının Cilâlı Taş Dönemi'nde duraksamadan, metalin cilâlı taşla ("kalkolitik" veya "eneolitik" olarak adlandırılan uygarlık) bağdaştırıldığı döneme doğrudan geçmesi kayda değerdir.

Sayfa : 26

11. — LE MORCELLEMENT POLITIQUE DE L'ÉGYPTÉ PRIMITIVE¹.

1. OUVRAGES À CONSULTER. — Mêmes ouvrages que ci-dessus, p. 22, et en outre, V. Loret, *L'Égypte au temps du totémisme* (Paris, 1906, in-12, 71 p.).

Sayfa 26

II. — UYGARLAŞMAMIŞ MISIR'IN SİYASÎ BÖLÜNMESİ¹

¹ Bakılacak eserler — üstteki eserlerin aynısı, s. 22 ve bunun dışında, V. Loret, *Totemizm döneminde Mısır* (Paris, 1906, böl.-12, s. 71).

Sayfa : 28

D'où venaient ces Horiens ? Il est bien difficile de le dire. Les uns en font des Africains. D'autres les imaginent venus d'Asie. Horus aurait été considéré longtemps comme un dieu des régions situées à l'est de l'Égypte, ce qui prouverait son origine orientale. Sur certains monuments où l'on veut voir représentées les luttes des Horiens contre les populations plus anciennement établies en Égypte — par exemple, sur le manche en ivoire du couteau de silex trouvé au Djébel el-Arak et conservé au musée du Louvre — les partisans de l'hypothèse asiatique notent la ressemblance de certains personnages avec des guerriers figurés sur les stèles de Suse et de Tello, dont il sera plus loin question. Pour ces savants, ces Horiens ne seraient pas les premiers à être passés d'Asie en Égypte, soit par l'isthme de Suez, soit par les côtes de la mer Rouge et des voies comme l'ouadi Hamamât. Bien antérieurement, à la population primitive, mélange de nègres peut-être autochtones et de ces Berbères ou Libyens, descendus des plateaux désertiques, seraient venus se mêler des peuples d'origine orientale qui, avant d'entrer en Égypte, se seraient arrêtés sur la côte des Somalis,

Sayfa : 28

le légendaire pays de Pount. La civilisation dite de Négadah du nom de la localité, en aval de Karnak, où ont été mis au jour les principaux spécimens qui nous en restent — serait celle de ces peuples.

Sayfa 28

Bu Oriya'lılar nereden geliyorlardı? Bunu söylemek çok zor. Kimi Afrikalı diyor, kimileri de Asya'dan geldiklerini düşünüyor. Horus, uzun bir süre, Mısır'ın doğusunda bulunan bölgelerde bir tanrı gibi kabul edilmiştir ve bu, geldiği Asya kökenini açıklamaktadır. Üzerlerinde Oriya'lıların Mısır'a eskiden beri yerleşmiş bulunan toplumlarla yaptıkları mücadelelerin tasvir edildiği bazı eserlerde -örneğin Djebe el-Arak'ta bulunan ve Louvre müzesinde korunan çakmaktaşıdan yapılmış bıçağın fildişi sapında olduğu gibi- Asya varsayımının taraftarları, daha ileride bahsedeceğimiz, Suse ve Tello mezar taşlarında bulunan savaşçılarla bazı kimselerin benzerliğini bildiriyorlar. Bu bilginler için, Oriya'lılar ya Süveyş kıstağı yoluyla ya da Kızıldeniz'in kıyıları ve Hamamât vadisinin yollarını kullanarak Asya'dan Mısır'a geçen ilk insanlar olmayabilirler. Daha önceleri, belki yerli zencilerin ve Berberilerin veya Lidyalıların oluşturduğu çöl sahanlıklarından gelen melez bir ırk olan ilk topluma, Mısır'a girmeden önce efsanevi Pount ülkesi Somalilerin kıyılarında durmuş olan doğu kökenli toplumlar karışmıştır. Négadah -yerel ismiyle, elimizde bulunan temel örneklerin gün yüzüne çıkarıldığı Karnak'ın aşağısında- olarak adlandırılan uygarlık bu toplumların uygarlığı olabilir.

Sayfa : 73

CHAPITRE IV

LES CIVILISATIONS ARCHAÏQUES
DE L'ASIE OCCIDENTALE
ET LE PREMIER ROYAUME SUMÉRIEN¹

Une longue tradition mythique a accrédité l'opinion qui situe en Asie le berceau de l'humanité et de la civilisation originelle. Sous les noms d'Ishtar, d'Ève, de Cybèle, etc., c'est toujours la même Grande Déesse qui synthétise les prétentions de l'Asie à ce rôle de Mère universelle.

Sans entrer ici dans le détail de ces cosmogonies, bagage spirituel des peuples divers dont on résumera plus loin les croyances en même temps que leur histoire, il suffit ici de s'attacher aux constatations positives de l'archéologie préhistorique. Comme on devait s'y attendre, des traces de civilisations primitives se sont révélées sur plusieurs points de l'Asie antérieure. Le problème le plus délicat consiste à les échelonner dans le temps, de façon à localiser sur le sol les foyers les plus anciens.

Sayfa 73

IV. BÖLÜM

BATI ASYA'NIN İLK UYGARLIKLARI

ve BİRİNCİ SÜMER KRALLIĞI

Uzun süredir devam eden bir efsanevi gelenek, insanlığın ve ilk uygarlığın beşiğine Asya'da bulunduğu kanısını doğrulamaktadır. İştar, Havva, Cybèle [Kibele] vs. isimleri altında, her zaman aynı Büyük Tannça, Asya'nın isteklerini evrensel Ana rolüyle birleştirmektedir.

Daha ileride inançlarıyla birlikte tarihlerini de özet halinde vere-

ceğimiz çeşitli toplumların tinsel bilgileri olan Kozmogoninin ayrıntılarına burada girmeden, tarih öncesi olumlu arkeolojik bulgulardan bahsetmek yeterli olacaktır. Beklediğimiz gibi, Ön Asya'nın birçok noktasında ilk uygarlıkların izleri ortaya çıkmıştır. En büyük sorun, en eski yurtları araziye yerleştirecek şekilde onları zamana yaymaktır.

Sayfa : 74

Or, dans l'état actuel de nos connaissances, c'est sur le rebord du plateau oriental qui domine la rive gauche du Tigre, sur les rives de la Kerkha et au nord-est du golfe Persique, c'est-à-dire en Élam et autour de Suse, que sont apparues les traces les plus nombreuses de la plus ancienne civilisation de l'Asie antérieure. C'est donc dans le haut pays iranien que gisent les « incunables » de la culture néolithique et énéolithique, qui devait ensuite rayonner sur la riche plaine mésopotamienne, puis déborder sur ses marches septentrionales et méridionales, du Caucase et de la mer Noire jusqu'en Palestine.

Sayfa 74

Halbuki, şu an edindiğimiz bilgiler çerçevesinde, Ön Asya'nın en eski uygarlığının sayısız izleri, Dicle'nin sol kıyısına hâkim doğu sahanlığının kenarında, İran yarımadasının kuzeydoğusunda ve Kerkha'nın kıyılarında, yani Elam'da ve Suse'nin etrafında ortaya çıkmıştır. O hâlde, önceleri verimli Mezopotamya ovasında yükselen ve daha sonra Kafkasya ve Karadeniz'den Filistin'e kadar, güney ve kuzeye yayılan neolitik ve eneolitik kültürün basılı metinleri İran'ın yukarı bölümünde bulunmaktadır.

Sayfa : 75

Le premier vestige de civilisation reposant sur le sol vierge est représenté par une nécropole où ont été retrouvés des silex taillés (surtout des pointes de flèches), de la céramique pointe, en même temps que des objets votifs en cuivre (haches et miroirs)

Sayfa 75

İşlenmemiş toprak üzerinde bulunan ilk uygarlık kalıntısını, yontulmuş çakmaktaşılarının (özellikle ok uçları), boyalı seramiğin ve bunun yanı sıra bakırdan yapılmış adak aletlerinin (baltalar ve aynalar) bulunduğu bir mezarlık temsil etmektedir.

Sayfa : 76

La nécropole de Suse atteste aussi les préoccupations religieuses du peuple qui s'en servait. Le souci de donner aux morts une sépulture, le mobilier funéraire qui accompagne les squelettes prouvent que, pas plus pour les Susiens que pour les Égyptiens, la vie ne finit à la tombe. Enfin le décor des vases représente déjà certains emblèmes qui persisteront au cours des âges et auxquels nous verrons attribuer plus tard un sens symbolique.

La stylisation du décor est un indice significatif d'une évolution artistique déjà longue. Le plus souvent, la transformation en figures schématiques ou géométriques des formes naturelles, d'abord prises sur le vif dans le monde animal ou végétal, suppose une longue période d'observation, une répétition si constante du motif qu'elle finit par devenir mécanique. C'est dans un passé reculé qu'il faut donc chercher l'origine et les premières manifestations de ce naturalisme primitif. Or la nécropole de Suse repose sur le sol vierge : preuve évidente qu'il convient de chercher ailleurs le berceau de l'art qu'elle nous révèle.

Sayfa : 76

On croit l'avoir découvert dans le Turkestan russe, à la suite de fouilles conduites en 1903 et en 1904 à Anau, près d'Askhabad, et dans l'oasis de Merv. Des traces d'habitation y ont été reconnues dans des régions dont la sécheresse a fait aujourd'hui des déserts. A Anau, notamment, en même temps qu'on distinguait dans les ossements exhumés les différentes étapes de la domestication des animaux, on a recueilli une céramique comparable à la poterie de Suse et datant d'une époque où déjà l'industrie du métal concurrençait l'industrie de la pierre. Or cette découverte a été faite sur un « tell » qui semble avoir été habité immédiatement après un autre « tell » du voisinage qui, lui, nous reporte sans conteste à l'âge de la pierre. On serait donc tenté de reconnaître dans la civilisation de l'âge de pierre l'ancêtre direct de la civilisation susienne; mais nous ignorons s'il ne s'agit pas là d'une simple étape locale.

Sayfa 76

Suse mezarlığı, orayı kullanan halkın dinî uğraşlarını kanıtlamaktadır. Ölülere bir kabir sağlama endişesiyle, iskeletlerin yanına bırakılan mobilyalar, Suse'liler için olduğu kadar Mısırlılar için de hayatın mezarda bitmediğini kanıtlamaktadır. Son olarak vazoların süslemeleri, yüzyıllar boyu devam eden ve daha sonra sembolik bir anlam yüklendiğini göreceğimiz bazı amblemleri temsil etmektedir.

Dekorun üsluplaştırılması, uzun bir sanat gelişiminin anlamlı bir ipucudur. Çoğu zaman, ilk önce bitki veya hayvan dünyasının canlı modellerinden alınan şematik ve geometrik şekillerin değişimi, uzun bir gözleme süresini ve şeklin çok kez tekrarını gerektirir. Bu tekrarların sonucunda şekil otomatik hâle gelir. O hâlde, bu birinci natüralizmin ilk örneklerini ve kökenini çok eski bir zamanda aramak gerekir. Hâlbuki Suse mezarlığı işlenmemiş bir toprak üzerinde bulunmaktadır. Bu, ortaya çıkardığı sanatın beşliğini başka yerde aramanın uygun olmayacağını açık kanıttır.

Akşabad yakınlarında ve Merv vahasında 1903 ve 1904 yıllarında yapılan kazılar sonucunda, bu sanatın beşiğinin Rusya Türkistan'ında keşfedildiği düşünüldü. Bugün kuraklığın çöl hâline getirdiği bölgelerde yerleşim izleri bulunmuştur. Anau'da, özellikle hayvanların evcilleştirilmesindeki çeşitli aşamaların kazılarda çıkan kemiklerde görüldüğü zamanla aynı anda, Suse çömlekçiliğiyle karşılaştırılabilecek olan ve metal sanayinin taş sanayisiyle rekabet ettiği bir döneme ait bir seramik bulunmuştur. Hâlbuki bu keşif, bizi hiç kuşku yok ki taş devrine geri götüren başka bir komşu "Tell" in hemen ardından yerleşmiş olabileceği düşünülen bir "Tell" in üzerinde yapılmıştır. O hâlde, Suse uygarlığının doğrudan atasını taş devri uygarlığında arama eğilimine girebiliriz. Fakat burada söz konusu olanın yalnızca yerel bir aşama olup olmadığını bilmiyoruz.

Sayfa : 77

II. — LES CIVILISATIONS ARCHAÏQUES D'ASIE MINEURE, DE SYRIE ET DE PALESTINE¹.

Cette civilisation élamite de l'époque archaïque, dont le « tell » de Suse nous a apporté la révélation, on la rencontre

1. OUVrages à CONSULTER. — J. E. Gautier et G. Lampre, *Fouilles de Moussian*, dans le recueil des *Mémoires publiés par la Délégation française en Perse*, t. VII (Paris, 1906, in-folio); H. R. Hall, *Excavations at Ur, Eridu and E'Obaid*, dans les *Proceedings of the Society of Antiquaries*, 1919, p. 22-44; M. Pézard, *Mission à Bender-Bouchir*,

Sayfa : 78

Les civilisations archaïques de l'Asie occidentale

dans le pays de Sumer, à Tépé-Moussian en Élam, à Bender-Bouchir, à Abou-Sharein, le site de l'ancienne Fridou, à Tell-el-Obeïd, près de l'antique Our, à Warka (Ourouk). Les dernières recherches entreprises sur un point très éloigné de celui-ci à Kara-Euyouk, près de Césarée, et à Sakié-Geuzi en haute Syrie, ont prouvé l'existence, dans toute l'Asie antérieure, d'une civilisation à traits communs, caractérisée par une poterie décorée et la coexistence d'instruments en métal et en pierre.

Sayfa : 78

Des produits de la même civilisation ont été reconnus également dans la région du Kouban, près du Caucase, et le long de la mer Noire. Dans les sépultures qu'en ces contrées on nomme « kourganes », ont été exhumés des terres cuites, des vases de même forme et décorés d'ornements de même style que ceux de la civilisation sumérienne primitive.

En Palestine, les fouilles du « tell » de Gézer, ou Tell Djézer, ont fourni des résultats non moins caractéristiques. Là, vers l'an 3000 avant notre ère, à une époque précédant l'arrivée des Sémites, habitait une race de petite taille, à parois craniennes épaisses, qui vivait dans des cavernes. Ces indigènes pratiquaient la crémation, mais ils croyaient à la vie de l'au-delà et déposaient auprès de leurs morts des offrandes de nourriture ; ils sacrifiaient des animaux, notamment des porcs. Ils n'en étaient pas tous restés au stade de la pierre (âge néolithique) ; une partie d'entre eux avaient déjà atteint le stade dit « énéolithique », où des instruments de cuivre commencent être employés concurremment avec ceux de pierre. C'est à eux, à en outre, qu'il faut, selon toute vraisemblance, attribuer les nombreux dolmens qu'on a signalés en diverses régions de Palestine.

D'époque peut-être un peu plus récente sont les « pierres dressées », dont des exemples typiques se voient au « haut-lieu » de Gézer, où se pratiquait alors le culte. On a cru reconnaître la pratique des sacrifices humains, d'après des ossements d'enfants enfermés dans des jarres enfouies sous l'aire ou dans les caves de ces sanctuaires.

Ainsi, dans l'Asie antérieure, comme en Egypte et ailleurs, l'âge préhistorique a vu fleurir une civilisation non pas absolument uniforme, mais à tendances communes.

dans le recueil des *Mémoires de la Délégation française en Perse*, t. XV (Paris, 1914, in-folio) ; R. C. Thompson, *The British Museum excavations at Abou Sharain, in Mesopotamia* in 1918, dans la revue *Archæologia*, t. LXX (1919, p. 101 et suiv.) ; R. A. S. Macalister, *The excavation of Gezer* (Londres, 1912, 3 vol. in-4°) ; H. Vincent, *Canaan, d'après l'exploration récente* (Paris, 1907, in-4°).

Sayfa 77

II. SURİYE'DEN FİLİSTİN'E⁽¹⁾, ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI

Suse "Tell"inin bize ipucu verdiği eski dönemin bu Elam uygarlığını, [sayfa 78] Sümer ülkesinde, Elam'daki Moussion Tepesi'nde, Bender-Bouchir'de, eski Eridou kenti Abou-Sharein'de, Antik Our yakınındaki, Tell-el-Obeid'de, Warka (Ourouk)'ta görüyoruz. Kayseri yakınlarında Kara Höyük'te ve yukarı Suriye'de Sakié-Geuzi'nde bu "Tell"e çok uzak bir noktada yapılan son araştırmalar, tüm İç Asya'da süslenmiş bir çömlekçilikle ve yapımlarında metal ve taşların kullanıldığı eşyaların bulunmasıyla özdeşleşen ortak hatlara sahip bir uygarlığın varlığını kanıtlamıştır.

Aynı uygarlığın ürünleri, Laucase yakınlarındaki Kouban bölgesinde ve Karadeniz boyunca da görülmüştür. Bu bölgelerde bulunan ve "kourganes" olarak adlandırılan mezarlıklarda aynı şekile ve ilk Sümer uygarlığıninkilerle aynı süsleme stiline sahip süslenmiş çömlekler ve vazolar çıkarılmıştır.

Filistin'deki Gezer veya Tell Djezer "Tell"inin kazılan az çok aynı özellikleri ortaya çıkarmıştır. Burada, çağımızdan 3000 yıl önce, Samilerin gelmesinden önceki bir dönemde kısa boylu, kalın kafatasına sahip ve mağarada yaşayan bir ırk bulunuyordu. Bu yerliler ölümlerini yakıyorlardı, fakat ölümden sonra hayat olduğuna inanıyorlardı ve ölümlerinin yanına armağan olarak sundukları gıdaları bırakıyorlardı. Özellikle domuz olmak üzere, hayvan kurban ediyorlardı. Hepsi taş devrinde kalmamışlardır (Cilalı Taş Devri). İçlerinden bir kısmı, taştan yapılmış eşyalarla birlikte sürekli bakır eşyaların kullanılmaya başlandığı, eneolitik olarak bilinen aşamaya ulaşmışlardı bile. Filistin'in çeşitli bölgelerinde olduğu bildirilen sayısız dolmenleri (mezar taşı) kuşkusuz onlara atfetmek gerekir.

En belirgin örnekleri, tapınmanın yapıldığı yer olan Gezer'in

"yüksek" kesiminde görülen "dikili taşlar" belki biraz daha yakın dönemden kalmazdır. Toprağa veya bu tapınakların mahzenleri-ne gömülen küplere konulan çocuk kemiklerinden yola çıkarak insanların da kurban edildiğini sanıyoruz.

Böylece, İç Asya'da, Mısır'da olduğu gibi başka yerde de, tarih öncesi devir, tamamen tekdüze olmayan fakat ortak eğilimle-ri bulunan bir uygarlığın yeşerdiğini gördü.

¹ BAKILACAK ESERLER: - J.E. Gautier ve G. Lampre, Moussian Kazı-ları, İran'da bulunan Fransız Heyeti'nin yayınladığı Anıların toplanmasından, c. VII (Paris, 1906, a.g.e.); H.R.Hall Excavations at Ur; Eridu and El'obeid, Proceedings of the Society of Antiquaries'den, 1919, s.22-24; M. Pézard, Ben-der-Bouchir'de Görevde, İran'da bulunan Fransız Heyeti'nin Anılarının topla-masından C.XV (Paris,1914, a.g.e.); R.C. Thompson, The British Museum ex-cavations at Abou Sharain, in Mesopotamia 19-8'de, Archeologia dergisinde, c. LXX (1919, s.101 ve dev.); R.A.S. Macalister, The excavation of Gezer (Londra, 1912, 3.cilt, iç. 40); H. Vincent, Canaan, yeni yapılan araştırmaya gö-re (Paris, 1907, iç. 4).

Sayfa : 84

Lougal-Zaggisi ruina Lagash et se fixa dans la ville, sainte entre toutes, d'Ourouk, centre religieux de longtemps réputé en Sumer, où il prit le titre de « roi d'Ourouk et du Pays », c'est-à-dire, dans le langage de ce temps, roi de Sumer et de toute la Mésopotamie.

* Okunamadı

*

22(3) 82

Sayfa 84

Lougal - Zaggisi, Lagaş'ı mahvetti ve şehirler arasında **en kutsalı olan ve Sümer'de en eski dinî merkez olarak ünlenen**, "Ourouk ve Filike'nin kralı" yani o zamanki deyimle Sümer'in ve tüm Mezopotamya'nın kralı unvanını aldığı Ourouk şehrine yerleşti.

Sayfa :113

Ces vicissitudes formeront la trame de l'histoire générale de l'hellénisme dès ses origines : avant même que les tribus nordiques des Indo-européens ne soient venues lui apporter cette langue grecque, dont les accents harmonieux semblent aujourd'hui inséparables du souvenir que nous nous formons de la Grèce antique tout entière, les pays égéens auront reçu déjà la visite de bien des peuples divers et déjà sans doute fait tour à tour bien des emprunts et des restitutions à l'Asie en vertu du rythme séculaire que nous venons de décrire.

Sayfa 113

Bu değişimler, başlangıçtan itibaren Helenizm'im genel tarihini yapısını oluşturacaktır: Ahenkli aksanları, bütün eski Yunanistan'dan edindiğimiz anıdan günümüzde ayırlamaz görünen Hint-Avrupa'nın kuzey kavimlerinin bu Yunan dilini ona getirmesinden önce de Ege ülkeleri çok sayıda değişik halkın ziyaretini kabul etmiş ve şüphesiz az önce betimlediğimiz yüzyıllardan beri sürüp giden ritim gereği Asya'dan kademe kademe çok sayıda sözcük ve metin almış olacaktır.

Sayfa : 113

I. — LA GRÈCE AVANT LES GRECS, D'APRÈS LA TRADITION : LES PÉLASGES¹.

Les historiens grecs du ve siècle, particulièrement Hérodote, reconnaissaient l'existence en Grèce d'une race préhellénique « barbarophone », c'est-à-dire ne parlant pas le grec, autochtone,

Sayfa : 114

c'est-à-dire née sur le sol même, lequel, avant de s'appeler Hellade, aurait porté le nom de Pélasgie ou pays des Pélasges. Suivant la méthode de personnifications généalogiques qui assimilait les groupements humains à des familles issues d'un héros éponyme, Pélasgos était désigné comme l'ancêtre commun de cette population préhistorique.

Sous cette forme légendaire, il y a peut-être un fond de réalité qu'une érudition hypercritique aurait tort de nier *a priori*. Si les Grecs de l'époque historique n'avaient plus qu'un vague souvenir de leur passé, il leur en restait du moins l'impression d'avoir été précédés par un peuple primitif notablement différent du leur. Sans doute, par une généralisation abusive, ils ont confondu sous le terme générique de Pélasges l'ensemble des populations hétérogènes dont la civilisation grossière et la langue inintelligible représentaient aux yeux des civilisés l'enfance barbare de l'humanité. L'absence de documents précis et de méthode anthropologique, l'imagination populaire, surtout frappée par certains contrastes encore survivants entre le genre de vie de quelques peuples agrestes, comme les Arcadiens et les Épirotes, et celui des nations policées, créa le mirage d'une ère ancestrale, où l'homme, à demi sauvage, ignorant l'agriculture, se nourrissait de glands doux, adorait les arbres et les pierres brutes et se croyait né sur place du tronc des vieux chênes. La Grèce n'est pas le seul pays qui ait cru à l'existence d'un âge druidique, dont certains cultes sylvestres conservaient, notamment à Dodone, le souvenir plus ou moins déformé. Quant à l'extinction complète d'une langue primitive à qui manquait le viatique de l'écriture, l'exemple de la disparition du celtique en Gaule, entre beaucoup d'autres, en atteste la possibilité.

Sayfa : 114

Que les Pélasges ne soient pas une fiction de pure fantaisie, qu'ils aient été un peuple réel, on ne saurait guère le contester. Un canton de la Thessalie, la Pélasgiotide, avait conservé leur nom ; l'*Illiadé* énumère « les divins Pélasges » parmi les auxiliaires asiatiques de Troie, à côté de peuples historiques, tels que les Cariens, Lyciens, Lélèges, Caucones, Mysiens et Phrygiens. Ils figurent encore dans l'*Odyssee*, parmi les populations de la Crète. Les Athéniens les considéraient comme ayant habité leur pays sous le nom de Pélasges Cranaens et leur attribuaient la construction de leur acropole primitive. Les Ioniens de la côte d'Achaïe reconnaissaient avoir été précédés par une tribu de Pélasges Ægialéens ; les Danaens d'Argolide prétendaient

Sayfa : 115

avoir succédé à des Pélasges installés sur l'acropole de Larissa ; enfin des débris de population pélasgique étaient encore, au dire d'Hérodote, constatés à Lemnos, à Samothrace, en Chalcidique, et sur la côte de la Propontide (mer de Marmara), autour de Cyzique ; on leur attribuait le culte des dieux Cabires, encore adorés à Samothrace et en Béotie, avec célébration de mystères : leur nom sémitique signifie les « Puissants » (Cabirim).

La réalité des Pélasges étant plausible, il reste à élucider le problème de leur identification ethnique et de leur origine. Plusieurs solutions ont été proposées : les Pélasges seraient pour les uns une première vague nordique de Préhellènes, venue d'Illyrie ou d'Albanie ; pour d'autres, un rameau asiatique apparenté aux Tyrsènes (Étrusques), avec lesquels, d'après les anciens, on les assimile sous le nom de Pélasges-Tyrsènes, ou bien un rameau sémitique. La présence des Tyrsènes à Lemnos est certifiée par une inscription aujourd'hui reconnue comme étrusque : il s'agit sans doute d'une installation contemporaine soit de la migration maritime de la bande étrusque qui quitta la Lydie pour aller se fixer en Italie, soit des incursions de pirates tyrsènes qui infestèrent les îles et les rivages de la mer Égée aux VIIIe et VIIe siècles avant J.-C. Il semble bien que le cantonnement le plus stable et le plus ancien des Pélasges en Grèce ait été celui de Thessalie qui a gardé leur nom.

Sayfa : 115

Par conséquent, c'est par le nord qu'ils seraient venus dans la péninsule hellénique, s'y seraient répandus en Béotie, en Attique, en Argolide et peut-être jusqu'en Arcadie. Les stations insulaires et côtières où on les retrouve ultérieurement, de Lemnos à la Propontide, paraissent jalonner la route maritime de leur émigration, lorsqu'ils durent céder la place en Grèce aux vagues des Protohellènes, Achéens, Éoliens-Ioniens, en vertu du rythme constaté aux pages précédentes. Ce faisant, les Pélasges seraient donc arrivés par la voie de terre, puis retournés par la voie de mer à leur berceau asiatique, donnant le premier exemple connu de ces migrations circulaires dont nous avons aussi retracé l'esquisse¹.

L'origine asiatique des Pélasges se peut déduire de présomptions de fait et aussi d'ordre linguistique. Le fait, c'est la présence de Pélasges dans le groupe anatolite des alliés de Troie, groupe où domine l'élément carolykien et lélége. Or la topo-

Sayfa : 116

Le monde égéen

nymie de ces pays, caractérisée par les finales en *-ssos* et *-nda* (Ariassos, Iasos, Assos, Sagalassos, Pédasos, Éphesos, etc., et Alinda, Calynda, Isionda, Œnoanda, Labranda, etc.), a pour équivalents dans la toponymie des fleuves, des montagnes et localités de la Grèce les séries de finales en *-ssos* ou *-ttos* (tels que Illissos, Képhisos, Parnassos, Parnès = Parnettos, Brilettos, Hymettos, Gargettos, Ardettos, etc.) et en *-inthos* (Tiryns = Tiryntos, Probalinthos, Trikorythos, Corinthos, etc.). Ces noms ne sont ni grecs ni sémitiques. Ils appartiennent à une famille exotique, à laquelle sont aussi empruntés d'autres vocables qui désignent des produits et objets de provenance étrangère, étoffes (byssos), or (chrysos), etc. Tous ces mots proviennent d'un fond d'idiomes préhelléniques apparentés et largement répandus dans le bassin égéen et méditerranéen, depuis l'Asie Mineure, la Palestine et l'Égypte, jusqu'à la Grèce, la Thrace, la Sicile et l'Italie. Cette diffusion paraît due, comme

Sayfa :116

nous le verrons plus loin, au rayonnement de la Crète de Minos, surtout en ce qui concerne les objets pratiques d'exportation.

Quant aux noms de lieux, ils ne peuvent résulter que du séjour sur place d'une race usant d'une langue caractérisée par les mêmes finales. Or le terme de Larissa, qui rentre dans cette catégorie et désigne plusieurs acropoles de la Grèce, est souvent associé chez les auteurs grecs à la présence des Pélasges. Il est donc permis d'y soupçonner un souvenir de ces premiers occupants du sol et de leur attribuer aussi les autres dénominations dont nous venons d'énumérer quelques exemples. C'est un legs du même genre que l'invasion slave du ixe siècle après J.-C. a laissé en Grèce, avec les noms de montagnes tels que Malévo, celui de la Morée (de *more*, mer), etc. On en tirerait la conclusion que les Pélasges étaient un rameau de la même famille asiatique à laquelle les Crétois de la Crète minoenne s'apparentent eux-mêmes par des noms de lieux comme Cnossos, Tylissos, Præsos, des termes comme *labyrinthos* et la classe nombreuse des noms de plantes, tels que *hyakinthos*, ou la plupart des mots en *-sos*.

Dans ces conditions, la migration pélasgique se présenterait comme un prélude de l'entrée en scène d'une race prédestinée à apporter à la Grèce les éléments d'une civilisation précoce et brillante ; mais ce premier ban d'ancêtres mal dégrossis ne connaissait sans doute encore qu'un outillage rudimentaire d'objets taillés dans le silex et une religion de fétichisme naturaliste.

Sayfa 113

V. Yüzyıl Yunan tarihçileri, özellikle de Herodot, Yunanistan'da "barbarophone (barbarsesli), yani Yunanca konuşmayan; yerli, yani aynı toprakta doğmuş ve Helad adını almadan önce Pelasgi veya Pelasge'ler ülkesi adını taşımış olan Helenizm öncesi bir ırkın varlığını biliyorlardı. İnsan topluluklarını, bir kral kahramandan gelen ailelere benzeten soylarla ilgili kişileştirme yöntemine göre Pelasgos, bu tarih öncesi halkın ortak atası olarak gösterilmiştir.

[sayfa 114]

Bu efsanevî biçim altında, çok eleştirel derin bir bilginin önce-likle inkâr etmekte haksız olacağı bir gerçeklik dayanağı var: Eğer tarihî dönem Yunanlıları, geçmişlerine ait geniş bir hatıraya sahip değillerse, bu geçmişten onlara en azından, kendilerinden epeyce farklı ilkel bir halkın halefi oldukları izlenimi kalmalıdır. Şüphesiz, aşırı bir genellemeyle, sıradan uygarlıkları ve **anlaşılmaz dilleri**, uygar toplumların gözünde insanlığın barbar başlangıç çağını temsil eden karışık toplulukların bütünü Pelasge genel terimi altında birleştirmişlerdir. Kesin belge ve antropolojik yöntem olmadığından, Arkad'lar ve Epirot'lar gibi birkaç köylü halkın yaşam tarzı arasında hâlâ yaşayan bazı aykırılıklardan etkilenen halk düşüncesi ve uygarlaşmış ulusların yaşam tarzı, tanımlı bilmeyen yarı vahşî insanın tatlı meşe palamutuyla beslendiği, ağaçlara ve işlenmemiş taşlara taptığı ve yaşlı çınarların gövdesinin dibinde doğduğuna inandığı atalardan kalma bir çağın mucizesini yaratmıştır. Bazı ormanla ilgili inanışlarının, bilhassa Dodon'da az ya da çok bozulmuş bir hatırayı sakladığı bir Kelt papazları döneminin varlığına inanmış tek ülke Yunanistan değildir. **Yazı dayanağı olmayan ilkel bir dilin tamamen kaybolması** konusuna gelince, pek çok dilin kaybolması örneği arasında Kelt dilinin Galya'da yokoluşu bunun muhtemel kanıtıdır.

Pelasge'ler saf bir fantezinin kurgusu olmayıp gerçek bir halk olmuş olsalardı, onu pek tartışmazdık. **Tesali'nin bir kantonu olan Pelasgotid**, onların adını korumuştur; İlyada, Karya'lılar, Likya'lılar, Leleg'ler, Kokon'lar, Misya'lılar ve Frigyalılar gibi tarihî halkların yanında, Truva'daki Asyalı yardımcılar arasında "Pelasge tanrıları"nın sıralar. Yine Odyssia'da, Girit halkları arasında yer alırlar. Atinalılar onları, Pelasge - Kranan adı altında ülkelerinde yaşamış olarak kabul ediyorlar ve ilk akropollerinin inşasını onlara atfediyorlardı. Akay kıyısında yaşayan İyonya'lılar, bir Ege'li Pelasge kavminin halefi olduklarını kabul ediyorlardı; Argolid'li Da-

na'lılar, Larissa akropolüne yerleşmiş Pelasge'lerin mirasçısı olduklarını ileri sürüyorlardı; nihayet Herodot'un dediğine göre, Pelasge halkının kalıntıları Lemnos'ta, Samotrak'ta, Kalkidik'te, Marmara denizi kıyısında ve Sizik civarında tespit edilmişti; Samotrak'ta ve Beoti'de, gizlerin kutlanmasıyla hâlâ tapılan Kabir tanrıları inancı onlara atfediliyordu: Sami dilinden olan adları "Güçlüler (Cabirim)" anlamına gelmektedir.

[sayfa 115]

Pelasge gerçeği akla yatkın olduğundan, geriye etnik kimlikleri ve kökenleri sorunu aydınlatmak kalıyor. Bu konuda birçok çözüm önerilmiştir. Birileri için Pelasge'ler, İlü'den veya Arnavutluk'tan gelmiş Önhel'lerin ilk kuzey dalgasıdır; başkaları içinse Tirzen'lerle Pelasge'ler, Pelasge - Tirzen adı altında asimile olmuşlardır veya Sami koludurlar. Tirzen'lerin Lemnos'taki varlığı, günümüzde Etrüskçe olarak bilinen bir yazıtlı belgelenmiştir: Şüphesiz, ya İtalya'ya yerleşmeye gitmek için Lidya'yı terkeden Etrüsk grubunun deniz yoluyla göçü, ya da İ. Ö. VIII. ve VII. yüzyıllarda Ege Denizi kıyıları ve adaları yağmalayan Tirzen'li korsanların akınları söz konusudur. Öyle görünüyor ki Pelasge'lerin Yunanistan'daki en eski ve en sürekli konaklaması, onların adını koruyan Tesali'deki konaklamasıdır. Buna karşılık, Helen yarımadasına kuzeyden gelip orada Boesi'ye, Atik'e, Argolid'e ve belki de Arkadi'ye kadar yayılmış olabilirler. Daha sonraları onları bulduğumuz Lemnos'tan Propontid'e kadarki kıyı ve ada durakları, önceki sayfalarda tespit edilen ritim gereği Önhelen'lerin, Ake'lerin, Eoli-lyonların kabilelerine Yunanistan'da yer vermek zorunda kaldıkları zaman göç ettikleri deniz yolunu belirliyor görünüyor. Şu hâlde Pelasge'ler bunu yaparken önce karayoluyla gelmiş, sonra deniz yoluyla Asya'daki beşiklerine geri dönmüş olabilirler. Bu göç, bizim de taslağını çizdiğimiz dairesel göçlerin bilinen ilk örneğidir.

Pelasge'lerin Asya kökeni, olay tahminleriyle ve de dilbilimsel

yolla belli bir sıraya göre ve ayrıntılarıyla anlatılabilir. Gerçek, Pelasge'lerin, Karya – Likya ve Leleg unsurunun egemen olduğu Truva'lı müttefiklerin Anadolu grubunda yer almasıdır.

[sayfa 116]

Oysa bu ülkelerin, sonları -ssos ve -nda ile belirginleşen yer adlarının (Ariassos, İasos, Assos, Sagalassos, Pedasos, Ephesos, vb. ve Alinda, Calynda, İsionda, Aenoanda, Labranda, vb.) benzerleri, Yunanistan'ın yer, dağ ve nehir adlarında vardır. Sonları, -ssos veya -ttos (İlissos, Kephissos, Parnassos, Parnes = Parnettos, Brilettos, Hymettos Gargettos, Ardettos, vb. gibi) ve -int-hos (Tiryns = Tiryinthos, Probalinthos, Trikorythos, Corinthos, vb. gibi) ile biten seriler bunun örneğidir. Bu isimler ne Yunanca'dır ne de Samice'dir. Kumaş (byssos), altın (chrysos) vb. gibi yabancı kökenli ürünleri ve nesneleri belirten başka sözcüklerin de alındığı yabancı bir dil ailesine aittir. Bütün bu sözcükler, Anadolu'dan, Filistin'den ve Mısır'dan Yunanistan'a, Trakya'ya, Sicilya'ya ve İtalya'ya kadar Ege ve Akdeniz havzasında çok geniş bir alana yayılmış ve birbirine benzeyen Helenöncesi bölgesel dillerin derinlilerinden gelmektedir. Bu yayılma, daha ileride göreceğimiz gibi, özellikle kullanışlı ihraç malları konusunda, Girit'in Minos (Girit kralı) dönemindeki yükselmesine bağlıdır.

Yer adlarına gelince, bu adlar ancak aynı son ek ile belirginleşen bir dili kullanan bir ırkın oradaki ikametinden gelebilir. Oysa, bu kategoriye giren ve Yunanistan'daki birçok akropolü belirten Larissa terimi, Yunan yazarlarında çoğu kez Pelasge'lerin varlığıyla birleşmektedir. Şu hâlde burada, bu yeri ilk işgal edenlerin bir iz bıraktıklarını düşünmek ve birkaç örneğini sıraladığımız diğer adladırımları da onlara atfetmek olanaklıdır. Bu, İ.S. IX. yüzyıl Slav istilâsının More'nin adı (more'den, deniz) gibi, Malevo gibi dağ adlarıyla Yunanistan'da bıraktığı mirasla aynı tarzda bir mirastır. Bundan Pelasge'lerin, Minoyen dönemi Girit'indeki Giritlilerin bizzat Cnossos, Tylissos, Praesos gibi yer adlarıyla, Laby-

rinthos gibi terimlerle ve hyakinthos gibi çok sayıda bitki adıyla veya -sos ile biten sözcüklerin çoğuyla benzediği aynı Asyalı ailenin bir kolu oldukları sonucu çıkarılabilir.

Bu şartlarda Pelasge göçü, erken ve parlak bir uygarlığın unsurlarını Yunanistan'a getirmeye göre hazırlanmış bir ırkın sahneye girişinin başlangıcı gibi ortaya çıkmaktadır.

Sayfa : 117

Le monde égéen à l'époque néolithique

Quelle était cette race? Le récent déchiffrement des tablettes hittites trouvées à Boghaz-Kéui en Asie Mineure et sur lesquelles nous reviendrons¹ permet peut-être de l'entrevoir et de préciser la personnalité des peuples pélasgiques. Ils appartiendraient au groupe très ancien et non indo-européen désigné sous le nom de Louviens, qui occupait au quatrième millénaire avant J.-C., avec les Canisiens et les Harriens indo-européens, l'Asie antérieure jusqu'à la Perse occidentale. Ils se répandirent dans la péninsule balkanique jusqu'à l'Adriatique et pénétrèrent en Grèce. C'est à eux que l'on veut attribuer les noms de lieux aux finales en -anda et en -assos. Ils ne furent évincés d'Asie par les Indo-européens qu'à la fin du deuxième millénaire.

Si ces conclusions se confirment, elles démontreront une fois de plus l'imprudencence du scepticisme ultra-critique qui a trop légèrement traité de fables les traditions grecques. La psychologie la plus élémentaire doit pourtant savoir que l'imagination méridionale, essentiellement visuelle et réaliste, n'invente pas, mais combine et transpose des réalités : tel Ulysse, dont les mensonges donnaient l'illusion parfaite de la vérité, parce qu'ils étaient, dans son esprit, un miroir de la vie des autres, qu'il faisait sienne par artifice.

II. — LE MONDE ÉGÉEN A L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE¹.

Les données de l'archéologie ne sont convertibles en faits historiques que si des textes contemporains ou des témoignages ultérieurs les complètent par des précisions sur la langue, la race et les destinées des hommes, dont elles nous révèlent l'existence sous des aspects tout concrets. Même dans ces conditions favorables, l'identification est souvent très incertaine

Sayfa :117

entre le matériel mis à jour par les fouilles et les peuples inscrits au livre de l'histoire. A plus forte raison, quand il s'agit de civilisations préhistoriques sans écriture, n'ayant par conséquent laissé aucune signature sur les œuvres et objets qui les représentent, la plus grande réserve s'impose. C'est pourquoi, en ce qui concerne les Pélasges et les autres habitants de la Grèce primitive, sauf les Crétois, le parti le plus sage consiste

1. Au livre II, chap. II, p. 137.

2. OUVRAGES À CONSULTER. — Les ouvrages généraux indiqués en tête du chapitre, p. 112.

Sayfa 117

Bu ırk hangi ırktı? Anadolu'daki Boğazköy'de bulunan Hitit tabletlerinin —bu tabletlere tekrar döneceğiz— yeni çözümlenmesi belki de bu ırkı sezinlemeye ve Pelasge halklarının kimliğini belirlemeye imkân sağlar.

Pelasge'ler, Kanisya'lılarla ve Hint-Avrupalı Harran'lılarla beraber İ.Ö. 4. binde Batı Pers'e kadar ön Asya'yı işgal eden Louvi-en adıyla tanımlanan çok eski ve Hint-Avrupalı olmayan gruba ait olmalılar. Balkan yarımadasında Adriyatik'e kadar yayılmışlar ve Yunanistan'a girmişlerdir. Sonları —anda ve —assos ile biten yer adları onlara atfedilmek istenmektedir. Ancak ikinci binin sonunda Hint-Avrupalılar tarafından Asya'dan atılmışlardır.

Bu sonuçlar, eğer doğrulanırlarsa, Yunan geleneklerini çok basitçe konu olarak işleyen eleştiri ötesi şüpheciliğin ihtiyatsızlığını bir kez daha gösterecektir. Bununla beraber, en temel psikoloji, özü bakımından görsel ve gerçekçi olan güneye özgü imgeleme yetisinin gerçekleri icat etmediğini, tam tersine onları düzenleyip başka bir bağlama oturttuğunu bilmelidir. Yalanlar doğru gibi görünen Ulyse böyledir, çünkü bu yalanlar onun zihninde hileyle kedine mal ettiği başkalarının yaşamının aynasıydı.

II. CİLALI TAŞ DEVRİNDE EGE DÜNYASI

Arkeolojinin verileri tarihi olaylarda, ancak çağdaş metinler veya daha sonraki kanıtlar, son derece somut görünümmler alın-da bize varlığını gösteren dil, ırk ve insanların kaderi hakkındaki belirlemelerle onları tamamlarsa değiştirilebilir. Bu uygun şartlar-da bile, kazılar yoluyla gün ışığına çıkanları araç-gereçle tarih ki-tabına yazılmış halklar arasında bağ kurma çoğu kez şüphelidir. Haydi haydi, yazısı olmayan, bunun yanı sıra kendilerini tanıtan eşyalar ve eserler üzerinde hiçbir imza bırakmayan tarih öncesi uygarlıklar söz konusu olduğunda en büyük ihtiyatlılık zorunlu olur.

Sayfa : 118

Nous avons indiqué plus haut les conditions naturelles qui favorisaient les rapports entre la péninsule hellénique et le monde extérieur, tant du côté de la mer Égée par le chemin des îles que du côté de la terre ferme par les voies terrestres du nord. Les conclusions théoriques que l'on pouvait déduire de ces aperçus géographiques sont confirmées et précisées par les témoignages des auteurs grecs sur les anciennes migrations et par les découvertes archéologiques de ces dernières années. Deux faits sont à retenir tout d'abord. Le premier, c'est que, après les Pélasges, dont l'arrivée en Grèce reste indéterminée, leurs successeurs n'apparaissent dans la tradition grecque qu'à partir du milieu du xvie siècle avant J.-C., vers 1566. Le second, c'est que ces nouveaux immigrants se divisent en deux classes de provenance différente : les uns sont des peuples nordiques entrés en Grèce par la voie terrestre, les autres sont des orientaux venus par mer, soit d'Asie, soit d'Afrique. Voilà pour les témoignages anciens.

Si nous passons aux données archéologiques, voici ce qu'elles nous révèlent. Le peuplement de la Grèce n'est pas antérieur à l'époque néolithique. Son sol n'a encore livré aucun vestige de l'ère paléolithique. Il s'ensuit évidemment que les premiers occupants de la Grèce, autrement dit les Pélasges de la tradition, devaient appartenir à la civilisation de la pierre polie. D'autre part, les vestiges de l'ère néolithique en Grèce se répar-

Sayfa :118

tissent entre trois zones territoriales de civilisation, distinguées par l'inégalité de leur développement, sans qu'on puisse établir entre elles des stades de synchronismes réguliers et encore moins conclure de certaines identités à des rapports ethniques : ce sont la Crète, les Cyclades et le continent helladique.

C'est en Crète que la couche de l'époque néolithique est la plus profonde. Elle semble donc la plus ancienne et son importance atteste sa durée.

Sayfa 118

Helen yanmasıyla dış dünya arasındaki ilişkiyi, hem adalar yoluyla Ege denizi tarafından hem de kuzey karayolları aracılığıyla kıta tarafından sağlayan doğal koşulları daha yukarıda belirttik. Bu coğrafik bakışlardan çıkarabileceğimiz teorik sonuçlar, Yunan yazarların eski göçler hakkındaki ifadeleriyle ve şu son yıllardaki arkeolojik bulgularla teyid edilmiş ve aydınlığa kavuşturulmuştur.

Herşeyden önce iki gerçek unutulmamalıdır: Birincisi, Yunanistan'a gelişleri belirsiz kalan Pelasge'lerden sonra halefleri, ancak İ.Ö. XVI. yüzyılın ortasından itibaren 1566'ya doğru Yunan geleneğinde ortaya çıkmaktadır. İkincisi, bu yeni göçmenler farklı yönlerden gelen iki gruba ayrılmaktadır: Birinci grup Yunanistan'a kara yoluyla giren kuzey halklarıdır, ikincisi ise ya Asya'dan ya da Afrika'dan deniz yoluyla gelmiş doğululardır. Eski kanıtlardan anlaşılan budur.

Arkeolojik verilere geçerseniz, bize gösterdikleri şey şudur: Yunanistan'ın nüfuslanması Cilalı Taş Devri'nden önce değildir. Yunanistan'ın toprağı, I. Yontmataş Devri'nden henüz hiçbir kalıntı vermemiştir.

Bundan, Yunanistan'ın ilk sakinlerinin, başka bir deyişle geleceğin Pelasge'lerin açıkça Cilalı Taş Devri uygarlığına ait olmaları

gerektiği sonucu çıkar. Ayrıca, I. Cilalı Taş Devri'ne ait Yunanistan'daki kalıntılar, birbirlerinden gelişmelerinin eşitsizliğiyle ayrılan, aralarında düzenli eşzamanlık devreleri kurulamayan ve yine bazı kimlikler konusunda etnik ilişkiler olduğu kanısına varılamayan uygarlığın üç ülkesel bölgesi arasında dağılmaktadır. Bu üç bölge Girit, Kiklad adaları ve Elad kıtasıdır.

Cilalı Taş Devri'nin yatağının en derin olduğu yer Girit adasıdır. Şu hâlde en eski bölge burası görünüyor ve buranın önemi süresini doğruluyor.

Sayfa : 119

Il s'ensuit donc que la Grèce septentrionale et centrale reçut, elle aussi, des populations de civilisation néolithique, venues peu de temps avant l'an 3500 par la Thrace, la Macédoine et les Balkans, soit de l'Ukraine, soit de l'Europe danubienne. Ainsi s'affirme dès le début la double origine du peuplement de la Grèce, d'un côté par les îles de l'Égée, notamment par la Crète, de l'autre côté par le nord. Il ne semble pas, du moins dans l'état actuel des découvertes, que ces premiers immigrants nordiques aient poussé bien au delà de l'isthme de Corinthe ni qu'ils soient déjà entrés en contact avec les immigrants maritimes de la même époque. A-t-on le droit de les identifier avec les Pélasges ? Rien ne s'y oppose en principe, comme rien ne le justifie en fait. Quant à l'origine des premiers colons crétois (Kydoniens et Étéocrétois), les vraisemblances, à défaut de preuves, indiquent soit la côte méridionale de l'Asie Mineure, soit celle de la Libye. Il s'agit, en tout cas, de peuples à qui la navigation au long cours était déjà familière. Dès la fin de l'époque néolithique, la Crète était en rapports avec l'Égypte primitive.

III. — LE MONDE EGEEN AU TROISIÈME MILLENAIRE¹

Vers le début du troisième millénaire, l'usage du cuivre commença à renouveler la civilisation néolithique. C'est l'époque qui correspond au règne des trois premières dynasties égyptiennes (3300-2900). Ce stade préhistorique, où le métal s'associe à l'outillage de pierre polie, est désigné par les termes d'éné-

Sayfa : 120

X lithique ou de chalcolithique. Un nouvel afflux de tribus non aryennes se déverse d'Asie sur l'Égée. Un premier clan s'installe sur le site de Troie ; d'autres apparaissent en Chypre, de proche en proche, le flot pénètre de nouveau la Crète, d'où il gagne les Cyclades et le Péloponnèse, laissant la Thessalie indemne.

La première civilisation cycladique est caractérisée par une poterie incisée ou à peinture mate, avec décor tantôt linéaire et formé de traits rectilignes ou de spirales, tantôt naturaliste et représentant des oiseaux, des serpents ou des bateaux. Elle date du début du troisième millénaire et maintiendra sa vitalité jusqu'à la fin du l'âge du bronze (vers 1100). Elle gravite autour de Mèlos et échappe encore à l'influence de la Crète, mais elle commence à rayonner sur la Grèce centrale, en Corinthie, en Argolide.

Sayfa 119

Bundan, Kuzey ve Orta Yunanistan'ın da, 3500 yılından biraz önce Trakya, Makedonya ve Balkanlar yoluyla ya Ukrayna'dan ya da Tuna Avrupa'sından gelmiş Cilalı Taş Devri uygarlığının halklarını kabul ettiği sonucu çıkar. Bir taraftan Ege adaları, bilhassa Girit yoluyla, diğer taraftan kuzeyden Yunanistan'ın nüfuslanmasının iki kökeni, başından itibaren böylece doğrulanmış oluyor. Kuzeyden gelen bu ilk göçmenlerin Korint istiminin ötesine gidip aynı dönemde deniz yoluyla göçmenlerle ilişkiye girdikleri en azından bulguların şu anki durumundan pek anlaşılmıyor. Onları Pelasge'lerle bir tutmaya hakkımız var mı? Kuramsal olarak, hiçbir şey gerçekte bunu doğrulamadığı gibi, hiçbir şey de bunu engellemiyor. İlk Girit kollarının kökenine gelince (Kidonya'lılar ve Ete-Girit'liler) kanıt olmadığı için, gerçeğe benzerlikler ya Anadolu'nun güney kıyısını ya da Libya'nın güney tarafını gösteriyor. Her durumda, uzun deniz yolculuğunu bilen halklar söz konusu-

dur. Cilâli Taş Devri'nin sonundan itibaren Girit adası, uygarlaşmamış Mısır'la ilişki içindeydi.

III. ÜÇÜNCÜ BİNDE EGE DÜNYASI

Üçüncü bin yılın başlagıcına doğru bakır kullanımı Cilâli Taş Devri uygarlığını yenilemeye başladı. Bu devir, ilk üç Mısır hanedanlığı'nın saltanat dönemine denk düşen devirdir (3300 - 2900). Metalin cilâli taştan yapılmış aletlerle birleştiği bu tarih öncesi dönem **eneolitik veya kalkolitik** terimlerle ifade edilmektedir. [sayfa 120] **Ariyan olmayan yeni bir kavim akımı Asya'dan Ege'ye doğru olmaktadır.** İlk kabile Truva sitesinde yerleşmektedir; diğerleri Kıbrıs'ta ortaya çıkmaktadır; Kalabalık yeniden yavaş yavaş Girit'e girmektedir. Oradan Tesali'ye uğramadan Kiklad adalarına ve Peloponez'e gitmektedir.

İlk Kiklad uygarlığı, çizilerek yarılmış veya mat boyalı, kimi kez de natüralist ve kuşları, yılanları veya gemileri tasvir eden bir çömlekle ötekilerden ayrılmaktadır. Bu uygarlığın tarihi, üçüncü binin başına aittir ve varlığını **Bronz Çağı'nın (1100'e doğru) sonuna kadar** sürdürecektir. Bu uygarlık Melos'un etrafında dönmektedir ve hâlâ Girit'in etkisinden uzaktır, ama orta Yunanistan'da, Korint'te ve Argolid'de gelişmeye başlamaktadır.

Sayfa : 120

l'activité de cette industrie crétoise, alimentée en matières premières par Chypre, l'Égypte et Siphnos.

La Crète était en relations suivies avec l'Égypte des premières dynasties, notamment avec la quatrième, celle des constructeurs des grandes pyramides (2900-2600) et avec la sixième (2540-2475). Elle en recevait des vases en pierre dure et en argile, des ivoires, des perles en faïence, des cachets. Elle possédait une écriture pictographique. Sa civilisation, déjà raffinée, se révèle comme un prolongement original, en pleine Égée, de celles de l'Orient asiatique et surtout africain.

Sayfa 120

Girit, ilk hanedanlıklar dönemi Mısır'ıyla, bilhassa büyük piramitlerin (2900 - 2600) yapımcıları olan dördüncü hanedanlıkla ve altıncı hanedanlıkla (2540 - 2475) sürekli ilişki içindeydi. Mısır'dan sert taştan ve kilden yapılmış vazolar, fildişi, fayanstan yapılmış boncuklar, mühürler alıyordu. **Girit'in resimli yazısı vardı. Kabalıktan kurulmuş uygarlığı, Ege'nin ortasında, ve özellikle de Afrika uygarlığının özgün bir uzantısı gibi görünmektedir.**

Sayfa : 121

Durant tout cet âge du cuivre, la Thessalie, arriérée, ignorait le métal et s'attardait encore à la culture néolithique. Elle ne connut le cuivre que vers l'an 2000, alors que le reste de l'Égée était déjà en possession du bronze dès l'année 2400.

X

Sayfa 121

Bütün bu Bakır Çağı boyunca geri kalmış olan Tesali, metali bilmiyordu ve Cilalı Taş Devri'ne takılıp kalıyordu. Tesali, Ege'nin geri kalanı 2400 yılından itibaren çoktan bronz çağına girdiği hâlde ancak 2000 yılına doğru bakır tanımlıdır.

Sayfa : 123

LIVRE II

**Les migrations indo-européennes et les empires
du XXe au XIIe siècle avant J.-C.**

CHAPITRE PREMIER

Sayfa : 123

LES INDO-EUROPÉENS ET LEURS PREMIÈRES MIGRATIONS¹

Jusque vers le début du deuxième millénaire, la scène de l'histoire est occupée par les anciennes populations de l'Asie antérieure et des régions voisines, les Sumériens, les Sémites, les Élamites, les Égyptiens, les Égéens et les peuples qu'on appelle aujourd'hui « asianiques », c'est-à-dire originaires d'Asie Mineure. Quand s'ouvre le début du deuxième millénaire, nous voyons apparaître sur tout le pourtour du bassin de la Méditerranée orientale des peuples nouveaux dont le rôle ne cessera d'aller grandissant : les peuples de langue indo-européenne. X

Les langues indo-européennes littérairement survivantes se divisent en huit groupes : l'indo-iranien, le grec, les dialectes italo-celtiques, les dialectes germaniques, le balte et le slave, l'albanais, l'arménien et le tokharien. Il faut y ajouter mainte-

Sayfa : 124

H X
nant les textes « hittites » trouvés à Boghaz-Kéui, en Asie Mineure. Lorsque la parenté de ces langues fut reconnue, au siècle dernier, on ne douta pas que les affinités linguistiques ne dénotassent une parenté ethnique, et l'on conclut à l'existence d'une race indo-européenne, dont on reconstitua, avec d'étonnantes précisions, la civilisation, les croyances, l'habitat, les migrations. La science est aujourd'hui plus prudente. Elle s'interdit de conclure du fait linguistique au fait ethnique. Toutefois les linguistes les plus sévères ne nient pas qu'à défaut de race indo-européenne, il ait existé une société indo-européenne, voire même une « nation indo-européenne ». Et, grâce au rapprochement des vocabulaires, ils nous apportent sur la préhistoire indo-européenne quelques renseignements modestes sans doute, mais précieux.

Sayfa : 124

1. — HYPOTHÈSES SUR LES ORIGINES INDO-EUROPÉENNES¹.

L'historien, quoi qu'il en soit, ne saurait se dispenser de poser, sinon de résoudre une question dont le linguiste peut, à la rigueur, se désintéresser. Dans quelle région faut-il situer la patrie ou tout au moins le centre de dispersion des Indo-européens ? Une première hypothèse, en faveur au milieu du XIXe siècle, les faisait descendre du Pamir, d'où ils auraient émis d'une part vers l'Iran et l'Inde, d'autre part vers l'Europe. À défaut du Pamir, sans doute couvert de glaces, une nombreuse école les faisait venir de Bactriane.

Sayfa 123

II. KİTAP

M.Ö. XX. yüzyıldan

M.Ö. XII. yüzyıla kadar Hint-Avrupa Göçleri

ve İmparatorluklar

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNT - AVRUPALILAR VE İLK GÖÇLERİ

İkinci binin başlarına kadar, Anadolu kökenli, "Asyalılar" olarak adlandırılan toplumlar, Egeliler, Mısırlılar, Elamlılar, Samiler, Sümerliler, Ön Asya ve komşu bölgelerin eski halkları tarih sahnesinde görülmektedir.

Edebiyat açısından hâlâ yaşayan Hint-Avrupa dilleri kendi aralarında sekiz gruba bölünmektedir: Hint-İran, Yunanca, İtal-Kelt diyalektleri, Cermen diyalektleri, Baltık denizi ve Slav, Arnavutça, Ermenice ve Toharca. Bu gruba Anadolu'daki Boğazköy'de bulunan "hitit" metinlerini de eklemek gerekir. [sayfa 124] Geçen yüzyılda bu dillerin akrabalığının farkına varıldığı zaman, bir etnik arkalığı gösteren dilbilimsel benzerliklerden yana hiç kuşku duyulmamış ve buradan hareketle, şaşırtıcı açıklamalar eşliğinde uy-

garlığını, inançlarını, yerleşimini, göçlerini yeniden oluşturduğumuz bir Hint-Avrupa ırkının var olduğunun kanısına varıldı. **Bugün bilim çok daha dikkatli olmakta ve dilbilimsel [bir] durum etnik [bir] durumla tamamlamayı kendine yasaklamıştır.** Bununla birlikte en sert dilbilimciler bile, Hint-Avrupa ırkı olmadığı için Hint-Avrupa toplumunun hatta "Hint-Avrupa Ulusu" kavramının var olduğunu inkâr etmemişlerdir. Söz dağarcıklarının benzerliği sayesinde Tarih öncesi Hint-Avrupa konusunda dilbilimciler bize hiç kuşkusuz basit ama değerli birkaç bilgi sağlamaktadır.

I. HİNT-AVRUPA KÖKENLERİ ÜZERİNDE VARSAYIMLAR

Tarihçi, ne olursa olsun, gerektiğinde dilbilimcinin hiç ilgilenmediği bir sorunu ortaya koymaktan, bunun yanı sıra bunu çözümlemekten kendini alıkoymamalıdır. Hint-Avrupalıların anavatanını veya en azından onların dağılım merkezini, hangi bölgeye oturtmak gereklidir? XIX. yüzyılın ortasında [öne sürülen] ilk varsayım, bir yandan İran ve Hindistan'a doğru, bir yandan da Avrupa'ya doğru göç etmiş olan Hint-Avrupalıların Pamir bölgesinde, [o dönemde] hiç kuşkusuz buzlarla kaplı olan Pamir bölgesi [henüz] yokken de pek çok ekol onların Baktriane ülkesinden geldiklerini ortaya koymaktadır.

Sayfa : 126

Se fondant sur ces diverses considérations et sur d'autres encore, certains savants placent les origines indo-européennes dans la région danubienne ou dans la région carpathique.

Sayfa 126

Bu farklı görüşler ve daha niceleri üzerine dayandıkları için bazı bilim adamları, Hint-Avrupa kökenlerini Tuna bölgesi veya Karpat bölgesi içine yerleştirirler.

Sayfa : 127

Toute une école allemande s'est emparée de ces arguments pour établir l'origine et le caractère « germaniques » des nations indo-européennes ou plutôt « indo-germaines ». Les migrations indo-européennes vers les terres méditerranéennes ou indo-iraniennes ne seraient pas autre chose que la première grande invasion germanique descendue du nord vers les pays du soleil.

Sayfa 127

Alman ekolünün tamamı, Hint-Avrupalı ya da daha ziyade «Hint-Cermen» [kökenli] olan ulusların "Cermen" özelliğini ve kökenini oluşturmak için, [beyaztenli, mavi gözlü, uzun boylu sarışın tipin güzellik kadar soyluluğu da betimleyen] bu kanıtlara dört elle sarılmıştır. Akdeniz topraklarına veya Hint-İran topraklarına doğru Hint-Avrupa göçleri, kuzeyden güneşin ülkesine doğru inen ilk büyük Germen istilasından başka bir şey olamazdı.

Sayfa : 127

Enfin une dernière hypothèse recherche les origines indo-européennes dans la Sibérie occidentale et centrale. La Sibérie, à la fin de la période quaternaire, était séparée de l'Europe comme de l'Iran par le lac aralo-caspien et les débris du glacier russo-scandinave d'un côté, du glacier irano-altaïque de l'autre côté. Ce serait dans cette « clairière sibérienne » que se serait formée en vase clos l'originalité indo-européenne. La migration des Indo-européens aurait commencé vers la Russie et l'Occident d'une part, vers l'Iran et l'Inde d'autre part, le jour où l'assèchement du marais aralo-caspien et la fonte des glaciers de l'Oural et de l'Afghanistan leur ouvrirent les chemins de l'ouest et du midi, tandis qu'un refroidissement du climat rendait la Sibérie inhabitable. Notons qu'il s'agirait donc ici, non seulement de la patrie néolithique des Indo-européens, mais même de leur « berceau » paléolithique. La théorie de « l'isolement sibérien » rendrait compte de la longue période d'incubation que l'indo-européen commun suppose déjà derrière lui. Les linguistes insistent, en effet, sur ce point que l'indo-européen

Sayfa : 128

n'était nullement un dialecte primitif, « pas plus primitif que l'égyptien des pyramides ou le vieux babylonien ». Notons toutefois qu'au sentiment de certains d'entre eux, l'indo-européen dériverait d'une langue plus ancienne, qui aurait également donné naissance au linno-ourien, aux langues du Caucase (géorgien), au sémitique et aux langues asiatiques et méditerranéennes, depuis le lycien jusqu'au basque: une telle parenté ferait écarter l'idée de la formation de l'indo-européen en vase clos.

On peut rattacher à la même théorie celle qui se fonde sur la présence, durant le haut moyen âge, dans les oasis du Turkestan chinois, d'une langue indo-européenne, le « tokharien », pour rechercher de ce côté ou du côté du Turkestan russe les origines indo-européennes. Les tenants de cette thèse pensent que les Tokhariens du Turkestan représentaient l'arrière-garde indo-européenne restée au pays natal. Bien loin de se confondre avec la race nordique ou germanique (dolichocéphales blonds), les Indo-européens seraient des émigrants asiatiques, qu'on nous donne comme des brachycéphales de teint clair.

Sayfa 127

Dört bininci dönemin sonunda Sibirya, tıpkı bir taraftan Rus-İskandinav buzuluyla diğer bir taraftan İran-Alтай buzulunun kavrılması ve Aral-Hazar gölüyle İran'ın ayrılması gibi Avrupa'dan ayrılmıştı. Hint-Avrupa'nın özünde bu "Sibirya düzlüğü" içinde kapalı bir vazo gibi oluşmuş olmalıdır. Yeniden soğuyan iklimin Sibirya'yı oturulamaz duruma getirdiği sırada Hint-Avrupalıların göçü, Aral-Hazar bataklığının kuruması, Ural ve Afganistan buzullarının eridiği zaman batı ve güney yollarının açılmasıyla bir yandan Rusya ve Batı'ya, bir yandan da İran ve Hindistan'a doğru başlamış olmalı. Burada söz konusu olan, sadece Hint-Avrupalıların Cılâlı Taş Devri'ndeki anayurtları değil, onların hatta Yontmataş Devri'nde de "beşiği" olduğunu not edelim. "Sibirya İssizliği" teorisi, Hint-Avrupalı çoğunluğun çoktan beri ardında

varsaydığı uzun hazırlık dönemini açıklayabilir. Gerçekten de dil-bilimciler, Hint-Avrupa [diyalektinin] "Piramitlere [sahip] Mısırlıdan veya yaşlı Babil'iden hiç de daha fazla ilkel" olmayan bir ilkel di-yalekt olduğunu vurgularlar. [sayfa 128] Bununla birlikte araların-dan bazılarının izlenimlerine göre, Hint-Avrupa dilinin, Likya di-linden Bask dillerine kadar ve aynı zamanda Fin-Uygur diline, Kafkas dillerine (Gürcüce), Samî diline ve Akdeniz ile Asya dilleri-ne de hayat veren çok eski bir dilden geldiğini not edelim.

Çin Türkistan'ında veya Rus Türkistan'ında Hint-Avrupa kökenle-rini araştırmak için aynı teoriye, Orta Çağ'ın ileri dönemi boyunca Çin Türkistan'ının vâhalarında bir Hint-Avrupa dili olan "Toharca" dilinin varlığı da bağlanır. Bu teoriyi savunanlar, Türkistan Toharlıların anavatanında kalan Hint-Avrupalıları temsil ettiklerini düşünüyor-lar. Bize açıktanli brakisefaller olarak tanıtılan Kuzey veya Cer-men ırkı (sarşın dolisefaller) ile Hint-Avrupalıları karıştırmak şöy-le dursun, onlar Asya'lı göçmenlerdi.

Sayfa : 129

Des divers recoupements ainsi opérés, on peut conclure à l'existence de trois groupes supposant une longue période de vie commune ou d'étroit voisinage : groupes indo-iranien, balto-slave, italo-
celte.

Sayfa 129

Böylelikle düzenlenmiş olan çeşitli sınıflandırmalardan hareketle uzun bir ortak yaşam veya yakın komşuluk dönemini varsayan üç grubun var olduğu sonucuna varılır. Bunlar Hint-İran, Baltık-İslav, İtal-Kelt dil gruplarıdır.

Sayfa :133

III. — LES PREMIÈRES MIGRATIONS INDO-EURO-PÉENNES¹.

De ce qui précède il semble résulter que les Indo-européens, à l'époque de leur vie commune, étaient un peuple de pasteurs, éleveurs de moutons et de bœufs, et, comme tels, sinon à demi-nomades, du moins assez mobiles, mais connaissant et pratiquant aussi l'agriculture. Ils sortaient de l'Âge néolithique et venaient d'apprendre l'usage du cuivre. Enfin ils avaient domestiqué le cheval qu'ils attelaient, comme le bœuf, à des chars ou chariots. L'emploi du cheval devait constituer pour eux un avantage considérable sur les populations, autrement avancées en civilisation, de l'Orient et de la Méditerranée. Nous savons, en effet, qu'à l'époque où les Indo-européens apparaissent dans l'histoire, les sociétés, déjà millénaires, de la Chaldée, de l'Égypte et de la Crète, ignoraient encore le cheval. L'usage de chariots, sans doute semblables aux chariots gaulois, scythes ou germaniques des époques postérieures, allait, en outre, permettre aux migrations indo-européennes de rayonner en tous sens, depuis la prairie natale jusqu'aux extrémités de l'Europe et de l'Asie.

L'ébranlement du monde indo-européen est d'ordinaire placé au début ou au cours de l'Âge européen du cuivre, c'est-à-dire, selon l'opinion commune, entre 2500 et 2000. Or il n'est pas interdit de penser que cet événement fut, pour une bonne part, la conséquence du bouleversement politique et économique qu'avait dû provoquer la découverte du métal.

Sayfa 133

III. HİNT-AVRUPALILARIN İLK GÖÇLERİ

Bundan önceki bölümde yer alan bilgilere göre Hint-Avrupalılar, ortak bir yaşama sahip oldukları dönemde, koyun ve öküz yetiştirerek hayvancılıkla geçinen bir toplumdur ve bu konumlarının dışında onlar bir de en azından hareket eden ama [hayvancılığın yanı sıra] tarımı da bilen ve uygulayan yarı göçebe bir toplumdur. Cilalı taş Çağı'ndan çıkıp bakının kullanımını henüz öğre-

niyorlardı. Son olarak onlar, tıpkı öküz gibi arabaya veya dört tekerlekli yük arabasına koştukları atı evcilleştirmişlerdi. Atın kullanımı onlar için, uygarlık açısından başka türlü bir ilerleme kaydeden Doğu ve Akdeniz nüfusları üzerinde belirgin bir avantaj sağlamış olmalıydı. Gerçekten de Hint-Avrupalıların tarihte ortaya çıktığı dönemde çoktan binli yıllara erişmiş olan Kalde, Mısır ve Girit toplumlarının henüz atı tanımadıklarını biliyoruz. Hiç kuşkusuz daha ileri dönemlerde Galya, İskit veya Cermen yapımı dört tekerlekli yük arabalarına denk olan yük arabalarının kullanımı ayrıca, anavatanın çayırından Avrupa ve Asya'nın en ücra bölgelerine kadar her anlamda Hint-Avrupalı göçlerin panıldamasını sağlayacaktı.

Hint-Avrupa dünyasının sarsılması çoğu kez Avrupa Bakır Çağı boyunca veya bu çağın başında, yani, ortak görüşe göre, 2500 ve 2000 yılları arasında yer alır. Oysa, büyük bir olasılıkla bu olayın, metalin keşfedilişinin neden olabileceği ekonomik ve siyasi sarsıntısının bir sonucu olduğunu düşünmek de pek yanlış sayılmaz.

Sayfa : 134

Ils auraient ensuite repris leur marche vers l'est, en évitant les terres du sud, où l'empire chaldéen leur barrait la route, et auraient gagné de proche en proche la Médie, la Bactriane et le Penjab. Enfin ceux qui placent les origines indo-européennes en Allemagne ou dans la plaine du Danube, font généralement passer les Indo-iraniens en Asie par le Bosphore et l'Anatolie.

Sayfa 134

[Rus varsayımına göre, kuzeyden inen Hint-Avrupalılar Kafkasları aşarak Aras vadisiyle Harran ovasına yerleşmişlerdir.] Onlar, yollarını kesen Kalde İmparatorluğu'nun bulunduğu güney toprak-

larına yönelmekten sakınarak Doğu'ya doğru yola koyulmuş ve git gide Medya, Baktrian ve Pencap ülkelerini ele geçirmiş olmaları. Sonunda Hint-Avrupalıların kökenini Almanya'ya veya Tuna nehrinin ovasına yerleştiren varsayımlar, Hint-İranlıları genellikle [İstanbul] Boğaz'dan ve Anadolu'dan Asya'ya geçirirler.

Sayfa :135

Sous le règne de Samsou-Ilouna, fils de Hammourabi (2080-2043), nous voyons paraître en Chaldée un nouveau peuple, les Kassites, sortis des monts Zagros, et que le roi de Babylone a quelque peine à repousser dans leurs montagnes.

Sayfa 135

Hammurabi (2080 - 2043)'nin oğlu olan Samsou-Ilouna'nın hükümdarlığında, Zagros [dağlarının] tepelerinden çıkan ve Babil kralının onları kendi dağlarına geri püskürtmekte zorlandığı Kassit'ler adında yeni bir halkın Kalde'de ortaya çıktığını görüyoruz.

Sayfa :135

A l'ouest du groupe irano-indien, qui forme, du côté de l'orient, l'aile avancée des peuples indo-européens, on rencontre le groupe hittite, sur lequel nous allons revenir, et qui, s'il n'est pas purement indo-européen, s'il n'est peut-être même pas indo-européen à son point de départ, n'en paraît pas moins, dès le début de l'époque historique, nettement apparenté aux autres groupes de la famille indo-européenne. Et même, chose curieuse et symptomatique, au lieu de se rattacher à l'indo-iranien, les éléments indo-européens de la langue hittite se rapprocheraient, d'après certains linguistes, de ceux qu'on retrouve dans plusieurs langues de l'Europe, notamment dans les langues italo-celtiques.

Sayfa 135

İran-Hindistan grubunun batısında, Hint-Avrupalı toplumların Batı tarafındaki ilerlemiş kanadında, daha sonra yeniden sözünü edeceğimiz Hitit grubuna rastlamaktayız. Hitit grubu tam anlamıyla Hint-Avrupalı değilse ve onun çıkış noktasına göre belki de Hint-Avrupalı bile değilse, tarihin başlangıcından itibaren bu grup, Hint-Avrupa ailesinin diğer gruplarıyla belirgin bir biçimde pek akraba gibi görünmemektedir. Ve hatta, ilginç ve ayırt edici olan şey, Hitit dilindeki Hint-Avrupa [dillerine özgü] öğelerini Hint-İran'a bağlamak şöyle dursun, bazı dilbilimcilere göre bu öğelerin özellikle İtal-Kelt dillerinde görülen pek çok Avrupa dilinin Hint-Avrupa öğeleriyle yakınlaşmaktadır.

Sayfa :137

D'autres tablettes sont écrites dans une langue différente, qui est le hittite¹. Les uns considèrent que le hittite est une langue indo-européenne, dont le vocabulaire a admis un très grand nombre d'éléments « asiatiques », c'est-à-dire empruntés à ces langues mal connues d'Asie Mineure, telles que le lycien, le lydien, le carien, etc., qui ne sont ni sémitiques ni indo-européennes. D'autres pensent que le fond de la langue hittite est asiatique, avec des emprunts à l'indo-européen. Il nous paraît démontré que, si le cadre de la langue (déclinaisons, conjugaisons, etc.) est indo-européen, le vocabulaire ne l'est pas.

X

Sayfa 137

Diğer levhalar Hititçe¹ olan farklı bir dilde yazılmıştır. Kimileri Hititçe'nin söz dağarcığının Anadolu'nun çok az bilinen Likyaca, Lidyaca, Karyaca vb. gibi ne Samî ne de Hint-Avrupa dili olan dillerinden alınmış çok sayıda Asyalı unsuru içeren bir Hint-Avrupa dili

olduğunu benimsemektedir. Kimileri ise Hitit dilinin temelini Hint-Avrupa [dillerinden] alıntılarla oluşturulmuş Asya'lı olduğunu düşünmektedir. Dilin çerçevesi (ad çekimleri, fiil çekimleri vb...) Hint-Avrupalı olsa da, söz dağarcığının öyle olmadığı kanıtlanmış gibi görünüyor.

Sayfa : 140

Ces Kassites, que les auteurs grecs décrivent sous le nom de Kossaii et dont Strabon évalue l'armée à 13.000 archers, ne parlaient pas une langue sémitique; un vocabulaire qui nous donne la traduction en babylonien de certains mots de leur langue, permet de constater le caractère indo-européen des noms attribués à quelques-uns de leurs dieux; mais les noms communs ne sont pas indo-européens. Pas plus que celle des Hittites, l'origine des Kassites ne peut donc être établie avec certitude. Comme les vestiges d'un idiome indo-européen se retrouvent plutôt dans les noms des dieux qui composent les noms propres des rois, on pourrait penser à une aristocratie d'une autre race que la masse du peuple: cette particularité se retrouve fréquemment dans l'histoire de l'ancien Orient.

Sayfa 140

Yunanlı yazarların Kossaii adıyla tanımladıkları ve Strabon'un 13000 mazgallık ordu diye değerlendirdiği bu Kassitler bir Sami dili konuşmuyorlardı. Onların dilindeki bazı kelimelerin bize Babilce çevirisini veren vokabüler, tanrıların kimilerine verilen isimlerin Hint-Avrupalı özellik taşıdığını farketmemizi sağlamaktadır. Ancak cins isimler Hint-Avrupalı değildir. Bu nedenle Hititlerinki kadar olmasa da Kassitlerin kökeni çok kesin bir şekilde ortaya konamamıştır. Hint-Avrupalı bir dilin kalıntıları genellikle kralların adlarını oluşturan tanrıların adlarında rastlanıldığından dolayı,

bunların bir halk kitlesi olmaktan çok, farklı bir ırkın aristokrat kesimi olduklarını düşünebiliriz. Bu özelliğe Eski Doğu tarihinde sıkça rastlanır.

Sayfa : 149

Aux frontières septentrionales de la Mésopotamie, sur le haut Euphrate, vers Ourfa, Diarbékir et Mardin, s'étendait le royaume de Mitanni, dont la population était sans doute d'origine « asianique » (c'est-à-dire apparentée aux peuples primitifs d'Asie Mineure), mais qui devait être gouverné par une aristocratie aryenne ; car, tandis que le fond du langage en Mitanni était de type caucasique, les noms des rois — Shaushshatar, Artatama, Shoutarna, Tushratta, Mattiouza — y étaient d'apparence nettement indo-européenne, voire iranienne.

Sayfa 149

Halkı hiç kuşkusuz Asya kökenli olan (yani ilk Anadolu halklarıyla akraba) Mitanni krallığı Yukarı Fırat'ta Urfa, Diyarbakır ve Mardin'e doğru, Mezopotamya'nın kuzey sınırlarında bulunuyordu. Ancak bu krallık Ari'li bir aristokrat tarafından yönetiliyor olmalıydı, çünkü Mitanni'deki dilin temeli Kafkas özelliği taşımasına karşın, oradaki kralların isimleri - Shaushs hatar, Artatama, Shoutarna, Tushratta, Mattiouza vb. gibi - görünüşte açıkça Hint-Avrupa ve hatta İran özelliği göstermektedir.

Sayfa : 160

Il est permis de croire que les révolutions ethniques et les événements d'une exceptionnelle gravité dont l'Asie n'avait cessé d'être le théâtre depuis le début du troisième millénaire n'avaient pas été sans entraîner du côté de la péninsule balkanique et dans le monde égéen tout entier des répercussions dont on s'attend à trouver confirmation, sinon dans les textes, du moins sur les monuments que des fouilles méthodiques ramènent peu à peu à la lumière. Cet espoir n'a été jusqu'alors qu'en partie satisfait. Cependant nous allons voir paraître, tant en Crète que dans les Cyclades et dans la péninsule, durant la première moitié du second millénaire, des éléments nouveaux.

S'il en fut bien ainsi, on peut ajouter que, dans le monde égéen, ce flot envahisseur provoqua, comme sur le Nil, une réaction vigoureuse. Car, à la « dix-huitième dynastie » des pharaons, celle des Thoutmès et des Aménophis, fondateurs de la « grande Égypte », correspond, presque année pour année, la dynastie du Minos de la légende. A la fondation de l'empire égyptien répond, avec un synchronisme qui n'est sans doute pas l'effet du hasard, la fondation de l'empire crétois, le premier des empires mari-

Sayfa : 161

times, comme l'empire égyptien paraît avoir été le premier des véritables empires continentaux.

I. — LE MONDE ÉGÉEN DU XXe SIÈCLE AU DÉBUT DU XVIe AVANT J.-C.

Le monde égéen semblait être à la veille de récolter les fruits d'un long et méthodique effort quand se manifestèrent dans son voisinage les premiers symptômes de ces formidables révolutions ethniques dont nous venons de parler. Les anciens châteaux seigneuriaux étaient en train de se transformer en palais forti-

İmparatorluğu'nun kuruluşu, şüphesiz tesadüfün eseri olmayan bir eşzamanlılıkla Mısır İmparatorluğu'nun kuruluşuna denk düşer.

[sayfa 161]

M.Ö. XX. YÜZYILDAN XVI. YÜZYILA KADAR EGE DÜNYASI

Ege dünyası, biraz önce bahsettiğimiz muhteşem etnik ihtilâllerin ilk belirtilerinin etrafında ortaya çıktığında, uzun ve yöntemli çabanın meyvelerini almanın arifesinde görünüyordu. Nossos ve Mallia'daki gibi eski krallık şatoları, güçlendirilmiş birer saraya dönüşmekteydi veya Phaistos'ta olduğu gibi doğal bir platform üzerine kuruluyordu. Duvarlar büyük fresklerle süslenmişti. Seramik, Kyklad'larda (Melos ve Thera), Kıbrıs'ta ve sarmal dekoru benimsettiği "12. Hanedanlığın" Yukarı Mısır'ına kadar yayılan çok renkli süslemenin ilginç stilini geliştirmiştir. Bronz kılıçlar uzuyordu. Oymacılık sanatı canlı şekiller ve canlı sahnelerle oyulmuş mücevherleri artırıyordu. Hiyeroglif yazısı, ideografik yazı tipini basitleştiriyordu.

Sayfa : 163

Durant la «deuxième époque du bronze» (2000-1750), la civilisation helladique continuait à vivre sur son fond.

Sayfa 163

İkinci bronz çağı boyunca (2000-1750), Elad uygarlığı özünde yaşamaya devam ediyordu.

Sayfa : 164

II. — LE MONDE ÉGÉEN AU DÉBUT DU XVIe SIÈCLE.

X Le début du XVIe siècle avant J.-C. marque l'expansion de la civilisation du bronze dans tout le monde égéen, y compris la Thessalie. La connaissance du métal et celle du tour du potier

Sayfa : 165

Le monde égéen au début du XVIe siècle

sont les deux progrès qui ont introduit une certaine homogénéité de culture entre les divers éléments de ce milieu hétérogène.

Sayfa 164

İ. Ö. XVI. yüzyılın başı, bronz uygarlığının Tesali de dahil olmak üzere tüm Ege dünyasında yayılışına damgasını vurmuştur.

[sayfa 165] Metalin ve çömlekçilik becerisinin ortaya çıkışı birbirine benzemeyen bu ortamın farklı unsurları arasında bir ölçüde bütünlüğün sağlanmasını başlatan iki ilerlemedir.

Sayfa : 166

X Quoique la population crétoise fût, comme partout, une mosaïque de populations diverses, l'élément prédominant était une race méditerranéenne, dolichocéphale, à la figure longue et mince, au nez busqué, d'une stature haute et svelte, dont la désinvolture naturelle rappelle le type basque. Sans doute d'origine caro-lélége, cette race, transplantée dans la sérénité du milieu égéen, sur une île spacieuse pourvue d'un jeu complet de zones naturelles propices à toutes les activités, pêche, cabo-

Sayfa : 166

tage, navigation lointaine, exploitation agricole et vie pastorale, sut admirablement tirer parti tant des ressources variées du terroir que de sa position relative. Elle reçut de l'Asie et de l'Égypte les éléments et les modèles de sa culture : de l'Asie chaldéo-hittite, sa religion naturiste, sa démonologie, ses goûts pastoraux et, sans doute, son écriture pictographique, les principes de son architecture, de ses constructions navales, de l'industrie du métal et de la glyptique, et ses modes vestimentaires ; de l'Égypte, le goût et les méthodes de la vie rurale, l'art décoratif, la peinture murale, la faïence, l'orfèvrerie, peut-être certains cultes, comme celui du taureau et le type de sa royauté théocratique. Mais elle sut réagir sur ses emprunts en leur imprimant le cachet personnel de son libre génie, épris de la nature et de la vie sous toutes ses formes et dégagé d'esprit hiératique. Comme plus tard le Japon par rapport à la Chine et à la Corée, la Crète fut le creuset où se fondirent les vieilles civilisations des deux continents oriental et méridional. De leur transmutation sortit cette première culture méditerranéenne, prototype de celle que l'Hellade, par la force de cet exemple et par la vertu de sa propre raison, devait parfaire en culture universelle.

Dans les Cyclades, la proximité immédiate de la Crète devait faire pénétrer assez largement, surtout à Mélos et à Théra (Santorin), les libres créations de l'art minoen : il y eut une période d'art érëto-cycladique. Elle commence vers 1900 par

* Demokratların tabiat ve tesirlerinden bahseden ilim

** Papazlara olan

*** Puta ...

Sayfa : 167

Le monde égéen au début du XVIe siècle

la diffusion dans les Cyclades du style de Camarès et se continue à partir de 1600 par celle des poteries crétoises à décor naturaliste et stylisé. Mais l'extrême fractionnement du monde insulaire y favorisait également le particularisme et la longévité des traditions et des formules de style local. Aussi la civilisation cycladique se distingue-t-elle par sa fidélité aux trouvailles de son enfance. Même au début de l'époque classique, elle maintiendra encore dans un monde transformé les dernières survivances d'un art préhistorique.

Sayfa : 167

Une troisième zone de culture correspond à la civilisation que l'on a voulu qualifier d'« helladique », c'est-à-dire celle du continent. A cette époque, elle a ses foyers les plus originaux en Grèce centrale (Phocide et Béotie) ; mais déjà elle a gagné le Péloponnèse. Depuis l'an 2000, l'Aspis d'Argos, les sites de Mycènes et de Tirynthe ont servi de cantonnements fortifiés à des occupants prémycéniens qui ne doivent encore rien à la Crète et qui logent dans des huttes ovales en briques crues sur socles de pierres, comme celles de la seconde Orchomène. Inhabitée à l'époque néolithique, Mycènes était, aux environs de l'an 2000, une bourgade florissante, installée en contre-bas du sommet, et contemporaine du modeste village de huttes ovales retrouvé à Tirynthe sous les ruines du premier palais.

La concordance de ces données archéologiques avec celles de la tradition ne peut être tentée qu'avec une extrême réserve. On ne saurait ni affirmer ni nier qu'aucune des populations alors installées sur le continent ait droit d'être considérée comme l'ancêtre des proto-hellènes Achéens, Éoliens, Ioniens, qui font leur apparition dans la légende après les Pélasges. Il n'est pas impossible que certaines de ces tribus venues du nord dès 2500 aient déjà été apparentées par un idiome commun contenant en germe les divers dialectes du grec ultérieur. Mais ce n'est que plus tard et après de nouvelles migrations que de cet élément ethnique et linguistique encore confus devait se dégager l'individualité de la race hellénique.

III. — LA FONDATION DE L'EMPIRE CRÉTOIS ET LA LÉGENDE DE MINOS.

La fin de l'âge du bronze, entre les années 1600 et 1180, a vu d'abord l'apogée de la civilisation crétoise, puis sa transformation au contact du continent helladique en une civili-

Sayfa : 168

sation mixte, dite « mycénienne ». Cette évolution correspond à la suprématie d'une population proto-hellénique, celle des Achéo-éoliens. Celle-ci, après avoir supplanté les Crétois, est finalement éliminée elle-même par l'entrée en scène, au début de l'âge du fer, vers 1100 avant J.-C., de la peuplade des Doriens. Durant les périodes dites du « minoen récent I » (1580-1450) et du « minoen récent II » (1450-1400), la Crète atteint

Sayfa :168

le point culminant de son hégémonie politique et du rayonnement de son commerce et de sa civilisation. La puissance de plus en plus assise du souverain de Cnossos porte son autorité et sa richesse à leur maximum. Il apparaît désormais comme le chef d'une sorte de confédération des peuples maritimes de l'Égée, que la tradition mi-historique et mi-léendaire de la Grèce désignait sous le nom de « thalassocratie » du roi Minos.

Sayfa 166

Her yerde olduğu gibi, Girit nüfusu çeşitli halklardan oluşmuş bir mozaik olmasına karşın baskın öge, doğal davranışlarında aşın özgür olan Bask tipini anımsatan, dal gibi ince ve uzun boy-lu, kemerli bir burunla uzun ve narin bir yüze sahip dolisefal olan bir Akdeniz ırkı olmasıydı. Balıkçılık, gemi işletmeciliği, uzun deniz yolculukları, tarım ve kırsal yaşam gibi bütün etkinliklere elverişli do-ğal alanlara tam anlamıyla sahip uçsuz bucaksız bir ada üzerinde, Ege'ye özgü bir ortamın dinginliğinde yurdunu değiştiren ve hiç kuş-kusuz Karo-leleg kökenli olan bu ırk, kendi göreceli durumundan çok bölgenin kendisine sunduğu bunca değişken kaynaklardan ya-rarlanmayı hayranlık uyandıracak biçimde bilmişti. Asya ve Mı-sır'dan kendi kültürünün öğelerini ve modellerini almıştı. Kalde-Hitit'li Asya'dan onun doğacı dinini, cinbilimini, kır yaşamına öz-gü yeteneklerini ve hiç kuşkusuz resim yazısını, mimarisine özgü ilkelerini, gemi inşasına, metal zanaatına, taş üzerine oymacılık sanatına özgü ilkelerini ve giyim tarzlarını; Mısır'dan ise kırsal ya-şama özgü yetenek ve yöntemleri, dekoratif sanat, duvar boy-a-ma, fayans, kuyumculuk, boğaya tapma ve onun [Mısır'ın] dinsel krallığının simgesi olarak belki bazı tapınma biçimlerini almıştı. Ama o [bu ırk], görkemli düşünceden çıkan ve doğayla yaşamın tüm

biçimlerine tutkun kendi özgür dehalarının kişisel damgasını üzerlerine basarak kendi alıntılarında da etkisini göstermeyi bilmiştir. Daha sonraları tıpkı Çin ve Kore gibi, Japonya gibi Girit de her iki güney ve doğu kıtasının eski uygarlıklarının eridiği bir kavşak olmuştu. [Bu iki eski uygarlığın] nitelik değiştirmesinden, bu örneğin gücü ve onun kendine özgü düşünce biçiminin erdemiyle Hellade ülkesinin evrensel bir kültürü, kusursuz bir duruma getirmesi gereken kültürün ilk örneği olan bu ilk Akdeniz kültürü çıkmıştı.

Kiklad adalarında, Girit'e yakın kıyılarda, özellikle Mélos ve Théra (Santorin)'da minoen sanatının özgür yaratıları oldukça geniş bir biçimde işletilmiş olmalıydı. [Nitekim] **bir dönem Girit-Kiklad sanatı var olmuştur.** [sayfa 167] [Girit-Kiklad sanatının dönemi] 1900 yılına doğru **Camare'ler tarzının Kiklad'larda yayılmasıyla başlar ve natüralist süslemeli ve stilli girit çömlekçiliğiyle 1600 yılından itibaren devam eder.** Ama adalı dünyanın aşırı parçalanması, bölgesel stilin formül ve geleneklerinin uzun ömürlülüğünü ve aynı zamanda bölgesel özelliğini de orada korumaktaydı. Ayrıca Kiklad uygarlığı, uygarlığının ilk evrelerindeki buluşlara olan sadakatıyla kendini göstermektedir. Klasik dönemin başında bile o, değişen bir dünyada tarihin öncesi bir sanatın son kalıntılarını hâlâ elinde bulunduracaktır.

Kültürün üçüncü bölgesi "Hellad'a özgü" olarak, yani kıtanın kültürü olarak değerlendirmek istediğimiz uygarlığa karşılık gelmektedir. Bu dönemde, bu uygarlığın en özgün evleri Orta Yunanistan'da (Phocide ve Béotie) bulunmaktadır. Ama bu uygarlık daha önceden Peloponez'i kazanmıştır. 2000 yılından beri, Argos bölgesindeki Aspis, Miken ve Tirynthe bölgelerinin antik siteleri, Girit'e henüz hiçbir şey borçlu olmayan ve tıpkı ikinci Orhomène dönemindekiler gibi taştan kaideler üzerine pişmemiş topraktan yapılmış briketlerle çevrili oval kulübelerde barınan ilk Miken yerleşenleri için sağlam konaklama yeri olarak kullanılmıştır. Cilalı Taş Devri'nde [henüz] yerleşim bölgesi olmayan Miken şehri, yaklaşık 2000 yılında, Tirynthe bölgesindeki ilk saray kalıntılarının altında bulunmuş olan oval kulübelerin [yer aldığı] gösterişsiz kasabanın çağdaşı olan

ve zirvenin aşağısında kurulu, gelişmiş küçük bir kasabaydı.

Bu arkeolojik verilerle genelekselliğin verilerinin uyumu sadece çok büyük bir ayrıcalıkla sınanabilir. O dönemde kıta üzerinde yerleşmiş olan toplumlardan hiçbirinin, Pelasge'lerden sonra efsanede gösterilen Aka'lılar, Eolien'ler, İyonyalılar gibi ilk Helenlerin atası olarak kabul edilmeyi hak ettiğini ne söyleyebilir ne de inkâr edebiliriz. 2500 yılından itibaren kuzeyden gelen bu kavimlerin bazılarının, çeşitli Yunan diyalektlerinin tohumunu içeren ortak bir dille daha önce akraba olabilmeleri mümkün değildir. Ama çok daha sonra ve yeni göçlerin ardından ancak bu hâlâ karmaşık olan etnik ve dilbilimsel ögenin Yunan ırkının kişiliğini açığa çıkarmış olması gerekirdi.

III. GİRİT İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU VE MİNOS EFSANESİ

Bronz Çağı'nın sonu, 1600 ve 1180 yılları arasında, öncelikle Girit uygarlığının en yüksek aşamasını, daha sonra Hellad kıtasıyla olan temasıyla bu uygarlığın "Miken'li" olarak adlandırılan karma bir uygarlığa dönüşmesini görmüştür.

[sayfa 168] Bu oluşum, Aka-Eoli'ler gibi ön helenistik döneme ait bir nüfusun başkanlığına karşılık gelmektedir. Giritlileri yerlerinden eden bu nüfus, Demir Çağı'nın başlangıcında M.Ö. 1100 yılına doğru Dor kavimlerinin tarih sahnesine girişiyle tamamen ortadan kalkmıştır. "Yakın Minoen I" (1580-1450) ve "Yakın Minoen II" (1450-1400)' olarak adlandırılan dönemler boyunca Girit, siyasi hegemonyasının en yüksek noktasına ve ticaret ile uygarlığının en parlak dönemine erişir. Hükümdar Knossos'un giderek daha fazla yerine oturan gücü, onun otoritesini ve zenginliğini en yüksek düzeylere eriştirir. Bundan böyle o, Yunanistan'ın yanı sıra tarihsel ve yarı efsanevi geleneğinin Minos kralını "talasokrasi" adıyla tanımlayacağı Ege Denizi'nin denizci toplumlarının bir tür konfederasyonunun lideri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sayfa :169

La synthèse historique chez les anciens prenait volontiers la forme d'une personification où la fable brodait sur un fond de réalité. L'éclat de la civilisation crétoise, qui avait brillé durant plusieurs siècles avant les générations des ancêtres directs de l'hellénisme, n'avait pu s'éteindre sans laisser quelques lueurs dans la légende. C'est ainsi que se dressa dans l'imagination populaire la figure énigmatique d'un souverain à la fois barbare et très civilisé, fondateur du premier empire maritime de l'Égée. Dans le recul ténébreux du temps et de l'île où il dominait, par la grandeur de son prestige et de ses œuvres, le tumulte héroïque de l'épopée achéenne, Minos apparaissait comme un dieu, incarnation d'une religion étrange et du génie industriel et entreprenant de l'ancien monde égéen.

Sayfa 169

Eskilerde tarihsel sentez, gerçek bir temel üzerinde masalın nakış gibi işleyerek süslediği bir kişileştirme biçimine gönüllü olarak bürünmekteydi. Helenizmin doğrudan ataları olan kuşaklardan önce pek çok yüzyıl boyunca parlamış olan Girit uygarlığının görkemi, efsanede birkaç ufak iz bile bırakmadan kendi kendine yitip gitmişti. Böylelikle Ege Denizi'nin ilk denizci imparatorluğunun kurucusu olan ve hem barbar hem de çok uygar bir hükümdarın gizemli figürü herkesin bildiği imgelemde yükseldi. [Kral Knossos] saygınlığı ve yapıtlarının büyüklüğüyle egemen olduğu adanın ve dönemin bilinmeyen gerilemesinde, Aka destanının ses getiren kahramanı olan Minos, tuhaf bir dinin insan görüntüsünde olan tanrısı ve eski Ege dünyasının hünerli ve atılgan dehası gibi görünmekteydi.

Sayfa : 170

*
نقد
تصویر
اینگیز

Serait-il plausible que la diffusion du nom de Minoa, attribué à une douzaine de fondations coloniales éparses en Crète, dans les îles, en Laconie, en Mégaride, à Coreyre, en Sicile, en Syrie, voire en Arabie, ne désigne pas autant d'établissements réellement minoens ou post-minoens ?

* Tasdik ve kabul olunabilir.

Sayfa 170

Girit'te, adalarda, Lakonya'da, Megarit'te, Korkir'de, Sicilya'da, Suriye'de, hatta Arabistan'da dağınık hâlde bulunan bir düzine kolonileşmiş bölgeye verilen Minoa adının yayılmasının, gerçekten Minoyen veya Post-Minoyen olan bir o kadar bölgeyi de belirtmiyor olması akla yatkın mıdır?

Sayfa : 172

IX

Si l'on compare la longue durée de six siècles qu'atteste réellement la chronologie stratigraphique des ruines depuis la construction, vers 2000 avant J.-C., du premier palais de Cnossos, jusqu'à la destruction du dernier palais vers 1400, avec la succession, d'ailleurs fort confuse, des règnes légendaires dont parlent les annalistes, on a l'impression que tout le passé de la Crète primitive s'est présenté à ceux-ci en un raccourci, où dominent surtout les réminiscences les plus récentes de la Crète achéenne et même doriennne.

Sayfa 172

M. Ö. 2000 yılına doğru inşaa edilen ilk Knossos sarayının yapım tarihinden başlayarak 1400 yılına doğru yıkılan son sarayın yıkılış tarihine kadar olan süreyle tarih yazarlarının bahsettiği son derece karışık olan efsanevi hükümdarlıkların mirasını karşılaştırırsak, tüm ilk Girit'in geçmişinin, Aka ve hatta Dor Girit'inin en yeni anılarınin hâkim olduğu bu efsanevi hükümdarlıklarda özettendiği izlenimini ediniz. Stratigrafik Kronoloji de bunu ispatlamaktadır.

Sayfa :172

Il ne faut pas oublier, d'ailleurs, que la langue et l'écriture minoennes restaient aussi énigmatiques pour la Grèce hellénique que celles de l'Égypte, avec cette aggravation qu'il ne restait plus de survivants capables de les lui expliquer¹.

Sayfa 172

Minoyen dilinin ve yazısının Helen Yunanistan'ı için Mısır dili ve yazısı kadar anlaşılmasız olduğunu unutmamak gerekir. Bu anlaşılmasızlık yüzünden bu dili ve yazıyı Helen Yunanistan'ına açıklayabilecek kişiler yoktur.

Sayfa :173

Mais il faut avouer que l'histoire politique de la Crète durant les deux siècles du « minoen récent I et II » reste beaucoup plus obscure que celle de sa civilisation.

Sayfa 173

Fakat, "Yeni I. ve II. Minoyen Dönemi'nde iki yüz yıl süren Girit siyasî tarihinin, Girit uygarlığı kadar karanlık kaldığını itiraf etmek gerekir.

Sayfa :174

Il était, comme le roi babylonien ou le pharaon, la personnification d'un dieu mâle de fécondité, l'incarnation du Taureau ; Minos est l'équivalent crétois de l'Apis ou du Mnévis égyptien, avec un caractère plus sauvage qui le rapproche du Taureau asiatique. Comme dieu mâle, il s'identifie aussi au dieu souverain de l'atmosphère, au Zeus maître de la foudre et de la pluie : en cette qualité, il a pour attribut la *labrys* ou double hache, l'arme qui symbolise la foudre meurtrière. Il forme couple avec la Déesse-Mère, personnification de la Terre et de la Nature.

Sayfa 174

Minos, Babil kralı ve Firavun gibi, bolluğun erkek tanrısının kişileştirilmesi, Boğa'nın insan görünümü altında ortaya çıkması gibiydi. Minos, kendisini Doğu Boğa'sına yaklaştıran daha vahşi bir karakterle Girit'in Apis'inin veya Mısır'ın Mnevis'inin dengiydi. Erkek tanrı olarak, atmosferin büyük tanrısı, şimşek ve yağmurun efendisi Zeus'a da denkti. Bu özelliğiyle, ölümcül şimşek simgeleyen silâh olan labrys veya çift baltayla simgeleştiriliyor. Dünya- yı ve doğayı belirten, Ana Tanrıça'yla bir çift oluşturuyor.

Sayfa :175

En somme,
la triade royale crétoise semble la réplique composite des trinités égyptienne Isis-Osiris-Râ (Horus ou Mnévis), hittite et syrienne.

Sayfa 175

Sonuç olarak, Girit Krallığı üçlü topluluğu, Mısır, Hitit, Suriye üçlü topluluğunun, yani Isis - Osiris - Râ'nın, (Horus veya Mnevis) kanşık ifadesidir.

Sayfa :180

L'absence d'une enceinte de fortifications autour des résidences agrandies et remaniées du xvie et du xve siècle atteste la confiance de la Crète dans la vigilance de ses croiseurs de guerre.

Sayfa 180

XVI. ve XV. yüzyıllarda genişletilen ve elden geçirilen ikamet yerlerinin etrafında sur kuşağının olmaması, Girit'in savaş kruvazörlerinin gücüne güvendiğini göstermektedir.

Sayfa : 181

Il n'est guère douteux, d'autre part, que l'éclat de l'art crétois n'ait été complété par une brillante activité intellectuelle. On voit sur les monuments la flûte, la cithare et le sistre figurer avec honneur aux cérémonies du culte. La Crète eut assurément des littérateurs, des poètes lyriques, des musiciens égaux à ses peintres, à ses céramistes, à ses orfèvres. A l'époque où l'Égypte produisait un chef-d'œuvre comme l'*Hymne au soleil* attribué à Aménophis IV (1376-1360), il paraît invraisemblable que la Crète n'en eût pas l'équivalent. Aussi bien, un beau chant des Courètes, datant de la Crète doricienne, nous a

Sayfa 181

Diğer taraftan, Girit sanatının gelişmesinin parlak bir zihinsel aktiviteyle tamamlanmış olmasından şüphe edilemez. Anıtların üzerinde dinsel âyinlere onurla eşlik eden flütü, kitarayı ve sistreyi görüyoruz. Girit, ressamlarına, Seramik ustalarına ve altın ustalarına eşit olan edebiyatçılara, lirik şairlere ve müzisyenlere elbette sahipti. Mısır'da, IV. Aménophis'e (1376-1360) "Güneşe Marş" şaheserinin yazıldığı dönemde, Girit'in bunun bir benzerine sahip olmaması imkânsız gibi görünüyor.

Sayfa : 182

VII. — LE RAYONNEMENT DE LA CIVILISATION CRÉTOISE AUX XVIe ET XVe SIÈCLES AVANT J.-C.

Le rayonnement du commerce et de la civilisation de la Crète supposait des débouchés lointains, acquis par la conquête ou par la diplomatie ; de plus, une marine militaire et marchande pourvue de bases navales, échelonnées sur les chemins de la mer et sur les côtes à exploiter ; une politique d'échanges avec les pays riches en matières premières et en produits manufacturés, ainsi qu'avec les consommateurs et clients du producteur ou du courtier crétois. On a vu comment le souverain de la Crète

Sayfa : 182

avait dû prendre la haute main sur les Cyclades et assumer la police de la mer Égée en la purgeant des pirates cariens. On relève des stations du nom de Minoa à Délos, Siphnos, Paros et Amorgos. La marine de Minos était pourvue de rameurs cariens et lélèges.

Mais il lui fallait aussi une armée coloniale pour garder ses postes d'outre-mer : d'où la nécessité de recruter d'assez nombreux mercenaires exotiques pour suppléer à l'insuffisance du recrutement, forcément limité, de la population crétoise.

Celle-ci avait d'ailleurs fort à faire avec les travaux des champs, les pêcheries et l'industrie de l'armement. Il faut aussi compter avec le besoin d'une nombreuse main-d'œuvre servile des deux sexes. Sans ces auxiliaires, le problème de la thalassocratie crétoise eût été insoluble. On voit, par une peinture de Cnossos, que déjà vers 2000 les soldats noirs formaient la garde du souverain, sans doute encadrée par des officiers crétois.

* Denizaşırı

Sayfa 182

Girit'in ticaretinin ve uygarlığının gelişmesi, diplomasiyle veya fetihle elde edilen çok uzaklardaki pazarları akla getirmektedir. Girit politikası, Deniz yollarına ve sömürülecek kıylara yerleştirilmiş deniz üslerine sahip bir askerî ve ticarî deniz gücünü gerektirdiği gibi, hammadde ve işlenmiş ürünler konusunda zengin ülkelerle, üreticinin veya Girit'li simsarların tüketicileri ve müşterileriyle bir değiş tokuş politikasını da gerektiriyordu. Girit kralının Kyklad'lar üzerinde nasıl egemenlik kurduğunu ve Kar'lı korsanları salarak Ege denizinde polis rolünü nasıl elde ettiğini gördük. Delos'ta Minoa, Sifnos, Paros ve Amorgos isimli istasyonları not ediyoruz.

Fakat, deniz aşırı merkezleri korumak için ana bir sömürge ordusu da gerekiyordu. Bu nedenle, kısıtlı Girit nüfusundaki asker yetersizliğini karşılamak için çok sayıda yabancı asker toplama

gereği ortaya çıkmıştır.

Zaten Girit toplumunun tarla işlerinde, balık sanayisinde ve silâh sanayisinde çok çalışması gerekiyordu. Her iki cinsin el işçiliğini de hesaba katmak gerekir. Bu yardımlar olmadan Girit talasokrasisi sorunu çözülemezdi. Knossos'un bir resminde, 2000 yılına doğru büyük ihtimalle Giritli subayların emrinde olan siyah askerlerin kralın muhafız birliğini oluşturduğunu görüyoruz.

Sayfa : 182

Or il y a une coïncidence chronologique significative entre

Sayfa : 183

les données de la tradition grecque sur l'installation en Grèce de divers chefs exotiques et l'apogée de la thalassocratie minoenne aux XVIe et XVe siècles. En effet, c'est vers la fin du XVIe siècle (1533?) que Cécrops, Égyptien de Saïs en basse Égypte, serait venu se fixer en Attique; vers 1466 que Danaos, originaire de Chemnis en haute Égypte, serait arrivé en Argolide. C'est également dans le courant du XVe siècle que l'on peut approximativement reporter l'installation en Mégaride de Car, frère de Lydos et Mysos, et celle de Lélée à Amyclées, en Laconie, puis à Mégare, en Locride et en Acarnanie. Après ce premier ban, d'autres suivirent : vers 1300, le Phénicien Cadmos occupe la Béotie, et cent ans plus tard les Phrygiens Tantale et Pélops débarquent dans le Péloponnèse

Sayfa 182

Halbuki, XVI. ve XV. yüzyıllarda minoyen talasokrasisinin çeşitli şeflerinin ve en yüksek mertebesinin Yunanistan'a yerleşmesi hususunda Yunan geleneğinin verileri arasında anlamlı kronolojik bir çakışma vardır. Gerçekten de XVI. yüzyılın (1533?) sonuna doğru aşağı Mısır'da, Saïs'ten Mısır'lı Kekrops, Atik'e yerleşmiştir. 1466'ya doğru yukarı Mısır'da Cemnis kökenli Danaos Argolid'e gelmiştir.

Lydos ve **Myssos**'un kardeşi **Car**'ın **Mégaril'e** ve **Lelex'in** **Lakonya'da** **Amikle'ye**, sonra **Megar'a**, **Lokrit'e** ve **Akarnanya'ya** yerleşmesini de yaklaşık olarak XV. yüzyılın akımına koyabiliriz. Bu ilk göçten sonra başkaları da gelmiştir: 1366'ya doğru **Finike'li Kadmos**, **Beotie'yi** işgal eder ve yüz yıl sonra **Tantal Frigyalıları** ve **Pelops Peloponez'e** gelirler.

Sayfa : 183

Plusieurs d'entre eux durent, à la faveur de l'éloignement et du déclin de la dynastie minoenne, se créer des situations indépendantes : ce fut le cas surtout au XIVe et au XIIIe siècle, après la chute de l'empire minoen, pour Cadmos et Pélops.

* Frigyalı Peloponez'e yerleşti

** Finikeli

*** ... Yerleşti

Sayfa 183

Aralarından [Presidios'lar] çoğu, Minoyen hanedanlığının gerilemesi ve uzaklaşması nedeniyle bağımsızlıklarını kurmuşlardır. Minoyen İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra özellikle XIV. ve XIII. yüzyılda **Kadmos** ve **Pelops** için böyle olmuştur.

Sayfa : 184

Dans le style de la chancellerie égyptienne, *Kesti*, équivalent du *Kastor* biblique, désigne la Crète et ses satellites. Les princes *Kestiu* ne sont donc autres que le Minos de Crète et ses vassaux.

Sayfa 184

İncildeki Kaftor'un dengi olan Kefti, Mısır şansölyeliğinin stilini, Girit'i ve uydu ülkeleri belirtmektedir. Kefti prensleri, Girit'in Minos'u ve ona bağlı ülkelerden başkası değildir.

Sayfa : 184

qui est plus assuré, c'est la pénétration des poteries, des orfè-
vres et des bronzes crétois dans le royaume de la « dix-
huitième dynastie » et, inversement, la présence en Crète
d'ivoires, de scarabées, d'armes damasquinées de facture égypt-
tienne. Les peintures des palais d'Aménophis III à Thèbes et
d'Aménophis IV à Tell-el-Amarna sont de style crétais
naturaliste.

Sur les autres continents, l'expansion crétoise suivit, au cours

Sayfa : 185

Le rayonnement de la civilisation crétoise

des XVIe et XVe siècles, la même progression. Chypre, l'île
du cuivre, et Rhodes furent les avant-postes du commerce
minoën tant avec l'Asie antérieure qu'avec l'Égypte.

Sayfa 184

Kesin olan, "XVIII. Hanedanlığa" Girit çömlekçiliğinin altın ve bronz işlemeciliğinin girmiş olması ve buna karşılık Mısır el işçiliği fildişlerinin, pislik böceğinin ve telkâri kakmalı silâhlarının Girit'te bulunmasıdır. Teb'de III. Amenophis'in ve Tell-el-Amarna'da, IV. Amenophis'in saraylarındaki resimler natüralist Girit stilleridir.

XVI. ve XV. yüzyıllarda [sayfa 185] Girit yayılmacılığı aynı hızda

diğer kıtalarda da sürmüştür. Bakırın adası Kıbrıs ve Rodos, iç Asya'yla olduğu kadar Mısır'la da olan Minoyen ticaretinin ileri karakolları olmuştur.

Sayfa : 185

Du côté de l'ouest, le continent helladique fut, sauf l'Arcadie, presque totalement conquis par la civilisation minoenne. La côte orientale du Péloponnèse — Argolide et Corinthie — était facilement accessible par les étapes insulaires précédemment décrites¹ : la Laconie par Cythère, l'Attique et la Béotie par Salamine et l'Eubée.

Sayfa 185

Batı tarafında, Arkadya dışında Yunan kıtası neredeyse tamamen Minoyen uygarlığınca fethedilmişti. Peloponez'in doğu kırsına —Argolid ve Korint— daha önce belirttiğimiz ticaret merkezlerinden kolayca ulaşılabilirdi: Kiter'den Lakonya, Salamin ve Eube'den Atik ve Béotie.

Sayfa : 185

Du golfe de Corinthe, les Crétois remontèrent par les îles

Sayfa : 186

Ioniennes, Céphallénie, Leucade, jusqu'à Corcyre, siège de cette Phéacie homérique, qui semble être le souvenir idéalisé d'une colonie minoenne.

Sayfa 185

Giritliler, Korint körfezinden İyonya, Kefalinya, Lökad adalarından bir Minoyen sömürgesinin hayata geçirilmiş bir anısı gibi görünen Homeros halkının merkezi Korsir'e kadar çıkmışlardır.

Sayfa : 186

Dans

X toute cette organisation du commerce occidental, les Crétois ont montré le chemin aux marines ultérieures des Achéens, des Phéniciens et des Grecs, à qui il était réservé d'atteindre directement les confins extrêmes de la Méditerranée.

X En résumé, malgré les différences qui séparent la civilisation crétoise de la culture hellénique, il serait paradoxal de nier entre elles toute affinité. Celle-là fut vraiment la préface de celle-ci et comme le premier « miracle grec » avant les Grecs. X La Crète a su éveiller le génie méditerranéen, inculquer aux populations égéennes la conscience du genre de vie auquel les prédestinait ce milieu, compris et aimé comme un don de la mer Égée; elle a développé en elles la conscience du rôle bien-faisant de la mer, comme trait d'union entre les peuples les plus divers et les plus lointains; elle a su faire de la marine une institution utile et pacifique, au lieu d'un instrument de rapines et de pirateries. En art, elle a concilié les leçons de l'Orient avec ses propres inspirations: les yeux ouverts sur la nature, elle en a dégagé des visions fraîches, primesautières, impressionnistes, où l'homme s'efface devant cette souveraine panthéiste et magique, dont il vénère tous les aspects et s'abstient de discipliner les fantaisies.

Sayfa 186

Tüm Bir batı ticaretinin oluşturulmasında Giritliler, Akdeniz'in en uç sınırlarına doğrudan ulaşabilen Aka'lara, Finikelilere, Yunanlılara ve sonraki gemicilere yol gösterdiler.

Özetlemek gerekirse, Girit uygarlığını Helen kültüründen ayrıran özelliklere rağmen, aralarında her tür ilişkiyi inkâr etmek an-

lamsız olacaktır. Girit uygarlığı gerçekten Yunan kültürünün ilk adımı ve Yunanlılardan önce ilk "Yunan mucizesi" olacaktır. Girit, Akdeniz dehasını ortaya çıkarmayı, Ege toplumlarına Ege Denizi'nin bir bağıışı gibi anlaşılan ve sevilen bu ortamın alınlarına yazdığı yaşam tarzı bilincini aşlamayı bilmiştir. Girit, bu toplumların kalbinde en çeşitli ve en uzak toplumlar arasında bir köprü gibi denizin velinimetlerinin rolünün bilincini geliştirmiştir. Denizciliği, hırsızlık ve korsanlık aracı yerine, yararlı ve banşçı bir kurum haline getirmeyi bilmiştir. Sanat alanında doğudan edindiği bilgileri kendi ilhamlarıyla kaynaştırmıştır: Doğaya bakarak, tüm fantezilerini disiplin altına almaktan sakındığı ve tüm görünümlerine taphkkan bu vahdeti vücut ve sihirli büyüklüğün önünde insanın silindiği taze, geçici ve empresyonist görünümler çıkarmıştır.

Sayfa :186

Aujourd'hui, nous voyons plus clairement par quels intermédiaires le flambeau s'est transmis : il n'y a plus de solution de continuité, mais dévolution.

Sayfa 186

Bugün, meşalenin elden ele hangi yolla geçtiğini daha açık şekilde görüyoruz: artık süreklilik değil, geçiş çözümdür.

Sayfa :187

La paix semble avoir régné en Crète sans troubles intérieurs de 1600 à 1450. Mais, vers cette dernière date, survint une nouvelle catastrophe, réédition partielle de celle de 1750. Les palais de Phaistos, Haghia-Triada, Tylissos s'abîmèrent dans les flammes.

Sayfa 187

1600'den 1450'ye kadar iç kargaşalar olmadan Girit'te barış hüküm sürmüştü gibidir. Fakat, bu son tarihte (1450) 1750 yılı felâketinin kısmî tekrarı olan yeni bir felâket olmuştur. **Fetos, Hagia, Triada, Tilisos sarayları yangında zarar görmüştür.**

Sayfa : 187

On en peut conclure que la catastrophe de 1450 fut le prodrome du danger le plus redoutable qui menaçait la puissance crétoise : le péril achéen. X

Sayfa 187

1450'deki felâketin, Girit gücünü tehdit eden korkunç büyük tehlikenin habercisi olduğu sonucuna varabiliriz: **Aka tehlikesi.**

Sayfa : 187

Le conflit, sans doute, couvait sourdement depuis longtemps. D'abord pacifique, l'infiltration dans l'île d'éléments achéens, introduits comme mercenaires et ouvriers ruraux, a dû commencer bien avant la date fatidique de 1450. Peut-être a-t-elle débuté par l'occupation de la moitié occidentale de l'île : car, par une exception encore inexpliquée, toute la région à X

Sayfa :188

La monarchie et la civilisation crétoises

L'ouest de l'Ida semble à peu près dépourvue de vestiges notables d'installation minoenne. Il ne reste rien de l'antique Kydonia, recouverte par la moderne la Canée, et les ruines voisines d'Aptéra sont d'époque hellénique.

Si Cnossos fut épargnée, ce fut probablement grâce à une transaction. Mais cette immunité fut de courte durée. Vers 1400, sans doute surprise par des bandes déjà installées dans l'île et renforcées par des secours extérieurs, elle fut saccagée et totalement ruinée. Gournia, Psira, Zacro, Palaicastro succombèrent de même.

Sayfa 187

Şüphesiz anlaşmazlık uzun süredir derinleşiyordu. İlk önce barışçı olan paralı asker ve köylü işçiler kimliği altında Aka'lı unsurların Giri'te sızması, uğursuz 1450 yılından önce başlamış olmalı. Belki, adanın batısının yansının işgal edilmesiyle başlamıştır: Çünkü, hâlâ açıklanmayan bir istisnaıyla [sayfa 188] İda'nın batısındaki tüm bölge neredeyse önemli Minoyen ikamet kalıntılarından yoksun görünüyor. Modern Kane'nin kapladığı antik Kidonya'dan hiçbir şey kalmamıştır ve komşu Aptera'nın kalıntıları Helen dönemindedir.

Knossos bağışlandıysa, bu büyük ihtimalle bir anlaşma sayesinde olmuştur. Fakat bu dokunulmazlık fazla sürmemiştir. 1400'lere doğru, her hâlde adaya daha önce yerleşmiş ve dışarıdan gelen yardımlarla desteklenmiş olan çeteler tarafından basılmış, yağmalanmış ve yıkılmıştır. Aynı şekilde, Gurnio, Psiero, Zacro, Palekastro da bu kaderi paylaşmıştır.

Sayfa :188

X L'ancienne population dut émigrer en masse vers de lointains refuges, en Asie, Chypre, Palestine, jusqu'en Sicile et en Italie. Qu'était-il advenu de la dynastie crétoise ?

Sayfa 188

Eski toplum, Asya, Kıbrıs, Filistin, Sicilya ve İtalya'ya kadar uzak sığınma yerlerine kitleler halinde göç etmek zorunda kaldı.

Girit hanedanlığına ne olmuştu?

Sayfa :188

X Quoi qu'il en soit, par un synchronisme probant, la catastrophe de la Crète, constatée par l'état des ruines, coïncide avec la floraison de l'Argolide et des résidences de Mycènes.

Sayfa :189

de Tirynthe, d'Amyclées, d'« Orchomène IV » et de « Troie VI », pour nous servir des termes consacrés, qui servent aujourd'hui à désigner les diverses étapes de l'existence des deux célèbres cités. L'axe du monde égéen s'est déplacé vers l'ouest. Les rôles sont renversés. La Crète, dominée par ses envahisseurs, n'est plus qu'une dépendance du continent. Elle reçoit d'eux une race nordique, barbu, peut-être blonde, un type d'habitation septentrionale qui se superpose, à Haghia-Triada et à Gournia, aux ruines des palais crétois. Le nom de « Kefti » disparaît des documents égyptiens. La race hellénique entre en scène : c'est désormais à la Grèce propre qu'est dévolu le rôle directeur dans la Méditerranée orientale.

X

X

Sayfa 188-189

Ne olursa olsun, olası bir eşzamanda, kalıntıların durumuyla gözlemlenen Girit felâketi, Argolid'in, Miken, Tirent, Amikle, IV. Orchomene ve VI. Truva'daki ikamet yerlerinin gelişmesiyle aynı zamana rastlamaktadır. Bugün iki ünlü sitin varlığının çeşitli aşamalarını belirlemeye yarayan, bu verilen terimleri kullanmaktayız. Ege dünyası'nın eksenini batıya doğru kaymıştır. Roller değişti. İstilâcılardan egemenliği altındaki Girit artık kıtanın yalnızca bir parçasıdır. Onlardan, sakallı, belki sarışın kuzeyli bir ırk, Girit saraylarının harabeleri üzerine Hagia-Triada ve Gournio'da kuzeye özgü, katlı bir ikametgâh tipini almıştır. "Kefti" ismi Mısır kaynaklarından yok olur. Helen ırkı sahneye çıkar: Artık Doğu Akdeniz'de yönetici rolü Yunanistan'ın kendisine geçer.

Sayfa : 190

Dans la seconde moitié du xvie siècle avant J.-C. principales tribus proto-hellènes venues du nord-est nord-ouest s'étaient fixées dans leurs cantonnements.

Sayfa 190

M.Ö. XVI. yüzyılın ikinci yarısında, kuzeydoğu ve kuzey-batıdan gelen önemli ilk Helen kavimleri kendi bölgelerine yerleşmişlerdi.

Sayfa : 191

Les termes de Danaens et d'Achéens sont les dénominations ethniques des deux éléments dominants de la population proto-historique de l'Argolide. On les reconnaît dans les Danaoune et les Akaiousha que citent les textes égyptiens du xiie siècle avant J.-C., parmi les « peuples de la mer ».

Sayfa 191

Dana'lı ve Aka'lı terimleri Argolid'in tarih öncesi toplumunun baskın iki unsurunun etnik ismidir. M.Ö. XII. yüzyılda, Mısırlı metinlerin "deniz toplumları" arasında verdiği Danauna ve Akayuşalar'ıda görüyoruz.

Sayfa :191

D'où venaient ces Achéens et à quelle date se sont-ils répandus dans la plus grande partie de la Grèce? Le seul fait assuré, c'est que, à la fin du XIIe siècle, ils avaient constitué en Grèce des États, unis par la communauté d'origine, de dialecte et de civilisation. Mais leur point de départ reste incertain.

X

Sayfa 191

Bu Aka'lılar nereden geliyorlardı ve Yunanistan'ın büyük bir kesimine hangi tarihte yayılmışlardı? Tek kanıt, XII. yüzyılın sonunda Yunanistan'da kökenin, dialektin ve uygarlığın birleşmesiyle bir araya gelen devletler kurmuş olmalarıdır. Fakat çıkış noktaları hâlâ bilinmemektedir.

Sayfa :191

On attribue à ces Achéens un type septentrional, brachycéphale, une chevelure et une barbe blondes, des yeux bleus, des vêtements plus étoffés que le

X

Sayfa :192

pagne crétois, un type d'habitation nordique rectangulaire, composé d'un « mégaron » à foyer central et couvert d'un toit à double versant.

Sayfa 191-192

Kuzeyli ve **brakisefal** olan, sarı saç ve sakala sahip, Girit peşte-malinden daha süslü elbiseler giyen bir insan tipi ve merkezî ocağı bulunan bir "megaron"dan oluşan ve iki yamaçlı bir çatıyla kaplı dik-dörtgen biçimli bir kuzey evi tipi bu Aka'lara atfedilir.

Sayfa : 192

En Thessalie, en Arcadie, en Béotie, il voisinait avec des peuplades assez proches de lui par le dialecte et qu'on pouvait considérer comme des proches parents : les Minyens, les Foliens, les futurs Ioniens. Après l'invasion doriennne, toutes ces variétés se fondirent en un seul nom ethnique, par une de ces simplifications familières à l'esprit grec : de même que toute la Grèce préhistorique était qualifiée de pélasgique, la Grèce prédoriennne en général fut appelée achéennne.

Sayfa 192

Tesali'de, Arkadya'da ve Beotie'de, yakın akrabaları gibi kabul edebileceğimiz dialektiyle kendisine oldukça yakın halklarla komşuydu: Minoyenler, Eolililer ve ilerideki lyonlar. **Dor istilâsından sonra**, tüm bu çeşitli toplumlar Yunan aklına özgü sadeleştirmelerden biriyle tek bir etnik isim altında kuruldular: Tıpkı tüm tarih öncesindeki Yunanistan'ın Pelasjik ve genelde Dor öncesi Yunanistan'ın Aka'lı olarak adlandırıldığı gibi.

Sayfa : 193

La bourgade primitive de Mycènes, fondée avant 2000, était déjà florissante entre 2000 et 1600. Elle recevait alors des poteries crétoises du style de Camarès. Mais c'est de la première moitié du xvie siècle que datent les merveilleux trésors exhumés en 1876 par l'archéologue allemand Schliemann des tombes à fosse d'un cimetière royal.

Sayfa 193

2000'den önce kurulan Miken'in ilk kasabası 2000 ve 1600 yılları arasında zaten gelişmişti. O zamanlar Camares tarzında Girit çömleklerini alıyordu. Ama, Alman arkeolog Schlieman'ın 1876'da bir kral mezarlığındaki mezarlardan çıkardığı muhteşem hazineler, XVI. yüzyılın birinci yarısına aittir.

Sayfa :193

Peut-être coïncide-t-elle avec l'établissement en Argolide d'une autorité étrangère, peut-être caro-lycienne, plus ou moins inféodée au suzerain de la Crète ? Peut-être aussi est-ce à elle que se réfère la légende de Persée, fondateur de Mycènes ?

Sayfa 193

Girit kralına az çok bağlı olan, belki Karolya'lı yabancı bir gücün Argolid'e yerleşmesiyle aynı zamana geliyor olabilir. Belki de, Miken'in kurucusu Perse efsanesi ondan bahsediyordur.

Sayfa :193

Cette éclosion, qui correspondait à la ruine des palais crétois, semble l'œuvre d'une dynastie nouvelle, exaltée par la victoire.

Sayfa 193

Girit saraylarının yıkımını ifade eden bu gelişme, zafer sarhoşu yeni bir hanedanlığın eseri gibi görünüyor.

Sayfa : 193

Or des textes hittites ont révélé l'activité diplomatique et militaire des Achéens et des Éoliens en Asie dès la seconde moitié du XIVe siècle avant J.-C. Leurs démêlés ou leurs négociations avec les empires anatoliens du Khati, d'Amourrou, de Troie et leurs voisins les Lyciens et les Cariens y apparaissent comme le long prélude de la guerre de Troie et apportent une confirmation historique aux données légendaires de la tradition grecque.

X

Sayfa 193

Buna karşılık, M.Ö. XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Aka'ların ve Eoli'lerin Asya'daki diplomatik ve askerî faaliyetlerini Hitit metinleri ortaya koymuştur. Anadolu'nun Khati, Amourrou, Truva imparatorluklarıyla ve komşuları Likyalılar ve Curien'lerle olan kavgaları veya görüşmeleri Truva Savaşı'nın uzun başlangıcı boyunca Peloponez'de ortaya çıkmaktadır ve Yunan geleneğinin efsanevi verilerini doğrulamaktadır.

Sayfa : 194

A cette époque, les rapports entre la Crète minoenne et le continent achéen étaient déjà depuis longtemps renversés. Affranchi de la tutelle crétoise, le monde achéen avait imposé la sienne à l'ancien empire de Minos. Depuis deux siècles environ, les colonies ou protectorats avaient peu à peu envahi, puis brusquement conquis leur métropole, ainsi que nous l'avons exposé plus haut.

X

Sayfa 194

Bu dönemde, Minoyendeki Girit ve Aka kıtası arasındaki ilişkiler çoktan bozulmuştu. Girit himayesinden kurtulan Aka dünyası, eski Minos İmparatorluğu'nu kendi himayesine almıştı. Yaklaşık iki yüzyıldan beri, sömürgeler veya protektoralar yavaş yavaş orayı istila etmişler ve birden, daha yukanda belirttiğimiz gibi, merkezlerini fethetmişlerdir.

Sayfa : 196

Co
mélange de deux éléments apparentés, dont la communauté d'habitat et de civilisation sur les plus riches territoires de la Grèce septentrionale et centrale ne fit que renforcer la solidarité, se distingua de la masse achéenne par des particularités de dialectes et de culture qui firent attribuer aux nouveaux occupants la dénomination spéciale d'Eoliens, c'est-à-dire de « sang-mélé ».

Sayfa 196

Kuzey ve Orta Yunanistan'ın en zengin toprakları üzerindeki ikamet yerleri ve uygarlık ikilisinin yalnızca dayanışmayı güçlendirdiği bu iki yakın unsurun karşımı, özel olarak Eoli'ler, yani "melez", ismini veren dialekt ve kültür özellikleriyle Aka kitlesinden ayrılmıştır.

Sayfa : 197

De l'ensemble des monuments découverts sur toutes les parties de la Grèce, dans les îles de l'ouest et de l'est, sur toute la bordure de la mer Égée et jusqu'en Sicile et en Italie méridionale, se dégage une impression générale d'unité. Elle se traduit en langage archéologique par le terme de « civilisation mycénienne », adopté pour caractériser l'expansion de la culture qui succéda immédiatement à celle de la Crète minoenne.

Sayfa 197

Yunanistan'ın tüm kesimlerinde, batı ve doğudaki adalarda, Ege Denizi'nin tüm kıyısı boyunca ve Sicilya ile Güney İtalya'ya kadar olan kesimlerde ortaya çıkan eserlerinin tamamında genel bir birlik olduğu izlenimini ediniyoruz. Arkeoloji terimiyle, Minoyen Giriş'in hemen devamında yer alan kültürün gelişmesini belirtmek için "Miken uygarlığı" terimini kullanıyoruz.

Sayfa :197

C'est aux XIVe et XIIIe siècles qu'après la conquête de la Crète par le continent, se dégage en Argolide le style (dit « mycénien III ») du décor linéaire curviligne, puis naturaliste stylisé, avec le type courant du vase à étrier. Cette dernière période coïncide avec l'apogée de la suprématie achéenne dans le monde égéen.

La civilisation proprement mycénienne se distingue de la crétoise par le caractère de plus en plus populaire et industriel d'une production céramique soucieuse d'utilitarisme, plutôt que de luxe.

Sayfa 197

Kritanın Girit'i XIV. ve XIII. yüzyıllarda fethetmesinden sonra, Argolide'de ilk önce eğri çizgili süsleme stilinden (III. Miken olarak bilinir) sonra ayaklı vazo akımı tipiyle biçimlendirilen natüralist stil ortaya çıkar.

Bu son dönem, Ege dünyasındaki Aka üstünlüğünün zirvede olduğu dönemle aynı zamana denk düşmektedir.

Tam anlamıyla Miken uygarlığı, lüksten ziyade, kullanışlı olmayı hedef edinen bir seramik üretiminin git gide daha ünlü olan ve sanayileşmiş özelliğiyle, Girit uygarlığından farklıdır.

Sayfa :198

IV. — L'EXPANSION ACHÉO-ÉOLIENNE DANS LA MER EGÉE ET EN ASIE-MINEURE (1400-1100)¹.

En fait, le mérite éminent de la civilisation mycénienne ne se mesure pas à la qualité de son style décoratif et de sa céramique. Il est surtout dans son ubiquité. La conquête de la Crète fut la première étape des Achéens sur la voie de l'expansion : elle leur servit d'étape entre la Grèce et l'Asie. Dès lors, s'ouvrit pour les Protohellènes une ère de rayonnement outre-mer. Le « peuple des rivières » allait prendre rang en tête des « peuples de la mer ». Cette conversion des continentaux à la vie maritime fut le fait capital de l'histoire égéenne après la chute de la puissance crétoise.

Sayfa 198

EGE DENİZİ'NDE VE ANADOLU'DA AKA-EOLİ
YAYILMASI (1400-1100)

Miken uygarlığının üstün başansı, dekoratif sitilinin veya sera-
miğinin kalitesiyle değil, her yerde her an hazır olmasıyla ölçülür.
Girit'in alınması Aka'ların yayılma yolunda ilk etapları oldu: Girit,
Yunanistan'la Asya arasında bir etap olarak işlerine yaradı. Böy-
lece, İlhelenler için deniz aşırı bir gelişme devri açılmış oldu. Bu
"ırmak halkları" "deniz halkları"nın en başında yer alacaktı. Girit
uygarlığının gücünü yitirmesinden sonra, kıtalardan bu deniz ya-
şamına dönüş, Ege tarihinin en büyük olayı oldu.

Sayfa : 199

Le point faible des puissances maritimes insulaires, c'est l'in-
suffisance de leur recrutement national et l'obligation pour elles
de tirer du dehors leurs forces militaires. Or, plus elle s'étend,
plus leur domination favorise dans leurs colonies ou leurs pays de
protectorat les aspirations à l'indépendance. Les indigènes,
instruits et organisés, profitent de ces progrès pour s'émanciper.
En face de l'extrême dispersion de l'empire crétois, les pays
tributaires sur le continent avaient fini par prendre conscience
de la solidarité de leur race, de leur langue et de leurs intérêts.
Des liens de parenté unissaient leurs dynasties et leurs aris-
tocraties. Depuis la Thessalie jusqu'aux caps du Péloponnèse,
les diverses peuplades achéo-éoliennes, à force de s'embarquer
sur les flottes minoennes et de servir à l'étranger comme mer-
cenaires du suzerain de Cnossos, s'étaient accoutumées à la navi-
gation et aux expéditions lointaines. Elles avaient mis le pied
sur la terre d'Asie, peut-être d'abord au nom du roi de Crète,
puis en conquérants indépendants : leur ambition se précisa
et s'accrut du jour où, affranchies après 1400 du joug crétois,
elles furent maîtresses d'agir à leur guise.

Sayfa :199

Les textes des tablettes hittites de Boghaz-Keui, récemment déchiffrés, nous apportent quelque lumière sur ces établissements des principautés achéo-éoliennes en Asie Mineure dès le ^{xiv}^e siècle, sous les règnes des rois hittites Moursil II (1337-1312) et Toudhalias III (1263-1225). Les *Akhaïva*, ou Achéens, occupent la région à cheval sur la Lycie et la Pamphylie : la Milyas, débouché de l'Anatolie entre Rhodes et Chypre. Leurs démêlés avec les Ciliciens provoquent l'intervention amicale du roi Moursil II. Sous Thoudalias III, leur roi « Attarisias » (Atreus?), à la tête d'une flotte de cent navires, attaque la côte carienne à l'embouchure du Xanthos ; mais cette fois, le monarque hittite lui signifie son veto.

Sayfa 199

Ada deniz güçlerinin zayıf noktası, ulusal silâh altına alma sisteminin yetersizliği ve dışardan askerî kuvvet alma zorunluluğudur. Oysa (Aka'lı Yunanlılar) ne kadar çok yayılırsa, egemenlikleri, kolonilerindeki veya koruma altına aldıkları devletlerdeki bağımsızlığa olan büyük özlemleri o kadar çok elverişli hâle getirmektedir. Bilgilenip organize olan yerliler, bu gelişmelerden özgülüğe kavuşmak için yararlandılar. Girit İmparatorluğu'nun aşırı dağılması karşısında, kıtadaki haraç ödeyen ülkeler ırkları, dilleri ve çıkarları konusunda dayanışma bilinci edinmişlerdi. Akra-balık bağları, hanedanlıklarını ve aristokrasilerini birleştiriyordu. Tesalî'den Peloponez burunlarına kadar, Aka-Eolya'lı çeşitli kavimler, Minoen filolarına bine bine ve dış ülkelerde Knosos'lu hükümdarlara paralı asker olarak hizmet ede ede denizciliğe ve uzak seferlere alışmışlardı. Önce belki Girit Kralı adına, sonra bağımsız fatihler olarak Asya topraklarına ayak basmışlardı: 1400 yılından sonra Girit boyunduruğundan kurtulduktan sonra ihtirasları belirginleşmiş ve artmış ve istedikleri gibi hareket etmekte özgür olmuşlardır.

Yeni çözölen Boğazköy Hitit tabletlerinin metinleri, XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu'daki Hitit kralları II. Mursil (1337-1312) ve III. Tudalias (1263-1225)'in egemenliği altındaki Aka-Eoli prenslikleri-

nin bu sömürgeleri hakkında bize biraz bilgi sağlamaktadır. Akayva'lar ya da Aka'lılar, Likya ve Pamfilya üzerindeki bölgeyi atla işgal ederler: Bu bölge Rodos ile Kıbrıs arasındaki Anadolu'dan açılan Milyas'tır. Kilikya'lılarla kavgaları II. Mursil'in dostça müdahalesine neden olur. Yüz gemilik bir filonun başındaki kraları "Atarisias" (Atreus?) III. Tudalias döneminde, Ksantos'un ağzındaki Karya kıyılarına saldırır; ama bu sefer, Hitit hükümdarı ona vetosunu bildirir.

Sayfa : 199

Ce sont là les premiers documents historiques qui attestent la présence des Achéens en Asie, bien avant que les textes égyptiens signalent les *Akaiouasha* parmi les « peuples de la mer »;

Sayfa 199

Mısır metinlerinin, Akayuaşa'ları, "deniz halkları" arasında göstermesinden çok önce, Aka'ların Asya'daki varlığını kanıtlayan ilk tarihi belgeler buradadır.

Sayfa : 208

C'est avec Séti Ier, vers 1320, que les troupes égyptiennes revinrent dans cette Palestine où on ne les avait pas vues depuis tant d'années.

Sayfa 208

1320 yılına doğru I. Seti ile Mısır orduları yıllar boyu görünmedikleri Filistin'e geri döndüler.

Sayfa : 208

Plus tard, à une date qui n'est pas fixée, Sêti entreprit une autre campagne, cette fois dans la vallée de l'Oronte, et il s'empara de Kadesh, au nord du lac de Tibériade. Ce fut la première rencontre des armées égyptiennes et des armées hittites.

Sayfa 208

Daha sonra, belli olmayan bir tarihte Seti, bu kez Oronte vadisinde başka bir sefere girişmiş ve Tiberiade gölünün kuzeyindeki Kadeş'i ele geçirmiştir. Bu savaş, **Mısır ve Hitit ordularının ilk karşılaşmasıdır.**

Sayfa : 208

Pourtant l'œuvre n'était pas achevée encore : le jeune fils de Sêti, Ramsès II, dont la vaillance s'était déjà manifestée dans les guerres de Syrie et dans diverses expéditions sur le haut Nil, plus hardi peut-être et plus épris de gloire militaire, allait poursuivre activement la reconstitution de l'empire et la lutte contre les Hittites.

Mais il ne se trouvait pas devant les Hittites seuls. Dans les armées en présence, on voit maintenant apparaître des éléments nouveaux. L'expansion achéenne a gagné l'Asie Mineure et y a provoqué de grands remous de peuples :

Sayfa 208

Halbuki eser hâlâ bitmemişti: Suriye savaşlarında ve yukarı Nil'e yapılan çeşitli seferlerde, belki daha gözüpek oluşundan ve askerî zafere susamış olmasından dolayı cesaretini ortaya koyan Seti'nin küçük oğlu II. Ramses, imparatorluğun yeniden kurulmasına çalışacak ve Hittilere karşı mücadeleyi faal olarak sürdürecektir.

Fakat karşısında yalnızca "Hititler yoktu. Mevcut ordularda şimdi, yeni unsurların ortaya çıktığını görüyoruz. Aka yayılmacılığı Anadolu'yu ele geçirmiş ve büyük halk çalkantılarına yol açmıştı.

Sayfa : 209

Beaucoup d'entre eux, que les Hittites nommaient *Pédasa* (Pédasiens), *Masa* (Mysiens?), *Dardanoui* (Dardaniens), *Iliona* (gens d'Ilion ?), semblent venir de Troade.

Sayfa 209

Hititlerin, Pedasa (Pedas'lılar), Masa (Mikenler), Çanakkale (Çanakkale'liler), İliyuna (Ilion? insanları) olarak adlandırdıkları halklarından çoğu Troad'dan gelmiş gibi görünüyor.

Sayfa : 209

Les archives de leur royauté, retrouvées à Boghaz-Keui, nous ont livré de véritables traités d'alliance : par exemple, celui du Grand Hittite Moursil Ier (1360 à 1330 environ) avec le roi du Pont ou « pays de Kizzouadna » ; Mou-tallou, successeur de Moursil, écrit au roi d'Alep pour l'entraîner dans son alliance, et le décide en effet à adhérer à la coalition qui se noue contre Ramsès II et qui finit par englober encore les princes du Naharin, ceux de Karkémish, de « Kodi » (c'est-à-dire la Cilicie), de Kadesh. d'Arvad.

Sayfa 209

Boğazköy'de bulunan krallık arşivleri, bize gerçek ittifak sözleşmeleri sunmuştur: Örneğin, Büyük Hitit I. Mursil (yaklaşık 1360'dan 1330'a kadar) ile Pontus veya "Krizzouadna'nın ülkesi"nin kralıyla yapılan sözleşme. Mursil'in vârisi Mutalu, ittifakına çekmek için Alep Kralına mektup yazar ve gerçekten de onu II. Ramses'e karşı oluşan ve sonunda Naharin, Karkemish Kodi (yani Sicilya), Kadeş ve Arvad prenslerini de içine alan koalisyonda yer almaya ikna eder.

Sayfa : 210

IV. — L'ÉQUILIBRE EN ORIENT : L'ALLIANCE ENTRE L'ÉGYPTE ET L'EMPIRE HITTITE¹.

Entre temps, vers 1290, le roi hittite Moutallou était mort et Hattousil lui avait succédé.

Sayfa 210

IV. DOĞUDAKİ DENGİ: MISIR VE HİTİT İMPARATORLUĞU ARASINDAKİ BİRLİK¹

Zamanla 1290 yılına doğru, hitit kralı **Mutalu** ölmüştü ve yerine **Hattuşil** geçmişti.

Sayfa : 211

Assour-Ouballit, qui régnait en Assyrie au temps d'Aménophis IV, n'avait pas seulement achevé de se dégager, en fait, de la vassalité du roi kassite de Babylone¹ : il avait eu l'habileté de lui faire épouser sa fille et avait pu ménager ainsi à son petit-fils Kourigalzou la succession au trône de Mésopotamie.

Sayfa 211

Amenofis zamanında Asur'da hüküm süren Assoud-Ouballit, gerçekte Bâbil kassite (?) kralına bağımlılıktan kurtulmayı başardığı gibi, kızını kralla evlendirme ve torunu **Kourigalzou**'nun Mezopotamya tahtının varisi olmasını sağlama yeteneğini de göstermiştir.

Sayfa : 211

On a la preuve, dans les archives retrouvées à Boghaz-Keui, que l'Assyrie ne cessait d'inquiéter le roi Hattousil.

Sayfa 211

Boğazköy'de bulunan arşivler, Asur'un, kral **Hattuşil**'i sürekli endişelendirdiğini kanıtlamaktadır.

Sayfa : 211

Le traité est placé sous la double protection des dieux égyptiens et des dieux hittites ; les grandes clauses qui y sont insérées sont déjà en partie celles

Sayfa : 212

L'Asie et l'Égypte au temps de l'empire hittite

qu'on est accoutumé à rencontrer dans les pactes internationaux de nos jours, et le roi hittite, qui n'est plus le « misérable vaincu de Hatti » des anciens protocoles égyptiens, mais le « Grand roi », y traite à égalité avec Ramsès. Après un préambule où sont énumérés les titres des deux souverains contractants, les

Sayfa : 212

traités antérieurs sont rappelés comme justification de l'accord actuel ; les deux princes se promettent à jamais paix et amitié ; ils s'engagent à respecter leurs frontières ; ils se lient même l'un à l'autre par un pacte d'assistance mutuelle, qui jouera soit en cas d'attaque par un ennemi extérieur, soit en cas de révolte intérieure ; enfin un des articles prévoit l'interdiction réciproque d'accepter les transfuges venus de l'autre pays et règle les conditions auxquelles ils devront être extradés.

Des documents postérieurs nous apprennent que, pour renforcer l'alliance ainsi conclue entre les deux ennemis de la veille, Ramsès II épousa, en 1266, une des filles de Hattousil, et qu'à cette occasion, le roi hittite vint faire visite à son gendre. Les sculptures du portique d'Abou-Simbel, en haute Égypte, quelque cinquante kilomètres en aval de la deuxième cataracte, ont immortalisé cette rencontre. Cette fois, la princesse étrangère n'était point épouse de second rang, mais grande épouse royale. Elle prit le nom égyptien de *Ourtmaou-nefroua*, « Celle qui voit les beautés du soleil ».

V. — LA CIVILISATION HITTITE¹.

Cette alliance eût pu être plus et mieux qu'un pacte politique ; elle eût pu être l'union de deux civilisations, faites, semble-t-il, pour se mêler et se compléter : l'Égypte forte d'une longue expérience, apportant des conceptions religieuses épurées, son art souple et affiné ; les Hittites apportant leur sobre et puissant réalisme.

Car il y a déjà au XIIIe siècle une civilisation hittite. La religion des Hittites ne peut être déterminée qu'en gros. Elle s'apparente aux croyances primitives des initiateurs de l'Asie

Sayfa : 213

antérieure, les Sumériens. Les Hittites reconnaissent un Grand-dieu des sommets, le dieu créateur Teshoub, maître du tonnerre, des orages et des pluies, et une Grande-déesse, la Terre-mère. Par leur union, les deux divinités engendraient la vie en ce monde. À côté d'eux, figurait un dieu plus jeune, d'un caractère analogue à celui du Grand-dieu et dont la légende sui-

Sayfa : 213

sait le fils ou l'amant de la Grande-déesse, souvent même les deux à la fois. Les divinités masculines étaient représentées tenant le foudre et la hache; leur animal-attribut était soit le taureau, soit un capridé. La Grande-déesse apparaît sous deux aspects: déesse de la fertilité, c'est une femme long-vêtue, la tête ceinte d'une sorte de couronne en forme de tiare; déesse de la fécondité, elle est nue et comme achevant de se dévêtir devant le fidèle. Son animal-attribut était tantôt le lion, tantôt la colombe. Ces divinités subsisteront en Asie Mineure et en haute Syrie. La déesse sera Cybèle ou Déméter; le grand dieu, l'Adad syrien, se perpétuera sous les traits du Jupiter Dolichénois debout sur un taureau; le jeune dieu sera Adonis.

La civilisation matérielle des Hittites est mieux connue que leur religion. La capitale de leur royaume était la ville de Hattushash. Le site domine la route moderne d'Angora à Yuzgat. La longueur des murs d'enceinte est d'environ cinq kilomètres; et demi; de place en place, des tours renforçaient la muraille. Plusieurs forteresses surplombaient la cité. Les bâtiments étaient construits en briques sur fondations de pierre, et des souterrains les reliaient entre eux. L'art de la fortification, les caractères de l'architecture inspirent plutôt une comparaison avec le monde égéen qu'avec la Mésopotamie.

Sayfa 211

Antlaşma, Mısır ve Hitit tanrılarının ikili himayesine alınmış. Bu antlaşmada yer alan hükümler [sayfa 212] günümüzde uluslararası antlaşmalarda görmeye alıştığımız hükümlerdi ve Hitit kralı, eski Mısır protokollerine göre "Hattin'in zavallı mağlubu" olmayıp artık "Büyük kral" olan Ramses'le eşit bir şekilde antlaşmaya imza koymuştur. İmza koyan iki kralın unvanlarının yer aldığı ön sözden sonraki ön antlaşmalar, mevcut antlaşmanın ispatı olarak hatırlanmıştır. Her iki kral sonsuza kadar barış ve dostluk sözü verir. Sınırlara riayet edeceklerini kabul ederler. Dışardan gelecek bir yabancı saldırısında olsun, bir iç ayaklanma da olsun işleyecek karşılıklı bir yardım antlaşmasıyla birbirlerine bile bağ-

landılar. Nihayet, maddelerden biri, diğer ülkeden gelecek sığınma taleplerini karşılıklı yasaklamayı öngörmektedir ve bu kişilerin hangi şartlarda iade edileceklerini düzenlemektedir.

Daha sonra bulunan dökümanlardan, iki eski düşman arasında yapılan ittifakı desteklemek için II. Ramses'in 1266'da Hattuşil'in kızlarından biriyle evlendiğini ve bu vesileyle Hitit kralının damadını ziyarete gittiğini öğreniyoruz. Yukarı Mısır'da ikinci çağlayanın 50 km aşağısındaki Abou-Simbel kemeraaltının heykelleri bu buluşmayı ölümsüzleştirdi. Bu kez, yabancı prenses hiç de ikinci sınıf bir eş değil, fakat büyük bir kral eşiydi. Bu prenses, Mısırca Ourtmaou-nefroua, "Güneşin güzelliklerini gören kişi" adını almıştır.

V. HITİT UYGARLIĞI

Bu antlaşma siyasî bir antlaşmadan daha fazlası ve daha iyi olmuştur. Bu antlaşma iki uygarlığın birleşmesini, kaynaşmasını ve birbirini tamamlamasını sağlamak için yapılmış gibi görünüyor. Önemli bir deneyime sahip olan Mısır, saf dinî öğretilerini, esnek ve titiz sanatını getirmiştir. **Hititler ise yalın ve güçlü gerçekçiliklerini getirmiştir.**

Çünkü, XIII. yüzyılda zaten bir Hitit uygarlığı bulunmaktadır. Hititlerin dini ancak kabaca belirtilebilir. İnançları, ön Asya'nın ilköğretenleri olan Sümerlilerin ilk inançlarıyla benzerdir. [sayfa 213]. Hititler Doruklardaki Büyük-tannı, yıldınların, fırtınaların ve yağmurların hâkimi, yaratıcısı Teshouh'a ve büyük-tannıya, Toprak Ana'ya tapıyorlardı. İki tann birleşerek dünyadaki yaşam olanağını sağlıyordu. Bu iki tannın yanında, Büyük tannın karakterine benzer bir karaktere sahip ve efsanesinin onun tannın oğlu veya sevgilisi, bazen her ikisi de olduğunu söylediği daha genç bir tann bulunuyordu. Erkek tannlar ellerinde şimşegi ve baltayı tutar şekilde tasvir edilmişlerdir. Onları simgeleyen hayvanlar ya boğa ya da tekedir. Büyük tannıya iki görünüm altında verilir: ve-

rimliliğin tanrıçası uzun elbiseler giymiş bir kadındır ve başında papalık tacı şeklinde bir çeşit taç bulunmaktadır; doğurganlığın tanrıçası çıplaktır ve efendisinin önünde soyunmayı tamamlamış gibidir. Tanrıçayı simgeleyen hayvan bazen aslan bazen kumdur. Bu tanrılar, Anadolu'da ve yukarı Suriye'de varlıklarını sürdürürler. Tanrıça Kibele veya Demeter olacaktır. Büyük tanrı Suriyeli Abad, bir boğanın üzerinde ayakta Jüpiter Dolichenos'un çizgileriyle devam etmiştir. Genç kral, Adonis olacaktır.

Hititlerin somut uygarlığı dinlerinden daha iyi bilinmektedir. Krallıklarının başkenti Hattuşaş şehriydi. Bu şehir modern Ankara - Yozgat yoluna hâkimdir. Kuşatma duvarlarının uzunluğu yaklaşık beş buçuk kilometredir. Kuleler yer yer surları destekler. Sitten birçok kale çıkıntı hâlinindedir. Binalar taş temeller üzerine biriktirilmiş ve yeraltı yollarıyla birbirlerine bağlıdır. İstihkâm-cılık sanatı, mimarinin özellikleri, Hattuşaş'ın Mezopotamya dünyasından çok, Ege dünyasıyla karşılaşılması gerektiğini göstermektedir.

Sayfa : 213

A côté de Boghaz-Keui, à Asılık-Kaya, dans un sanctuaire rupestre en plein air, plusieurs grandes scènes religieuses ont été sculptées sur les parois des rochers.

Sayfa 213

Boğazköy'ün yanında, **Asılıkaya**'da bulunan kayadan yapılmış bir açık hava tapınağında, kayaların yüzeylerine birçok büyük dini sahneler oyulmuştur.

Sayfa : 214

VI. — L'INVASION DES «PEUPLES DE LA MER» ET LA CHUTE DE L'EMPIRE HITTITE¹.

La puissance hittite va succomber sous les attaques d'un peuple qui semble bien avoir été de même race, les Moushki, venus de Thrace et apparentés aux Phrygiens ; ils s'établiront ou

Sayfa 214

VI. "DENİZ HALKLARI" NIN İSTİLÂSİ VE HİTİT İMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜ

Hittitlerin gücü, aynı ırktan gelmiş gibi görünen, Trakya kökenli ve Frikya'lılarla akraba olan bir halkın, Muşki'lerin, saldırılarıyla tükenecektir.

Sayfa : 291

Le début de l'âge du fer, vers la fin du xiie siècle, marque pour la Grèce le prélude d'une révolution dans son histoire et sa civilisation.

X

Sayfa 291

12. yüzyılın sonuna doğru Demir Çağı'nın başlaması, Yunanistan için tarihinde ve uygarlığında bir başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Sayfa : 292

1. — L'INVASION DORIENNE¹.

X Vers la fin du xiie siècle avant J.-C., l'éclipse de la civilisation mycénienne en Grèce est matériellement attestée par les

Sayfa : 293

données archéologiques :

Sayfa 292-293

M.Ö. 12. yüzyılın sonuna doğru yapılan arkeolojik kazılar, Yunanistan'daki Miken Uygarlığı'nın ortadan kalkma sürecinin tamamlandığını kanıtlamaktadır.

Sayfa : 293

Une conclusion résulte de cet accord, c'est qu'au début de l'âge du fer, aux approches de l'an 1100 avant J.-C., un complet bouleversement a transformé l'aspect de la brillante civilisation achéenne et inauguré une ère de demi-barbarie.

Sayfa 293

Bu antlaşmalardan bir sonuç çıkmaktadır: Demir Çağı'nın başlarında, M.Ö. 1100 yılına yakın bir zamanda, büyük bir kargaşa, Aka uygarlığının parlak görünümünü değiştirdi ve yan barbar bir çağın başlamasına yol açtı.

Sayfa :298

Achéens et Doriens étaient deux rameaux d'une même race apparentés par le langage et la communauté de leur origine nordique. Les uns et les autres étaient des Hellènes, au sens le plus large du mot. Il n'y avait pas entre eux la même opposition qu'entre les Pélasges « barbarophones » et les Achéens. Ce qui les distinguait, c'était surtout le fait que les Achéens, entrés en contact avec la civilisation crétoise en pleine floraison, s'étaient dépouillés de leur rudesse native et déjà fortement teintés d'un vernis d'exotisme égéen et oriental, tandis que les Doriens arrivaient avec toute la fraîcheur d'une race neuve et intacte. Aussi ont-ils paru et prétendu personnifier l'hellénisme dans toute sa pureté. Les Mycéniens (Achéo-éoliens) font donc, dans l'histoire, figure de proto-Hellènes, par opposition aux Pélasges et autres barbares pré-hellènes; et l'hellénisme proprement dit ne commence qu'après l'arrivée des Doriens. Mais les prétentions exclusives des Doriens à le représenter ne sont nullement justifiées : s'ils ont apporté à la Grèce abâtardie un élément de régénération morale, par leur énergie et leur discipline farouche, le dorisme n'est pas, tant s'en faut, tout l'hellénisme historique.

Sayfa 298

Aka'lar ve Dor'lar dilleri ve kuzey kökenlerinin birliğiyle akra-ba olan aynı ırkın iki koluydu. Her ikisi de kelimenin tam anlamıyla Hellenlerdi. "Barbar" Pelasge'ler ile Aka'lar arasındaki uyumsuzluk bunlarda bulunmuyordu. Aralarındaki fark şudur: Tam bir gelişme içerisindeki Girit uygarlığıyla temasa geçen Aka'lar, Ege ve doğu yabaniliğini ciddi bir şekilde aldıkları doğuştan gelen kabalıklarından kurtulmuştu, buna karşılık Dor'lar yeni ve bozulmamış bir ırkın tazeliğiyle geldiler. Bu nedenle, tüm anlığı içerisinde Yunan medeniyetini temsil eder göründüler ve öne sürdüler. O hâlde Miken'ler (Aka-oeller) tarih içerisinde Pelasge'lere ve diğer Yunanlıları oluşturacak barbarların aksine Yunan prototipini temsil etmiştir. Ve tam anlamıyla Yunan uygarlığı ancak Dor'ların gelmesiyle başlar. Fakat Dor'ların onu temsil ettiğine dair savları hiç doğrulanmamıştır. Enerjileri ve katı disiplinleriyle yozlaşmış Yunanistan'a ahlaki yenileme unsuru getirmişseler de Dor'luk gerektiği gibi tamamiyle tarihi Yunan uygarlığı değildir.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

LA FORMATION
DU
PEUPLE GREC

Avec sept cartes dans le texte

PAR

A. JARDÉ

ANCIEN MEMBRE DE L'ÉCOLE D'ATHÈNES
PROFESSEUR D'HISTOIRE AU LYCÉE LAKANAL

1703

LA RENAISSANCE DU LIVRE

78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

1923

İNSANLIĞIN EVRİMİ
HENRI BERR yönetiminde
Ortaklaşa Sentez

YUNAN HALKININ OLUŞUMU

Metin içinde 7 Haritayla beraber

A. Jardé tarafından hazırlanmıştır
ATİNA OKULU ESKİ ÜYESİ
LAKANAL LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİ

Kitabın Yeniden Doğuşu
78, Boulevard Sain-Michel, 78, Paris
1923

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1703

Yazar : A[guste François Victor] Jarde

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : XII + 425

Not : Kitabın ilgili bölümleri Orhan Öztaşkın tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa: 74

La plus ancienne histoire grecque prend volontiers la forme de généalogies. Les grandes familles avaient intérêt à dresser la liste de leurs aïeux et à faire remonter leur origine à un héros ou à un dieu. Dans Homère, les guerriers se vantent de leurs ancêtres (1) et Hésiode construit sa *Théogonie* comme un poème généalogique. Les premiers logographes ne font que suivre les poètes : Acousilaos, Phérécyde, Hécatee écrivent des généalogies.

Sayfa 74

En eski Yunan tarihi, gönüllü olarak bir soyağacı biçimini almıştır. Büyük aileler, atalarının listesini yapmaya ve köklerini bir kahraman veya tanrıya dayamaya ilgi duymuşlardır. Homere'de savaşçılar atalarını yüceltmekte ve Hesioda Theogonie'sini bir soyağacı şiiiri gibi kurmaktadır. İlk tarihçiler sadece soyağacı yazan Acousilaos, Pherecyde, Hecatee gibi şairleri izlediler.

Sayfa: 74

X De ces généalogies mythiques, on a cherché à extraire des données historiques, en remarquant que les anciens avaient voulu traduire par la parenté entre les héros les affinités de X V peuples et de races. Ainsi Hellen, père de tous les Grecs, a trois fils, Aiolos, Doros et Xouthos et de ce dernier naissent

Sayfa: 74

✓ W / Achaïos et Ion. C'est là sans aucun doute la division traditionnelle en Éoliens, Doriens, Achéens et Ioniens, et, si Achaïos et Ion sont frères, c'est l'indice de l'origine commune des Achéens de l'épopée et des Ioniens de l'âge classique. De même, si Aiolos a pour fils Magnès (2), éponyme des Magnètes, et pour filles Tanagra (3) et Arnè (4), qui donnent leur nom à des villes béotiennes, c'est l'indication que les

Sayfa: 75

Thessaliens et les Béotiens sont de race éolienne.

Sayfa 74-75

Bu efsanevî soyağaçlarından, eskilerin, kahramanlar ile halkların ve ırkların akrabalıklarını ortaya çıkarmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bunlardan da tarihi veriler ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Öte yandan, bütün Yunanlıların babası olan Hellen, üç oğula sahipti : Aiolos, Doros ve Xouthos. Xouthos ise Achaïos ve Ion adlı iki oğula sahipti. İşte, hiç şüphesiz, Eolienler, Dorulular, Akalılar ve İyonyalılar arasındaki geleneksel bölünme buradan geliyordu. Eğer Achaïos'la Ion kardeş iseler, destanların Akalan ile klâsik çağın İyonyalılarının ortak noktaları ortaya çıkmış oluyordu. Aynı şekilde, eğer Magnes, yani Magnetes, Aiolos'un oğlu ise ve adlarını beotien şehirlerine veren Tanagra ile Arne de kızları ise, Tesalyalılar ve Beotienler Eolien ırklarıydı.

Sayfa: 75

Le retour des Héra-

clides, rentrant à Argos d'où les a chassés Eurysthée, n'est autre chose que l'invasion des Doriens dans le Péloponnèse : Pausanias emploie indifféremment pour parler de ces faits la terminologie mythique ou historique.

On a cherché encore à dégager des données historiques du déplacement des légendes elles-mêmes. Que le même mythe ou le même culte se retrouve en divers points de la Grèce, et on conclura que l'un ou l'autre ont été transportés par un peuple déterminé qui a laissé ainsi des traces de ses migrations. L'expansion du culte d'Héraklès, que l'on considère comme le héros dorien par excellence, marquera les progrès de l'invasion dorientienne.

Sayfa 75

Heraclides'in, Eurysthee'nin kendilerini kovalayarak çıkardığı Argos'a dönüşü, **Dorluların Peloponezi** işgalinden başka bir şey değildir: Pausanias, bu olaylardan söz etmek için, dikkatsiz bir şekilde, mitolojik veya tarihî terminolojiyi kullanmaktadır.

Efsanelerin yer değiştirmesinden, tarihi veriler açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır. Aynı efsane veya aynı inancın Yunanistan'ın farklı noktalarında bulunması, birinin veya diğerinin göçler vasıtasıyla buraya taşınmış olmasını gerektirmektedir. Bu efsane veya inancı buralara taşıyan halklar, buralarda izlerini de bırakmış olacaklardır. Dor kahramanı Herakles'in inancının yayılması, Dorlu işgalinin gelişimini belirleyecektir.

Sayfa: 75

Si l'on croit reconnaître en Thessalie la première Argos où a régné Agamemnon, qu'on retrouve à Chéronée comme objet de culte le sceptre d'Agamemnon et qu'on recueille enfin la tradition homérique d'Agamemnon roi de Mycènes, on n'aura pas de peine à imaginer un peuple

Sayfa: 76

parti de Thessalie, séjournant quelque temps en Béotie et s'établissant finalement en Argolide, qui aurait emporté avec lui le culte de son héros ou plutôt de son dieu, Zeus Agamemnon (1).

Voilà quelques-uns des aspects sous lesquels se présente l'utilisation des données mythiques. Les érudits qui se sont livrés à ces recherches ont dépensé infiniment de talent et parfois, par l'accumulation des hypothèses et l'ingéniosité des rapprochements, ils entraînent l'adhésion de leurs lecteurs. Il faut cependant savoir résister à la séduction des beaux systèmes et soumettre à un examen attentif leur argumentation.

Il importe d'abord de ne pas oublier que tout récit transmis simplement par la tradition orale se transforme rapidement, de telle sorte qu'il est impossible d'y reconnaître les faits authentiques. Polybe déjà avait noté l'incertitude des traditions qui passent de bouche en bouche pendant plusieurs générations (2). Les ethnographes modernes, qui pensent avoir déterminé expérimentalement la valeur de la tradition orale, estiment que « le souvenir d'un fait historique ne se maintient chez les collectivités ne faisant pas usage de l'écriture que pendant une durée de cinq à six générations, soit 150 ans en moyenne et 200 au maximum » (3).

Sayfa 75

Tesalya'da, Agamemnonda hükmetmiş olan Birinci Argos'u tanımayı düşünüyorsak, Cheronee'de Agamemnon inancı bulunmakta ve Miken Kralı Agamemnon'un Homer tipi geleneği bulunmaktaydı. Hiç şüphesiz ki Tesalyadan çıkmış, [sayfa 76] bir süre Beotie'de kalan ve sonuç olarak Argolide'de yerleşen, kendisiyle beraber kahramanının dinini, daha ziyade tanrısı Zeus Agamemnon'un dinini taşıyan bir toplum söz konusuydu.

İşte altında evsanevî verilerin kullanımının sunulacağı görüş- nümrlerden birkaç tanesi. Bu araştırmalara girişen bilginler, sonsuz bir surette yeteneklerini ve bazen varsayımların ve yaklaşımların inceliğini kullanarak, konularına nüfuz sağlayabildiler. Buna rağmen, iyi sistemlerin çekiciliğine direnebilmeyi bilmek ve bunların savlarını çiyi bir şekilde incelemek gerekmektedir.

Öncelikle, sadece sözlü gelenekle aktarılan her türlü anlatı, hızlı bir şekilde değişir. Bunun için de otantik olayları tanımak olanaksız olmaktadır. Polybe, ağızdan ağıza birçok nesiller boyu geçen geleneklerin, güvensizliğini daha önce not etmişti. Bu yazar, «tarihi bir olayın hatırası, yazı kullanmasını bilmeyen toplumlarda, beş veya altı kuşak, ortalama 150 yıl veya azami 200 yıl devam edebilir» denilmektedir.

Sayfa : 76

L'incertitude de la tradition s'accroît avec les variantes sans nombre que présente une même légende. Jamais, dit Pausanias, les Grecs ne sont d'accord sur un récit mythique (4). Comment les exégètes modernes seraient-ils plus heureux pour se reconnaître au milieu de ces données contradictoires ? Ainsi Euripide donne pour la descendance d'Hellen un tableau généalo-

Sayfa : 77

gique tout différent de la vulgate (1) : pour lui, Ion est fils d'Apollon, et de l'union de Xouthos et de Créuse sont nés Doros et Achaïos. Il est facile ici de trouver la raison des modifications apportées au thème traditionnel : le poète athénien veut accorder aux Ioniens une origine divine, qui légitimera la prétention d'Athènes à dominer la Grèce, et du même coup rejeter dans l'ombre les Doriens, qui ne sont plus les descendants d'Hellen qu'à la deuxième génération.

Sayfa 76

Geleneğin güvensizliği, aynı efsane ile ilgili çeşitlemelerin sayısı arttıkça, artmaktadır. Pausanias, Yunanlılar, hiç bir zaman, bir efsane anlatışı üzerinde aynı fikre ulaşmış değillerdir, demektedir. Bu birbirine ters düşen verilerin ortasında, modern yorumcular nasıl memnun olabilirler? Aynı şekilde Helen'den gelenler için, Euripides tarihi tablodan çok daha farklı bir soyağacı vermektedir: [sayfa 77] Ona göre, Ion Apollon'un oğludur ve Xouthos ve Creuse birlikleri de Doros ve Achaïos'dan türemiştir. Burada, geleneksel temaya getirilmiş değişiklikler üzerinde yapılan değişikliklerin nedenini bulmak kolaydır: Atinalı şair, Atinanın Yunanıstana hâkim olmasını hukukileştirecek ve ikinci nesilde artık Helen'in halefleri olmayan Dorluların gölgeye atacak şekilde İyonyalıları ilâhî bir köken vermektedir.

Sayfa : 77

La légende ne trouve pas de confirmation dans les faits observés à l'époque classique, car elle a pu être imaginée précisément pour expliquer ces faits. Ainsi les temps classiques connaissent deux Achée, celle de Phthiotide et celle des côtes méridionales du golfe de Corinthe, et d'autre part les poèmes homériques sont des Achéens les sujets d'Agamemnon et de Ménélas : ne serait-ce pas pour ajuster ces diverses données qu'on a créé l'histoire des migra-

Sayfa: 78

X

tions achéennes? Les Achéens, venus de Phtiotide, s'installent avec Pélops dans le Péloponnèse, puis, chassés de Laconie par les Doriens, ils cherchent refuge au nord-ouest de la péninsule, d'où ils chassent les Ioniens vers l'Asie. Les ressemblances constatées entre les dialectes chypriote et arcadien ont pu donner cours à la légende d'Agapénor de Tégée colonisant Paphos (1). Le groupement des villes ioniennes et des villes achéennes en douze cités a fait supposer que les Ioniens étaient partis d'Achaïe (2). Les détails singuliers que l'on retrouve à la fois dans le costume des Lydiens et dans celui des Étrusques ont fait croire que ces derniers étaient venus par mer d'Asie Mineure en Italie (3).

* Çok lâzım

Sayfa 77

Efsane, onaylanmasını, klasik dönemde gözlemlenmiş olaylarda bulmamaktadır. Zira bu olayları açıklamak için özellikle hazırlanmış olabilirler. Aynı şekilde, klasik çağlar, iki ayrı Akalı grubu tanımaktadır: Phtiotide ve Corinthe körfezinin güney kıyılarındaki yaşayanlar, ve Homer'in şiirleri, Akalıları, Agamemnon ve Menelas'ın özneleri gibi göstermektedir: bu farklı verileri düzeltmek için, Aka göçleri hikayesi yaratılmış olamaz mı? [sayfa 78] Phtiotide'den gelen Akalar, Pelops'larla birlikte Peloponnes'e yerleştiler. Daha sonra Laconie'den Dorlular tarafından sürüldüler ve yarımadanın kuzeybatısında sığınak arayarak İyonyalıları Asyaya doğru sürdüler. Kıbrıs ve Arkadyen diyalektleri arasında belirlenen benzerlikler, Bafı kolonize eden Tegée'li Agapenor efsanesini doğrulamaktadır. İyonyalı ve Akalı şehirlerin onikili gruplamaları,

İyonyalıların Akalardan geldiğini düşündürmektedir. Lidyalıların ve Etrüsklerin elbiselerindeki şaşırtıcı benzerlikler, Etrüsklerin, Kükük Asya'dan, deniz yoluyla İtalya'ya geldiklerini düşündürmektedir.

Sayfa: 78

Vouloir reconstruire l'histoire primitive des peuples grecs d'après les légendes mythologiques, c'est entreprendre un travail dont les résultats ne pourront jamais être qu'hypothétiques.

Sayfa 78

Yunan halklarının ilkel tarihini mitolojik efsanelere göre yeniden oluşturmayı istemek, sonuçları ancak belirsiz olabilecek bir işe girişmektir.

Sayfa: 78

Pour les anciens, race et langue se confondent. Déjà l'auteur des vers interpolés de l'*Odyssée* sur les villes

Sayfa: 79

crétoises (1) fait de la diversité des langues l'indice de la diversité des peuples, et Strabon fonde sur les dialectes son classement des ἰων (2). Les linguistes modernes, mieux armés par la grammaire comparée, ont poussé plus loin l'étude des parlers grecs, et, à côté des trois groupes reconnus par les anciens, ionien, éolien et dorien, ils en ont distingué un quatrième, l'arcado-chypriote.

AKAT?

Sayfa: 79

Les trois dialectes qui composent ce dernier groupe, l'arcadien, le chypriote et le pamphylien, ont entre eux des ressemblances qui permettent d'affirmer leur dérivation d'une même langue commune. Cette langue commune pourrait bien être la plus ancienne des langues grecques parlées dans les Balkans. Disloquée par les invasions, elle n'a pu se maintenir que dans des régions qui, soit par leur isolement dans la montagne comme l'Arcadie, soit par leur éloignement comme Chypre ou la Pamphylie, ont perdu contact avec les autres pays grecs, où les envahisseurs imposaient de nouveaux parlars (3).

L'ionien, à l'époque historique, est parlé en Eubée, dans les Cyclades, à l'exception des îles du sud, sur les côtes d'Asie Mineure d'Halicarnasse à Phocée, enfin dans les colonies de Chalcidique, du Pont, d'Italie, de Gaule qu'ont fondées les villes d'Eubée et d'Asie Mineure (4). Il faut y joindre Athènes : bien que le dialecte attique garde une physionomie plus archaïque, il est évidemment de même origine que l'ionien d'Asie (5). Le groupe ionien est remarquable par son unité.

* Dikkat

Sayfa 78

Eskiler için, ırk ve dil karışmaktadır. Şu ana kadar, Odise'den alınan, Girit şehirleri ile ilgili dizeler, dillerinin farklılığı oranının, halkların farklılığı oranı anlamına geldiğini söylemektedir. Strabon ise, dialektlere dayanarak, dillerle ilgili sınıflandırmasını yaratır. [sayfa 79] Karşılaştırmalı dilbilgisi ile daha iyi silâhlanmış modern dilciler, Yunanca sözlerin incelenmesini çok daha ileri götürmüşler ve eskiler tarafından bilinen üç grup olan İyonyalı, Eolien ve Dorlu gruplarının yanında, bir dördüncü olan Arkado - Kıbrıslı

grubunu belirlemişlerdir.

Bu son grubu oluşturan üç diyalekt'in, yani Arkadyen, Kıbrıs ve Pamfilyen'in aralarında aynı bir ortak lisanın türevi olmalarından ileri gelen benzerlikler vardır. Bu ortak lisan, Balkanlar'da konuşulan en eski Yunan dillerinden biridir. İşgallerle tıkanmış bir durumda, ya Arkadya gibi dağlık bölgelerde, ya uzaklığı dolayısıyla Kıbrıs veya Pamfilya gibi diğer Yunan ülkeleriyle temasını kaybetmiş ve işgalcilerin başka diller dayattığı ülkelerde korunmuş durumda kalmıştır.

İyonca, tarihi devirlerde, Eubee'de, Cyclade'larda, güney adaları istisna olmak üzere, Küçük Asya kıyılarındaki Halikarnas'tan Foça'ya kadar ve hatta Eubee şehirleri kurmuş olan Halkidikya, Pontus, İtalya ve Galya kolonilerinde ve Küçük Asya kıyılarında konuşuluyordu. Bunları Atina'ya bağlamak gerekiyordu: Attik diyalekti daha arkaik bir fizyonomiyi muhafaza etmesine rağmen, gayet doğaldır ki Asya İyonyası ile aynı köke sahipti. İyonya grubu, birliği ile göze batıyordu.

Sayfa: 79

Mais, si la langue parlée maintient des formes locales, la langue écrite les ignore. Civilisés de bonne heure, liés les uns aux autres par de

Sayfa: 80

X

multiples relations commerciales ou intellectuelles, les Ioniens ont su bien vite la valeur d'une langue commune, comprise et parlée de tous. Cette langue, fixée par l'usage officiel est une langue de civilisation, la première en date dans le monde grec, et, adoptée par les écrivains, elle donnera la première prose littéraire (1).

Sayfa: 80

Les dialectes éoliens se répartissent en trois groupes, l'éolien d'Asie, parlé sur les côtes d'Asie Mineure, de Phocée à l'Hellespont, connu pour nous presque uniquement par le parler de Lesbos, le thessalien, dont les nombreuses variétés se ramènent à deux types, celui de Thessaliotide et celui de Pélasgiotide, et le béotien, qui, au contraire, a une réelle unité. L'éolien ne constitue pas un ensemble très unifié. Telle forme se rencontrera seulement dans le thessalien et le béotien, telle autre dans le béotien et l'éolien, telle autre dans le thessalien et l'éolien. Il n'y a pas de traits communs aux trois groupes. Le thessalien semble occuper une situation intermédiaire entre le béotien et l'éolien d'Asie (2).

Sayfa 79

Fakat, eğer konuşulan dil yerel biçimler ihtiva ediyorsa, yazılan dil onları görmezlikten gelmektedir. [sayfa 80] İyi bir şekilde uygarlaşmış, birbirlerine çoklu ticarî veya düşünsel ilişkilerle bağlanmış İyonyalılar hızla ortak bir dilin, herşeyi anlamının ve konuşmanın değerini öğrendiler. Bu, Yunan dünyasında ilk defa resmî kullanımla tespit edilmiş, yazarlar tarafından kabullenilmiş, ilk edebî manzumları verecek bir medeniyet diliydi.

Eolien dialektleri, üç gruba ayrılmışlardır. Asya Eolien'i Küçük Asyanın kıyılarında, Foça'dan Hellespont'a kadar konuşulan diyalekt ki tarafımızdan sadece Lesbos dili olarak tanınmaktadır. Tesalya diyalektiği bunun birçok türü, Thessalioti'de ve Palesgioti'de olarak iki tip altında toplanmış olup, Beotien ise, tersine gerçek bir birimdir. Eolien, çok yeknesak bir birlik oluşturmamaktadır. Bir biçim, sadece Tesalya diyalektiğinde ve Beotien'de, bir başka biçim, Beotien ve Eoliende bulunmaktadır. Her üç grupta, ortak çizgiler yoktur. Tesalya diyalektiği, Beotien ve Asya Eolien'i arasında bir ara durum oluşturur gibi gözükmektedir.

Sayfa: 81

Entreces deux groupes, il y a assurément d'assez grandes ressemblances, mais les particularités communes à l'un et à l'autre sont simplement des survivances du grec commun d'où ils sont issus et non des innovations qui leur soient propres : aussi est-il impossible d'affirmer entre eux une parenté plus étroite.

Sayfa 81

Bu iki batılı Yunanca grubu arasında, oldukça büyük benzerlikler bulunmaktadır. Fakat bu iki diyalekt arasındaki ortak özellikler, sadece doğdukları ilk durumdaki ortak Yunanca'dan yaşayan özellikler olup, kendilerine mahsus buluşlar değildir: ikisi arasında da daha sıkı bir yakınlık bulmak olanaksızdır.

Sayfa: 81

D'abord *

l'étude du grec apporte-t-elle quelque renseignement sur les plus anciennes populations de la péninsule et des îles ? Le grec possède un grand nombre de mots qui ne s'expliquent pas par l'indo-européen et qui ont donc été empruntés à des langues d'un autre type. Comme il en est très peu que l'on puisse à coup sûr reconnaître pour sémitiques (3), il faut bien admettre que les Hellènes les ont ou bien recueillis au cours de leurs migrations, ou bien reçus des populations du monde égéen (4). Jusqu'à l'époque historique, il a subsisté à Chypre, en Crète, à Lemnos, des langues, qui, n'étant ni indo-européennes ni sémitiques, représentent les idiomes préhelléniques (5). Mais de ceux-ci nous ne savons rien (6), et les quelques indications que fournit l'étude des noms de lieu —

* Okunamadı

Sayfa: 82

{ pour la plupart en Grèce inexplicables par le grec, } — ne permettent pas d'aboutir à des conclusions certaines (1). On peut, sans erreur, affirmer que la langue parlée par les Égéens a eu une grande influence sur la formation du grec (2),

Sayfa 81

Önce, Yunanca'nın incelenmesi, yarımada ve adaların en eski nüfusları hakkında bazı bilgiler sağlayacak mıdır? Yunanca, Hint -Avrupa ile açıklanamayan, dolayısıyla başka tipteki dillerden alınmış birçok kelimeye sahiptir. Samileri tanımak için pek az olanağımız olduğu için, Helenlerin onları, göçleri esnasında iyi karşıladıkları veya Ege dünyasından nüfuslar aldıkları düşünülmektedir. Tarih devirlerine kadar, Kıbrıs'ta, Girit'te, Lemnos'ta, ne Hint - Avrupa, ne Semitik olan, ancak Helen öncesi terimleri temsil eden diller yaşamıştır. Fakat bu konuda hiçbirşey bilmiyoruz ve Yunanistandaki birçok yer ismi, Yunanca ile açıklanamamaktadır. [sayfa 82] Kesin sonuçlara ulaşamamak da, Egeliler tarafından konuşulan lisanın Yunanca'nın oluşumuna büyük etkide bulunduğu kesindir.

Sayfa: 82

Du moins le grec est-il plus riche en données sur les populations de langue indo-européenne? Où et quand ont vécu les peuples qui parlaient l'indo-européen commun? on l'ignore (3), et on ignore de même où et quand de ce tronc commun s'est détaché le rameau qui est constitué par le grec commun.

Sayfa 82

Azından Yunanca, Hint – Avrupa dillerini konuşan topluluklara veri katkısında daha mı zengindir? Ortak Hint – Avrupa dilini konuşan halklar nerede ve ne zaman yaşamışlardır? Bu bilinmemektedir ve bu ortak gövdenin ne zaman ve nerede, ortak Yunanca'yı oluşturan dalı ürettiği de bilinmemektedir.

Sayfa : 83

Les

linguistes, au contraire, demandent aux historiens les données précises qui leur sont nécessaires pour replacer les langues dans leur milieu historique et, avec une extrême prudence, ils se refusent à reconstruire d'après des documents linguistiques la préhistoire grecque. « Sauf quelques grands traits généraux, comme la répartition des parlers grecs en quatre groupes principaux, comme l'existence d'un groupe ionien, qui, à date historique, n'est plus guère qu'une *ἰωνή*, et d'un groupe dorien assez tôt brisé en une infinité de parlers autonomes, la linguistique ne saurait guère fournir de données certaines à un historien ; et surtout, si elle peut confirmer des faits établis par ailleurs, on ne saurait s'en servir pour édifier une préhistoire de la Grèce (1). »

Sayfa 83

Dilciler, tersine, tarihçilerden dilleri tarihi ortamlarına yerleştirebilmek için doğru verileri talep etmektedirler. Azamî bir güvenle, bu linguistik belgelerle Yunan tarih öncesi devrini kurmayı reddetmişlerdir. "Yunan diyalektlerinin dört büyük gruba ayrılması gibi, bir İyonya grubunun varlığı gibi, daha sonra sonsuz sayıda otonom diyalektlere bölünen Dorlu diyalektinin varlığı gibi birkaç büyük genel çizginin varlığı ile linguistik [dilbilimi], bir tarihçiye kesin veri sağlamaktan kesinlikle uzaktır. Bununla birlikte, tarihçi,

başkaları tarafından oluşturulmuş verileri onaylayabiliyorsa bile, bundan da bir Yunanistan prehistoryası yaratmada faydalanılmaz.

Sayfa: 84

+

Lorsque les Spartiates croyaient retrouver à Tégée les ossements d'Oreste (1) ou que les Athéniens ouvraient à Skyros le tombeau qui contenait les restes présumés de Thésée, une épée et une pointe de lance en bronze (2), ils se trouvaient assurément en présence de tombes anciennes, très antérieures aux temps classiques.

Sayfa 84

İspartalılar, Tegee'de Oreste'nin kemiklerini bulmayı düşünürlerken veya Atinalılar Skyros'ta Thesee'den kaldığı varsayılan bir kılıç ve bir bronz mızrak ucu bulunduran mezarı açarken, klâsik zamanlardan çok önceye ait eski mezarlarla karşı karşıyadılar.

Sayfa: 84

La relique la plus extraordinaire que Pausanias ait vue à Sparte, l'œuf pondu, disait-on, par Lédä (9), était à coup sûr un de ces œufs d'autruche, de provenance égyptienne, dont les princes égéens ou mycéniens aimaient à orner leur demeure (10).

Sayfa 84

Pausanias'ın Isparta'da gördüğü en olağanüstü kalıntı, Leda tarafından yumurtlandığı söylenen bir yumurtaydı. Aslında bu yumurta, evlerini süslemeyi pek seven Ege veya Miken prensleri tarafından Mısır'dan getirtilen bir devekuşu yumurtasıydı.

Sayfa : 85

Thucydide note que, parmi les tombes relevées à Délos lors de la purification de 418, on peut en reconnaître de cariennes au mode de sépulture et à la forme des armes déposées aux côtés du mort (1). Il ne serait pas surprenant que ces remarques de Thucydide eussent fait imaginer que, dans le prétendu arbitrage entre Mégare et Athènes pour la possession de Salamine, Solon avait invoqué comme argument l'orientation des tombes identique à Salamine et à Athènes (2).

Sayfa 85

Thucydide, 418 temizliği esnasında, Delos'da açılan mezarlar arasında, mezar tipinden ve ölünün yanına konulan silâhların biçiminden, Karya mezarlarının tanınabildiğini not etmektedir. Megare ve Atina arasında Salamine'in sahipliği için bir hakemlik yapıldığı varsayılmaktadır. Thucydide'in bu tespitleri, Solon'un, Salamine'e ve Atina'ya ait mezarların yönlendirilmesinin aynı olmasının delil olarak alınmasını teklif ettiğini düşündürmektedir.

Sayfa: 85

Avec les fouilles de Schliemann, c'est toute la période mycénienne qui est sortie de l'ombre, avec celles d'Evans toute la période égéo-crétoise. Du coup on gagnait plus de dix siècles au delà d'Homère. Et ce sont encore les fouilles de Béotie, de Phocide, de Thessalie, de Macedoine qui, au delà des Égéens, nous révèlent l'âge néolithique et nous conduisent aux premiers établissements humains dans les Balkans.

Sayfa 85

Schliemann'ın kazılarıyla, bütün bir Miken dönemi, Evans'ın kazılarıyla, bütün **Ege - Girit** dönemi gölgeden çıkmıştır. Sonunda, Homere'den beri on asırdan fazla kazanılmıştır. Neolitik Çağı bize sunan ve bizi Balkanlardaki ilk insan yerleşimlerine götüröenler, Ege kazılarının yanısıra, **Beotie, Phocide, Tesalya, Makedonya** kazılarıdır.

Sayfa: 85

L'exemple classique est celui du site de Troie, où un examen attentif a permis de reconnaître neuf couches superposées, depuis la Troie I néolithique jusqu'à la Troie IX gréco-romaine. D'un site à l'autre, on identifie les couches par les trouvailles: les tessons de poterie en particulier sont pour les archéologues ce que sont les fossiles pour les géologues et leur servent à

Sayfa: 86

reconnaître l'âge d'une couche donnée.

Sayfa 85-86

Klasik örnek, dikkatli bir incelemenin, neolitik Truva l'den, Truva IX Greko – Romen devrine kadar, birbirini üstüne gelmiş **dokuz katman belirlemeye olanak sağlayacağı** Truva örneğidir. Bir yerden diğerine, katmanları buluntularla tanımıyoruz. **Arkeologlar için tabak çanak parçaları ve jeologlar için fosiller**, verilen bir tabakanın yaşıni belirlemeye yararlar.

Sayfa : 86

Pour les époques antérieures, les dates ne peuvent être obtenues que par comparaison avec celles des peuples entrés plus tôt dans l'histoire, c'est-à-dire les peuples d'Égypte ou de Mésopotamie.

Sayfa 86

Daha önceki dönemler için, tarihler, ancak tarih sahnesine daha önce giren halklarla, yani Mısır veya Mezopotamya halklarıyla karşılaştırılarak elde edilir.

Sayfa : 86

Les plus anciennes traces de l'homme en Grèce appartiennent aux temps néolithiques. Encore le néolithique pur n'apparaît-il qu'en Crète; sur le continent, les premières civilisations sont de la fin des temps néolithiques, ou plutôt de la période dite énéolithique, qui se caractérise par les premiers outils de cuivre. Sur toute la Grèce continentale, s'étend alors une même civilisation, dont l'unité ne sera rompue que sous l'action de populations qui, avec l'utilisation du bronze, se développent beaucoup plus rapidement.

Sayfa 86

Bugüne kadar, Yunan toprağı, hiçbir paleolitik sanayi örneği sunmadı. Yunanistan'daki en eski insan örneği, Neolitik Çağlara aittir. Gene, saf Neolitik Çağa ait izler sadece Girit'te belirmiştir. Kıta üzerinde ilk medeniyetler, Neolitik çağların sonunda, daha ziyade eneolitik denilen devirlerde ortaya çıkmıştır. Bu da, ilk bakır eşyalarla anlaşılmaktadır. Onun için, bütün Kıta Yunanistan'ında medeniyet aynı hızla yayılmakta iken, birlik bronzu kullanan toplulukların çok daha hızlı gelişmesiyle bozulmuştur.

Sayfa: 87

Puis la civilisation égéo-crétoise se modifie, et de nouveaux éléments viennent caractériser une période plus récente.

Sayfa 87

Daha sonra, Ege - Girit medeniyeti değişmiş ve daha yakın bir dönemi belirleyen yeni unsurlar ortaya çıkmıştır.

Sayfa: 87

C'est à cette civilisation où les nouveautés s'unissent, pour le transformer, à l'héritage des Égéens que l'on a donné le nom de mycénienne. Elle s'est développée d'abord sur le continent et de là s'est répandue dans les îles et en Crète où elle a fini par supplanter la civilisation crétoise.

Sayfa 87

Yeniliklerin bir araya geldiği bu medeniyet, Egelilerin Miken dediği tarza dönüştürmek için önce kıta üzerinde gelişti. Buradan sonra da adalara ve medeniyetini yerinden ettiği Girit'e doğru genişledi.

Sayfa : 87

Ce qui caractérise le mieux ce nouvel âge, c'est l'usage courant du fer : dans les tombes du Dipylon, à côté des vases de style géométrique, apparaissent les premières épées de fer (3). Avec l'âge du fer nous touchons aux temps historiques.

Sayfa 87

Bu yeni dönemi en iyi karakterize eden husus, demirin düzenli kullanılışıdır: Dipylon'un mezarlarında, geometrik stilli testilerin yanında ilk demir kılıçlar gözükmemektedir. Demir çağı ile birlikte, tarih devirlerine ulaşırız.

Sayfa : 87

Lorsqu'ils décrivent les civilisations préhis-

Sayfa : 88

toriques qui se sont succédé en Thessalie, MM. Wace et Thompson déclarent formellement n'utiliser que les données purement archéologiques et exclure toute question de race et tout nom légendaire (1). De même M. Bulle, pour les couches recou-

Sayfa: 88

nues par lui à Orchomène, adopte des dénominations purement conventionnelles, de façon à ne pas faire intervenir de données traditionnelles, comme l'existence d'un peuple minyen (2).

Sayfa 87-88

Tesalya'da birbiri ardına gelen medeniyetleri tanımladıkları zaman, MM Wace ve Thompson, sadece arkeolojik verileri kullandıklarını resmen duyurmuşlar. Her türlü ırkı ve efsanevi ismi dışarda bıraktıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde Bulle, kendisi tarafından Orchomene'de tanımlanan katmanlar için, Minyen bir halkın varlığı gibi geleneksel veriler sokmadan, sadece konvansiyonel tanımlamalar kabul etmiştir.

Sayfa: 88

Ou bien il y a substitution brusque d'une civilisation à une autre, les deux civilisations ne semblent avoir entre elles aucun point de contact; on suppose alors des changements dans la population, l'arrivée d'un peuple de conquérants qui impose aux vaincus sa propre culture. A Orchomène, M. Bulle note entre la couche des boïroï et la plus ancienne couche mycénienne des différences si profondes qu'il conclut à l'établissement de nouvelles populations de race étrangère (3).

Sayfa 88

Ya da, bir medeniyetin, aniden başka bir medeniyetin yerine geçmesi söz konusu olacaktır. Her iki medeniyetin kendi aralarında en ufak bir ortak noktaları bulunmamaktadır. Onun için nüfus içindeki değişiklikler olduğu, fetihçi bir halkın gelerek, yenilmiş olanlara kendi kültürünü dayattığı düşünülmektedir. Orchome-

ne'de, Bulle, Bolthroi katmanı ile en eski Miken tabakası arasında bu kadar derin farklar bulunmasını, yeni yabancı kitlelerin yerleşmesine bağlamaktadır.

Sayfa: 90

Entre les hypothèses nous n'avons pas ici à choisir, mais cet exemple suffit à montrer à quelles difficultés on se heurte lorsque l'on veut attribuer à un peuple déterminé une civilisation qu'a définie l'archéologie.

Sayfa 90

Burada varsayımlar arasında seçim yapma durumunda değiliz. Fakat bu örnek, arkeolojinin belirlediği bir medeniyetin, bir halka ait olduğunu söyleyebilmek gerektiğinde karşılaşılan güçlükleri göstermektedir.

Sayfa: 90

Aujourd'hui, des trois races entre lesquelles peuvent se répartir les Européens, deux prédominent dans les Balkans (2). Sur les côtes, c'est l'*homo mediterraneus*, de petite taille, au crâne allongé, à la face longue et étroite, aux yeux foncés, aux cheveux noirs. Dans l'intérieur, c'est l'*homo alpinus*, qui lui aussi a une taille petite ou moyenne, des yeux bruns, des cheveux noirs ou châains, mais dont la tête est ronde et la face large. Mais peut-on croire à la permanence des types depuis l'antiquité et de l'état présent est-on en droit de conclure à celui d'autrefois ?

Sayfa 90

Bugün, Avrupalıların aralarında bölündüğü üç ırk arasından ikisi, Balkanlar'da baskın durumdadır. Kıyılarda, kısa boylu, uzunca alınlı, uzun ve dar yüzlü, koyu renk gözlü, siyah saçlı bir ırk bas-

kındır. İçerilerde, homo alpinus ırkı baskındır. Bu ırk da kısa veya orta boy, koyu renk gözlü, siyah veya kestane rengi saçlı, fakat yuvarlak kafalı ve geniş yüzlüdür. Fakat eski çağlardan beri, tiplerin değişmezliğine inanılabilir mi ve bugünkü durum, daha önce olanı özetleyebilecek konumda mıdır?

Sayfa: 91

Ainsi, sur sept crânes trouvés sur la colline des Muses qu'a mesurés Virchow (2), il y a un brachycéphale, deux mésocéphales, trois dolichocéphales, un ultradolichocéphale : peut-on vraiment tirer quelque déduction de cette statistique ? Et ne faut-il pas se rappeler sans cesse qu'en tout pays les types physiques les plus variés se rencontrent en même temps et que la question est seulement de savoir lequel est le plus souvent représenté (3) ?

Les peintures égéo-crétoises nous présentent un homme où l'on pense tout de suite reconnaître un homo mediterraneus, et la mensuration des squelettes confirme cette impression : petite taille, crâne dolichocéphale, peau brune, cheveux noirs ondulés, ce sont les indices classiques de la race méditerranéenne.

Sayfa 91

Muses tepesinde Wirshow'un bularak ölçtüğü yedi kafatasından biri brakisefal, ikisi mezosefal, üçü dolikosefal, biri ultradolikosefaldir. Bu istatistikten gerçekten bir sonuç çıkarabilir miyiz? Bir de unutmamak gerekir ki bütün ülkede, en farklı fizikî tipler, aynı anda bulunmaktadırlar ve mesele ise bunlardan en çok rastlananın hangisi olduğudur.

Ege-Girit resimleri, bize derhal bir "homo mediterraneus" u düşündürten bir insanı göstermekte ve iskeletlerin antropometrisi bu etkiyi doğrulamaktadır. Bu iskeletler kısa boy, dolikosefal kafatası, esmer deri, siyah kıvrak saçla sahiptirler ve bunlar Akdeniz ırkının klâsik işaretleridir.

Sayfa: 91

de même on a trouvé un crâne brachycéphale

Sayfa: 92

dans la Troie II (1). Mais les dolichocéphales se rencontrent aussi: c'est la forme la plus fréquente de crâne dans la Troie III (2). Il faudrait pouvoir étudier les autres données anthropologiques, la couleur des cheveux, des yeux et de la peau.

Sayfa 91-92

Aynı şekilde, Truva II'de bir brakisefal kafatası bulunmuştur. Fakat dolikosefallere de rastlanmaktadır: Bu, Truva III'de en çok rastlanılan biçimdir. Diğer antropolojik verileri, yani saç rengi, göz rengi ve deri rengini incelemek gerekmektedir.

Sayfa: 92

Bien plus, il semble que la peau rosée, les yeux bleus et les cheveux blonds soient considérés comme les attributs d'une beauté supérieure: c'est celle des dieux et des héros. Achille et Ménélas sont blonds, Hélène est blonde comme Aphrodite aux cheveux d'or. A noter cette supériorité accordée aux blonds, on était bien tenté d'y reconnaître une race supérieure, c'est-à-dire une aristocratie de conquérants opposée aux indigènes basanés (6);

Sayfa 92

Buna ilâveten, pembe renkli deri, mavi renkler ve sarı saçlar, üstün bir güzelliğin işaretleri olarak kabul ediliyor gibi gözükmektedir. Bu özellikler, tanrıların ve kahramanların özellikleridir. Achille ve Menelas sarı saçlı. Altın saçlı Afrodit gibi, Helene de sarı

şindi. Sanşınlarda bulunduğ u varsayılan üstünlüğe bakılırsa, yerli esmerlere karşı bir üstün ırk, bir fatihler aristokrasisini tanıma girişimi vardı.

Sayfa: 92

Le Grec est surtout un dolichocéphale brun, c'est-à-dire un méditerranéen, mais il est de sang mêlé : peut-être le nez grec, droit et mince, est-il un héritage du Nordique, le Méditerranéen ayant le nez plus large et souvent retroussé,

Sayfa: 93

comme l'a déjà la « Parisienne » de Cnossos (1).

Sayfa 92-93

Yunanlı, her şeyden önce, bir esmer dolikosefaldır. Yani bir Akdenizlidir. Fakat kanşık bir kana sahiptir. Belki de düz ve ince Yunanlı burnu, bir Kuzeyli (nordik) mirasıdır. Zira Akdenizli burnu, daha geniş ve kemerlidir.

Sayfa: 93

« Nilotype, ni la race ne sont, dans l'état actuel de l'humanité, des réalités objectives (2). » Il en était de même dès la plus haute antiquité grecque.

* Burasını tekrar mütealaa

Sayfa 93

Ne tip, ne de ırk, insanlığın aktüel durumunda, objektif gerçeklikler değildir. En eski Yunan devrinden beri de durum böyledir.

Sayfa: 94

Ces populations parlaient des langues

* non indo-européennes, peut-être celles qui avaient, aux temps classiques, survécu en quelques points du monde égéen, à Lemnos par exemple. La toponymie en a gardé probablement des traces : le nom de Larisa, que l'on retrouve tant de fois dans la Grèce d'Europe et d'Asie (1), semble appartenir à ces langues disparues et désigner la citadelle, la ville forte. Nous appellerons ces peuples primitifs Pélasges, puisque c'est le nom qui pour les Anciens s'appliquait aux populations antérieures aux Hellènes, de langue non hellénique (2) Mais nous renonçons à savoir ce qu'étaient réellement les Pélasges. Sont-ils le clan des cigognes, πελαργοί (3) ? Sont-ils originellement une branche des Pélagons et sont-ils parents des Péoniens et des Phrygiens (4) ? On reste rêveur quand on voit un savant tracer le portrait physique et moral des Pélasges

Sayfa: 95

et affirmer avec le plus grand sérieux que c'était une « race énergique et vive, aux passions ardentes et concentrées, très intelligente, d'une volonté patiente et opiniâtre » (1). Il est bien entendu que, pour nous, Pélasges n'est qu'un terme commode pour éviter les périphrases et faciliter l'exposition.

* Dikkat

Sayfa 94

Bu kitleler, Hint - Avrupa olmayan, belki de klasik zamanlarda Ege dünyasında, meselâ Lemnos'ta yaşayan diller konuşmak-

tadırlar. Dilin toponomisi, belki de hâlâ izler taşımaktadır. Avrupa ve Asya Yunanistan'ında birçok yerde rastladığımız Larisa ismi, bu kayıp lisanlardan birine aittir ve iç kale, kuvvetli şehir anlamına gelmektedir. Bu eski ilkel halkları Pelasges [Pela] olarak adlandıracamız. Zira Yunanca'da Helenlerden önce gelen halklara ve Helenik olmayan dillere Pelasges denmektedir. Bunlar leyleklerin kabilesi midir? Bunlar Pelagonların bir dalı ve Peonien ve Friglerin ataları mıdır? [sayfa 95] Bir bilgin Pelasges'ların maddî ve manevî portresini çizerek, bu Pelasges'lerin "enerjik ve canlı, ateşli ve yoğun sevgileri olan, çok akıllı, sabırlı ve inatçı bir ırk" olduğunu belirttiğinde, hayretler içinde kalınmaktadır

Sayfa: 95

Ce qui nous importait seulement, c'est de savoir si Égéó-Crétoiset Pélasges avaient entre eux d'autres rapports que les relations de voisinage et de commerce qui suffisaient à expliquer l'influence des uns sur les autres. Étaient-ils de même race ?

* Okunamadı.

Sayfa 95

Bizi ilgilendiren, Ege - Giritlilerin ve Pelasges'lerin, birinin diğeri üzerinde etkide bulunmasını açıklayabilecek bir şekilde kendileri aralarında komşuluk ve ticaret ilişkilerinin olup olmadığıdır.

Sayfa: 95

Vers la fin du xve siècle, de nouveaux peuples apparaissent dans l'histoire, qui nous sont connus par les documents égyptiens (3). Les Pharaons qui repoussent les invasions lancées d'Asie par les Hittites, d'Afrique par les Libyens, rencontrent dans les rangs de leurs adversaires ceux que les textes égyptiens appellent « les peuples de la mer », et les noms à travers la

Sayfa: 95

transcription égyptienne laissent reconnaître des peuples et des villes des temps classiques. Vers 1280, le roi hittite, qui combat Ramsès II à Kadesh, a comme auxiliaires les Mysiens, les Dardaniens, les Lyciens, les gens de Gergis, de Pédasos, d'Ilion. A la fin du XIIIe siècle, les Libyens qui attaquent Merenptah sont aidés des Lyciens, des Achéens, des gens de Tarse, de Sardes, de Sagalassos, et ce sont encore les mêmes peuples que, vers 1190, l'on retrouve, avec les Philistins, parmi les envahisseurs qui viennent, par terre et par mer, menacer l'Égypte sous Ramsès III.

Sayfa 95

XV. yüzyılın sonunda, Mısır belgeleri aracılığıyla ile tarafımızdan tanınan, tarihte yeni halklar ortaya çıktı. Asyadan Hititler aracılığıyla, Afrika'dan Libyalılar ile gelen işgalleri geri çeviren Firavunlar, rakiplerinin saflarında, Mısır metinlerinin "deniz adamları" dediği insanlarla karşılaştılar. Mısır dilinden geçen isimler, kalasik çağlardan kalma halkları ve şehirleri tanıyordu. 1280 yıllarına doğru, Kadeş'de Ramses II'yle savaşan Hitit kralı, yardımcı olarak Mysien'leri, Çanakalelileri, Likyalıları, Gergis'lileri, Pedasos'luları, İlion'luları bulunduruyordu. XIII. yüzyılın sonuna doğru, Merenptah'ya saldıran Libyalılara, Likyalılar, Akalılar, Tarse'lilar, Sarde'lilar, Sagalassos'lular yardım ediyordu. 1190'da da, Ramses III. Dönemindeki Mısır'ı işgal etmeye karadan ve denizden gelen Filistinlilere de aynı gruplar yardım ediyordu.

Sayfa: 96

Les « peuples de la mer » sont assurément les ancêtres des peuples classiques de Grèce et d'Asie Mineure.

Sayfa 96

"Deniz insanları", kesinlikle Yunanistan ve Küçük Asya halklarının atalarıydı.

Sayfa : 96

Les

nouveaux venus descendent de l'Europe centrale vers la péninsule des Balkans. Les uns passent à l'est et peuplent de tribus parentes les deux rives septentrionales de la mer Égée, la Thrace et la Phrygie. Les autres arrivent par l'ouest à travers les montagnes d'Illyrie et d'Épire. Ceux-ci sont les ancêtres des Hellènes. Nous pouvons les appeler Achéens, nom qui pour nous aura la même valeur conventionnelle que celui de Pélasges, mais qui du moins est attesté par la transcription égyptienne et qui est resté vivant dans la tradition grecque.

Sayfa 96

Yeni gelenler, Orta Avrupa'dan, Balkan Yanımadası'na doğru indiler. Bazıları doğuya geçtiler ve Ege denizinin kuzey kıyılarının, Trakya'nın ve Frigya'nın kabilelerinin nüfusunu teşkil ettiler. Diğerleri batıdan, İliya ve Epir dağlarını aşarak geldiler. Bunlar Helenlerin atalarıydı. Onları Akalar olarak adlandırabiliriz, bu isim, bizim için Pelasges'lerle aynı geleneksel değere sahiptir, fakat en azından Mısır dilindeki karşılığı ile onaylanmış ve Yunan geleceğinde canlı kalmıştır.

Sayfa : 96

Arrivés par l'ouest, ces premiers Grecs s'arrêtent d'abord en Épire, puis passent en Thessalie : les deux contrées qui gardent aux temps classiques le souvenir d'avoir été la première Hellade sont les pays de Dodone (3) et la Phthiotide (4), qui conser-

Sayfa : 96

vera le nom d'Achaïe. De Thessalie ils descendent dans la Grèce centrale, puis envahissent le Péloponnèse. Ils ont été jusque-là des terriens qui suivaient les routes continentales, mais au contact de la mer, d'une mer où tout facilite la navigation et invitée au départ, ils deviennent des navigateurs.

Sayfa 96

Batıdan gelen bu ilk Yunanlılar, önce Epir'e de durdular, daha sonra Tesalya'ya geçtiler. Her iki bölge, klâsik çağlarda, Dodone ve Phtiotide ülkeleri olarak, Akaya olarak adlandırılan ilk Hellade olma hatırasını korudular. Bu ilk Yunanlılar, Tesalya'dan Orta Yunanistan'a indiler. Daha sonra Peloponezi işgal ettiler. Bu ana kadar kıta yollarını izleyen kara insanlardı, fakat denizle, denizciliği kolaylaştıran ve gitmeye davet eden denizle karşılaşınca, denizci seyyahlar haline geldiler.

Sayfa : 97

Les Achéens introduisent de nouveaux éléments de civilisation. Des pays septentrionaux où ils avaient dû se défendre de la pluie et de la neige, ils ont apporté le mode de couverture qui convient au climat humide, le toit à double rampant, et de cette disposition du toit dérivent tous les traits qui caractérisent l'habitation achéenne, le *mégaron*. Peuple de guerriers, qui recherchent le corps à corps, soit à pied, soit sur les chars de guerre, ils ont des armures de bronze qui couvrent tout le corps: la supériorité de l'armement leur assurera la victoire sur les Égéocrétois qui n'ont d'armes défensives qu'un bouclier et dont

Sayfa: 97

le petit poignard triangulaire ne saurait valoir l'épée achéenne à la lame étroite et allongée. Mais, comme d'ordinaire, les vaincus gagnent à leur civilisation supérieure les vainqueurs. Du mélange des éléments crétois et des éléments helléniques se forme la civilisation mycénienne.

Sayfa 97

Akallılar, yeni medeniyet unsurları getirdiler. Yağmurdan ve kardan korunmak zorunda oldukları kuzey ülkelerinden, rutubetli iklime elverişli olan, iki eğimli çatısı olan ev tipini taşıdılar ve bu çatı tipi Aka tipi yerleşimin, Megaron'un bütün özelliklerini taşıyordu. Bunlar savaşçı bir halktı, vücut vücuda savaş ararlardı, ister piyade olsun, ister savaş arabalarının üzerinde olsun, bütün vücutlarını kaplayan bronz bir zırhları vardı, silâhlarının üstünlüğü, onlara savunma silâhı olarak sadece bir kalkana sahip olan ve üçgen kamaları, dar ve uzun bıçaklı Aka kılıcına karşı koya-mayan Egeli - Giritliler üzerinde zafer getirdi. Fakat, her zaman olduğu gibi, yenilenler, yenenleri kendi üstün medeniyetlerine çektiler. Giritli ve Helenik unsurların karışımı, Miken medeniyetini oluşturdu.

Sayfa: 97

L'invasion achéenne n'a pas eu la simplicité et la régularité d'une expédition préparée et conduite par un chef unique. Elle s'est faite par arrivées successives de bandes plus ou moins nombreuses et on serait fort embarrassé de discerner les moments et les étapes de ces multiples migrations.

Sayfa 97

Aka işgali, bir tek şef tarafından hazırlanmış ve yönetilmiş bir seferin basitliğine ve düzenine sahip değildi. Az veya çok kalabalık grupların birbiri ardına gelişlerinden oluşuyordu ve bu çoklu göçlerin zamanlarını ve etaplarını ayırdetmekte zorluk çekiliyordu.

Sayfa : 98

Les Achéens de Mycènes en étaient encore à l'âge du bronze : or voici qu'apparaissent les armes de fer, lances et épées, et la métallurgie du fer se propage le long des routes qui sont attribuées à l'invasion dorienne (1). Ici encore la supériorité de l'armement suffirait à expliquer les succès d'un nouveau ban d'envahisseurs, suivant à peu près les mêmes voies que leurs devanciers et venant remplacer les Achéens en Thessalie, dans la Grèce centrale, dans le Péloponnèse, en Crète.

Sayfa 98

Mikenes'in Akalıları hâlâ Bronz çağındaydılar ve Dorlu işgali esnasında demir silâhlar, mızraklar ve kılıçlar ortaya çıktı ve demir metalürjisi, Dorlu işgaline uğramış yollar boyunca yayıldı. İşte burada da, silâhların üstünlüğü, aşağı yukarı kendinden önce gelenlerle aynı yolu kullanan ve Aka'lıların, Tesalya'da, Orta Yunanistan'da, Peloponez'de, Girit'te yerini alan yeni bir işgal yayılmasının başansını açıklamaya yetecektir.

Sayfa : 98

Entin les mouvements de peuple qui vers le xe siècle agitent de nouveau les pays de la mer Égée et aboutissent à la formation de la Grèce d'Asie s'expliquent plus aisément si l'on suppose dans la Grèce continentale le bouleversement d'une nouvelle invasion, cause de départs et de migrations.

Sayfa 98

Sonunda, X. yüzyılın sonuna doğru, kitle hareketleri, Ege denizini hareketlendirdi ve Asya Yunanistanı'nın oluşmasına sebep oldu. Bu hareketler, Kıta Yunanistanı'nda gidişlere ve göçlere sebep olan yeni bir işgalin karşıklığının varlığı kabul edildiğinde, daha rahat anlaşılır.

Sayfa: 98

Tandis que les Achéens n'avaient
originaiement rien de commun avec les Égéο-Crétois, les
Doriens et les Achéens ne sont que des tribus d'une même
population, parents de race et de langue.

Sayfa 98

Akalıların, Egeli – Giritlilerle hiç bir akrabalığı yokken, Dorlular ve Akalar, aynı toplumun kabilelerinden başka bir şey olmayıp, ırk ve dil akrabasıdır.

Sayfa: 99

Il a fallu, pour en arriver là, la rivalité d'Athènes et de Sparte et toutes les haines déchaînées par la guerre. L'opposition d'une race dorienne et d'une race ionienne n'a pas été la cause, mais la conséquence de la guerre du Péloponnèse.

Sayfa 99

Bu noktaya gelebilmek için, Atina ve Isparta'nın bütün reka-beti gerekmektedir ve savaş bütün nefretleri serbest bırakmıştır. Bir Dorlu veya İyonyalı ırkın direnişi, Peloponez Savaşı'nın sebebi değil sonucudur.

Sayfa: 103

En Étolie et en Acarnanie, la population est grecque, mais mélangée d'éléments illyriens. Euripide appelle l'Étolien Tydeus un demi-barbare, μιξοβάρβαρος. Le pays est découpé en petites communautés, isolées les unes des autres, isolées du reste du monde grec.

Sayfa 103

Etolya'da ve Acarnanie'de nüfus Yunan'dır, fakat İliya'lı un-surlarla karışmıştır. Euripi'de, Etolya'lı Tydeus'u bir yarı Barbar olarak tanımlamaktadır. Ülke birbirinden kopuk, Yunan dünyası-nın geri kalanından kopuk, küçük topluluklara ayrılmıştır.

Sayfa: 103

Toujours prêts à attaquer ou à se

Sayfa: 104

défendre, Ils portent constamment des armes (1); ils n'out d'ailleurs qu'un armement léger (2), qui les fait ressembler plus à des Barbares qu'à des Grecs (3). Par le langage aussi, ils rappellent les Barbares: leur dialecte, sans doute mêlé d'illyrien, est pour un Athénien difficile à comprendre (4). Ils semblent si étrangers à toute culture que certaines de leurs tribus passent pour se nourrir de viande crue (5).

Sayfa 103-104

Etolyalılar ve Acarniyenler her zaman saldırmaya veya savunmaya hazır, sürekli silâh taşımaktaydılar. Bundan dolayı onları Yunanlıdan ziyade Barbara benzeyen hafif bir silâh düzenine sahiptiler. Konuşmalarıyla da Barbarları hatırlatıyorlardı. Dialektleri hiç şüphesiz İliyaca ile karışmış ve bir Atinalı için anlaşılması zordu. Her türlü kültüre öyle uzak gözüküyorlardı ki bir kısım kabileleri çiğ et yemeye başlamıştı.

Sayfa: 105

Les trouvailles

archéologiques montrent la succession et l'évolution de civilisations anonymes.

Sayfa 105

Tesalyadaki arkeolojik buluntular, anonim medeniyetlerin birbirini takip etmesini ve gelişimini göstermektedir.

Sayfa: 106

A l'époque néolithique, une même civilisation, dont témoigne une céramique identique, s'étend sur toute la Grèce du Nord, de la région d'Orchomène aux frontières de la Macédoine. La Thessalie, plus boisée qu'aujourd'hui et par conséquent moins accessible, fut longtemps occupée par des populations uniquement pastorales (1). Ces populations étaient vraisemblablement des Pélasges.

* Pelasges'lar, tanınmayan bu halka sebepsiz yere verilen isim

Sayfa 106

Neolitik Çağ'da, aynı görünüme şahitlik eden aynı medeniyet, bütün Kuzey Yunanistan'da, Orchomene bölgesinden Makedonya hudutlarına kadar yayılıyordu. Tesalya bugünkünden çok daha fazla ormanlarla kaplı olarak, sonuçta daha az ulaşılabilir bir bölgeydi ve uzun süre sadece kırsal nüfuslar tarafından elde tutuldu. Bu kitleler, daha ziyade Pelasges'lerdi.

Sayfa: 106

Vers le milieu du deuxième millénaire, le premier ban des Hellènes entre en Thessalie.

Sayfa 106

İkinci bin yılın ortasına doğru, Helenlerin ilk grubu Tesalyaya girmiştir.

Sayfa: 106

Les Hellènes sont les sujets d'Achille, et la « plaine » (6) sur laquelle règne Agamemnon, « Argos nourricière de chevaux » (7),

Sayfa 106

Helenler, Achille'nin unsurlarından biridir ve Agamemnon'un hükmettiği "ovada", "Argos, at yiyerek besleniyordu."

Sayfa: 107

Les Achéens pourront quitter le pays, les uns refoulés dans la Grèce centrale, les autres gagnant par mer l'Éolide; du moins les dieux helléniques, qui de Dodone sont venus s'installer sur l'Olympe, n'abandonneront plus cette haute demeure.

Sayfa 107

Akalılar ülkeyi terkettiler. Bazıları Orta Yunanistan'a sürüldüler. Bazıları Eolide denizi üzerinden geldiler. En azından Dode-ne'dan gelerek Olympus'a yerleşen Yunan tanrıları, bu yüksek yerleşim yerini bir daha terketmeyeceklerdi.

Sayfa: 107

Les trouvailles archéologiques témoignent de l'arrivée dans la vallée du Spercheios, par les défilés du Tymphreste, de peuples encore peu civilisés, qui apportent avec eux le fer et le décor géométrique des vases (3).

Sayfa 107

Arkeolojik bulgular, az medenileşmiş, kendileri ile beraber demiri ve testilerin geometrik süslerini getiren Tymphreste grupları tarafından Spercheios vadisine gelişe şahitlik etmektedir.

Sayfa: 107

Ils en adoptèrent la langue: les dialectes thessaliens font partie du même groupe que les dialectes béotiens et éoliens d'Asie (4), et les quelques traits qu'ils ont de commun avec les dialectes occidentaux (5) marquent qu'il y a eu contact, mais sans qu'on puisse parler d'une réelle influence des dialectes doriens. *

* Dikkat

Sayfa 107

Dili kabul ettirler: Tesalya diyalektleri, Beotien ve Asya Eolien'leri ile aynı grubun üyesidir ve Batı diyalektleri ile ortak oldukları bazı çizgiler, Dorlu dialektleri ile, onlardan ciddi suretle etkilenmeksizin ilişkileri olduğunu göstermektedir.

Sayfa: 108

Ainsi, plus qu'aux contrées méditerranéennes, la Thessalie ressemble aux plaines steppiques de la Roumanie ou de la Russie méridionale.

Sayfa 108

Aynı şekilde, Tesalya, Akdeniz bölgelerinden ziyade Romanya'nın ya da Güney Rusya'nın stepsi ovalarına benzemektedir.

Sayfa: 110

Le morcellement politique se traduit par la diversité linguistique: il n'y a jamais eu en Thessalie de dialecte officiel commun, mais deux groupes de parlers locaux, celui de la Thessaliotide au sud-ouest et celui de la Pélasgiotide au nord-est (2).

Sayfa 110

Siyasî parçalanma, linguistik farklılığa dönüşür: Tesalya'da ortak resmî dialekt yoktur. Fakat iki tane mahallî olarak konuşulan diyalekt vardır: Bunlardan biri, güneybatıda Thessaliotide ve kuzeydoğuda pelasgiotide dialekti.

Sayfa: 111

La Thessalie est à peine plus grecque que l'Étolie et l'Acar-nanie : Socrate l'oppose, comme un pays de licence et de désordre, aux villes « régies par de bonnes lois » (7). Elle n'a produit ni écrivain, ni savant, ni artiste de valeur. Comme l'Étolie et l'Acar-nanie, c'est une province frontière, une marche entre la Grèce proprement dite et le monde barbare. Il semble que dès la plus haute antiquité son rôle ait été de protéger la Grèce méridionale de culture égéenne et mycé-nienne des tribus plus rustiques, mais plus vigoureuses du nord (8). De même

Sayfa 111

Tesalya, hemen hemen Etolya ve Acarnanie'den daha fazla Yunan'dır: Sokrat, bir [polis devleti] ve düzensizlik ülkesini, "iyi kanunlarla yönetilen şehirlere" karşı ileri sürmektedir. Bu ülke, değer olarak, ne yazar, ne bilgin, ne de sanatçı yaratmıştır. Tesalya da, Etolie ve Acarnanie gibi bir hudut ülkesi, Yunanistan ve arbar dünyası arasında bir eşiktir. En eski devirlerden beri Tesalyanın rolünün Güney Yunanistan'ı, kuzeyin daha ilkel fakat daha kuvvetli kabilelerinin Ege ve Miken kültüründen korumak olduğu anlaşılmaktadır.

Sayfa: 112

De même que les Achéens, en rattachant la Thessalie à la zone d'influence mycénienne, avaient préparé la voie à l'invasion dorienne, de même Jason, en ouvrant le pays à la politique grecque, fraie la route par où Philippe descendra à la conquête de la Grèce.

Sayfa 112

Aynı şekilde Akalar, Tesalya'yı Miken etki bölgesine bağlarken, Dorlu işgaline yol hazırladılar, aynı şekilde Jason, ülkeyi Yunan politikasına açarak, Philippe'in Yunanistan'ın işgaline gideceği yolu açtı.

Sayfa: 121

Pour les anciens, le pays avait été occupé aux temps préhistoriques par le peuple des Minyens, qui s'était étendu jusqu'en Thessalie avant de se concentrer en Béotie autour d'Orchomène. C'est à eux qu'on attribuait les premiers faits de civilisation, la mise en culture de la plaine, les travaux de dessèchement et de drainage (2).

Sayfa 121

Eskiler için, ülke, Orchomene etrafında Beotie'de yoğunlaşmadan evvel, Minyen halkları tarafından Prehistorik devirlerde işgal edilmiştir. İlk medeniyet olayları, ovanın ziraate açılması, kurtarma ve drenaj çalışmaları onlara ithaf edilmiştir.

Sayfa: 121

A Orchomène, la capitale minyenne, au-dessus d'une cité néolith que se sont bâties des habitations mycéniennes, reconnaissables aux fragments retrouvés de peintures murales (6).

Sayfa 121

Minye'nin başşehri Orchomene, Neolitik bir şehrin üzerinde, duvar resimlerinin parçalarından tanınabilen Miken yerleşimleri kurulmuştur.

Sayfa: 121

On serait tenté de voir là la substitution des Achéens aux Minyens ; en réalité, il est impossible d'attribuer à coup sûr aux Minyens telle ou telle couche archéologique (7), bien plus, d'établir une distinction certaine entre Minyens et Achéo-Mycéniens.

Les mouvements provoqués par l'invasion dorieenne se propagent en Béotie. Les Thessaliens, en s'installant en Thessaliotide, poussent vers le sud les populations antérieurement

Sayfa: 122

installées.

Sayfa 121-122

Burada, Aka'ların, Minyen'lerin yerini aldığını görüyoruz, aslında, şu ya da bu arkeolojik katmanda Minyen'lere ait olduğu belirlenen izler bulmak ve Minyen'lerle Akalı - Minyen'ler arasında bir ayırım yapılması olanaksızdır.

Dor işgali ile kışkırtılan hareketler, Beotie'de yayılır. **Tesalyalılar**, Tesalya'da yerleşirken, daha önce buraya yerleşmiş olan kitleleri güneye doğru sürdüler.

Sayfa: 122

On devine les luttes entre conquérants et indigènes : l'Héraklès dorien ruine, en fermant les catavothres du Copais, la minyenne Orchomène. Mais, comme en Thessalie, les Doriens semblent être venus en bandes trop peu nombreuses pour éliminer les populations indigènes. Bien plus, ils se laissent absorber et ne conservent pas leur langue. Le dialecte béotien n'est pas dorien, mais apparenté au thessalien. Dans la céramique béotienne, le style géométrique, où l'on veut d'ordinaire voir une création doriennne, semble être venu du sud et s'inspire du géométrique des Cyclades (1).

Sayfa 122

Fatihler ve yerliler arasındaki mücadeleleri incelerken, Dorlu Herakles'in Copais Catavothre'larını kapatırken onları harap ettiğini görüyoruz. Fakat, Tesalya'da olduğu gibi, Dorluların, yerli nüfusu safdışı edebilmek için çok az sayıda gelmişler gibi gözükmektedir. Buna ilâveten, kendilerini absorbe olmaya terketmişler ve dillerini muhafaza etmemişlerdir. Beotien dialekti, Dorlu değildir, fakat Tesalien'e yakındır. Beotien karşımında, kendisinde bir Dorlu yaratı gördüğümüz geometrik stil, güneyden gelmiş ve Cyclade'ların geometrisini ifade ediyora benzemektedir.

Sayfa: 122

Cette population a acquis une réelle unité qui se marque bien dans la langue. Tandis qu'en Thessalie les dialectes restent différents, en Béotie les parlers locaux, en dépit de menues particularités, se sont fondus pour donner une langue commune. C'est dans ce béotien commun, facilement reconnaissable à son orthographe singulière, que sont rédigées les inscriptions officielles de toutes les villes béotiennes (2).

Sayfa 122

Bu topluluk, dilinde iyiye işaret eden gerçek bir birliğe sahiptir. Kaldı ki Tesalya'da, dialektler farklılık göstermektedir, Beotie'de yerel diyalektler, özelliklere sahip listelerin aleyhine, ortak bir dil ortaya çıkarmak için erimişlerdir. Şaşırtıcı ortografiye sahip olan işte bu ortak Beotience'de, bütün beotien şehirlerinin resmi kayıtları derlenmiş bulunmaktadır.

Sayfa: 124

Ainsi l'histoire intérieure de la Béotie est celle des luttes incessantes entre cités. Dans un pays que distinguait une réelle unité géographique, où les races s'étaient mélangées pour former une population homogène et parlant la même langue, où les conditions naturelles avaient presque imposé un type de vie uniforme, dans un pays par conséquent qui semblait fait pour l'unité, les rivalités des cités ont maintenu presque continuellement la guerre (4) et ont compromis le développement des villes : on a pu voir dans les tentatives faites par Thèbes pour réaliser l'unité l'origine de l'infériorité et des malheurs de la Béotie (5).

Sayfa 124

Beotie'nin iç tarihi, şehirler arası hiç bitmeyen mücadelelerin tarihidir. Gerçek bir coğrafi birliğe sahip, ırkları, tekdüze ve aynı dili konuşan bir nüfus yaratmak için kanıştığı bir ülkede, doğal şartlar tekdüze bir hayat tipini dayatmaktadır. Buna karşılık, birliği oluşmuş gibi gözükken bir ülkede, şehirlerin rekabetleri, hemen hemen sürekli olarak savaşı sürdürüyordu. Bu rekabetler, şehirlerin gelişimini en kötüsünden bir uyuşma olarak kabul ediyor olabilir. Aşağılık duygusunun kökteki birliğine ve Beotie'nin mutsuzluğuna neden olmak için Thebes tarafından girilen girişimlerde bunu görmek mümkündür.

Sayfa: 130

La prostitution sacrée révèle l'origine orientale de l'Aphrodite corinthienne. De même qu'on a rapproché Melikertès du Tyrien Melkart, on a fait d'Aphrodite la Sidonienne Astarté. Il faut sans doute remonter encore plus haut. L'Aphrodite-Astarté ne serait-elle pas la grande divinité féminine, dont le culte, originaire sans doute de Babylonie, a été répandu dans toute l'Asie antérieure par les Hittites (4) ?

Sayfa 130

Kutsal fuhuş, Korent'li Afrodit'in Doğulu kaynağını ortaya çıkarmaktadır. Tyrien Melkartın Melikertes'ine yaklaştıkça, Afrodit, Sidonya'lı Astarte haline gelir. Hiç şüphesiz, daha da geri gitmek gerekmektedir. bu kökeni Babil olan dinî inanışın, Hititlerin bütün ön Asya'da yaydığı dinin dışı kutsallığı değil midir?

Sayfa: 131

A la population préhellénique viennent se superposer les divers peuples helléniques. La légende exprime les vicissitudes par où passe la ville : aux temps achéens, Corinthe se rattache à l'empire d'Agamemnon (2), puis l'héraclide Aléas, venu d'Argolide, s'en empare et en fait un État indépendant. Mais, Hellènes ou non, tous les éléments ethniques se mélangent pour former une population composite. Pour Homère (3) comme pour Thucydide (4), le fond de la population est éolien, c'est-à-dire de sang mêlé.

Sayfa 131

Farklı Helenik halklar, Prehelenik halkların üstüne gelerek yerleştiler. Efsane, şehre gelen veya buradan geçen belirsizlikleri izah etmektedir: Akalar devrinde, Korent, Agamemnon imparatorluğu'na bağlandı. Daha sonra Heraklid'in Alatas'ı, Argolide oldu. Daha sonra ayrılarak bağımsız bir devlet haline geldi. Fakat, Helen olsun veya olmasın, bütün etnik unsurlar, bileşik bir kitle oluşturmak için birbirlerine kanışılar. Homer için, Thucydide için olduğu gibi, kitlelerin temeli Eolien'di. Yani kanışık bir kandi.

Sayfa: 131

C'est une ville cosmopolite, ville d'affaires et de plaisirs, qui ressemble non à la dorienne Sparte, mais aux grandes cités ioniennes, Milet ou Éphèse.

Sayfa 131

Korent, kozmopolit bir şehirdi, iş şehri ve zevk şehriydi, Dorlu Isparta'ya değil de, büyük İyonya şehirleri Milet veya Efes'e benziyordu.

Sayfa:134

Les vases fabriqués à Corinthe — sans parler des imitations du style corinthien (7) — ont été dispersés aux quatre coins du monde antique. On en a retrouvé non seulement dans toute la Grèce d'Europe et d'Asie, mais en Crimée, en Égypte.

Sayfa:135

en Etrurie, en Gaule.

Sayfa 134-135

Korent'te imal edilen testiler – Korent tipi, taklitler kastedilmektedir – antik donyanın dört köşesine dağılmıştır. Bu testiler sadece Avrupa ve Asya Yunanistan'ında değil, Kırım'da, Mısır'da, Etruria ve Galya'da da bulunmuştur.

Sayfa:150

CHAPITRE V

SPARTE

I

LES SOURCES DE L'HISTOIRE DE SPARTE.

— sauf la création des éphores — à un même législateur, Lycurgue.

Plutarque, qui cependant acceptait facilement sans contrôle les récits les moins historiques, reconnaît lui-même qu'on ne peut rien dire de Lycurgue qui ne soit douteux : sur son origine, sur ses voyages, sur son activité législative, sur sa mort, sur l'époque même où il a vécu, autant d'auteurs et

Sayfa: 150

autant de versions différentes (1). Sans aller jusqu'à nier la personnalité historique de Lycurgue, sans voir en lui, en raison du culte qui lui était rendu (2), un dieu de la lumière ou un dieu loup, hypostase d'Apollon ou de Zeus (3), il faut bien se résoudre à tout ignorer de son histoire.

Sayfa 150

BÖLÜM V.

ISPARTA

I

ISPARTA TARİHİNİN KAYNAKLARI

Buna rağmen en az tarihî söylemleri kontrol etmeksizin kolaylıkla kabul eden Plutarque'ın kendisi de, Lycurgue hakkında şüpheli olmayan hiç bir şey söylenemeyeceğini kabul etmektedir: Kökeni, seyahatleri, yasama faaliyetleri, ölümü, hatta yaşadığı dönem, ne kadar çok yazar varsa, o kadar çok versiyon vardı. Lycurgue'ün tarihî şahsiyetini reddetmeden, onda, kendisine atfedilen dinden dolayı, Apollon veya Zeus benzeri bir ışık tanrısı veya kurt gibi bir tanrı görmeden, onun tarihinden gözardı edilecek çok iyi karar vermek gerekmektedir.

Sayfa: 153

La Laconie fut occupée par des populations préhelléniques, que la tradition nomme Lélèges: on faisait sortir de Lelex, leur éponyme légendaire, la dynastie mythique qui règne jusqu'à Tyndare (1). Puis les Hellènes s'en vinrent dans le pays.

Sayfa 153

Laconie, **geleneğin Leleges adıyla adlandırdığı** prehelenik kitlelerle işgal edilmiştir. Tyndare'a kadar onları yöneten efsanevi hanedanın adı Lelex'ten türetilmiştir. Daha sonra **Helenler ülkeye geldiler.**

Sayfa : 167

Le citoyen est propriétaire, mais il lui est défendu de travailler. L'exploitation du domaine est confiée à des travailleurs agricoles, qui cultivent pour le compte du propriétaire : ce sont les hilotes. Les Anciens avaient quelque peine à définir le statut juridique des hilotes : ils les assimilent parfois aux esclaves (1), et cependant ils se rendent bien compte que ce ne sont pas des esclaves comme les autres. L'hilote a bien un maître, mais ce maître ne peut pas disposer de lui comme il ferait d'un esclave : il ne peut ni le vendre, ni le chasser, ni le maltraiter ou le tuer ; il ne peut pas davantage l'affranchir. C'est que les hilotes en réalité appartiennent à l'État : ce sont les esclaves de la communauté, δοῦλοι τοῦ κοινοῦ (2), mis comme cultivateurs à la disposition des citoyens. L'hilote n'est pas lié à un homme, mais à un domaine ; il ne peut pas l'abandonner, ni en être expulsé. C'est un serf, comme il en existait en d'autres pays agricoles occupés par des Doriens, en Thessalie, en Crète.

Métayer perpétuel, l'hilote a une situation bien meilleure que celle de l'esclave. Il a une famille, il a une maison, il peut acquérir une certaine aisance. En effet, la redevance qu'il paie en nature à son maître a été calculée, non pas d'après le rendement de la terre ou proportionnellement à la récolte, mais selon les besoins, largement appréciés, du citoyen spartiate et de sa famille.

Sayfa 167

Vatandaş mal sahibidir, fakat çalışması yasaklanmıştır. İşletme ve çalışma, mal sahibinin adına ziraat yapan tarım işçilerine emanet edilmiştir: Bunlar Hilote'lardır. Eskiler, Hilote'ların hukukî statüsünü belirlemek için bazı güçlükler yaşamıştır. Hilote'lar bazen kölelere asimile edilirler, fakat bunlar diğerleri gibi köle değildirler. Hilote'un doğal olarak bir efendisi vardır, fakat bu efendi onu bir köleyi kullanabildiği gibi kullanamaz: Onu ne satabilir, ne avlayabilir, ne kötü davranabilir, ne öldürebilir, ne serbest bırakabilir. Aslında Hilotlar devlete aittir. Bunlar, vatandaşların kullanımına ziraatçı olarak verilen toplumun köleleridir. Hilote, bir insana değil, fakat bir kullanım alanına aittir. Ne bu kullanım alanını terk edebilir, ne de buradan sürülebilir. O, Dorlular tarafından Tesalya'da, Giri'te işgal edilmiş olan diğer ziraat ülkelerindeki gibi serftirler.

Sürekli çiftçi olarak hilote, köleden daha iyi bir konuma sahiptir. Bir ailesi vardır, bir evi vardır, bir miktar geçimlik mala sahip olabilir. Aslında, efendisine ödediği ödenti, toprağın verimi veya ürünün oranına göre değil, Ispartalı vatandaş ve ailesinin ihtiyaçları için tespit edilir.

Sayfa: 189

III

LES POPULATIONS ET LES GENRES DE VIE.

Autant que du pays, les écrivains athéniens ont vanté les mérites des habitants. A les en croire, les Athéniens étaient dotés de toutes les vertus.

Sayfa 189

III

KİTLELER VE HAYAT TİPLERİ.

Atinalı yazarlar, ülkeyi olduğu kadar, ülke sakinlerini de yüceleştirirler. Onlara inanmak gerekirse, Atinalılar, her türlü kalite ile donatılmışlardır.

Sayfa : 189

« Nous habitons un pays, dit Isocrate, dont nous n'avons pas chassé d'autres populations, que nous n'avons pas trouvé désert, où nous ne sommes pas venus en émigrants, ramassés de nombreux peuples; notre origine est si noble et si pure que nous n'avons jamais cessé de posséder cette terre dont nous sommes nés: autochtones, nous pouvons la saluer des mêmes noms que nos plus proches parents, car à nous, seuls d'entre les Grecs, il appartient de la nommer nourrice, patrie et mère (3). » Il est impossible d'accepter une telle prétention, que les traditions athéniennes elles-mêmes venaient contredire. Les grandes familles ne rougissaient pas d'avoir une origine étrangère: les Alcéméonides prétendaient descendre des Pyléens venus de Messénie en Attique sous la conduite des descendants de Nestor (4); les ancêtres des Géphyréens, auxquels se rattachent Harmodios et Aristogéiton, passaient pour des Phéniciens compagnons de Cadmos, installés à Tanagra puis à Érétrie avant d'avoir reçu le droit de cité à Athènes (5). Les Athéniens se faisaient gloire de la générosité avec laquelle ils avaient de tout temps donné asile aux peuples opprimés et proscrits (6).

Sayfa 189

Atinalıların en büyük gururu, bağımsız olmalarıdır. Isocrate, "Biz bir ülkede oturuyoruz, onun için diğer kitleleri kovalamaya ihtiyacımız yok, biz burada çöle bulmadık veya biz buraya birçok

halktan devşirme göçmen olarak gelmedik, kökenimiz o kadar asil ve safır ki biz bu doğduğumuz toprakları hiç bırakmadık: Biz bağımsızız, öyle ki en yakın akrabalarımızla aynı isimleri selâmlayabiliyoruz, zira bizde, sadece Yunanlılarda, vatan ve ana, sü-tanne olarak isimlendirilmektedir. Büyük aileler yabancı bir kökene sahip olmakla utanç duymamaktadırlar. Alcmeonides'ler, Attik'deki Messenie'den gelen, Nestor'un halefleri yönetimindeki Pylien'lerden olduklarını ileri sürmektedirler. Harmodios ve Aristogeiton'a dayanan Gephyr'lilerin ataları, Cadmos'un yoldaşları, Atina'ya yerleşme izni almadan önce Tanagra'ya, daha sonra Eretrie'ye yerleştiler. Atinalılar, her zaman baskı gören ve vatanlarından sürülen halklara misafirperverlik göstermekten onur duymuşlardır.

Sayfa: 190

Dès les temps néolithiques, l'Attique était habitée par des populations qui, à l'acropole d'Athènes, à Éleusis, à Thorikos, ont laissé les mêmes vestiges que dans le reste de la Grèce, haches en pierre polie, pointes de flèche en obsidienne, vases grossiers d'argile grisâtre à décoration géométrique; à Thorikos, on a même des restes d'habitations et des tombeaux creusés sous le sol dallé des maisons.

Sayfa 190

Neolitik devirlerden beri Attik yanmadası, bazı topluluklar tarafından iskan ediliyordu. Bu topluluklar, Atina akropolünde, Eleusis'de, Thorikos'da ve Yunanistan'ın diğer yerlerinde, cilalı taştan baltalar, obsidienden [sert ve siyah bir taş] ok uçları, grimsi kilden, geometrik şekillerle süslenmiş testiler biçiminde kalıntılar bıraktılar. Thorikos'da yerleşim kalıntıları ve evlerin karo taştan tabanları altına kazılmış mezar kalıntıları bile bulunmuştu.

Sayfa: 190

Ces populations « pélasgiques » parlaient une langue « barbare », c'est-à-dire non hellénique (4). La toponymie de l'Attique a gardé la trace des langues préhelléniques : les noms en ινθος, en ηττος, en ισος, nom de montagnes, Hymette, Lycabette, de villages, Sphettos, Probalinthos, de cours d'eau, Céphise, Ilisos, appartiennent à cette série de noms de lieux répandus sur les deux rives de la mer Égée, qu'il est difficile d'attribuer à tel ou tel groupe ethnique, mais qui sont antérieurs à l'installation des Hellènes dans les pays grecs.

Sayfa 190

Bu "pelasgique" topluluklar, **bir Barbar lisanı**, yani helenik olmayan bir lisan konuşuyorlardı. Attik yarımadasının coğrafi yapısı, Pre-helenik dillerin izlerini muhafaza ediyordu: Dağ isimleri olan Hymette, Lycabette; köy isimleri Sphettos, Probalinthos; akarsu isimleri olan, Cephise, Ilisos gibi isimler, Ege'nin iki kıyısında yaygındılar ve bu isimlerin şu veya bu etnik gruba ait olduğunu söylemek zordu. **Fakat Helenlerin Yunan ülkelerine yerleşmelerinden daha önceki çağlara aittiler.**

Sayfa: 191

Il n'y a pas non plus de raison suffisante pour rejeter la tradition qui rattache les Achéens de l'Attique aux Ioniens. Sans doute, sous ce terme d'Ioniens, on ne saurait mettre une réalité bien définie : les plus illustres des Ioniens, ceux d'Asie, sont de population trop mélangée pour qu'on y puisse chercher des caractéristiques ethniques. Il est cependant probable que les Achéens qui s'installèrent en Attique appartenaient au même groupe que ceux qui occupaient l'Eubée et les

Sayfa: 191

Cyclades et que c'est ce groupe qui forma aussi le noyau de la population ionienne d'Asie. Les Athéniens avaient avec tous les peuples qualifiés d'Ioniens bien des ressemblances. Ils par-

Sayfa: 192

laient un dialecte de même famille (1).

Sayfa 191-192

Attik yarımadası Akalanı, İonyalıları bağlayan geleneği yadsamak için yeterli hiç bir neden yoktur. Hiç şüphesiz ki bu İonyalıları terimi altına, iyi belirlenmiş bir gerçeklik koyamayacağız. İonyalıların en meşhurları, Asya'dan olanlar, etnik köklerini bulabilmek için çok kanşmış bir durumdadırlar. Bununla birlikte, Attik yarımadasında yerleşen Akalanı, Eubee'yi ve Cyclade'ları işgal edenlerle aynı gruptan olmaları olasıdır ve bu grup, aynı zamanda Asya İonyası'nın da çekirdeğini oluşturmaktadır. Atinalılar, İonya'nın bütün yetenekli halklarıyla birçok benzerlikler gösterirler. Aynı aileye mensup bir diyalekt konuşurlar.

Sayfa: 192

Les peintres ont représenté naturellement les cérémonies des funérailles (4), l'exposition du mort, le convoi funèbre, mais ils ont voulu aussi rappeler les exploits des grands personnages dont la tombe s'ornait de leurs chefs-d'œuvre, et voici les combats sur terre et sur mer, la mêlée des guerriers et le choc des navires, avec les cadavres jonchant le sol ou flottant à la dérive (5).

Sayfa 192

Ressamlar, gayet doğaldır ki cenaze törenlerini, ölünün görünümünü, cenaze konvoyunu temsil etmişler, fakat aynı zamanda büyük şahsiyetlerin kara ve denizdeki savaşlarını, savaşçıların birbirleriyle dövüşmelerini ve savaş gemilerinin güvertelerini kaplayan ya da akıntıda yüzen cesetlerin resmini de yapmışlardır.

Sayfa: 192

Bien qu'il n'y ait pas brusque substitution d'une civilisation à une autre, et que la seconde laisse apparaître bien des survivances de la première, il y a là assez d'éléments nouveaux pour

Sayfa: 193

qu'on puisse se demander si c'est l'apport de populations nouvelles.

Sayfa 192-193

Bir medeniyetten bir diğerine aniden geçilemediğine ve ikincisi, birincinin izlerini devam ettirdiğine göre, burada, yeni toplulukların getirileri olup olamayacağını sorgulayabileceğimiz yeterince unsur bulunmaktadır.

Sayfa: 193

L'inhumation est, comme aux temps mycéniens, la règle générale, mais il y a aussi des cas d'incinération, coutume que l'on attribue aux populations venues du nord. L'armement a le même caractère mixte: sur un même vase, les guerriers ont soit le bouclier mycénien à double échancrure, soit le bouclier rond de l'hoplite (2).

Sayfa 193

Gerek İyon, gerekse Dor medeniyetlerinin her ikisinde de, Miken devrinde olduğu gibi gömülme genel kuraldır, **fakat, kuzeyden gelen kitlelere atfedilen yakma vakaları da bulunmaktadır. Silâh teçhizatı aynı kanşık karakteri göstermektedir:** Aynı bir testi üzerinde, savaşçılar ya çift kesimli Miken kalkanını, ya da Hoplite'in yuvarlak kalkanını kullanıyorlardı.

Sayfa : 208

Solon, préoccupé de développer le travail utile, cherche à attirer les étrangers en autorisant l'octroi du droit de cité à ceux qui s'établiront dans la ville pour y exercer un métier (1). Si, dans la réaction qui suit la chute de la tyrannie, les aristocrates revisent la liste des citoyens (2), le chef du parti démocratique, Clisthène, lorsqu'il procède à la refonte de la cité, ne manque pas d'y faire entrer comme citoyens les étrangers fixés depuis assez longtemps pour être considérés comme de vrais Athéniens (3). Dès lors il y aura partie liée entre les démocrates et les étrangers domiciliés.

Avec les étrangers pénètrent les influences du dehors, et dès le début ces influences sont diverses. Déjà la civilisation du Dipylon nous a semblé combiner des éléments de différente origine. Un exemple plus caractéristique encore est fourni par l'alphabet. L'alphabet attique est du type des alphabets de l'Est Mais il ne se range dans aucun des deux groupes de ces alphabets : tandis que les signes secondaires l'apparentent à ceux des Cyclades, l'emploi de l'H comme signe d'aspiration le rapproche de ceux d'Argos et de Corinthe ; enfin il n'a pas les lettres longues de l'alphabet ionien.

Sayfa 208

Faydalı olan çalışmayla uğraşan Solon, bir meslek icra etmek için şehirde yerleşecek olan yabancılara, şehrin haklarını vererek yabancıları şehre çekmeye çalıştı. Tiranlığın düşüşünden sonraki reaksiyonda, aristokratlar vatandaşların listesini gözden geçirirken, Demokratik Parti Başkanı Clisthene, şehrin listesini yeniden yazarken, bu listeye, gerçek bir Atinalı sayılabilecek kadar uzun süredir Atinada yaşayan yabancıların adını da yazmayı ihmal etmedi. O andan beri, demokratlarla, yerleşik yabancılar müttefik hale geldiler.

Yabancılarla, dışının etkileri de girdi ve başlangıçtan beri, bu etkiler değişik oldu. Zaten, Dipylon medeniyeti, bize farklı kaynaklı unsurları içeriyor gibi gelmektedir. Daha karakteristik bir örnek ise alfabe ile verilmektedir. Attik yazımadası alfabesi, Doğu alfabesi tipindedir. Fakat, bu iki grup alfabenin her ikisinin içinde de yer almamaktadır: Halbuki ikincil işaretler, Cyclade'larda ortaya çıkmaktadır. Bunlarda "H" harfi soluk alma biçiminde olup Argos ve Korent'teki söylenişe uymaktadır, nihayet, İyon alfabesinin uzun harfleri de yoktur.

Sayfa: 208

Si les influences sont toujours multiples, il en est à chaque époque de prépondérantes. Athènes a subi d'abord l'action de l'Ionie. La Grèce d'Asie a été l'initiatrice de toute la Grèce continentale; la parenté ethnique ou linguistique ne pouvait

Sayfa: 209

que rendre plus facile et plus profonde son influence sur Athènes.

Sayfa 208-209

Etkiler her zaman çoklu olarak bulunmaktadır ve her üstün olanların her dönemde etkileri vardır. Atina, önce İyonya'nın etkisinde kalmıştır. Asya Yunanistan'ı, bütün bir Kıta Yunanistan'ının harekete geçiricisiydi. Etnik veya linguistik akrabalık, Atina üzerindeki etkisini ise ancak arttırmaya yanıyordu.

Sayfa: 214

Sur les routes de la Méditerranée, les Hellènes ont eu des devanciers. Les pays où ils abordaient étaient nouveaux pour eux, mais non inconnus: ils avaient déjà d'explorateurs plus anciens reçu des noms que les Grecs ne firent qu'adopter. Même dans la mer Égée et jusqu'en Grèce, les noms de lieux sont le plus souvent étrangers à la langue hellénique et on a voulu reconnaître au moyen de ces noms le peuple qui avait découvert et dénommé les pays. Ces tentatives, pour ingénieuses qu'elles soient, n'aboutissent qu'à des hypothèses. Les linguistes, plus prudents et plus sévères pour les preuves, vont jusqu'à déclarer que « ce serait un défi à toute méthode que de fonder sur des études de noms propres l'affirmation d'un fait historique quelconque » (1). Tout au plus estiment-ils que l'onomastique peut parfois confirmer des faits établis d'autre manière par les historiens.

Sayfa 214

Akdeniz yolları üzerinde, Helenlerin öncüleri vardı. Ulaştıkları ülkeler onlar için yeniydi, fakat bilinmeyen ülkeler değildi. Onların, eski kaşiflerinin koyduğu, Yunanlıların ancak kabul edeceği isimleri vardı. Ege denizinde bile, Yunanistan'a kadar, yer isimleri genellikle Helen lisanına yabancıydı ve bu isimler vasıtasıyla buraları bu-

lan ve isimlendiren halkların kim olduğu bulunabiliyordu. Bu girişimler, bulundukları iyi tasarlanmış biçimde, ancak varsayımlarla sonuçlanıyorlardı. Kanıtlar için daha tedbirli ve daha ciddi olan diller, "belirli bir tarihi olayın onaylanması için, özel isimlerin incelenmesine dayanan bir metod geliştirmek, çok iddialı bir girişimdir" demektedirler. En fazlasıyla kabullenebildikleri, özel isimlerin bazen, tarihçiler tarafından başka şekillerde açıklanabilmiş olayları onaylamasıdır.

Sayfa : 215

Aussi l'autorité d'Homère a-t-elle fait considérer les Phéniciens comme les grands navigateurs de la Méditerranée primitive, les découvreurs de toutes les terres, les maîtres des navigateurs grecs.

Cette opinion, longtemps classique, appelle des réserves. On a tort de reculer trop loin dans le passé l'activité phénicienne. Lorsque, au xve siècle, le pharaon Thoutmès III veut faire transporter en Égypte des bois coupés sur le Liban, il s'adresse non pas à des marins phéniciens, mais à des marins crétois.

Sayfa 215

Aynı şekilde Homere'in otoritesi, Finikelileri ilkel Akdeniz'in büyük denizcileri, bütün toprakların kaşifleri, Yunanlı denizcilerin hocaları olarak kabul ediyordu.

Uzun süre bir klâsik haline gelen bu düşünce, bazı kayıtlara sahipti. Finike faaliyetlerine kadar geri gitmede hata yapıyordu. XV. yüzyılda, Firavun Thoutmes III, Lübnan'da kesilen ağaçları Mısır'a taşıtmak isteyince, Finikelilere değil, fakat Giritli denizcilere başvurmuştu.

Sayfa: 216

Les Grecs ?
ont été les concurrents et non les disciples des Phéniciens.

Sayfa 216

Yunanlılar, Finikelilerin öğrencileri değil, rakipleriydiler.

Sayfa: 230

CHAPITRE II LA GRÈCE D'ASIE

I

LES CITÉS GRECQUES D'ASIE.

Vers le XIIe siècle, ils atteignent Chypre, et dans le même temps ils occupent la plupart des Cyclades. A peine subsiste-t-il à l'écart quelques populations « pélasgiques », c'est-à-dire préhelléniques, gardant, comme à Lemnos, leur langue et leurs usages propres.

Sayfa 230

BÖLÜM III ASYA YUNANİSTANI

ASYADAKİ YUNAN ŞEHİRLERİ

XII. yüzyıla doğru, Aka'lılar Kıbrıs'ı ele geçirdiler, ve aynı süreçte, Cyclade'ların büyük bir kısmını ele geçirdiler. Ancak bazı "pe-

lasgique" yani prehelenik unsurlar, Lemnos'da olduğu gibi dillerini ve kendilerine mahsus davranışlarını sürdürdüler.

Sayfa: 231

Les nouveaux venus eurent à soutenir des luttes longues et difficiles contre les indigènes ; les souvenirs s'en perpétuèrent dans la légende et finirent par se grouper autour d'un épisode central, le siège de Troie. Au VIe siècle, les Éoliens ont douze villes sur le continent : Kymé, Larissa, Neonteichos, Temnos, Killa, Notion, Aigiroussa, Pitane, Aigaiai, Myrina, Gryneion et Smyrne qui leur fut enlevée par les Ioniens ; dans les îles, ils ont cinq villes à Lesbos, une à Ténédos, une à Hécatonnésos (2).

Sayfa 231

Yeni gelenler, yerli halklara karşı uzun ve zorlu mücadelelerde bulundular. Anılar efsanelerde yaşadılar ve bir merkezî olay etrafında, yani Truva kuşatması etrafında toplandılar. VI. yüzyılda, Eolienlerin, kıtanın üzerinde oniki şehirleri vardı: Kyme, Larissa, Neonteichos, Temnos, Killa, Notion, Aigiroussa Pitane, Aigaiai, Myrina, Gryneion ve İzmir. Bütün bu şehirler, onlardan İyonyalılar tarafından alındı. Adalarda ise: Lesbos'da beş şehirleri, Tenedos'ta bir şehir, Hecatonnesos'da bir şehirleri vardı.

Sayfa: 234

Cette

diversité d'origine, ce mélange de gens de toute provenance et de toute race devait créer un milieu humain infiniment varié de caractères, de tendances, d'idées, plus dégagé des traditions et des préjugés, plus apte à tout comprendre et à tout oser.

Sayfa 234

Bu köken farklılığı, bu her yönden ve her ırktan gelen insan karışımı, sonsuz derecede değişken karakterde, eğilimde, fikirde, geleneklerinden ve ön inançlarından daha fazla sıyrılmış, her şeyi anlamaya ve riske girmeye niyetli bir ortam yaratmıştır.

Sayfa: 235

Les Éoliens avaient été obligés de lutter longtemps contre d'opiniâtres adversaires ; les Ioniens, au contraire, rencontrèrent des populations douces et accueillantes, les Lélèges et les Cariens, chez qui déjà étaient entrées en contact la civilisation hittite et la civilisation égéenne.

Sayfa 235

Eolien'ler, uzun süre karşı inatlara karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. İyonyalılar, buna karşılık, yumuşak ve konuksever kitlelerle yani o ana kadar Hitit ve Ege medeniyeti ile ilişkiye girmiş olan Lelegeler ve Kariyenlerle karşılaşmışlardır.

Sayfa: 235

L'élément indigène venait encore diversifier l'ensemble déjà complexe qu'était le peuple ionien. Autant que par le contact, l'influence orientale était transmise aux Ioniens par le sang.

Sayfa 235

Yerli unsur, İyonya'lı halkın olduğundan daha karışık bir birliği farklılaşıyordu. Doğu etkisi, bu temasla, kan yoluyla İyonya'lılara taşınmıştır.

Sayfa: 238

Cette civilisation s'est formée d'éléments divers, d'une part les traditions mycéniennes emportées en Asie par les premiers émigrants, d'autre part les influences orientales ; mais elle n'a pu atteindre son entier développement que grâce à la prospérité des villes d'Ionie.

Sayfa 238

Bu uygarlık, bir taraftan ilk göçmenlerle Asya'dan taşınmış olan Miken gelenekleri, diğer yandan Doğu etkileri gibi farklı unsurlardan oluşmuş, fakat tam gelişmesine, ancak İyonya şehirlerinin zenginliği ile ulaşmıştır.

Sayfa: 242

Avant les Grecs, les Égyptiens et les Chaldéens avaient établi les premiers rudiments des sciences (1) ; ils avaient imaginé des procédés, plus ou moins imparfaits, de calcul et d'arpentage ; ils avaient fait des observations astronomiques, qui, sans aboutir à des explications scientifiques, permettaient de prévoir plus ou moins exactement les phénomènes célestes. Les Ioniens profitèrent de ces résultats et se firent d'abord les élèves des Orientaux. Thalès de Milet, tel que la tradition nous le présente, symbolise ce moment où la Grèce ne s'est pas encore dégagée de l'influence orientale. race indigène.

Sayfa 242

Yunanlılardan evvel, Mısırlılar ve Kaldeliler, bilimlerin ilk çekirdeklerini oluşturdular, matematiksel işlemleri düşündüler. Az ve ya çok yaklaşık bir şekilde, hesaplamayı ve yüzölçümü almayı düşündüler. Bilimsel sonuçlara ulaşmadan, uzay olaylarını az çok tam olarak öngörebilmeye yarayan astronomik gözlemlerde bulundular. İyonyalılar, bu sonuçlardan yararlandılar ve önce doğuluların öğrencileri oldular. Milet'li Thales, bize Yunanistan'ın henüz, doğu etkisinden kurtulamadığı bu devri sembolize etmektedir.

Sayfa : 248

Les émigrants ioniens, marchands, navigateurs, artistes, poètes, penseurs, apportent partout les raffinements d'une culture supérieure. Tandis que l'Ionie, devenue perse, reste riche, mais s'endort sous la domination étrangère, la Grèce continentale recueille son héritage et à son tour travaille à développer la civilisation et à former le génie grec.

Sayfa 248

İyonyalı göçmenler, satıcılar, denizciler, sanatçılar, şairler, filozoflar, her yere üstün bir kültürü taşıdılar. İyonya, yeşilleştikçe, zengin bir hale geldi, ama yabancı kontrolü altındaydı, Kıta Yunanistanı mirasını buradan almış ve artık burada Yunan zekâsını ve medeniyetini kurmaya çalışıyordu.

Sayfa : 250

Mais les Grecs se heurtent aux indigènes. Si les populations de Macédoine semblent les avoir accueillis avec confiance, les peuples de Thrace, rudes et guerriers, s'opposent à l'établissement des étrangers. Les Clazoméniens qui s'étaient installés à Abdère ne peuvent tenir contre leurs attaques, et il faut, pour consolider l'établissement, un second ban d'émigrants, les Teiens chassés d'Asie par la conquête perse. Il faudra attendre le IVe siècle pour que les princes thraces, les souverains du grand royaume des Odryses, s'hellénisent et prennent figure dans l'histoire grecque comme alliés d'Athènes (5).

Sayfa 250

Fakat Yunanlılar, yerlilere çarptılar. Her ne kadar Makedonya halkları, onları güvenle karşıladıysa da kaba ve savaşçı Trakya halkları, yabancıların yerleşmesine karşı koydular. Abdere'e yerleşmiş bulunan Clazomien'ler, hücumlara dayanamadılar ve kuruluşu tamamlayabilmek için, Pers İmparatorluğu tarafından Asya'dan kovulan ikinci bir Teyen dalgası gerekti. Odryse büyük krallığının, Trakya prenslerinin Yunanlaşması ve Atinalıların müttefikleri olarak Yunan tarihindeki yerlerini almaları için, IV. yüzyıla kadar beklemek gerekecektir.

Sayfa : 252

Vers le milieu du VIe siècle, les Mégariens, établis déjà au Bosphore, pénètrent à leur tour dans la mer Noire et viennent remplir le vide laissé entre le Bosphore et la Paphlagonie ; c'est là que, de concert avec des colons béotiens, ils fondent Hérakleia, qui, à son tour, envoie des colons à Kallatis et à Chersonesos, tandis que la mégarienne Chalcedon fonde Mesambria.

Sayfa 252

VI. yüzyılın ortalarına doğru, daha önce Boğaziçi'ne yerleşmiş bulunan Megarien'ler, Karadeniz'e doğru girdiler ve Boğaz ile Paphlagonie arasındaki boşluğu doldurdular, **burada, Kallatise ve Chersonesos'a kolonlar gönderen Beotien kolonlarla, Herakleia'yı kurdular. Bu arada, Megarien Kalkedon, Mesambria'yı kurdu.**

Sayfa: 252

*
Les cités grecques du Pont-Euxin

* Yabancı topluluklar?

Les cités grecques du Pont sont isolées, noyées au milieu de populations étrangères qui leur restent hostiles.

Sayfa 252

Pont (Pontus)'un Yunan şehirleri, onlara düşman kalan yabancı topluluklar ortasında yerleşmiş bir vaziyette, izole edilmiş olarak kaldılar.

Sayfa: 252

Les peuples du Pont-Euxin passaient auprès des Grecs pour les plus ignorants de la

Sayfa: 253

terre (1) et les Scythes marquaient, disait-on, pour les coutumes étrangères et particulièrement pour la civilisation grecque une telle aversion qu'Anacharsis (2) et Skylès (3) avaient payé de leur tête leurs tentatives d'hellénisation.

Sayfa 252-253

Dünyanın en cahil insanları olarak Yunanlıların yanından geçen Pont-Euxin halkları ve Scythe'ler, yabancı geleneklere ve özellikle Yunan Medeniyeti ne olan özentilerini, Anacharsis'in ve Skyles'in, kelleleri ile ödediler.

Sayfa: 254

La côte méridionale de l'Asie Mineure, où dominent les Lyciens, reste à peu près en dehors du monde grec. Quelques points seulement sont occupés : en Pamphylie, Phasélis, fondation rhodienne; en Cilicie, Celendéris, fondation samienne, Soloï, fondation rhodienne. Sur les côtes de Syrie, domaine des Phéniciens, aucune installation grecque n'est possible.

Sayfa 254

Küçük Asya'nın, Likyalıların hüküm sürdüğü güney kıyıları, hemen hemen Yunan dünyasının dışında kalmıştır. Sadece bazı noktalar işgal görmüştür: Pamfilya, Fazelis'de Rodos yerleşimi, Cilicie, Celenderis'de Samien yerleşimi, Soloï'de Rodos yerleşimi olmuştur. Suriye kıyıları, Finike hâkimiyetindeydi, hiç bir Yunan yerleşimi mümkün olamamıştı.

Sayfa: 255

III

LES GRECS EN ÉGYPTE.

Plus tard les Hellènes, nouveaux venus dans la Méditerranée orientale, figurent dans les armées que les Hittites ou les Libyens lancent contre les Pharaons de la XIXe et de la XXe dynastie. Aux temps homériques, les navigateurs grecs viennent dans le delta razzier les hommes et les bestiaux (1):

Sayfa 255

III

MISIRDAKİ YUNANLILAR

Daha sonraları, Helenler, Doğu Akdeniz'e yeni yeni gelerek, Hititlerin veya Libyalıların XIX. ve XX. Hanedan firavunlarına karşı ileri sürdükleri ordularda belirmişlerdir. Homer'in yaşadığı çağlarda Yunanlı denizciler, insanları ve hayvanları yağmalamak için deltaya gelmişlerdir.

Sayfa: 281

QUATRIÈME PARTIE

L'UNITÉ HELLÉNIQUE

CHAPITRE I

L'UNITÉ MORALE

I

GRECS ET BARBARES.

Au contraire, la dispersion au milieu d'un monde étranger et la faiblesse

Sayfa: 281

meme de chaque groupe, qui ne peut vivre seul et doit entretenir avec les autres de continuels rapports commerciaux, ont maintenu les liens qui unissaient originairement les Grecs : le marin ou le commerçant de Milet et de Phocée ne prenait jamais mieux conscience de sa nationalité hellénique que lorsqu'il se sentait perdu au milieu des Scythes ou des Ligures. Si les Grecs n'ont pu créer d'États étendus ni réaliser leur unité politique, ils ont du moins gardé tou-

Sayfa: 282

jours la notion de leur commune origine et le sentiment de l'unité hellénique.

Sayfa 281-282

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HELEN BİRLİĞİ

BÖLÜM I

MANEVİ BİRLİK

I

YUNANLILAR VE BARBARLAR

Tersine, **yabancı bir dünyanın ortasında** çözünme ve tek başına yaşayamayan her grubun her bir grubun zayıflığı ve diğerleri ile sürekli ticarî ilişkiler kurması, aslında Yunanlıları birleştiren bağlardır. Milet'in ve Foça'nın denizcisi veya taciri, kendini İskit'lerin veya Ligure'lerin ortasında kaybolmuş olarak hissederken, kendi Helen milliyetini kuvvetli olarak içinde duymaktadır. Yunanlılar, ne geniş devletler kurabilmişler, ne de siyasî birliklerini gerçekleştirebilmişlerse de en azından her zaman ortak kökenlerinin kavramını ve Helen birliği duygusunu korumuşlardır.

Sayfa: 282

On range
parmi les Barbares aussi bien les Perses et les Égyptiens,
c'est-à-dire des peuples de vieille et brillante civilisation,
que les Thraces (4) ou les Sicules (5), peuples primitives et
sauvages.

Sayfa 282

Yunanlılar, eski ve parlak uygarlıklara sahip olan Persleri ve
Mısırlıları da, ilkel ve vahşi halklar olan Traklar ve Sicule'ler gibi,
Barbarlar olarak tanımlarlar.

Sayfa: 282

II

LA COMMUNAUTÉ DE LANGUE.

Les différences linguistiques sont celles qui avaient le plus
frappé les Grecs. Primitivement, le barbare est celui qui ne

Sayfa: 283

parle pas grec.

Sayfa 282-283

II

DİL BİRLİĞİ

Linguistik [dilbilimsel] farklar, Yunanlıları en çok etkileyen un-
surlardır. Temel olarak, Barbar, Yunanca konuşmayan kişidir.

Sayfa : 287

Mais, en outre, les ressemblances entre le vocabulaire homérique et le vocabulaire arcado-chypriote permettent de croire qu'un dialecte plus archaïque encore, le vieil achéen commun, a, soit directement, soit indirectement, fourni des mots aux plus anciens poètes épiques.

Sayfa 287

Homer'in kullandığı kelime hazinesi ile Arkado - Kıbrıslı kelime hazinesi arasındaki benzerlikler, daha arkaik bir dialekt olan, eski ortak Aka diyalektinin, gerek doğrudan, gerekse dolaylı olarak, daha eski epik şairlere kelime temin ettiğini düşünmemize imkân sağlamaktadır.

Sayfa : 287

Il n'y a rien peut-être qui, autant que les poèmes homériques, ait contribué à l'unité hellénique.

Sayfa 287

Belki de hiçbir şey, Helen birliğine, Homer'in şiirleri kadar katkıda bulunmamıştır.

Sayfa: 316

* Tarihi belgelerin görüşlerinden başka bir şey değil

IV

LES LOIS DE LA GUERRE.

Lorsque la guerre éclate, tout ce qui avait pu rapprocher les Grecs est oublié et la barbarie primitive reparait. Les vieux liens de parenté ethnique n'ont plus de valeur (3). Les règles du juste sont abolies et contre l'ennemi tout est permis (4): « dès qu'une action est utile à la patrie, dit Agésilas, il est beau de la faire » (5). Il n'y a plus d'autre droit que celui de la force. Les Athéniens en énoncent cyniquement le principe devant les Méliens qu'ils attaquent contre toute équité : lors-

Sayfa: 317

que les deux partis sont de force égale, on s'en remet à la justice; mais autrement il est naturel que les plus forts agissent à leur fantaisie et que les plus faibles se résignent (1).

Sayfa 316

SAVAŞIN KURALLARI

Savaş patladığında, Yunanlılara yakıştıran her şey unutulur ve ilkel barbarlık yeniden ortaya çıkar. Eski etnik akrabalık bağlarının artık hiç bir değeri yoktur. Dürüstlük kuralları iptal olmuştur ve düşmana karşı her şeye izin verilmiştir. Agésilas: "Bir eylem ülke için yararlıysa, onu yapmak iyidir" demektedir. Güçten başka da bir kural yoktur. Atinalılar, her türlü eşitlik durumu dışında

saldırdıkları Melienler önünde utanmazcasına şu ilkeyi belirtmek-
teydiler: [sayfa 317] Her iki taraf eşit güçlere sahip olduklarında,
adalete uyulur, fakat aksi durumda, daha kuvvetli olan fantezilerini
yerine getirir ve zayıf olanlar ise çekilirler.

K.28

DICIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

CONTENANT

1° L'HISTOIRE PROPREMENT DITE :

Résumé de l'histoire de tous les peuples, anciens et modernes,
avec la série chronologique des souverains de chaque État;
Notices sur les institutions publiques, les ordres monastiques, les ordres de chevalerie, civile et militaires,
sur les sectes religieuses, politiques, philosophiques,
sur les grands événements : guerres, batailles, traités de paix, conciles, etc. (avec leur date);
Explication des titres de dignité, de fonctions, et de tous les termes historiques;

2° LA BIOGRAPHIE UNIVERSELLE :

Vie des personnages historiques de tous les pays et de tous les temps,
avec la généalogie des maisons souveraines et des grandes familles;
Saints et martyrs, avec le jour de leur fête;
Savants, artistes, écrivains, avec l'indication de leurs découvertes, de leurs opinions, de leurs écrits,
ainsi que des meilleures éditions et traductions qui ont été faites de leurs ouvrages;

3° LA MYTHOLOGIE :

Notices sur les divinités, les héros et les personnages fabuleux de tous les peuples,
avec les diverses interprétations données aux principaux mythes et traditions mythologiques;
Notices sur les religions et les cultes divers,
sur les Rites, Jeux, cérémonies publiques, mystères, ainsi que sur les livres sacrés de chaque nation;

4° LA GÉOGRAPHIE ANCIENNE ET MODERNE :

Géographie comparée, visant à connaître l'état et les noms divers de chaque pays aux différentes époques;
Géographie physique et politique, avec la population telle qu'elle résulte des relevés les plus récents;
Géographie industrielle et commerciale, indiquant les produits de chaque contrée;
Géographie historique, mentionnant les événements principaux
qui se rattachent à chaque localité;

PAR M. N. BOUILLET

AUTEUR DE L'Atlas universel d'Histoire et de Géographie, ET DU Dictionnaire universel des Sciences
des Lettres et des Arts.

OUVRAGE REVU ET CONTINUÉ

PAR A. CHASSANG

INSPECTEUR GÉNÉRAL DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE, DOCTEUR EN LETTRES, LAURÉAT DE L'INSTITUT

VINGT-HUITIÈME ÉDITION

AUGMENTÉE D'UN SUPPLÉMENT

Kayıt NO: 63

PARIS

LIBRAIRIE HACHETTE ET Ce

79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1884

EVRENSEL TARİH ve COĞRAFYA SÖZLÜĞÜ

İÇERİĞİ

1°/ TAM DEYİMLİ TARİH:

Her devletin hükümdarlarının kronolojik dizisinin eşlik ettiği tüm eski ve modern toplumların özeti; Kamu kurumları, manastır tarikatları (din sınıfları), sivil ve askeri (kesimden) savaşçı dindarlar tarikatları (sınıfları), dinî, siyasi ve felsefî mezhepler hakkında (ve), tarihleriyle savaşlar, çarpışmalar, barış anlaşmaları, (din bilgilerini toplantılarında alınan) kararlar vb. gibi önemli olaylar konusunda kısa notlar;

Saygınlık (bildiren) unvanları ile görev unvanlarının ve tüm tarihî ferimlerin açıklaması;

2°/ EVRENSEL YAŞAM ÖYKÜSÜNÜ:

Büyük ailelerin ve hükümdar soylarının soyağaçları eşliğinde, tüm dönemlerin ve tüm ülkelerin önemli tarihî kişiliklerinin yaşamı;

Onları anma günleriyle (sunulan) Azizler ve Şehitler;

Keşiflerinin, düşüncelerinin ve yapıtlarının ve bunun yanı sıra eserlerinden uyarlanan en iyi tercümelerin ve yapıtların da sunulduğu bilim adamları, sanatçılar ve yazarlar;

3°/ MITOLOJİYİ:

En önemli mittere (söylencelere) atfedilen çeşitli sunuşlar ve mitolojik (söylence anlatımı) gelenekleri eşliğinde tüm toplumlara özgü tanrılar, kahramanlar ve masalsi kişiler konusunda kısa notlar;

Dinler ve çeşitli ibadet biçimleri hakkında (ve), bayramlar, oyunlar, halk(lar)a özgü törenler (ayinler), (anlaşılması güç olan) sırlar ve bunun yanı sıra her ulusa ait kutsal kitaplar konusunda kısa notlar;

4°/ ESKİ ve MODERN (YENİ) COĞRAFYAYI:

Farklı dönemlerde devleti ve her ülkenin değişik adlarını tanıtan karşılaştırmalı coğrafya;

En son çizelgeden çıkan sonuçların ortaya koyduğu nüfusun eşliğinde (hazırlanan) fizikî ve siyasi coğrafya;

Her ülkenin (ürettiği) ürünleri belirten ticarî ve sınai coğrafya;

Her yerel özelliğe bağlanan, başlıca olayları belirten (aktaran) tarihî coğrafya;

KAPSAYAN

M. N. BOUILLET

Evrensel Tarih ve Coğrafya Atlası'nın ve Bilim, Edebiyat ve Sanat
Evrensel Sözlüğü'nün Yazarı

MİLLÎ EĞİTİM BAŞ MÜFETTİŞİ, EDEBİYAT DOKTORU, ENSTİTÜ ÖDÜLÜ SAHİBİ

A. CHASSANG

TARAFINDAN GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE DEVAM EDİLMİŞ YAPIT

[YENİ] BİR EK İLE GENİŞLETİLMİŞ

YIRMİ SEKİZİNCİ BASKI

PARİS

HACHETTE KİTAPBEVİ VE ORTAKLARI
79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1884

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri**Envanter No** : 63**Yazar** : M[aire] N[icolas] Bouillet**Cild** : Yeşil**Ebadı** :

En : 17.5 cm.

Boy : 27.5 cm.

Sayfa Adedi : IV + 2024 + 15**Not** : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : 899

L'histoire vraiment authentique de cette contrée ne commence guère qu'à l'an 1000 de J.-C., époque de la conquête d'une grande partie de l'Inde par les Gaznévides. En 1024, Mahmoud le Ghaznévide avait soumis toute la partie septentrionale et occidentale jusqu'au Bengale : l'Inde était alors partagée entre un nombre infini de radjahs, parmi lesquels les radjahs de Lahore étaient les plus puissants ; ceux-ci restèrent encore quelque temps indépendants. Vint ensuite la dynastie des Gourides (1185-1239), qui étendit sa domination sur l'Inde entière et y fit régner le mahométisme ; les Gourides cédèrent la place aux Afghans Chillis, qui devinrent tributaires des Gengiskhanides, puis des Patans et enfin des fils de Tamerlan (1398), et qui s'éteignirent en 1415.

Sayfa 899

[HINDİSTAN]

Hindistan'ın gerçek tarihi, Gaznevî'ler [Gazneliler] tarafından ülkenin bir bölümünün fethedilmesine denk düşen dönemde, [yani] ancak

M.Ö. 1000 yılında başlar. 1024 yılında Gazneli Mahmud, Hindistan'ın Bengal bölgesine kadar tüm kuzey ve batı bölümünü egemenliği altına almıştı. O dönemde ülke, aralarında en güçlüleri olan Lâhar [Lahor] eyaleti racalarının da yer aldığı sonsuz sayıdaki [askerî ve dinî önder olan] racalar arasında paylaşılmış durumdaydı. Lâhar eyaleti racaları [diğer racaların boyunduruk altına girmiş olmalarına rağmen], bir süre bağımsız olarak kalmışlardı. [Hindistan'ın tarihinde] **daha sonraları ülkenin tamamı üzerinde hakimiyet kuran ve orada İslâmiyet'in hüküm sürmesini sağlayan Gurîlilerin hanedanlığı görülmektedir (1185-1289)**. Önceleri Cengiz Kaan'ın torunlarına, sonraları [Hindu kökenli Budistler olan] Patan'lara ve en sonunda Timur'un oğullarına bağlı olan (1398) ve 1413 yılında yok olup giden Afganlı Şir'liler, Gurîlilerin yerine geçmiştirler.

Sayfa : 1241

MINOA, petite île du golfe Saronique, sur la côte de la Mègaride, était jointe par un pont à Nisée, qui portait elle-même le nom de Minoa. — C'est aussi le nom de quelques villes de Grèce dont une dans l'île de Crète, sur la côte N. et vraisemblablement sur l'emplacement de la ville moderne de *La Candé*.

K

Sayfa 1241

MINOA. Saron Körfezi'nin küçük adası Minoa, Mègaride kıyısında bir köprü ile Nisée şehrine bağlanmıştır. – Minoa, aynı zamanda bir kaç Yunan şehrinin adı olmakla birlikte, Girit Adası'nın kuzey kıyısında bulunan büyük bir olasılıkla da modern bir şehir olan Kandiya'nın [bugün] bulunduğu yerin de adı olmaktadır.

Sayfa : 1241

✓ MINOS, roi de Crète et législateur des Crétois, passait pour être fils de Jupiter et d'Europe. Il vint d'Asie s'établir en Crète, et gouverna avec tant de sagesse que les poètes en ont fait un des juges des Enfers. Il épousa Pasiphaë et en eut un fils nommé Androgée, que les Athéniens firent périr. Il vengea la mort de ce prince en ravageant l'Attique, et en imposant à Egée, roi de cette contrée, un tribut annuel de sept jeunes filles et de sept jeunes garçons, qui devaient être dévorés par le Minotaure. Il fit construire par Dédale le célèbre labyrinthe de Crète pour y enfermer le Minotaure; plus tard il y enferma Dédale lui-même avec son fils Icare. — Quelques historiens distinguent deux Minos, dont l'un aurait régné vers 1500 av. J.-C., et l'autre vers 1330. C'est ce dernier qui serait le père d'Androgée et le juge des Enfers: il était frère de Rhadamante.

Sayfa 1241

Girit ve Giritlilerin yasa koyucusu olan Minos, Zeus ve Europe'nin oğlu olarak [adi] geçmektedir. Asya'dan Girit'e yerleşmeye gelmişti. Öylesine [doğru ve haksever bir] bilgelikle [ülkesini] yönetmişti ki bu bilgeliğinden dolayı şairler onu cehennemin yargıçlarından biri yaptılar. [Minos] Pasiphae ile evlenir ve ondan Androge [Ariadne] adlı bir oğlu olur. Atinalılar oğlunu öldürtürler. Bunun üzerine Minos, Attika Krallığı'nı yakıp yıkarak ve yılda bir kez de yedi delikanlıyla yedi genç kızı, [Minos'un boğası] Minotauros'un yırtıp parçalayarak yemesi için kurban edilmesini içeren bir bedeli, bu ülkenin kralı Ege'ye zorla kabul ettirerek oğlunun öcünü alır. [Atinalı sanatçı] Daidalos'a, Minotauros'un oraya hapsedilmesi için Girit'in en ünlü labirentini [Labyrinthos'u] inşa ettirdi. Daha sonra, [ustası] Daidalos ile oğlu İkaros'u birlikte labirente kapatır. – Bazı tarihçiler, birinin M.Ö. 1500 yıllarında, diğerinin ise M.Ö. 1330'lu yıllara doğru hükümdarlık eden iki Minos olduğunun ayrımını yaparlar. M.Ö. 1330'lu

yıllara doğru hükümdarlık eden Minos, Mandroge'nin babası ve cehennemin yargıcı olmalıdır. O aynı zamanda Rhadamante [Rhadamanthys]'nin erkek kardeşidir.

Sayfa : 1242

MINOUGAT, v. de Turquie, V. MENOUGHAT.

Sayfa 1242

Türkiye'nin bir kasabası, Bkz. MENOUGHAT

Sayfa : 1715

SCYTHIE, *Scythia*, vaste région qui chez les anciens comprenait tout le N. E. de l'Europe et le N. O. de l'Asie, n'avait pas de limites bien fixes: les uns la font commencer à l'E. de la Vistule et au N. du Danube, et la prolongent indéfiniment vers l'Orient et le Nord, y comprenant par conséquent toute la Sarmatie; les autres la placent soit au N. de celle-ci, soit entre le Borysthène et le Tanais, et l'étendent à l'E. du Tanais jusque dans les profondeurs de l'Asie intérieure. Dans cette dernière hypothèse, la Scythie d'Europe ou occid. serait entre le Borysthène et le Tanais, la Scythie d'Asie commencerait à l'E. du Tanais. Cette dernière était elle-même divisée en deux grandes portions: Scythie au delà de l'Imaüs (*Scythia extra Imaum*), au N., et Scythie en deçà de l'Imaüs (*Scythia intra Imaum*), au S. E. Si le nom de Scythie a des sens différents, c'est que les Scythes, peuple nomade, changèrent souvent de place.

Sayfa 1715

İSKİTLER. Eski kaynaklara dayalı olarak Asya'nın kuzeybatısı ile Avrupa'nın kuzeydoğusunun tamamını kaplayan geniş bölgenin kesin bir sınırı yoktu: [İskitlerin sınırını] kimileri, Vistül Nehri'nin doğusu ile Tuna Nehri'nin kuzeyinden başlatıp alabildiğince doğuya ve kuzeye doğru uzatmakta ve bunun sonucunda da tüm **Sarmat**ların toprağını [bu sınırın] içine dahil etmekte; kimileri ise, [İskitleri] ya Sarmatların topraklarının kuzeyine ya da Borythène ve Tanais arasına yerleştirerek İç Asya'nın iç kısımlarına kadar yaymaktadır. Bu son varsayım, Avrupa ya da Batı İskitlerin [sınırlarının] Borythène ve Tanais arasında yer alabileceğini, Asya İskitlerinin [sınırlarının] ise, Tanais'in doğusundan başlayabileceğini ortaya koymaktadır. Asya İskitleri, kendi içlerinde iki büyük parçaya bölünmüştü: Kuzeyde İmaüs'ün ötesinde yer alan İskitler (İmaum dışındaki İskitler) ve güneydoğuda İmaüs'ün berisinde yer alan İskitler (İmaum içindeki İskitler). Eğer İskitler adının farklı anlamları varsa bu, göçebe bir toplum olan İskitlerin sık sık yer değiştirmelerinden kaynaklanmaktadır.

Sayfa : 1715

Les plus grands conquérants, Cyrus, Darius I, Alexandre, tentèrent en vain de les dompter. Plus tard cependant, la Scythie fut successivement envahie par diverses nations, dont la principale est celle des Sarmates, qui donnèrent leur nom à une partie du pays; puis les Goths fondèrent leur vaste empire dans la Scythie occidentale; enfin, grossis par des hordes fugitives de l'Asie, les Scythes d'Orient assaillirent sous le nom de Huns l'empire des Goths (376), et préparèrent ainsi la grande invasion barbare. Le nom de Scythie disparaît de l'histoire au VIIIe s., où les races slave, avare et bulgare, se partagèrent le pays. Les Scythes paraissent être la même race que les Tchoudes ou Finnois; on y comprenait aussi des Turcs et des Tartares.

Sayfa 1715

[İskenderiye patriği] Kyros, [Pers Kralı] I. Dara, [Makedonya Kralı] Büyük İskender gibi en büyük fatihler, İskitleri boşuna alt etmeyi denemişlerdi. Böyle olmakla birlikte İskitler, başta en önemlisi ülkenin bir bölümüne adlarını veren Samat'ların istilâsı olmak üzere, daha sonra pek çok ulus tarafından art arda istilâ edilmişti. Samat'ların istilâsının ardından Gotlar, Batı İskitlerde geniş imparatorluklarını kurmuşlardı. Son olarak, Asya'nın kaçak göçebelerinin katlımıyla büyüyen Doğu İskitler, Hunlar adıyla Gotların imparatorluğuna saldırmışlar (376) ve böylelikle büyük Barbar istilâsının hazırlığını yapmışlardı. İskitler adı, Slav, Avar ve Bulgar ırklarının ülkeyi kendi aralarında paylaştıkları VII. yüzyılda, İskitler adı tarihten silinir. İskitler, Türklerin ya da Tatarların da dahil olduğu Finlilerin ırkıyla aynı ırktan gibi görünmektedir.

Sayfa : el yazısı

Minos, roi de Crète et législateur des Crétois, passait pour être fils de Jupiter et d'Europe. Il vint d'Asie s'établir en Crète et gouverna avec tant de sagesse que les poètes en ont fait un des juges des Enfers.

minaa (Sayfa 1241)

*Minangob - v. de Turquie
menanghat*

Cette / 350

Kıtaptan Çıkan El Yazısı

Girit Kralı ve Giritlilerin yasa koyucusu Minos, Zeus ve Europe'nin oğlu olarak [adı] geçmektedir. Asya'dan Girit'e yerleşmeye gelmişti. Öylesine [doğru ve haksever bir] bilgelikle [ülkesini] yönetmişti ki, bu bilgeliğinden dolayı şairler onu cehennem yargıçlarından biri yaptılar.

Minoa (sayfa 1241)

Minougat – Türkiye'nin kasabası [şehri]*

Menovghat – Manavgat

celtes / 350 – Kelt'ler / 350

DICTIONNAIRE

D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

Reşid
1889

İhsan İsmail Sultan Ahmed Aziz

DICTIONNAIRE

UNIVERSEL

D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

1889

Sultan Abdül Aziz'in oğlu

DÜNYA TARİHİ ve COĞRAFYA SÖZLÜĞÜ

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 64

Yazar : Marie Nicole Bouillet

Cild : Yeşil

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 25 cm.

Sayfa Adedi : IV + 2024 + 15

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : 2

* Peterkin 50 val
Cusul
par Dallar aini / 13 L. 7
1863
Prinçipi D. Dr. i Cusul
J. Laurent 33 val
8 L. 7

* Okunamadı

Sayfa : 673

Louis V, le Fainéant,

< - 986-987

Sayfa 673

V. Louis, Tembel Louis, (986-987) [V. Louis'nin hükümdarlığı bu tarihler arasında sürmüştür.]

Sayfa : 673

* Louis XVII (en prison. mais censé roi). 1793-1795

Sayfa 673

XVII. Louis, (Hapisteydi ama yine de kral olarak kabul edildi*),
(1793-1795)

* [Louis ve Marie-Antoinette'in oğludur. Temple hapisanesinde ölür. Bazı tarihçilere göre XVII. Louis kaçırılmıştır. Atatürk, XVII. Louis'nin çocuk yaşta hapse atıldığını, kral sıfatıyla hiç tahta geçmediğini ve akibetinin de bir sır olarak kaldığını biliyor olabilir. Nitekim XVII. Louis'nin akibeti konusunda bugün XVII. Louis olarak bilinen kişinin gerçekten o olup olmadığının saptanması için DNA testi yapılmaktadır.]

Sayfa : 673

Cornat et 1890
Casimir
Perier
1894

Sayfa 673

Cornat ve [kelime anlaşılmıyor] 1890

Casimir Perier 1894

* [Fransa krallarının kronolojik listesi Bay Jules Grevy (1879) ile son bulur. Sanıyoruz ki Atatürk listenin tam olarak burada bitmediği düşüncesinden hareketle listeye önce "Cornat"ı (1890) daha sonra "Casimir Perier"i (1894) eklemiştir. Ancak bu yazının kendisine ait olup olmadığı, kendisine ait olan diğer el yazılarından hareketle; pek belli değildir.]

Sayfa : 1609

Histoire. Rome a été fondée en 753 av. J.-C. Ce ne fut d'abord qu'un gros bourget un asile pour les bandits du Latium : sept rois s'y succédèrent en 244 ans (Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquin l'Ancien, Servius Tullius, Tarquin le Superbe) ; dès le 5e et le 4e règne, la ville prit une importance remarquable ; pendant les trois suivants, qu'on peut nommer période étrusque, elle devint forte, riche, très peuplée, et déjà elle s'était assujéti la moitié du Latium, une partie du pays des Sabins et peut-être toute l'Etrurie, lorsque la tyrannie des Tarquins déterminna l'expulsion des rois (509).

* Bu yanlıştır.

Sayfa 1609

Tarihçe. Roma **M.Ö. 753** yılında kurulmuştur. Önceleri büyük bir kasaba ve Latium bölgesindeki çeteler için bir sığınaktı. 244 yılda yedi kral birbiri ardı sıra hükümdarlık etmiştir (Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Yaşlı Tarquin, Servius Tullius, Muhteşem Tarquin). III. ve IV. kralların hükümdarlığından itibaren şehir dikkat çekici bir öneme sahip olmuştur. Etrüks dönemi olarak da adlandırılabilen son üç krallık boyunca, Roma güçlü, zengin, kalabalık bir şehir haline gelmiştir. Tarquinia'lıların baskısı, kralların ülkelerinden atılmasına neden olduğundan, Roma, Latium'un yansını, Sabin'lilerin ülkesinin bir bölümünü ve belki de Etrurie (bugünkü adıyla Toskana) bölgesini çoktan kendisine bağlamıştı bile.

ELISÉE RECLUS

المجيب
عبد المجدد
عبد العزيز خان

354

L'Homme et la Terre

* Abdülmecid
bin Abdülaziz Hân

*La Géographie n'est autre chose que
l'histoire dans l'Espace, de même
que l'Histoire est la Géographie dans
le Temps.*

TOME PREMIER

LIVRE I

LES ANCÊTRES — HISTOIRE ANCIENNE

Origines — Milieux telluriques

Travail — Peuples attardés — Familles, Classes, Peuples
Rythme de l'Histoire

LIVRE II

HISTOIRE ANCIENNE

Iranie — Caucase — Potamie

1292

PARIS

LIBRAIRIE UNIVERSELLE

38, Rue de Provence, IX.

ELISÉE RECLUS

İNSAN ve DÜNYA

Nasıl ki tarih, zamandaki coğrafyaysa, coğrafya da uzaydaki tarihten başka bir şey değildir.

BİRİNCİ CİLT

1. KİTAP

ATALAR – ESKİ TARİH

Kökenler – Toprak Ortamları

İş – Geri Kalmış Topluluklar – Aileler, Sınıflar, Topluluklar
Tarihin Seyri

2. KİTAP

ESKİ TARİH

İran – Kafkasya – Potamie

PARİS

LIBRAIRIE UNIVERSELLE

33, Rue de Provence, IX.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1292

Yazar : Elisée Reclus

Cild : Yeşil

Ebadı :

En : 21 cm.

Boy : 27 cm.

Sayfa Adedi : IV + 574

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Birkaç yıl önce, "Yeni Evrensel Coğrafya" adlı uzun eserin son satırlarını yazdıktan sonra, dünyanın çeşitli yerlerinde gözlemlediğim gibi, bir gün insanı çağlara göre inceleyebileceğimi ve vardığım sosyolojik sonuçları ortaya koyabileceğimi açıklamıştım. Toprağın, iklimin ve tarihî olayların geçtiği her türlü ortamın koşullarının ortaya konulduğu, insanlarla dünyanın uyumunun gösterileceği, halkların davranışlarının gezegenin değişimiyle birlikte nasıl değiştiğinin açıklanacağı yeni bir kitabın planını yaptım.

Şu anda okuyuculara sunduğum kitap, yıllar önce planını yaptığım kitaptır.

Çok derinden sarsılmış bir toplumun bulunduğu, evrim olayının (burgacının, çalkantısının) sersemleyen ve hayatına yön vermek için yeni bir dayanak arayan insandan daha hızlı olduğu günümüzde, tarihin incelenmesi, önemli bir ilgi alanıdır. Çünkü, tarihin durmadan büyüyen alanı, çok zengin ve çok çeşitli örnekler dizisi sunmaktadır. Çağların birbiri ardına gelmesi, bizim için, öğretimin belleğimizde sınıflandığı ve hatta temel kurallara göre sınıflanmasının sona erdiği büyük bir okuldur.

Sayfa : 3

Dans les premiers âges, tels que nous les ont conservés, avec une certaine ressemblance, les populations les plus anciennes, l'homme professe instinctivement le polygénisme; mais, de toutes les espèces diverses, il en est une, la sienne, qu'il tient, en toute naïveté et tout orgueil, pour la race humaine par excellence.

Sayfa 3

Tarihin ilk dönemlerindeki en eski halklar, kendilerini birtakım özelliklerle bizde devam ettirdiklerinden, insan da içgüdüsel olarak çok atalığı ifade etmektedir. **Fakat** o [insan], **tüm farklı ırklardan biridir ve insan tüm saflığı ve kibiriyle en üstün ırkın kendisinininki olduğunu zannetmektedir.**

Sayfa : 3

Mais l'isolement ne peut durer, et, par la suite des événements, alliances et relations de commerce, guerres et traités, les hommes ont appris qu'ils appartiennent, sinon à une même race, du moins à un groupement d'êtres qui se ressemblent d'une manière intime et que des traits essentiels, tels que la station droite, l'usage du feu, la langue articulée, distinguent nettement de tous les autres animaux. Même, en des moments de détresse commune, et le plus souvent de sexe à sexe par l'instinct d'amour, la fraternité naquit entre gens de tribus différentes; puis, lorsque de grandes civilisations eurent mis en contact toute une partie considérable de l'humanité, comme dans l'Inde, au temps du Buddha, et pendant la période de l'œcumène grecque et latine, sous les Antonins, l'idée de l'unité humaine se répandit: même en se haïssant, les fils de la Terre commune se glorifièrent d'appartenir à une seule et unique descendance; la monogénie trouva ses apôtres.

Sayfa 3

Fakat insanların birbirlerinden ayrı kalmaları uzun sürmez ve bir dizi önemli olaylar, ittifaklar ve ticarî ilişkiler, savaşlar ve anlaşmalar nedeniyle; insanlar, aynı ırktan olmasa bile, yakın bir biçimde ken-

dilerine benzeyen insan gruplarından en azından birine ait olduklarını ve doğru yerleşim yeri, **ateşin kullanımı, konuşulan dil** gibi başlıca özelliklerin kendilerini tüm diğer hayvanlardan kesin olarak ayırdığını öğrenmişlerdir. Hatta ortak sıkıntı anlarında ve en sıklıkla cinsiyetten cinsiyete aşk içgüdüsüyle, farklı kavimler arasında kardeşlik doğmuştur. Sonra, **büyük uygarlıklar, Buda döneminde Hindistan'da olduğu gibi, insanlığın önemli bir bölümüyle ilişki kurduğunda** ve Antonin'lerin egemenliği döneminde, Yunan ve Lâtin evrenselliği dönemi boyunca, insanın birliği düşüncesi yayılmıştır. Ortak dünyanın evlâtları, neredeyse birbirlerinden tiksinererek tek bir ataya ait olmalarıyla övünmüşlerdir. [Böylece] **tek atalık, savunucularını bulmuştur.**

Sayfa : 4

D'après les rabbins du moyen âge, l'homme, créé de l'argile vive, avait été formé de sept espèces de terres, ce qui signifiait sans doute qu'il comprenait en lui les descendants de toutes couleurs, tous les membres de l'humanité future*. De même, l'homme actuel contient en soi les types qui l'ont précédé, car en toute race mélangée l'atavisme garde ses droits.

On pourrait imaginer qu'une tribu enfermée dans quelque prison de rochers soit restée pure de tout croisement, mais dès qu'il y eut contact il y eut mélange. En fait, tous les hommes sont de races mêlées; même les types les plus opposés, le noir et le blanc, se sont unis depuis des siècles en composés ethniques nouveaux, ayant gardé plus ou moins fidèlement les caractères distinctifs qui en font des individualités collectives, méritant un nom spécial. De génération en génération, le mélange des races s'accomplit très diversement; ici, d'une manière insensible, pendant la paix; là, brusquement, avec violence, pendant la guerre; mais toujours l'œuvre se poursuit. C'est en vain que tel ou tel patriote essaie de contester le mélange de race.

Sayfa : 4

... chaque homme, même le plus fier de la pureté de son sang, a des millions et des millions d'aïeux, parmi lesquels les types les plus divers sont représentés. Aussi les anthropologistes qui se hasardent à sérier le genre humain en « races » distinctes, soit qu'ils croient réellement à des origines polygéniques soit que, par un classement plus

Sayfa : 5

ou moins acceptable, ils veulent faciliter l'étude de l'Homme, sont amenés à de singuliers écarts, suivant l'importance spéciale qu'ils donnent à tel ou tel élément différentiel : couleur de la peau, stature, membres et squelette, forme et dimensions du crâne, aspect de la chevelure, langage et caractères moraux.

Sayfa 4

Orta Çağ hahamlarına göre, pişmemiş kilden yaratılmış insan, yedi çeşit topraktan oluşmuştu. Bu da; onun (insanın), gelecekteki insanlığın üyeleri olacak tüm renklerdeki torunlarını kendi içinde barındırdığını ifade ediyordu. Aynı şekilde, bugünün insanı kendisinden önce var olan tipleri kendisinde barındırmaktadır. Zira tüm ırklarda soya çekim kendi özelliklerini korumaktadır.

Taştan yapılmış ceza evine kapatılmış bir kabilenin, herhangi bir ırk karışımından uzak kaldığı hayal edilebilir, fakat orasıyla herhangi bir temas olunca, bir soy karışımı olmuştur. Gerçekten de tüm insanlar karma ırktandırılar. Siyah ve beyaz gibi en zıt ırklar bile, yeni etnik oluşumlarda yüzyıllardan beri bir araya gelmişlerdir. Bu etnik oluşumlar, özel bir adı hak ederek ortak bireysel özellikler oluşturan ayırt edici özelliklere az çok bağlı kalarak korumuşlardır. Kuşaktan kuşağa ırkların karışımı çok çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Bu karışım, bu tarafta barış sırasında fark edilmeden olurken, diğer tarafta savaş sırasında şiddetle, zorbalıkla olmuştur. Ama bu

durum her zaman devam etmektedir. Şu veya bu memleketlinin karma ırka karşı çıkmaya çalışması boşunadır. Her insanın, **kanının sağlığıyla en fazla gururlanan kişinin bile**, milyonlarca atası vardır. En farklı tipler bile bu atalar arasında gösterilebilir.

Ne olursa olsun, farklı ırklardaki insan türlerini sıralamaya çalışan antropologlar da, ya gerçekten çok atalı ırklara inanarak, **[sayfa 5]** ya da az çok kabul edilebilir bir sınıflamayla insanın incelenmesini kolaylaştırmayı amaçlayarak, şu veya bu unsura verdikleri başlıca öneme göre hareket edip ilginç ayırt edici özelliklere ulaşmışlardır. Bunlar; derinin rengi, boy, kollar-bacaklar ve iskelet, **kafanın şekli ve boyutları**, saç şekli, dil ve ahlâki özellikler gibi farklılıklardır.

Sayfa : 5

Et ces difficultés qui se présentent dans la question de l'espèce canine existent aussi pour d'autres animaux, domestiqués ou non ; elles

Sayfa : 6

existent pour l'homme, chez lequel l'écart moyen de *Homo europæus* à *Homo alpinus* est plus grand que celui qui différencie les diverses espèces de canidés.

Sayfa 5

Köpek türü konusunda ortaya çıkan bu zorluklar, evcilleşmiş olsun veya olmasın diğer hayvanlar için olduğu kadar, **[sayfa 6]** insanlar için de geçerlidir. Örneğin, **Homo Europæus ve Homo Alpinus** arasındaki ortalama uzaklık, çeşitli türleri köpekgillerden ayırt eden uzaklıktan daha büyüktür.

Sayfa :7

Il est aussi très probable que les pygmées dont on retrouve les ossements mélangés à ceux des hommes de grandes races en quelques cavernes d'Europe et en tant de *huacas* péruviennes ont disparu par l'effet des croisements et furent absorbés graduellement dans la masse générale des populations ambiantes : ils sont revenus à l'espèce.

Certains anatomistes qui étudient le squelette au point de vue du transformisme, c'est-à-dire comme un appareil façonné lentement, de génération en génération, par un travail d'accommodement au milieu et de perfectionnement, constatent par l'étude comparée des différents types que les races humaines actuelles ne paraissent pas être dérivées les unes des autres par une sorte de gradation hiérarchique, mais doivent être considérées plutôt comme des rameaux parallèles, remontant vraisemblablement à un ancêtre commun, d'origine antérieure même aux quadrumanes :

Sayfa 7

Avrupa'nın birkaç mağarasında, büyük insan ırklarınıninkilerle karışmış kemikleri bulunan pigmelerin ve birçok Perulu Huacas'ın melezleme sonucu ortadan kalkıkları ve çevrelerindeki halkların genel bütünü içinde aşamalı olarak yitip gittikleri ve daha sonra

tekrar türlerine döndükleri olasıdır.

Transformizm [dönüşümcülük] açısından, yani kuşaktan kuşağa, ortalama alışma ve gelişme çalışmasıyla yavaş yavaş biçimlenmiş bir aygıt olarak iskeleti inceleyen bazı anatomistler, karşılaştırmalı olarak farklı insan tiplerini incelemişler ve bugünkü insan ırklarının bir çeşit hiyerarşik derecelendirmeyle birbirlerinden türemiş gibi görünmediklerini, bunların daha ziyade dört ayaklı bir soydan gelen ve büyük bir olasılıkla ortak bir ataya kadar uzanan paralel dallar gibi görülmeleri gerektiğini söylemektedirler.

Sayfa : 8

Les dialectes aryens, sémitiques, ouraliens, berbères, bantou, algon-
quins sont mutuellement irréductibles: ce sont les parlers de peuplades
qui, à l'époque où leur langue se délia, se trouvaient en des milieux
tout à fait différents, constituaient en réalité des espèces ou des huma-
nités à part.

Sayfa 8

Ari, Sami, Ural, Berber, Bantu, Algonkin diyalektleri karşılıklı olarak en aza indirgenemez: Bu diyalektler, dillerinin konuşulduğu dönemde, tamamen farklı yerlerde bulunan ve aslında ayrı ayrı türler ve insan grupları oluşturan ilkel toplumların konuşmalarıdır.

Sayfa : 8

Combien de ces parlers naquirent ainsi, et quelle fut la durée du
cycle pendant lequel les divers ancêtres des hommes actuels acquirent
cette faculté capitale, condition première de l'être humain tel que nous
le comprenons aujourd'hui? On ne peut le savoir, et d'ailleurs il est

Sayfa :8

certain que, dans la lutte pour l'existence, nombre de ces langues primitives ont disparu; quant à celles qui persistent, l'inventaire n'en est pas encore terminé; on n'a guère classé méthodiquement que les groupes de dialectes parlés par les nations principales. Il reste à étudier et à fixer avec précision la place de toutes les séries de formes verbales usitées par les diverses peuplades du monde entier. Cependant, on peut essayer de dresser des cartes glossologiques provisoires qui, tout en constatant l'état actuel de la polygénie linguistique, témoignent aussi des prodigieuses conquêtes accomplies par les langues envahissantes.

Sayfa 8

Bu konuşma biçimlerinden kaç tanesinin bu şekilde ortaya çıktığı ve insanların çeşitli atalarının bugün bizim anladığımız anlamda, insan olmanın ilk şartı olan bu ana yetiye sahip oldukları dönemin süresinin ne kadar olduğu bilinmiyor. Üstelik var olmak için verilen mücadeleler sırasında, bu ilkel dillerin çoğu kaybolup gitmiştir. Varlığını sürdüren diyalektlere gelince, sayımları hâlâ tamamlanamamıştır. Önemli uluslar tarafından konuşulan diyalekt grupları, pek metodik olarak sınıflandırılmamıştır. Geriye, tüm dünyadaki çeşitli ilkel toplumlar tarafından kullanılan sözlü biçimlerin [konuşma dillerinin] tüm dizilerinin incelenmesi ve yerlerinin titizlikle belirlenmesi kalıyor. Bununla birlikte, dil çeşitliliğinin bugünkü durumu da göz önünde bulundurularak, istilâci dillerin kazandıkları olağanüstü zaferleri de gösteren geçici dil bilimsel haritalar hazırlanmaya çalışılabilir.

Sayfa : 13

L'homme s' imagine volontiers qu'il est le « roi de la création », et ses religions mêmes partent de cette idée fondamentale.

Sayfa 13

İnsan, doğal olarak kendisinin "yaratıkların kralı" olduğunu düşünür ve hatta dinleri de bu temel düşünceden yola çıkar.

Sayfa : 15

Pour les âges obscurs, dépourvus de toutes dates précises, il semble que le fil conducteur doive faire complètement défaut, et cependant, même en ces ténèbres, les hommes qui vécurent et se succédèrent en nombreuses générations ont laissé des traces de leur existence, suffisantes pour que le savant ait pu en constituer une science nouvelle : la préhistoire.

Sayfa 15

Her türlü belirli tarihten yoksun olan karanlık dönemler için, hiçbir ipucu bulunmadığı görülüyor. Bununla birlikte, bu karanlık dönemlerde bile, yaşayan ve birçok kuşakta birbirini izleyen insanlar, bilgilerin bundan **Tarih Öncesi** denilen yeni bir bilim oluşturabilmeleri için varlıklarından yeterince iz bırakmışlardır.

Sayfa :16

La préhistoire, comme ensemble d'études rattachant l'homme actuel à l'homme d'autrefois et nous permettant d'assister à l'évolution continue pendant le temps, constitue une science d'origine très récente : la proclamation officielle de sa naissance ne date que de la deuxième moitié du dix-neuvième siècle, alors que Lyell, dans les congrès anglais, établit comme fait indiscutable l'existence de l'homme et de son industrie pendant la période quaternaire, c'est-à-dire à une époque où les terres et les eaux étaient autrement distribuées que de nos jours et où prévalait un climat différent.

Sayfa 16

Günümüz insanını, eski dönemlerin insanına bağlayan çalışmaların tümü olarak görülen ve bizim de zaman boyunca devam eden gelişmeye katılmamıza olanak tanıyan Tarih Öncesi Dönem, çok yeni bir kaynak bilimi oluşturuyor. İngiliz Kongresinde Lyell'in, **dördüncü dönem boyunca**, yani toprakların ve suların bugünkünden daha farklı dağıldığı ve farklı bir iklimin yaşandığı bir dönemde, insanın ve sanayisinin varlığını tartışılmaz bir olgu olarak göstermesine karşın, Tarih Öncesi bilimin doğuşunun resmî olarak ilânı, ancak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında olmuştur.

Sayfa :17

Désormais, il n'est plus d'historien qui conteste l'antiquité de l'Homme et qui se le représente né ou créé soudain de la terre rouge ou de l'écume de la mer, il y a quelque cinq ou six mille ans ; la continuité de la race humaine par lentes évolutions, depuis des temps très antiques, est le fait capital reconnu d'une manière universelle.

Sayfa 17

Bugün artık insanın ilk çağını reddeden ve onun beş altı bin yıl önce **birdenbire kırmızı topraktan veya deniz köpüğünden** doğduğunu veya yaratıldığını söyleyen tarihçi kalmamıştır. İnsan ırkının çok eski zamanlardan beri yavaş gelişmelerle devam etmesi, evrensel olarak görülen başlıca olgudur.

Sayfa :18

L'espace de temps pendant lequel se succédèrent ces grandes évolutions peut se partager, d'après elles, en périodes bien autrement différentes les unes des autres que ne le sont les divisions usuelles de notre histoire : ancienne, médiévale, moderne.

Sayfa 18

Bu büyük gelişmelerin birbiri ardına geldiği zaman aralığı, gelişmelere göre bizim tarihimizin alışılmış bölümlerinde bulunmayan, birbirinden çok farklı dönemlere ayrılabilir: **Eski Çağ, Orta Çağ, Modern Çağ.**

Sayfa :29

Quant à l'homme de Cro-Magnon, qui vivait à l'époque magdalénienne, dans les cavernes du Périgord et du Limousin, c'était vraiment un homme, de haute taille, de front haut, de crâne noblement arrondi, et tout à fait remarquable par ses qualités artistiques :

Sayfa 29

Magdalénien Dönemi'nde, Périgord ve Limousin mağaralarında yaşayan Cro-Magnon insanına gelince; gerçekten uzun boylu, yüksek alınlı **soylu yuvarlak kafataslı** ve tamamen sanatsal özellikleriyle dikkat çeken bir insandı.

Sayfa : 32

Aux débuts de l'histoire écrite. débuts qui varient d'environ quelques siècles à dix milliers d'années pour les divers pays, suivant la succession des découvertes faites par les civilisés, aryens, sémites ou touraniens, les continents étaient peuplés dans presque toute leur étendue, de même que les grandes îles situées dans le voisinage des côtes : les seuls espaces complètement déserts étaient, comme aujourd'hui, les âpres régions des montagnes, les surfaces neigeuses ou glacées, les tourbières tremblantes, les sables et les rochers dépourvus de toute végétation.

Sayfa 32

Yazılı tarihin başlarında, -bu başlangıç Ariler, Samiler ve Turanlılar gibi medenileşmiş halklar tarafından yapılan buluşların deva-

minı getiren çeşitli ülkeler için birkaç yüzyıldan on binlerce yıla kadar değişmektedir- kıtalar, hatta kıyılara yakın adalar bile çok kalabalıktı. İnsanların yaşamadığı yerler ise bugün olduğu gibi dağların yaşanamayacak kadar yüksek olan yerleri, karlı ve buzlu yerler, bataklıklar, çöller ve bitki örtüsünden yoksun kayalıklardı.

Sayfa : 33

Mais, en dehors de ces régions vraiment inhabitables, les hommes s'étaient répandus sur tous les continents de l'Ancien et du Nouveau Monde, jusqu'aux promontoires extrêmes, jusqu'aux « fins des terres », et par delà l'Océan, dans la plupart des îles et des archipels.

La voie lactée de la Polynésie avait reçu des habitants de proche en proche jusqu'aux groupes des îles Basses, invisibles de loin sur la vaste mer, jusqu'à la solitaire île de Pâques, où l'on a trouvé les traces d'une civilisation pré-historique presque grandiose.

Sayfa 33

Fakat gerçekten oturulamayan bu bölgeler [Batı Sahra'daki Iguidi kumulları, Tombuktu'nun kuzey batısındaki Dyuf gibi] dışındadır, insanlar Eski ve Yeni Dünya'nın tüm kıtalarına, en uç noktala-

ra, toprakların sona erdiği yerlere kadar ve okyanusun ötesindeki adaların ve takımadaların çoğuna yayılmışlardı.

Polinezi Samanyolu, uçsuz bucaksız denizde uzaktan görünmeyen Engin Ada gruplarına, olağanüstü sayılabilecek tarih öncesi bir uygarlığın izlerini taşıyan Paskalya "Yalnız Ada"sına kadar, her yere insanları kabul etmişti.

Sayfa : 353

Les vastes contrées qui, par delà le Caucase et la mer Noire, se prolongeaient en espaces inexplorés où soufflait le vent, où tourbillonnaient les neiges, n'existaient point alors dans la connaissance des hommes écrivant des annales sur des tablettes d'argile. De même, à l'Orient, les nations d'outre-montagne restaient ignorées : des populations barbares s'y trouvaient pratiquement isolées : la horde, la tribu ou peut-être même la nation vivaient à part, constituant des organismes distincts, autant de microcosmes, ne connaissant point et ne voulant pas connaître la parenté sourde qui les unissait. Mais la région centrale de l'Ancien Monde dont l'Iran faisait partie avec l'Egypte, l'Asie Antérieure, la Potamie, l'Arabie et la Bactriane étaient déjà en rapport intime pour les échanges des idées et formaient une sorte d'unité primaire parmi la multitude des hommes qui peuplaient le monde :

Sayfa 353

Kafkasya'nın ve Karadeniz'in ötesinde rüzgârın estiği, karın döne döne yağdığı, keşfedilmemiş yerlerdeki geniş topraklardan, o sırada kilden tabletlere yıllıklarını yazan insanların henüz haberi yoktu. Aynı şekilde Doğu'da, dağın arkasındaki halklar da bilinmiyordu. Barbar topluluklar da neredeyse tek başlarına bulunuyordu. Göçebe halklar, boylar ve hatta belki de uluslar, aynı ayrı düzenler kurarak ve onları birbirine bağlayan akrabalığı bilmeden ve bilmek iste-

meden birçok küçük evren oluşturarak ayrı ayrı yaşıyorlardı. **Fakat** Mısır, Aşağı Asya, Potamie, Arabistan ve Backtrian [bugünkü Türkistan]’la birlikte İran’ın da içinde bulunduğu **Eski Dünya’nın merkez bölgesi**, ta o zaman fikir alış veriş i için sıkı bir ilişki halindeydi ve dünyada yaşayan birçok insan arasında ilk defa böyle bir birliği oluşturuyorlardı.

Sayfa : 354

C'est en Iranie que se trouve le lien d'union entre les langages européens et ceux de l'Inde septentrionale. A eux deux, ces groupes glossologiques, auxquels il faut ajouter maintenant les langues introduites d'Europe dans le Nouveau Monde et dans tous les pays de colonisation, comprennent huit cent millions d'hommes, presque exactement la moitié de ceux que l'on a recensés sur la Terre, et cette moitié semble devoir se changer bientôt en une proportion de beaucoup supérieure, grâce à la force d'initiative qui appartient incontestablement aux peuples de langues aryennes : partout on apprend à parler, à penser comme eux.

Sayfa 354

Avrupa dilleriyle kuzey Hindistan’ın dillerini birleştiren bağın bulunduğu yer, İran’dır. Her ikisine de bugün Avrupa’dan Yeni Dünya’ya [Amerika’ya] ve tüm koloni ülkelerine giren dillerin de eklenmesi gereken bu dil bilimsel gruplar, dünyadaki insanların neredeyse yansı olan **sekiz yüz milyon** insanı içine almaktadır. Bu sayı, hiç kuşkusuz Arî dilini konuşan halklara ait olan önceliğin gücü sayesinde daha yüksek bir oranda daha sonra değişeceğ e benziyor. Çünkü her yerde onlar [Arîler] gibi konuşmak ve düşünmek öğretiliyor.

Sayfa : 354

L'évolution qui s'accomplit aujourd'hui sous nos yeux, l'adoption d'idiomes aryens comme parlars d'usage par tant de peuples divers, blancs comme les Basques, rouges comme les Iroquois, noirs comme les Hottiens, nous montre que l'emploi d'une langue n'implique nullement parenté de race et que le domaine primitif de l'aryen, si vaste actuellement, a pu être fort minime :

Sayfa 354

Basklar gibi beyaz, İrokua'lar gibi kızıl, Haitililer gibi siyah tenli pek çok farklı halk tarafından kullanım dili olarak Arî dillerinin kabul edilmesi gibi, bugün gözümüzün önünde gerçekleşen bir gelişim, bize bir dilin kullanımının hiç de ırk akrabalığı anlamına gelmediğini ve bugün çok geniş olan Arî dilinin ilk alanın çok küçük olabileceğini gösteriyor.

Sayfa : 354

On se demande donc où furent les premiers professeurs des formes verbales qu'emploient ou épèlent un milliard d'hommes. Le patrio

Sayfa : 355

IRANIE ET ARTANISME

355

X

tisme étant encore une de ces passions auxquelles on obéit aveuglément, le lieu de naissance de la langue aryenne est d'ordinaire désigné par les savants russes comme ayant été quelque part dans les plaines sarmates, par les Allemands comme un district germanique, et par les Scandinaves comme faisant partie de la Suède actuelle. Il n'est

Sayfa : 355

pas encore possible de se prononcer, mais une chose est certaine : le mot « aryen » qui sert à l'ensemble des parlers européens et asiatiques

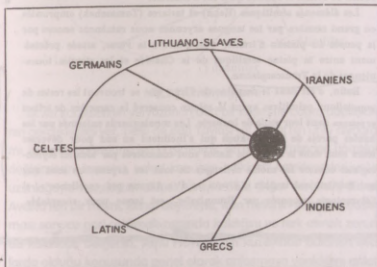

DIAGRAMME DE PICTET

de même origine est bien de provenance iranienne et sanscrite : il signifie « noble » et le nom moderne de la Perse, « Iran », en est considéré par tous comme un dérivé'.

Peut-être est-ce bien sur le plateau iranien que se fit la dispersion des premières tribus aryennes vers tous les points de l'espace : un diagramme fameux de Pictet¹ compare les importances des modifications subies par les langues aryennes, depuis leur origine commune, avec la longueur du chemin qu'eurent à parcourir les peuples qui

Sayfa : 356

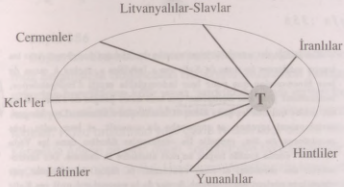
les parlaient. D'autre part, un passage du *Zend-Avesta* dit en propres termes que le peuple iranien dut se retirer devant une invasion du froid et l'on s'accorde généralement à voir dans les plaines situées au nord du bassin de l'Amu la contrée qu'il eut à désertter.

Les éléments sémitiques (Hehn) et tartares (Tomaschek) empruntés en grand nombre par les langues aryennes nous ramènent encore par la pensée au plateau d'Iranie, c'est-à-dire à la Perse, située précisément entre la plaine sémitique de la Chaldée et les steppes touraniennes de la Transcaspienne.

Enfin, c'est dans le domaine de l'Iran que se trouvent les restes de populations primitives ayant le mieux conservé le caractère de tribus aryennes dans leur stade de barbarie. Les montagnards enfermés par les hautes parois de l'Hindu-kuch qui s'inclinent au sud pour déverser leurs eaux dans la rivière de Kabul sont considérés par tous les étymologistes comme les moins mêlés de tous les Aryens : ce sont eux qui mériteraient le nom d'*Aristoi* ou d'« Aryens par excellence », si l'étymologie proposée par Brunnhofer¹ est tenue pour acceptable.

Sayfa 354

Bir milyar insanın kullandığı ve heceleyerek söylediği sözlü biçimlerin ilk öğretmenlerinin nerede oldukları bir türlü anlaşılmıyor. [sayfa 355] Vatanseverliğin hâlâ körü körüne boyun eğilen bu tutkulardan biri olması nedeniyle, Aî dilinin doğuş yeri olarak, anlaşılabileceği üzere Rus bilginleri tarafından Sarmates ovalarında herhangi bir yer, Almanlar tarafından Cermen bölgesi ve İskandinavlılar tarafından da bugünkü İsveç'in bir bölümü gösterilmektedir. Hâlâ dile getirilemeyen, fakat kesin olan bir şey var, bu da, aynı kökenden olan Avrupa ve Asya dillerinin hepsinde kullanılan "Aî" sözcüğünün, İranca ve Sanskritçe'den geldiğidir. Aî, "soylu" demektir ve Pers'in modern adı olan "Iran", herkes tarafından Aî'den türemiş bir sözcük olarak kabul edilmektedir.

Pictet'in Diyagramı

İlk Ari kabilelerinin yeryüzünün dört bir köşesine doğru dağılışlarının gerçekleştiği yer, belki de İran Yaylasıydı. Pictet'in ünlü diyagramı, ilk ortak doğuşlarından başlayarak, Ari dilleri tarafından uğratılan değişimlerin önemini, onları konuşan halkların katedecekleri yolun uzunluğuyla karşılaştırmaktadır. [sayfa 356] **Diğer taraftan, Zend-Avesta'nın bir metni, kendi deyimiyle, İran halkının soğuşun bastırması sonucu geri çekilmek zorunda kaldığını ve terk etmek zorunda kaldıkları bölgenin, Amu Havzası'nın kuzeyinde bulunan ovalarda olduğu konusunda genel olarak anlaşmaya varıldığını anlatmaktadır.**

Ari dilleri tarafından ödünç alınmış olan çok sayıdaki Sami (Hehn) ve Tatar (Tomaschek) ögeleri, bizi hâlâ düşünce olarak İran Yaylası'na, yani Kalde'nin Sami Yaylası'yla **Hazar Denizi'nin ötesindeki Turanlılara ait steplerin** arasında bulunan Pers'e götürmektedir.

Sonuç olarak, uygarlaşmamış dönemlerdeki Ari kabilelerinin özelliklerini en iyi yansıtan ilk halkların kalıntılarının bulunduğu yer, İran topraklarıdır. Sularını Kabil Nehri'ne boşaltmak için güneye kıvrılan Hindukuş'un yüksek kaya duvarları tarafından hapsedilen dağılılar, tüm etimologlar tarafından bütün Arilerin soy olarak en az değişime uğramış olanlar olarak görülmektedir. Eğer Brunnhofer tarafından önerilen etimoloji kabul görürse, Aristoi adını ve "en üstün Ariler" adını hak edenler bu dağılılar olacaktır.

Sayfa : 356

-Ces indigènes, auxquels leurs voisins musulmans donnèrent dans les temps modernes le nom de Kafir ou « Infidèles », moins à cause de leur inconversion que pour leur indomptable esprit d'indépendance, ressemblent plus aux Européens que tout autre peuple de l'Asie : il en est même qui ont les yeux bleus et la chevelure blonde. Leur langue, certainement aryenne, se rapproche du sanscrit, et leur culte, très respectueux du feu, rappelle les cérémonies décrites dans les Vêda hindous : aucun souffle impur ne doit atteindre la flamme. Des instruments, des meubles, diverses coutumes, la façon de compter par vingtaines parlent également en faveur de la parenté qui unit ces Kafir de l'Hindu-kuch aux Aryens de l'Asie et de l'Europe'.

De même, lors de l'arrivée des Russes dans la Turkménie, ils découvrirent, au milieu d'un chaos de populations plus ou moins mélan-

Sayfa : 357

gées, des groupes strictement ariens réfugiés vers les hautes vallées, sur le versant occidental des Pamir, dans le Karategin, le Darvaz, le Badakchan. Combien sont-ils, ces Galtcha et Yaghaub ? Quelques milliers à peine, conservant le type, l'idiome et sinon la religion, du moins les pratiques religieuses des ancêtres, la révérence du foyer domestique. Du reste, les Galtcha ont bien conscience de la noblesse de leur race, ainsi, ils désignent comme leur ancêtre celui dont le nom résonne le plus bruyamment dans le plus grand nombre de bouches : eux, les pauvres montagnards qui se comparent volontiers aux corbeaux affamés grattant les neiges pour chercher à y picorer quelques grains, se disent issus d'Alexandre, le vainqueur de l'Asie.

Un fait des plus intéressants au point de vue anthropologique place les Galtcha, dont la figure correspond d'ailleurs à ce qui nous paraît être le type le plus parfait du beau, parmi les hommes les plus brachycéphales, c'est-à-dire qu'ils ont une tête relativement fort large, tandis que les fanatiques de l'aryanisme « germanique » aiment à considérer les têtes longues comme l'indice d'une incontestable supériorité'.

Sayfa 356

Başka bir dini kabul etmemelerinden çok, baskı altına alınmaz bağımsızlık düşünceleri nedeniyle Müslüman komşuları tarafından kendilerine kâfir veya "sadakatsiz" adı verilen bu dağlılar, Asya'nın farklı topluluklarından çok, Avrupalılara benzemektedirler. Hatta aralarında yeşil gözlü ve sarı saçlı olanlar bile vardır. Kesinlikle Arîlere ait olan dilleri, Sanskritçeye benzemektedir ve ateşi çok kutsal sayan dinleri, Hinduların Veda'larında tasvir edilen törenleri anımsatmaktadır: Hiç bir kötü nefes, aleve ulaşmamalıdır. Aletler, mobilyalar, çeşitli gelenekler, yirmişer sayma biçimi Hinduş'un bu kâfirlerini Asya ve Avrupa'nın Arîleriyle birleştiren akrabalığı ortaya koymaktadır.

Aynı şekilde Ruslar da, Türkmenistan'a gelişleri sırasında, soy olarak az veya çok karışıklığa uğramış halkların kaos ortamında, [sayfa 357] Karatekin, Darvaz ve Badakşan'da, Pamir'lerin batı yamacındaki yüksek vadilere doğru sığınmış tamamen Arî olan grupları keşfetmişlerdir. Bu Galtcha ve Yagnaub'lar kaç kişiydiler? Bu insanlar, tiplerini, dillerini, dinlerini değılse bile, en azından atalarının dinî uygulamalarını, aileye saygıyı koruyan en fazla birkaç bin kişiydiler. Bununla birlikte **Galtcha'lar**, ırklarının asaletinin iyice bilincindeydiler, böylece ataları gibi, onlar da birçok ağızda çok fazla gü-rültüyle çınlayan adlarının farkında olduklarını belirtmektedirler: Kendilerini, yiyecek birkaç yem tanesi bulmak için kan eşeleleyen aç kargalara benzeten bu zavallı dağlılar, **Asya'nın fatihi İskender'in torunları** olduklarını söylemektedirler.

Antropologlar açısından en ilginç olaylardan birisi, bize güzelliğın en mükemmel, tipi olarak gelen yüzün ait olduğu **Galtcha'ları**, brakisefallere en çok benzeyen insanlar arasına koymasadır, yani Cermen Arî fanatiklerinin, uzun kafaları kuşku götürmez bir üstünlük işareti olarak görmelerine karşın, Galtcha'ların oldukça iri başları vardır.

Sayfa :358

La partie occidentale du plateau d'Iranie, celle qui, dans le langage moderne, a pris le nom de Perse, est de forme plus régulière et plus « une » que la partie orientale : son histoire devait en conséquence se dérouler d'une manière plus égale et plus majestueuse.

Sayfa 358

Modern dilde Pers adını alan İran Yaylası'nın batı bölümü, daha düzenli bir şekildedir ve doğu kesiminde bir benzeri daha yoktur. Sonuçta batı bölümünün tarihi, daha eşit ve daha mükemmel bir şekilde gerçekleşmiş olmalıydı.

H. G. WELLS

ESQUISSE
DE
L'HISTOIRE UNIVERSELLE

TRADUCTION FRANÇAISE DE M. ÉDOUARD GUYOT,
MAÎTRE DE CONFÉRENCES À LA SORBONNE

Avec 39 cartes et 73 gravures

1234

PAYOT, PARIS

106, BOULEVARD SAINT-GERMAIN

1925

Tous droits réservés.

H.G. WELLS
DÜNYA TARİHİ ÖZETİ

SORBONNE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ
BAY ÉDOUARD GUYOT TARAFINDAN FRANSIZCAYA
ÇEVİRİLMİŞTİR

39 Harita ve 73 gravür
PAYOT, PARIS
106, Boulevard Saint-Germain
1925

Her türlü yayın hakkı saklıdır

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1294

Yazar : H[erbert] G[eorge] Wells

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 20 cm.

Boy : 27 cm.

Sayfa Adedi : 580

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

PRÉFACE

« Une philosophie de l'histoire de la race humaine, pour être digne de ce nom, doit partir des cieux et descendre sur la terre ; elle doit exprimer la conviction profonde que toute l'existence est une conception unique, fondée de bout en bout sur une loi idéologique. »

FRIEDRICH HAYEK.

L'objet de cette Esquisse de l'histoire universelle est d'offrir un récit suivi, clair et fidèle de l'histoire de la vie et de celle de l'humanité, dans la mesure où l'une et l'autre nous sont aujourd'hui connues.

L'histoire universelle est quelque chose de plus et quelque chose de moins qu'un agrégat des histoires nationales auxquelles nous sommes habitués. Elle doit donc être envisagée dans un esprit et traitée selon un procédé différents. Ce livre a été écrit, avant tout, pour montrer que l'histoire forme un tout et qu'on peut arriver à en donner une version plus large et plus compréhensive que ne le sont nos histoires appliquées à des nations et à des périodes particulières. Alors que l'histoire s'occupe à l'ordinaire de règnes, de dynasties et de campagnes, notre esquisse traite plutôt des époques, des races et des nations, et l'on s'apercevra qu'elle n'est pas cependant plus bourrée de noms et de dates, ni plus difficile à suivre et à comprendre. L'histoire ne fait pas d'exception parmi les sciences ; à mesure que les vides se comblent, les contours se simplifient ; à mesure que le champ de vision s'élargit, la multitude des détails se fond en lois générales. Un grand nombre de sujets d'une importance tout à fait primordiale pour l'humanité, par exemple l'apparition et le développement de l'esprit scientifique, son influence sur la vie humaine, l'élaboration des idées de monnaie et de crédit, l'histoire des origines, de la diffusion et de l'influence du christianisme, tous ces sujets que, dans une histoire partielle, on ne peut traiter que par fragments ou dans des digressions compliquées, apparaissent et se développent intégralement et naturellement dès que nous embrassons d'un coup d'œil général le monde dans lequel nous vivons.

Le besoin universel de connaître les grands faits de l'histoire humaine est devenu très évident au cours des tragiques événements des dernières années. Pour leur bien ou pour leur mal, des moyens plus rapides de communications ont rapproché tous les hommes. La guerre est devenue un désastre mondial, une puissance aveugle et monstrueuse de destruction ; ses bombes tuent le bébé dans son berceau, ses torpilles coulent le bateau chargé de vivres destinés au non-combattant ou au neutre. Nous sentons à présent qu'il ne peut y avoir de paix en dehors d'une paix commune au monde tout entier, pas de prospérité en dehors d'une prospérité générale. Mais il ne peut y avoir de paix et de prospérité communes sans un fonds commun d'idées historiques. En l'absence d'idées capables de les faire coopérer harmonieusement, les races et les peuples livrés à leurs seules traditions nationalistes, étroites, égoïstes et jalouses, iront de conflit en conflit, jusqu'à leur destruction finale. Cette vérité, qui était manifeste, il y a un siècle, pour le grand philosophe Kant — elle est au fond de son petit traité sur la paix universelle — s'impose maintenant à l'homme de la rue. Notre politique intérieure, nos idées économiques et sociales sont radicalement faussées à l'heure présente par les notions erronées que nous avons de l'origine et des relations historiques des classes sociales. Si nous ne concevons pas l'histoire comme une aventure commune à toute l'humanité, il ne peut y avoir de paix à l'intérieur des nations ni entre celles-ci.

H.-G. WELLS.

Sunuş

"İnsan ırkı tarihinin felsefesi, bu ada yaraşır olmak için, göklerden yola çıkıp yeryüzüne inmek zorundadır; bu felsefe, her türlü varlığın bir uçtan diğer uca benzer bir yasa üzerine kurulu yegâne öğreti olduğunun derin kanısını ifade etmek zorundadır."

Friedrich PATZEL

"Dünya Tarihi Özeti"nin amacı, günümüzde her ikisinin de bize öğretildiği biçimiyle insanlık ve yaşamın tarihine sadık, açık ve birbirini takip eden bir metin sunmaktır.

Dünya tarihi, bizlerin alışkın olduğu ulusal tarihlerin bir araya gelerek oluşturdukları bir harmandan daha az ya da daha çok anlam ifade etmektedir. O hâlde, dünya tarihinin bir düşünce biçiminde göz önünde bulundurulması ve farklı bir yöntemle göre sunulması gereklidir. Bu kitap, her şeyden önce, tarihin bir bütün oluşturduğunu ve özelliği olan dönemlere ve uluslara uygulanmış tarihlerimizden çok daha fazla anlaşılır ve geniş bir aktarımını ona verebileceğimizi göstermek için yazılmıştır. Tarih, hükümdarlıkların, hanedanların ve savaşların alışılmış durumlarıyla oyalanmasına rağmen, bizim kaleme aldığımız denememiz, daha çok dönemleri, ırkları ve ulusları sunmaktadır. Ayrıca özetin, çok fazla isim ve tarihle doldurulmamış olması, takip edilmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bilimler arasında tarih bir ayrıcalık arz etmemektedir. Boşluklar doldukça sınırlar basitleşmekte, görüş alanı genişledikçe detaylar yığını genel yasalara dönüşmektedir. İnsanlık açısından tamamen öncelikli önem arz eden konuların büyük bir çoğunluğu; örneğin bilimsel düşüncenin ortaya çıkışı ve gelişimi, onun insan yaşamı üzerindeki etkisi, para ve kredi fikirlerinin gelişmesi, Hristiyanlığın kökenleri, yayılımı ve etkisinin tarihi gibi tüm bu konular, için de yaşadığımız dünyayı genel bir bakışla kucaklar kucaklamaz kısmi tarih içinde sadece parçalar ile ya da konu dışı karmaşık

sözlerle sunulmakta, eksiksiz ve doğal bir biçimde ortaya çıkmakta ve gelişmektedir.

İnsanlık tarihinin büyük olaylarından haberdar olma ihtiyacı, son yılların trajik olayları boyunca kaçınılmaz olmuştur. İnsanların iyilikleri ya da kötülükleri için en hızlı iletişim araçları, tüm insanları birbirine yaklaştırmıştır. Savaş, dünya çapında bir felâkete, gözü kara bir güce ve korkunç bir yıkıma dönüşmüştür; onun bombaları beşiğindeki bebeği öldürmekte, torpilleri, tarafsız olanlara ayrılan yiyeceklerle yüklü gemiyi batırmaktadır. Bugün tüm dünyada ortak barış dışında bir barışın, genel refah dışında bir refahın var olamayacağını hissediyoruz. Ancak, tarihsel düşüncelerin ortak zenginliği olmadan dünyada ortaklaşa bir refah ve barışın var olması mümkün değildir. Uyumlu bir biçimde ortaklaşa çalışmayı sağlayan fikirlerin yokluğunda, yalnızca ulusal, dar, egoist ve kıskanç geleneklerine teslim olan toplumlar ve ırklar bir anlaşmazlıktan diğerine yönelecekler ve bu durum, onların en son yıkımına değin sürüp gidecektir. Bir yüzyıl önce ünlü filozof Kant'a göre bilinen bu gerçek, -evrensel barış üzerine yazmış olduğu küçük sunuşunun derinliğinde yer alır- şimdi sokaktaki adama gücünü zorla kabul ettirmektedir. Toplumsal sınıfların tarihsel ilişkileri ve başlangıçta sahip olduğumuz yanlış kavramlar, ekonomik ve sosyal alanlardaki düşüncelerimizin, iç işleri politikamızın bugün kesin olarak yanlış olmasına yol açmıştır. Eğer tarihi, tüm insanlık için ortak bir macera gibi kavramazsak, ne ulusların içinde ne de ulusların arasında barışın var olması mümkün değildir.

H.-G. WELLS

AVANT-PROPOS DU TRADUCTEUR

"...l'énervante et compliquée aventure de
l'homme à travers l'espace et le temps !"

H.-G. Wells.

L'œuvre de H.-G. Wells, dont nous offrons aujourd'hui la traduction au public français, est avant tout l'œuvre d'un écrivain qui, étendant le champ de son observation, fait tenir aux peuples et aux civilisations la place que les individus occupent dans les livres d'imagination : de là son intérêt dramatique. Cette *Esquisse de l'histoire universelle*, bien que fondée sur une solide documentation, crée autant qu'elle relate. Nous trouverons dans ce livre, dont le succès en Angleterre et aux Etats-Unis a été prodigieux, une aventure passionnée, dont l'homme est le héros, dont les figures considérées jusqu'à présent comme « historiques » ne sont que les metteurs en scène, dont les Empires ne sont que le décor. Le personnage principal est un personnage muet, et à peine agissant ; les autres, conquérants ou ministres, fondateurs de religions ou de morales, sont traités par Wells comme des êtres simplement humains, parfois avec sérieux, parfois avec irrévérence. Il n'y a place dans son ouvrage pour aucune de ces divinités personnelles dont tant de nos historiens se sont faits les grands-prêtres. Chacun y apparaît comme noble ou ridicule, selon qu'il soupçonne plus ou moins la majesté de l'action à laquelle il est mêlé. D'où il résulte que certains personnages dans lesquels nous avons l'habitude de voir le symbole de toute une époque ne tiennent qu'un rôle épisodique. Servir, se faire l'exécuteur des destins qui, à travers tous les conflits, imposent graduellement à l'humanité une unité de pensée et de volonté, voilà pour Wells la marque de l'héroïsme.

De précieux concours nous ont permis d'effectuer la besogne de vérification et d'adaptation qu'un passage d'une langue à l'autre rendait nécessaire. Aussi tenons-nous à adresser l'expression de notre gratitude à ceux de nos collègues qui, sans, bien entendu, se rallier dans tous les cas au point de vue de Wells, ont bien voulu nous offrir leurs précieuses suggestions : MM. Marcelin Boule, Professeur au Museum, Dr Contenau, Chargé de missions archéologiques en Syrie, Déprez, Professeur à l'Université de Rennes, Dottin, Doyen de la Faculté des Lettres de Rennes, Dussaud, Professeur à l'Ecole du Louvre, Granet, Chargé de Cours à la Sorbonne, Guigneber, Professeur à la Sorbonne, Huart, Professeur à l'Ecole des Langues orientales, Isidore Lévy, Professeur à l'Ecole des Hautes-Etudes, Maclère, Professeur à l'Ecole des Langues orientales, Masson-Oursel, Chargé de Cours à la Sorbonne, Meillet, Professeur au Collège de France.

EDOUARD GUYOT.

ÇEVİRMENİN ÖN SÖZÜ

"... uzam ve zaman arasında insanın duygulandıran ve karmaşık serüveni"

H.-G. WELLS

Bugün Fransız halkına çevirisini sunduğumuz H.-G. Wells'in eseri, herşeyden önce, gözlem alanını genişleterek gerçek dışı imgelemenin yer aldığı kitapları işgal eden kişilerin yerine, toplumlara ve uygarlıklara çok önem veren bir yazarın eseridir. Bu, yazarın heyecan verici özgünlüğüdür. Sağlam belgeler üzerine dayandırılmış olmasına rağmen, bu "Dünya Tarihi Özeti" yazarın anlattığı ölçüde meydana gelmiştir. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde inanılmaz bir başarı elde eden bu kitapta, kahramanının insan, bugüne kadar "tarihsel" gibi düşünülen resimlerin yalnızca rejisörler, imparatorlukların ise sadece dekor olduğu coşkulu bir macera bulacağız. Eserin asıl kahramanı, dilsiz ve olaylara pek az kanşan bir kişidir. Fetihleri gerçekleştirenler ya da bakanlar, ahlâk ya da din kurucuları olan diğer kişiler Wells tarafından basit anlamda kimi zaman ciddi, kimi zaman saygısız insanlar gibi sunulmuştur. Wells'in eserinde, pek çok tarihimizin, onları birer yüce din adamı yaptığı bu kutsal kişiliklerden hiçbiri için yer yoktur. Wells'in kahramanların yaptığı eylemi, büyük ya da küçük olarak değerlendirmesine göre, onların herbiri eserde, asil veya gülünç bir kişi gibi gözükmektedir. Buradan bütün bir dönemin imgesi olarak görmeye alıştığınız kimi kişilerin, olaylarda yalnızca önemsiz bir rol oynadıkları sonucu çıkmaktadır. Wells'e göre kahramanlığın göstergesi olan ve tüm çatışmaların arasında insanlığa, aşama aşama, düşünce ve istek birliğini kabul ettiren iki eylemden birisi kullanmak, diğeri ise, kişinin kendisini kaderin uygulayıcısı yapmasıdır.

Bu çalışmada, bir dilden diğerine uyarlanma ve tercümenin kontrol edilmesinde bize çok önemli katkılar sağlayanlara ve ayrıca, tüm durumlarda elbette Wells'in bakış açısına katılmayan ancak bizlerden

değerli görüşlerini esirgemeyen meslekdaşlarımıza da minnettarlığımızı ifade etmek isteriz. Doğabilimler Müzesi Profösörü Marcelin Boule, Suriye'deki arkeolojik kazı sorumlusu Dr. Contenau, Rennes Üniversitesi Öğretim Üyesi Bay Dépres, Rennes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Bay Dottin, Louvre Okulu Öğretmeni Bay Dussaud, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Görevlisi Bay Granet, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Elemanı Bay Guigneber, Doğu Dilleri Okulu Öğretim Elemanı Bay Huart, Yüksek Öğretim Okulu Öğretim Elemanı Bay Isidore Lévy, Doğu Dilleri Okulu Öğretim Elemanı Bay Maclère, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Görevlisi Bay Masson-Oursel, Fransa Koleji Öğretmeni Bay Meillet.

EDOUARD GUYOT

Sayfa : 355

L'Inde était profondément divisée alors, et prête à accueillir le premier envahisseur qui lui promettrait l'ordre et la paix. Baber rencontra le sultan de Delhi à Panipat (1525), soit à vingt kilomètres au nord de la ville et, bien qu'il ne disposât que de 25.000 hommes, pourvus, il est vrai, de canons, contre mille éléphants et quatre fois plus de troupes, il remporta une complète victoire. Il cessa de s'appeler roi de Kaboul et prit le titre d'empereur d'Indoustan. Il s'avança jusqu'au Bengale, mais sa mort prématurée, en 1550, eut pour effet d'arrêter pendant un quart de siècle le flot des conquérants mongols, et ce ne fut qu'après l'accession de son petit-fils Akbar que ce flot reprit sa course. Akbar subjuguait toute l'Inde jusqu'à Berar, et son arrière-petit-fils Aurungzeb (1658-1707) put se considérer

* 10-0
1927
1505
0422

* 1927
1505
0422

Sayfa : 355

comme maître de la péninsule. Avec cette grande dynastie Mongole, dans laquelle le fils succéda au père pendant six générations, l'Inde connut une période de splendeur sans précédent. Akbar fut peut-être, après Asoka, le plus grand monarque de l'Inde, l'une de ces figures royales dont la stature se rapproche de celle du grand homme.

A cet Akbar, il convient d'accorder la même attention qu'à un Charlemagne ou à un Alexandre. Ce fut l'un des pivots de l'histoire. Une grande partie de son œuvre survit encore ; elle fut d'ailleurs poursuivie par les Anglais lorsqu'ils succédèrent aux empereurs mongols. En fait le monarque britannique porte de nos jours le titre indien des empereurs mongols : Kaiser-i-Kind. Toutes les autres grandes administrations des descendants de Jengis Khan, en Russie, en Asie centrale et occidentale, en Chine, ont disparu pour faire place à d'autres formes de gouvernement.

Sayfa 355

(CENGİZ KAAN VE HALEFLERİNİN BÜYÜK İMPARATORLUĞU)

... O dönemde tamamen bölünmüş olan Hindistan, kendisine düzen ve barış getirmeyi vaad edecek ilk istilâcıyı karşılamaya hazırды. Baber, şehrin kuzeyine yirmi kilometre uzaklıktaki Panipat'ta Delhi Sultanı ile karşılaştı (1525). Baber, bin fil ve dört kat daha büyük bir orduya karşın, yalnızca silahlı 25.000 adama sahip olmasına rağmen muhteşem bir zafer kazandı. Kaboul Kralı unvanını bir yana bırakarak **Hindistan İmparatoru unvanını** alan Baber, Bengal'a kadar ilerledi. Baber'in 1530 yılında ani ölümü, bir çeyrek yüzyıl boyunca Moğol istilâcılarının akınının durmasına neden oldu. Torunu Akbar'ın başa geçmesinden hemen sonra, bu akın yeniden hızlandı. Akbar, Berar'a kadar tüm Hindistan'ı boyundurluğu altına aldı. Onun da torunu Aurangzeb (1658-1707), nihayet kendini bu yarım adanın sahibi gibi düşünebildi. Altı kuşak boyunca babadan oğula geçen bu büyük Moğol Hane-

danlığı ile Hindistan, eşi benzeri olmayan bir ihtişam dönemi yaşadı. Akbar belki de Asok'tan sonra Hindistan'ın en büyük hükümdarı, yüce bir insanın kişiliğini andıran kişilikteki saray betilerinden biri oldu.

[Frank Kralı] Şarhman'a ya da Büyük İskender'e atfedilen ilginin aynısını, Akbar'a da atfetmek yerinde olacaktır. Akbar, tarihin temel öğelerinden biridir. Onun eserinin büyük bir bölümü hâlâ yaşamaktadır. Nitekim, Moğol imparatorlarının yerine İngilizler geçtiği zaman, onlar da Akbar'ın izinden gitmiş, onun eserinin büyük bir bölümünü takip etmişlerdir. Gerçekten de İngiliz hükümdarlığı bugün Moğol imparatorlarının Hindu adını taşımaktadır. Onlara Kaisar-i Kind adı verilmektedir. Rusya'da, Orta ve Doğu Asya'da, Çin'de Cengiz Kaan'ın torunlarına ait diğer tüm büyük yönetimler, yerlerini diğer yönetim biçimlerine bırakmak için ortadan yokolmuştur.

Sayfa : 548

La contrainte et la servitude ont fait place à l'idée de libre association, et la souveraineté, autrefois privilège d'un dieu ou d'un autocrate, est maintenant répandue dans toute la communauté. Jusqu'au moment où la République romaine eut étendu son autorité sur toute l'Italie, il n'y avait pas eu de communauté libre dépassant les dimensions d'un état-cité; toutes les grandes communautés étaient des communautés d'obéissance, sous le gouvernement d'un monarque unique. Avant l'époque du journal imprimé et du chemin de fer, la grande République des Etats-Unis n'aurait pu se constituer. Au-

Sayfa : 548

aujourd'hui, le télégraphe, le téléphone, l'aéroplane, le développement continuel des communications terrestres et maritimes, ne sont compatibles qu'avec une organisation politique encore plus vaste.

Si cette *Esquisse* est un récit fidèle, et si ses conclusions sont fondées, il s'ensuit que le monde est présentement en train de s'adapter à des conditions nouvelles. C'est là une immense entreprise, dont nos guerres, nos conflits sociaux, nos terribles difficultés économiques ne sont qu'un aspect. L'Etat véritable, l'Etat qui commence à se constituer, l'Etat que nous devons dès à présent servir avec le meilleur de nous-mêmes ne peut être que l'Etat Fédéral Mondial, dont les conditions de la vie moderne font une nécessité. Nos loyalismes et nos allégeances ont un caractère provisoire. Notre vrai Dieu ne peut être que le Dieu de toute l'humanité. Le nationalisme, dont nous faisons un Dieu, doit aller rejoindre dans les limbes les autres Dieux de la tribu. Nous sommes devenus les nationaux de l'humanité.

Jusqu'à quel point les hommes d'aujourd'hui reconnaissent-ils cette nécessité et sont-ils préparés à une revision de leurs idées, à une transformation de leurs institutions, et à la préparation de leurs descendants à cette tâche de citoyens du globe ? Jusqu'à quel point, au contraire, garderont-ils leurs traditions, leur point de vue étroit, leur volonté de résistance aux forces convergentes qui ne leur laissent de choix qu'entre

Sayfa : 548

un monde uni et un monde de misère ? Oui, il est certain que, tôt ou tard, les hommes devront s'unir, s'ils ne veulent être écrasés par leurs propres inventions. Notre optimisme, notre foi dans la raison et dans la bonne volonté croissante de la race humaine nous forcent à bannir la seconde de ces éventualités. Mais nous sommes incapables de dire si le premier but sera atteint en une ou deux générations ou si, au contraire, il est au bout d'une route longue et tragique, sur laquelle de nombreuses générations connaîtront le martyre. La décision dépend, en dernier lieu, de forces dont nous connaissons jusqu'à un certain point la nature, mais dont nous ignorons la puissance.

Sayfa 548

Baskı ve tutsaklık, yerini insanların özgürce biraraya gelme düşüncesine bırakmıştır. Bir zamanlar tanrıya veya sadece hükümdara özgü olan mutlak hâkimiyet, şimdi tüm topluluğun içinde dile getirilmektedir. Roma cumhuriyeti, otoritesini tüm İtalya üzerinde yaydığı ana kadar, kendi yasalarıyla yönetilen bir şehir devletin boyutlarını [özerk bir durumun ana niteliklerini] aşan özgür bir topluluk var olmamıştı. Bütün büyük topluluklar, tek bir hükümdarın yönetimine boyun eğen topluluklardı. Yazılı basın ve demiryolu döneminden önce Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük cumhuriyeti, kendi kendini yapılandıramazdı. Bugün telgraf, telefon, uçak, kara ve deniz ulaşım araçlarının ardı arkası kesilmeyen ilerleyişi, sadece çok daha geniş bir politik örgütlenme ile bağdaşmaktadır.

Eğer bu özet, özüne sadık bir anlatıysa ve bir takım sonuçlar ortaya koymuşsa, buradan hareketle dünyanın şu anda yeni şartlara

uyum sağlamakta olduğu sonucuna varılabilir. Savaşlarımızın, sosyal çatışmalarımızın, çok büyük ekonomik güçlüklerimizin inanılmaz büyüklükte bir şirketin sadece bir görüntüsü olarak varolması işte bundan kaynaklanmaktadır. Gerçek devlet, kendi kendini yapılandırmaya başlayan, hemen bugünden başlayarak elimizden gelenin en iyisiyle kullanmamız gereken, yalnızca modern yaşam koşullarını bir gereklilik haline getiren Dünya Federal Devleti olabilir. Kurulu düzene olan bağlılıklarımız ve uyruklarımız geçici bir niteliğe sahiptir.

Bizim gerçek Tanrımız yalnızca bütün insanlığın Tanrısı olabilir. Bizlerin tanrı yaptığı milliyetçilik, vafiz olmadan ölen çocukların ruhlarının gittiği yerdeki kabilenin diğer tanrılarına katılmaya gitmelidir. Bizler [artık] insanlığın milliyetçilerine dönüştük.

Bugünün insanları bu gerçeği ne dereceye kadar kabul etmektedir? Kendi düşüncelerini yeniden gözden geçirme, kurumlarını değiştirme ve çocuklarını bu dünya vatandaşlığı görevine hazırlama konusunda ne dereceye kadar hazırlanmışlardır? Dünya insanları, bunun tam tersine, geleneklerini, dar bakış açılarını, onlara sadece birlik olmuş bir dünya ile güçsüz bir dünya arasında bir seçim bırakan benzer güçlere karşı direnme isteklerini, ne dereceye kadar sürdüreceklerdir? İnsan ırkının giderek büyüyen aklı ve iyi niyeti içinde yer alan inancımız, iyimserliğimiz bizleri bu olasılıklardan ikincisini devre dışı bırakmaya zorlamaktadır. Ancak bizler, birinci hedefin bir ya da iki kuşağa erişip erişemeyeceğini ya da bunun tam tersine, **sayısız kuşağın kurban olmasının ne demek olduğunu iyi bileceği uzun ve bir o kadar da trajik bir yolun sonunda bu hedefin yer alıp almadığını söylemeye yetkin değiliz. Nihayet karar, bir dereceye kadar doğasını bildiğimiz, ancak gücünü bilemediğimiz kuvvetlere bağlı olmaktadır.**

Sayfa : 548

L'explosion presque mondiale de foi et d'espérance que suscitèrent les appels du Président Wilson avant que celui-ci n'eût commencé à glisser de concession en concession, est à cet égard un symptôme décisif pour l'avenir de notre espèce. Mais il faut reconnaître que cette tendance vers l'unité est contrariée par d'autres forces : la peur et la haine des peuples et des choses étrangères, l'amour de la tradition, le patriotisme, les préjugés de race, les soupçons, les méfiances auxquelles il faut joindre enfin l'égoïsme, les rancœurs, les bas instincts qui occupent une si grande place dans toute âme humaine.

Jusqu'à présent les deux puissances qui, chez l'individu comme au sein des communautés, ont lutté et prévalu contre les mobiles féroces et ignobles tendant à nous isoler les uns des autres, ont été celles de la religion

Sayfa : 549

et de l'éducation. Si de vastes sociétés humaines, du genre de celles dont nous avons retracé la croissance, ont pu se constituer, c'est à ces deux influences, étroitement combinées, que nous le devons. Elles ont été, dans l'histoire, les deux grandes forces synthétiques.

Sayfa 548

Taviz üstüne taviz vermeye başlamadan önce, neredeyse dünya çapındaki güven ve umudun belirmesine neden olan Başkan Wilson'un çağrılarını, bu açıdan, bizim türümüzün geleceğini kararlı bir sonuca götürmektedir. Ancak birliğe doğru yönelen bu eğilimin, top-

lumların korku ve düşmanlık ile yabancı şeylere karşı korku ve düşmanlık, geleneğe sevgiyle bağlılık, yurtseverlik, ırklara dair önyargılar, şüpheler, her insanın ruhunda öylesine büyük bir yere sahip olan aşağılık içgüdülerin, kırgınlıkların ve son olarak egoistliğin de iliştilmesi gereken güvensizlikler gibi diğer güçler tarafından engellendiğinin de kabul edilmesi ve bilinmesi gerekir.

Bugüne kadar toplulukların içinde olduğu gibi bireyde de, bizi kendi köşemize çekilmeyi, birbirimizden ayrılmamızı isteyen acımasız ve iğrenç dürtülere karşı savaşmış ve bu anlamda onlara baskın çıkmış iki güç, din ve eğitim olmuştur. [sayfa549] Eğer büyümesini betimlediğimiz toplumlar türünde olan geniş insan toplumları, kendilerini yapılandırmış olabildilerse, biz bunu birbirine sıkı sıkıya bağlı olarak ayarlanmış bu iki etkiye (din ve eğitim) borçluyuz. Bu etkiler, tarih içinde, yapay iki büyük güç olmuşturlardır.

Sayfa : 549

La constitution de pays comme la Suisse ou les Etats-Unis ne contient pour ainsi dire aucun article qui s'oppose à leur réunion, sur un pied d'égalité, avec d'autres confédérations également civilisées. Par contre, des systèmes politiques comprenant des régions vassales et des « peuples sujets », comme c'était le cas de l'Empire turc avant la Grande Guerre, ne peuvent, sans s'être d'abord disloqués, s'adapter à un système fédéral mondial.

Sayfa 549

İsviçre ya da Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin yapısı, âdeta benzer bir biçimde uygarlık düzeyine erişmiş diğer konfederasyonlarla eşit koşullar içinde birleşmelerine aykırı olan hiçbir un-

sur içermemektedir. Buna karşın, I. Dünya savaşından önce, Türk İmparatorluğu'nda olduğu gibi "kişi toplumlar" ve bağımlı bölgeleri içeren siyasi sistemler, parçalanmış olmadan dünya federal sistemine uyarlanamamaktadır.

Sayfa : 550

La Société des Nations, créée par le pacte de 1919, contient-elle le germe d'une fédération humaine d'un caractère permanent ? Donnera-t-elle naissance à une organisation pour laquelle les hommes, selon l'expression de Stallybrass, seraient prêts « à travailler de tout leur cœur, et, s'il est nécessaire, à combattre » — tout comme ils ont combattu jusqu'ici pour leur patrie et leur foyer ? Rien n'indique à l'heure présente que la Société des Nations doive un jour soulever un tel enthousiasme.

Sayfa 550

1919 antlaşmasıyla ortaya konan Milletler Topluluğu, daimî niteliğe sahip ve insana özgü bir federasyonunun tohumunu içermekte midir? Stally Brass'ın ifade ettiği gibi topluluk, insanların bugüne kadar yurtları ve evleri için vermiş oldukları savaşıma benzer "gerekli olduğunda savaşmaya ve bütün kalpleriyle çalışmaya" hazır olabilecekleri bir örgüte can verecek midir? Milletler Topluluğu, böylesine bir coşkuyu bir gün ayağa kaldırabileceğine dair şu anda hiçbir belirti göstermemektedir.

Sayfa : 550

CHAPITRE XI. L'AUBE DE LA PENSÉE.	55
	Page
1. La philosophie primitive	55
2. La place de l'Ancêtre dans la religion	57
3. La peur et l'espérance dans la religion	57
4. Les étoiles et les saisons	58
5. Récits et Mythes	59
6. La complexité des origines de la religion	60

Sayfa 550

DÜŞÜNCENİN BAŞLANGICI	Sayfa
1. İlkel anlayış (ilkel düşünce)	55
2. Dinde Ataların yeri	57
3. Dinde korku ve umut	57
4. Yıldızlar ve mevsimler	58
5. Anlatılar ve Mitler	59
6. Dinin kökenlerindeki karmaşıklık	60

Sayfa : 569

CHAPITRE XXIII. LA CARRIÈRE D'ALEXANDRE LE GRAND.	163
1. Philippe de Macédoine	163
2. Le meurtre du roi Philippe.	166
3. Les premières conquêtes d'Alexandre	168
4. Alexandre errant	173
5. Alexandre fut-il vraiment Grand?	175
6. Les successeurs d'Alexandre	177
7. Pergame refuge de la culture.	178
8. Le règne d'Alexandre, présage d'une unité mondiale	178

Sayfa 569

XXIII. BÖLÜM

BÜYÜK İSKENDER'İN YAŞAMI

1. Makedonyalı Philippe	163
2. Kral Philippe'in ölümü	166
3. İskender'in ilk fetihleri	168
4. Gezgin İskender	173
5. İskender gerçekten de büyük müydü?	175
6. İskender'in halefleri	177
7. Kültür sığınağı Bergama	178
8. İskender'in hükümdarlık dönemi, dünya çapında bir birliğin önbelirtisi	178

Sayfa : 570

CHAPITRE XXVII. DE TIBERIUS GRACCHUS AU DIEU-EMPEREUR. 222

	Pages		Pages
1. Comment le simple citoyen perd toute sa puissance	222	4. L'ère des généraux aventuriers .	228
2. Les finances de l'État romain .	224	5. La fin de la République	229
3. Les dernières années de politique républicaine	226	6. Les Princes	231
		7. Pourquoi la République romaine fit faillite	238

Sayfa 570

XXVII BÖLÜM

TIBERIUS GRACCHUS'TAN YÜCE İMPARATORA

1. Sade bir vatandaş nasıl tüm gücünü kaybeder?	222
2. Roma Devletinin malî durumu	224
3. Cumhuriyetçi politikanın son yılları	225

4. Maceracı generaller dönemi	228
5. Cumhuriyetin sonu	229
6. Prensler	231
7. Roma Cumhuriyeti neden yıkılmış?	233

Sayfa : 570

CHAPITRE XXX. SEPT SIÈCLES EN ASIE (DE 50 AVANT J.-C. A 650 APRÈS J.-C.) 278

1. Justinien le Grand	278	6. Les Peuples huns dans l'Asie Centrale et dans l'Inde	284
2. L'Empire sassanide en Perse	279	7. La grande époque de la Chine	285
3. Le déclin de la Syrie sous les Sasanides	280	8. Les entraves intellectuelles de la Chine	287
4. Le premier message de l'Islam	282	9. Les voyages de Yuan Chwang	290
5. Zoroastre et Mani	282		

Sayfa 570

XXX. BÖLÜM

ASYA'DA YEDİ YÜZYIL (M.Ö. 50, M.S. 650)

1. Büyük Jüstinyen	278
2. İran'da Sasani İmparatorluğu	279
3. Sasani'lerin egemenliği altındaki Suriye'nin gerilemesi	280
4. İslamiyetin ilk mesajı	282
5. Zerdüş't ve Mani	282
6. Orta Asya ve Hindistan'da Hunlar	284
7. Çin'in uzun dönemi	285
8. Çin'in düşünce engelleri	287
9. Yunan Chwang'ın seyahatleri	290

Sayfa : 571

CHAPITRE XXXIII. LE GRAND EMPIRE DE JENGIS KHAN ET DE SES SUCCESSIONS	341
1. L'Asie à la fin du XII ^e siècle	341
2. L'apparition et les victoires des Mongols	342
3. Les voyages de Marco-Polo	346
4. Les Turcs ottomans et Constantinople	349
5. Pourquoi les Mongols ne furent pas convertis au christianisme	351
5a. Kublai Khan fonde la dynastie Yuan	352
5b. Les Mongols reviennent à la vie de tribu	352
5c. L'empire Kiptchak et le tsar de Moscovie	352
5d. Tamerlan	353
5e. L'empire mongol des Indes	354
5f. Les Mongols et les Bohémiens	356

CHAPITRE XXXIV. LA RENAISSANCE DE LA CIVILISATION OCCIDENTALE	357
---	-----

(Les voies maritimes prennent la place des voies de terre)

Sayfa 571

XXXIII. BÖLÜM

CENGİZ KAAH VE HALEFLERİNİN BÜYÜK İMPARATORLUĞU

1. XII. Yüzyılın sonunda Asya	341
2. Moğolların ortaya çıkışı ve zaferleri	342
3. Marco-Polo'nun seyahatleri	346
4. Osmanlılar ve Konstantinopolis (İstanbul)	349
5. Neden Moğollar Hristiyanlığa inanmamışlardı?	351
5a. Kubilay Han Yunan Hükümdarlığını kurdu	352
5b. Moğollar göçebe hayatına geri döndüler	352
5c. Kıpçak İmparatorluğu ve Rus Çarı	352
5d. Timurleng	353
5e. Hindistan'da Moğol imparatorluğu	354
5f. Moğollar ve Bohemyalılar	356

XXXV. BÖLÜM

PRENSLER, PARLAMENTOLAR VE GÜÇLER

Sayfa : 571

CHAPITRE XXXV. PRINCES, PARLEMENTS ET PUISSANCES	394
1. Les Princes et la politique étrangère	394
2. La République hollandaise	396
3. La République anglaise	399
4. Désordres et divisions en Allemagne	400
5. Les splendeurs de la grande monarchie en Europe	404
6. Le développement de l'idée de grande puissance	407
7. La République couronnée de Pologne	410
8. Premières milices pour l'empire d'Outre-Mer	411
9. La Grande-Bretagne maîtresse de l'Inde	412
10. L'avance de la Russie vers le Pacifique	414
11. Ce que Gibbon pensait du monde en 1790	415
12. La trêve sociale tire à sa fin	419

Sayfa 571

XXXV. BÖLÜM

PRENSLER, PARLAMENTOLAR VE GÜÇLER

1. Prensler ve dış politika	394
2. Hollanda Cumhuriyeti	396
3. İngiltere Cumhuriyeti	398
4. Almanya'da ayaklanmalar ve bölünmeler	403
5. Avrupa'da yüce monarşinin ihtişamları	404
6. Büyük güç olma düşüncesinin gelişimi	407
7. Başarıya ulaşmış Polonya Cumhuriyeti	410
8. Deniz ötesi imparatorluklar için ilk mücadeleler	411
9. Hindistan'ın sahibi Büyük Britanya	412
10. Pasifik Okyanusuna doğru Rusya'nın ilerleyişi	414
11. 1780 yılında Gibbon'nun dünya hakkında düşündükleri	415
12. Toplumsal barış sona eriyor	419

Sayfa : 572

CHAPITRE XXXVIII. LE DIX-NEUVIÈME SIÈCLE 471

1. La révolution mécanique 471	7. L'idée de nationalisme 486
2. Les rapports de la révolution mécanique et de la révolution industrielle 475	8. L'Europe entre 1848 et 1878 490
3. La fermentation des idées : 1848 478	9. La seconde moitié pour les Empires d'Outre-Mer 496
4. L'évolution du Socialisme 479	10. La conquête de l'Inde crée un empire en Asie 500
5. Les faiblesses de la doctrine socialiste 488	11. L'histoire du Japon 502
6. L'influence du Darwinisme sur les idées religieuses et politiques 485	12. Fin de la période d'expansion 505
	13. L'Empire Britannique en 1914 505

CHAPITRE XXXIX. LA CATASTROPHE INTERNATIONALE DE 1914 506

1. Le prix attelé avant la Grande Guerre 506	9. La Grande Guerre depuis l'effondrement de la Russie jusqu'à l'Armistice 530
2. L'Allemagne impériale 507	10. La réorganisation politique, économique et militaire après la Grande Guerre 534
3. L'esprit impérialiste en Angleterre et en Irlande 512	11. Le Président Wilson et les problèmes de Versailles 538
4. L'impérialisme en France, en Italie et dans les Balkans 519	12. Un résumé du premier Pacte de la Ligue des Nations 544
5. La Russie, Grande Monarchie 519	13. Une Esquisse des Traités de 1919 et 1920 546
6. Les États-Unis et l'idée impériale 520	
7. Les causes immédiates de la Grande Guerre 522	
8. Un résumé de la Grande Guerre jusqu'en 1917 525	

CHAPITRE XL. LA PROCHAINE PHASE DE L'HISTOIRE DU MONDE 547

1. Les hommes parviendront-ils à réaliser, en politique, l'accord universel des volontés ? 547	3. Quelques traits fondamentaux de l'État moderne mondial 551
2. Comment un Gouvernement Fédéral mondial pourra-t-il être instauré 549	4. Ce qui serait notre monde sous le règne de la Justice et d'une Loi unique 551

TABIE CHRONOLOGIQUE 559

Sayfa 572**XXXVIII.****BÖLÜM ONDOKUZUNCU YÜZYIL**

1. Makina devrimi	471
2. Makina devrimi ile endüstri devriminin ilişkisi	475
3. Fikirlerin kaynaşması: 1848	478
4. Sosyalizmin gelişimi	479
5. Sosyalist öğretinin zayıflıkları	483
6. Darvinciliğin siyasi ve dinsel düşünceler üzerindeki etkisi	485
7. Milliyetçilik kavramı	488
8. 1848-1878 yılları arasında Avrupa	490
9. Deniz ötesi imparatorluklar için ikinci mücadele	495
10. Asya'da ilk örnek: Hindistan'ın fethi	500
11. Japonya'nın tarihi	502
12. Yayılma döneminin sonu	505
13. 1914 yılında İngiliz İmparatorluğu	505

XXXIX. BÖLÜM**1914 ULUSLAR ARASI FELAKET**

1. I. Dünya Savaşı öncesinde silahların gölgesinde barış	506
2. Yayılımcı Almanya	507
3. İngiltere ve İrlanda'da yayılımcı eğilim	512
4. Fransa, İtalya ve Balkanlarda yayılcılık	519
5. Rusya, mutlak Monarşi	519
6. Amerika Birleşik Devletleri ve yayılımcı eğilim	520
7. I. Dünya savaşının asıl sebepleri	522
8. 1917 yılına kadar I. Dünya Savaşının özeti	525
9. Rusya'nın yıkılmasından Mütarekeye kadar	
I. Dünya Savaşı	530
10. I. Dünya Savaşının sonunda siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda yeniden örgütlenme	534
11. Başkan Wilson ve Versailles sorunları	538
12. Birinci Milletler Topluluğu Antlaşmasının özeti	544

13. 1919 ve 1920 Antlaşmalarının özeti 546

XL. BÖLÜM

DÜNYA TARİHİNİN SONRAKİ EVRESİ

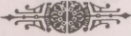
1. Siyasî alanda, insanlar evrensel istekler konusunda
bir antlaşma gerçekleştirmeyi başarabilecekler midir? 547

2. Nasıl bir dünya Federal Yönetimi kurulabilir? 549

3. Modern Dünya Devleti hakkında bir kaç temel özellik 551

4. Adalet ve tek bir Anayasanın egemenliği altında
dünyamıza ne olacaktır? 552

TARİH SIRASINA GÖRE TABLO 555

1. Dünya 1972	13
2. Dünya 1975	13
3. Dünya 1978	13
4. Dünya 1981	13
5. Dünya 1984	13
6. Dünya 1987	13
7. Dünya 1990	13
8. Dünya 1993	13
9. Dünya 1996	13
10. Dünya 1999	13
11. Dünya 2002	13
12. Dünya 2005	13
13. Dünya 2008	13
14. Dünya 2011	13
15. Dünya 2014	13
16. Dünya 2017	13
17. Dünya 2020	13
18. Dünya 2023	13
19. Dünya 2026	13
20. Dünya 2029	13
21. Dünya 2032	13
22. Dünya 2035	13
23. Dünya 2038	13
24. Dünya 2041	13
25. Dünya 2044	13
26. Dünya 2047	13
27. Dünya 2050	13
28. Dünya 2053	13
29. Dünya 2056	13
30. Dünya 2059	13
31. Dünya 2062	13
32. Dünya 2065	13
33. Dünya 2068	13
34. Dünya 2071	13
35. Dünya 2074	13
36. Dünya 2077	13
37. Dünya 2080	13
38. Dünya 2083	13
39. Dünya 2086	13
40. Dünya 2089	13
41. Dünya 2092	13
42. Dünya 2095	13
43. Dünya 2098	13
44. Dünya 2101	13
45. Dünya 2104	13
46. Dünya 2107	13
47. Dünya 2110	13
48. Dünya 2113	13
49. Dünya 2116	13
50. Dünya 2119	13
51. Dünya 2122	13
52. Dünya 2125	13
53. Dünya 2128	13
54. Dünya 2131	13
55. Dünya 2134	13
56. Dünya 2137	13
57. Dünya 2140	13
58. Dünya 2143	13
59. Dünya 2146	13
60. Dünya 2149	13
61. Dünya 2152	13
62. Dünya 2155	13
63. Dünya 2158	13
64. Dünya 2161	13
65. Dünya 2164	13
66. Dünya 2167	13
67. Dünya 2170	13
68. Dünya 2173	13
69. Dünya 2176	13
70. Dünya 2179	13
71. Dünya 2182	13
72. Dünya 2185	13
73. Dünya 2188	13
74. Dünya 2191	13
75. Dünya 2194	13
76. Dünya 2197	13
77. Dünya 2200	13
78. Dünya 2203	13
79. Dünya 2206	13
80. Dünya 2209	13
81. Dünya 2212	13
82. Dünya 2215	13
83. Dünya 2218	13
84. Dünya 2221	13
85. Dünya 2224	13
86. Dünya 2227	13
87. Dünya 2230	13
88. Dünya 2233	13
89. Dünya 2236	13
90. Dünya 2239	13
91. Dünya 2242	13
92. Dünya 2245	13
93. Dünya 2248	13
94. Dünya 2251	13
95. Dünya 2254	13
96. Dünya 2257	13
97. Dünya 2260	13
98. Dünya 2263	13
99. Dünya 2266	13
100. Dünya 2269	13

KÖK, KÖK

1994 ULUSLAR ARASI İZLENLER

1. Dünya 1994	13
2. Dünya 1997	13
3. Dünya 2000	13
4. Dünya 2003	13
5. Dünya 2006	13
6. Dünya 2009	13
7. Dünya 2012	13
8. Dünya 2015	13
9. Dünya 2018	13
10. Dünya 2021	13
11. Dünya 2024	13
12. Dünya 2027	13
13. Dünya 2030	13
14. Dünya 2033	13
15. Dünya 2036	13
16. Dünya 2039	13
17. Dünya 2042	13
18. Dünya 2045	13
19. Dünya 2048	13
20. Dünya 2051	13
21. Dünya 2054	13
22. Dünya 2057	13
23. Dünya 2060	13
24. Dünya 2063	13
25. Dünya 2066	13
26. Dünya 2069	13
27. Dünya 2072	13
28. Dünya 2075	13
29. Dünya 2078	13
30. Dünya 2081	13
31. Dünya 2084	13
32. Dünya 2087	13
33. Dünya 2090	13
34. Dünya 2093	13
35. Dünya 2096	13
36. Dünya 2099	13
37. Dünya 2102	13
38. Dünya 2105	13
39. Dünya 2108	13
40. Dünya 2111	13
41. Dünya 2114	13
42. Dünya 2117	13
43. Dünya 2120	13
44. Dünya 2123	13
45. Dünya 2126	13
46. Dünya 2129	13
47. Dünya 2132	13
48. Dünya 2135	13
49. Dünya 2138	13
50. Dünya 2141	13
51. Dünya 2144	13
52. Dünya 2147	13
53. Dünya 2150	13
54. Dünya 2153	13
55. Dünya 2156	13
56. Dünya 2159	13
57. Dünya 2162	13
58. Dünya 2165	13
59. Dünya 2168	13
60. Dünya 2171	13
61. Dünya 2174	13
62. Dünya 2177	13
63. Dünya 2180	13
64. Dünya 2183	13
65. Dünya 2186	13
66. Dünya 2189	13
67. Dünya 2192	13
68. Dünya 2195	13
69. Dünya 2198	13
70. Dünya 2201	13
71. Dünya 2204	13
72. Dünya 2207	13
73. Dünya 2210	13
74. Dünya 2213	13
75. Dünya 2216	13
76. Dünya 2219	13
77. Dünya 2222	13
78. Dünya 2225	13
79. Dünya 2228	13
80. Dünya 2231	13
81. Dünya 2234	13
82. Dünya 2237	13
83. Dünya 2240	13
84. Dünya 2243	13
85. Dünya 2246	13
86. Dünya 2249	13
87. Dünya 2252	13
88. Dünya 2255	13
89. Dünya 2258	13
90. Dünya 2261	13
91. Dünya 2264	13
92. Dünya 2267	13
93. Dünya 2270	13
94. Dünya 2273	13
95. Dünya 2276	13
96. Dünya 2279	13
97. Dünya 2282	13
98. Dünya 2285	13
99. Dünya 2288	13
100. Dünya 2291	13

DU IVE SIÈCLE A NOS JOURS

Ouvrage publié sous la direction de

Ernest LAVISSE

de l'Académie française,
Professeur à l'Université de Paris.

Alfred RAMBAUD

Membre de l'Institut,
Professeur à l'Université de Paris.

TOME PREMIER

Les Origines

395-1095

TROISIÈME ÉDITION

1296
Librairie Armand Colin

103, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARIS

1922

Tous droits de reproduction, de traduction et d'adaptation réservés pour tous pays

IV. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE

Ernest LAVISSE

Fransız Akademisinden

Paris Üniversitesi

Öğretim Üyesi

Alfred RAMBAUD

Enstitü Üyesi

Paris Üniversitesi

Öğretim Üyesi

Başkanlığında yayımlanmış eser

BİRİNCİ CİLT

KÖKLER

395-1095

3. Baskı

Armand Colin Kitap Evi

103, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARIS

Basım Yılı: 1922

Yayın, çeviri ve uyarlama hakkı tüm ülkeler için saklıdır.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1296

Direktörler : Ernest Lauisse - Alfred Rambaud

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : IV + 805

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Birinci Got istilâsından önce dünya ikiye bölünmüş durumdaydı; Roma dünyası ve Barbar dünyası.

Roma İmparatorluğu'na yapılan Barbar istilâları toplumların, yani günümüz uluslarının köklerinin birbirine karışmasına yol açtı.

Çeşitli toplumların istilâları, yıkımları ve ırklarının birbirine karışması gibi hareketler yedi yüzyıl sürdü. Bütün bunlar "barbarlık" hatıta "vahşilik" olarak anılır ve olaylar yönünden zengin, içerik olarak fakir bir tarihî dönemi oluşturur.

7. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar olan dönemde dünya üç büyük otorite etrafında odaklanmıştı: St. Pierre'nin varisi papa, Auguste'nin varisi imparator ve Muhammed'in varisi halife.

Bu üç velâyet birbirinden tamamen farklıdır. Dünyada aynı dönemde, genellikle tek bir papa; en az iki imparator ve en az üç halife her zaman görev yapmıştır. Bunların içinde en çok itaat edileni ise, papa olmuştur. Bu üç otorite, başlangıçta düzensiz olan, ama daha sonraları günden güne güçlenecek ve gerçek ulusları oluşturacak devletlerin kurulmasına katkıda bulunacaktır.

Bazen kuşatan, bazense kuşatılan tüm bu toplumlar, birbirlerinden tamamen farklı devletlerden oluşan günümüzün ve yarının güçlü Avrupasını oluşturacaklardır. Bütün bu yeni oluşumlar, bu iki imparatorluğun (Doğu-Batı) ayrılmasına ve Barbar dünyası ile Hristiyan dünyasının karışımına tanık olan bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 2

5° La race *ouralo-altaïque*, branches *finnoise* et *turque*, répandue dans le nord de la Scandinavie, dans la Finlande et presque toute la Russie actuelle, dépassait à l'est l'Oural, même l'Altai, s'étendant jusqu'à la Muraille de Chine : de là son nom d'*ouralo-altaïque*. Elle est étrangère à la race *aryenne* ou *indo-européenne*; ses nombreux dialectes n'ont rien de commun avec ceux que parlaient Romains et Grecs, Germains et Goths, Lithuaniens et Slaves, qui tous sont des Aryens. Parmi ses peuplades, beaucoup étaient depuis longtemps établies sur le sol européen; elles y étaient fixées peut-être dès le temps de cette Scythie que décrivait Hérodote au ve siècle avant J.-C.

Sayfa 2

5) İskandinavya'nın kuzeyine, Finlandiya'ya ve günümüz Rusyasının hemen hemen tamamına yayılmış Ural-Altay ırkının, Fin ve Türk kolları, doğuda Uralları, hatta Altay'ı aşır Çin Seddi'ne kadar uzanıyordu. Ural-Altay adı buradan gelir. Arî veya Hint-Avrupa ırkına yabancısıdır. Tümü Arî ırkından olan bütün Slavların, Litvanyalıların, Gotların, Cermenlerin, Yunanlıların ve Romalıların konuştuğu pek çok diyalekt hiçbir ortak özellik taşımaz. Bu ırktan olan kavimlerin birçoğu uzun zaman önce Avrupa toprakları üzerinde yerleşmişti. Belki de bu kavimler, Heredo'tun anlattığı gibi M.Ö. 5. yüzyılda, İskitler döneminden itibaren oraya yerleşmişlerdi.

Sayfa : 5

Résumons les traits principaux : esprit démocratique, étroite liaison à la communauté, respect de la noblesse, peu d'attache à l'État, étroite attache au chef choisi. Ce peuple organisé pour la vie locale est incapable de supporter les plus simples formes de l'État.

S a y f a : 5

L'ancienne religion germanique est une poésie de la nature personnifiée : on cherche à savoir ce que disent le cri du coucou, le lièvre qui coupe le chemin. Dans le ciel plane un aigle un géant.

Sayfa 5

Temel noktaları özetleyelim: Demokratik anlayış, toplumla yakın ilişki, soylu sınıfa saygı, seçilmiş yöneticiye tam, devlete ise daha az bağlılık. Yerel yaşam için organize olmuş bu toplum, devletin en basit kurallarına bile tahammül edemiyordu.

Eski Cermen dini, kişileştirilmiş doğanın şiiridir: Bu şiirde bir tavşanın yol üzerine çıkıvermesiyle, bir guguk kuşunun çığlığıyla ne anlatmak istediği bilinmeye çalışılır. Gökyüzünde bir kartal, bir dev süzülür.

Savfa : 6

César constatait chez eux le culte du Soleil et de la Lune : ce sont la déesse *Sunna* et son frère le dieu *Mani*¹.

Sayfa 6

Sezar, Cermenlerin **Güneş'e ve Ay'a** tapıklarını fark etti. Tanrıça Sunna ve erkek kardeşi Tanrı Mani'dir.

Sayfa : 8

Un choc inattendu, venu d'Asie, bouleversa tout. Les Barbares entrèrent par grandes masses; on put encore, avec l'aide de ceux qui avaient fait un pacte avec l'empereur, écraser les autres, les vrais destructeurs, mais ce fut tout. Plus l'Empire faiblissait, plus nombreux entraient les Germains : si bien que, tout en subissant l'influence de Rome, ils ont gardé leur individualité que les Gaulois avaient perdue.

Sayfa 8

Asya'dan gelen beklenmedik bir saldırı, her şeyi allak bullak etti. Barbarlar kalabalık gruplar hâlinde Roma'ya girdiler. İmparatorla iş birliği yapmış olanların (Barbarların) yardımıyla gözü dönmüş diğer Barbarlar alt edildi. Ama hepsi bundan ibaretti. İmparatorluk zayıfladıkça, Cermenler daha kalabalık bir hâlde geliyorlardı. Öyle ki Roma'nın tamamen etkisine maruz kalarak Galya'lının kaybettiği şahsiyetlerini onlar kazanmış oldular.

Sayfa : 8

II. — L'invasion.

Les Huns et les Goths.

Ils furent poussés contre les Romains par un mouvement venu du fond de l'Asie. Ils entrèrent dans l'Empire, presque autant comme fugitifs que comme envahisseurs, parce qu'ils reculaient devant les Huns.

Sayfa 8

II- İstila

Hunlar ve Gotlar

Asya'nın içlerinden gelen bir hareketten dolayı (Cermenler) Romalılara karşı saldırıya geçirildiler. İmparatorluğa kuşatmacı olarak girdikleri sırada aynı zamanda kaçak durumdaydılar, çünkü Hunların karşısında geri çekiliyorlardı.

Sayfa :9

1. Ils étaient peut-être mêlés d'éléments de race jaune; mais, comme fond ethnographique, ils différaient peu des Hongrois-Magyars, qui plus tard les revendiquèrent pour leurs parents. Klaproth et beaucoup d'autres ethnographes en font de purs Finnois.

Sayfa 9

1. Onlar belki de sarı ırkın unsurlarıyla karışmışlardı, ama etnografik köken bakımından, daha sonraları onları akrabalara olarak ileri süren Macar-Magyarlarından ayrılan çok az yönleri vardı. Klaproth ve diğer birçok etnograf bunların saf Finli olduğunu öne sürer.

Sayfa :10

C'est un fait très remarquable que les peuples barbares aient été presque tous à l'arianisme et qu'ils y aient persévéré si longtemps. Or l'arianisme n'allait à rien moins qu'à nier la divinité de la religion en niant la divinité du Christ.

Sayfa 10

Barbar toplumlarının hemen hemen hepsinin **Arianisme**'ye dahil olmaları ve bunda çok uzun süre sebat etmeleri dikkat çekici bir olgudur. Oysaki Arianisme, İsa'nın tanrılığını inkâr ederek dindeki tanı olgusunu yok saymaktan başka bir şey yapmıyordu.

Sayfa :11

Athanasius voulait combattre; mais les Huns ayant passé le Dniester la nuit, il dut se réfugier entre le Pruth et le Danube, où il se fortifia. Frigidern et Ablavius demandèrent asile à l'Empire.

Sayfa 11

Athanasius savaşmak istiyordu. Ama Hunlar geceleyin Dinyester'i geçtiğinden, Athanasius Prut ve Tuna arasına sığınmak zorunda kaldı ve orada güç topladı. Frigidern ve **Ablavius** imparatorluktan sığınma talebinde bulundu.

Sayfa :11

Théodose négocia avec les chefs. Il gagna Athanasius, qui avait fini par passer aussi le Danube, l'attira à Constantinople, dont le luxe éblouit les Barbares, et lui fit après sa mort de splendides funérailles (381).

Sayfa 11

Théodose liderlerle uzlaştı. Tuna nehrini geçmiş olan Athanasius'ü lüksünün Barbarların gözünü kamaştırdığı İstanbul'a çekti ve ölümünden sonra da ona muhteşem bir mezar yaptırdı (381).

Sayfa :12

Ainsi un roi goth,
venu de la Scythie, épousait à Narbonne Placidie, son esclave,
fille de Théodose et sœur d'Honorius, et lui donnait en présent
de nocces les dépouilles de Rome.

Sayfa 12

Böylece **İskitlerden gelen** bir Got kralı, Narbonne'de, Honorius'un kız kardeşi ve Théodose'nin kızı olan kölesi Placidie'yle evleniyor ve ona düğün hediyesi olarak Roma'nın ganimetlerini veriyordu.

Sayfa :14

Quand mourut Honorius, Placidie et son fils Valentinien étaient à Constantinople. Théodose II envoya celui-ci à Ravenne pour régner en Occident sous le nom de Valentinien III. Placidie eut sa tutelle. Les deux principaux personnages furent Aëtius et Boniface. Aëtius, fils d'un comte d'Afrique, ayant été otage chez les Huns et les Wisigoths, connaissait bien le monde barbare. Boniface était comte et administrait l'Afrique.

Sayfa 14

Honorius öldüğünde Placidie ve oğlu Valentinien İstanbul'daydılar. II. Théodose, bu çocuğu III. Valentinien adıyla Batıda hüküm sürmek için Ravenne'ye gönderdi. Placidie onun vasisi oldu. [Bu dönemde] **en önemli şahsiyeti Aetius ve Boniface olmuştur. Bir Afrikalı kontun oğlu olan Aetius, Hunlarda ve Vizigotlarda rehine olduğundan, Barbar dünyasını iyi tanıyordu. Boniface ise konttu ve Afrika'yı yönetiyordu.**

Sayfa : 15

Théodose II lui conféra les dignités romaines et lui paya un tribut de 350 livres. Rona mourut en 435. Ses deux neveux Bléda et Attila, fils de Moundzouk, lui succédèrent. Attila se débarrassa de Bléda par un assassinat (445).

La plus curieuse partie de l'histoire d'Attila n'est pas celle que l'on raconte. C'est dans la formation de son empire qu'il a déployé le plus de force et d'habileté: car après avoir groupé autour de lui toutes les tribus hunniques, il s'est attaché par les liens d'un service personnel tous les peuples germains ou autres, du Volga au Rhin.

Sayfa 15

II. Théodose, Rona'ya Roma'nın onurunu emanet etti ve ona **350 liralık bir bedel** ödedi. Rona 435'te öldü. Munzuk'un oğulları olan iki yeğeni Bléda ve Attila onun yerine geçtiler. Attila Bléda'yı 445'te öldürerek ondan kurtulur.

Attila tarihinin en ilginç bölümü, anlatılan bölüm değildir. İmparatorluğunun kurulmasında gösterdiği üstün çabası ve yeteneğidir; zira tüm Hun kabilelerini etrafında topladıktan sonra, Volga'dan Rhin'e kadar tüm Cermen toplumlarını ve diğerlerini kişisel bir çabayla kendine bağlamıştır.

Sayfa : 16

Il ne faut pas s'imaginer que ce fût une bête sauvage ; il a fait une impression de terreur, qui a trompé. Les contemporains nous ont laissé un portrait de lui : ils parlent de sa poitrine large, de sa tête énorme, presque imberbe, de ses petits yeux ardents, de son nez écrasé, de son teint basané, de sa couronne de fer rouillée.

Sayfa 16

Onun [Attila] vahşi bir hayvan olduğunu düşünmemek gerekir; onun uyandırdığı bu dehşet izlenimi yanıltıcıdır. Çağdaşları bize ondan bıraktıkları portrede, onun geniş omuzlarından, neredeyse kel ve iri kafasından, küçük ve ateşli gözlerinden, basık burnundan, koyu esmer teninden, paslı demir tacından bahsederler.

J. W. DRAPER

TRADE MARK OF THE LANCET

MADE IN FRANCE

[Handwritten signature] 1910

PARIS

EXHIBITION INTERNATIONALE

A. LACROIX, VILLEMORIS-BOIS-BOIS, FRANCE

July 18
 The report of the Commission of the General Land Office, dated July 18, 1884, is herewith submitted. It contains a full and complete statement of the work of the office during the year ending June 30, 1884. The report is divided into two parts, the first of which contains a general statement of the work of the office, and the second of which contains a detailed statement of the work of the office in each of the several branches of its business. The report is a valuable document, and one which should be read by every one who is interested in the work of the General Land Office.

July 18

The report of the Commission of the General Land Office, dated July 18, 1884, is herewith submitted. It contains a full and complete statement of the work of the office during the year ending June 30, 1884. The report is divided into two parts, the first of which contains a general statement of the work of the office, and the second of which contains a detailed statement of the work of the office in each of the several branches of its business. The report is a valuable document, and one which should be read by every one who is interested in the work of the General Land Office.

The report of the Commission of the General Land Office, dated July 18, 1884, is herewith submitted. It contains a full and complete statement of the work of the office during the year ending June 30, 1884. The report is divided into two parts, the first of which contains a general statement of the work of the office, and the second of which contains a detailed statement of the work of the office in each of the several branches of its business. The report is a valuable document, and one which should be read by every one who is interested in the work of the General Land Office.

July 18

The report of the Commission of the General Land Office, dated July 18, 1884, is herewith submitted. It contains a full and complete statement of the work of the office during the year ending June 30, 1884. The report is divided into two parts, the first of which contains a general statement of the work of the office, and the second of which contains a detailed statement of the work of the office in each of the several branches of its business. The report is a valuable document, and one which should be read by every one who is interested in the work of the General Land Office.

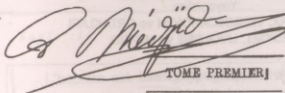
HISTOIRE
DU
DÉVELOPPEMENT INTELLECTUEL
DE
L'EUROPE

PAR
J. W. DRAPER

DOCTEUR EN MÉDECINE, DOCTEUR EN DROIT, PROFESSEUR DE PHYLOGÉNIE ET DE CRIMES
À L'UNIVERSITÉ DE NEW-YORK, ... ETC...

TRADUCTION DE L'ANGLAIS PAR L. AUBERT

SEULE ÉDITION FRANÇAISE AUTORISÉE

 1910
TOME PREMIER

1317
PARIS

LIBRAIRIE INTERNATIONALE

45, BOULEVARD MONTMARTRE, 45
Au coin de la rue Vivienne

A. LACROIX, VERBOECKHOVEN ET Cie, ÉDITEURS

À BRUXELLES, À LIVOURNE ET À LEIPZIG

AVRUPA'NIN ENTELEKTÜEL GELİŞİMİNİN TARİHİ

Yazar: J. W. DRAPER

Tıp Doktoru, Hukuk Doktoru, New York Üniversitesinde Fizyoloji ve
Kimya Öğretim Üyesi

İngilizceden Fransızcaya Çeviri: L. AUBERT

I. Cilt

PARİS

LIBRAIRIE INTERNATIONALE
Boulevard Montmartre, 15
Au coin de la rue Vivienne

Yayımcılar:

A. LACROIX, VERBOECKHOVEN ve ORTAKLARI
BRÜKSEL, LIVOURNE ve LEIPZIG

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1317

Yazar : J. W. Draper

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : 390

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Bu eseri, insanı birey olarak ele aldığım "İnsan Fizyolojisi" adlı eserimin tamamlayıcısı olarak görmek gerekir. Bu kitapta insanı, sosyal ilişkileri açısından ele aldım. Okuyucunun, düşünce gelişiminin tarihinin bugüne kadar neredeyse tamamen ihmâl edildiğini farkedeceğini ümit ediyorum.

Sosyal gelişim, vücut gelişimi kadar, doğa kanunları tarafından da yönetilir. Bireyin yaşamı, ulus yaşamının daha küçük bir modelidir. Bu önermelerin ispatı, bu eserin ana konusunu oluşturmaktadır.

Bugüne kadar hiç kimsenin, uygarlığın düzenli gelişimini göstermek için Avrupa'nın entelektüel tarihiyle, fizyoloji ilkelerini bir araya getirmeye çalıştığını ve bu gelişimin gerçekleştiği koşulları daha iyi anlayabilmemiz için bilimin çeşitli dallarının bize sunmuş olduğu verileri birleştirmeyi düşündüğünü sanmıyorum. Bu eserle, bu boşluğu doldurmaya çalışacağım.

Sayfa : 10

L'homme est l'archétype de la société; le développement individuel est le modèle du progrès social.

Sayfa 10

İnsan toplumun ilk örneğidir. Bireysel gelişim, sosyal gelişimin modelidir.

Sayfa : 18

Nos conclusions ne seront point autres si nous consul-
tons l'histoire du monde organique dans les âges passés.
L'époque capitale dans l'existence organique de la terre
est celle où le carbone s'est condensé et stratifié dans les
couches solides du globe. Ce grand événement qui a
rendu possible l'apparition d'animaux à sang plus chaud
et plus intelligents, a été dû encore à l'influence des rayons
solaires; mais, en même temps que cette influence a
donné naissance à des organismes nouveaux, elle a fait
disparaître d'autres organismes déjà existants. Il est eu
effet hors de doute que des myriades d'espèces qui ont
disparu du globe, chacune a dû arriver à rencontrer des
conditions matérielles incompatibles avec la continuation
de son existence.

Sayfa 18

Eğer geçmiş dönemlerdeki organik dünyanın tarihini incelersek, vardığımız sonuçlar hiç de farklı olmayacaktır. Dünyanın organik olarak var oluşundaki en önemli dönem, karbonun yer kürenin katı tabakalarında yoğunlaştığı ve **katmanlaştığı** dönemdir. Daha sıcak-kanlı ve daha zeki hayvanların ortaya çıkmalarna olanak sağlamış olan bu büyük olay, daha ziyade güneş ışınlarının etkisinden kaynaklanıyordu. Fakat bu etki, bir taraftan yeni organizmalara hayat verirken, diğer taraftan da daha önce var olan diğer organizmaları yok etmiştir. Gerçekten de yeryüzünden kaybolmuş olan **binlerce** türün her birinin, varlıklarının devam etmesiyle bağdaşmayan ya-şam şartlarıyla karşılaşmış oldukları kesindir.

Sayfa : 21

Si vous n'admettez point comme un axiome que les agents physiques ont exercé une influence absolue sur les formes et l'organisation de la race humaine, comment se fait-il donc que tous les hommes, ayant une origine commune, présentent aujourd'hui dans leur complexion de telles divergences dans la couleur de la peau et dans la structure du squelette? Ces changements, l'expérience nous l'atteste partout, n'ont pu se produire brusquement, mais lentement et par degrés; ils ne sont que les résultantes de perturbations insensibles qui se sont accumulées et superposées, et continuent encore à s'accumuler, de sorte que nous ne devons point considérer le type national comme le terme final d'une suite définie;

Sayfa 21

"Fiziksel etkenlerin, insan ırkının oluşumunda ve yapısında kesin bir etkide bulunduğu" gibi bir varsayımı hiçbir şekilde kabul etmezseniz, ortak bir kökene sahip olan tüm insanların vücut yapılarında ortaya koydukları ten rengi ve iskelet yapısındaki bu tür farklılıklar bugün nasıl açıklanabilir? Bulgular, bu değişimlerin aniden meydana gelmediğini, yavaş yavaş ve aşama aşama oluştuğunu bize her yerde kanıtlamaktadır. Bunlar, sadece üst üste gelmiş ve birbirine eklenmiş olan ayırt edilemeyen **düzensizliklerin** sonuçlarıdır ve bunlar hâlâ üst üste gelmeye devam etmektedir, öyle ki ulusal tipi, belirli bir gelişmenin kesin sonucu olarak asla görmemeliyiz.

Sayfa : 30

Les nations meurent comme les individus. Leur nais-

Sayfa : 31

sance présente un élément ethnique; leur mort, qui est le plus solennel spectacle que nous puissions contempler, peut être le résultat de causes intérieures ou de causes extérieures.

Sayfa 30

Uluslar, bireyler gibi ölürler. [sayfa 31] Doğuştan etnik bir unsuru gösterir. Hayranlıkla izleyebileceğimiz en görkemli gösteri olan ölümleri ise, iç veya dış sebeplerin sonucu olabilir.

Sayfa : 31

Le temps, pour les nations comme pour l'individu, n'est rien d'absolu; sa durée dépend du degré d'activité de la pensée et de la faculté de sentir.

Sayfa 31

Zaman, birey için olduğu kadar, uluslar için de belirli bir şey değildir; süresi, düşüncenin işleyiş düzeyine ve hissetme yeteneğine bağlıdır.

INTRODUCTION

A

L'HISTOIRE DE L'ASIE

Turcs et Mongols

Des Origines à 1405

PAR

LÉON CAHUN

CONSERVATEUR ADJOINT À LA BIBLIOTHÈQUE NAZARINE

2054
PARIS

ARMAND COLIN ET C^o, ÉDITEURS

5, RUE DE MÉZIERES, 5

Libraires de la Société des Gens de Lettres

1896

Tous droits réservés.

ASYA TARİHİNE GİRİŞ

Başlangıçtan 1405'e kadar
TÜRKLER VE MOĞOLLAR

Yazar: LÉON CAHUN
Mazarine Kütüphanesi Müdür Yardımcısı

PARİS

Yayımcılar: ARMAND COLIN VE ŞİRKETİ
5, RUE DE MÉZIERÈS, 5
Edebiyatçılar Topluluğu Kitap Evi

Yayın Yılı: 1896

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 2054

Yazar : Léon [David] Cahun

Cild : Kahve

Ebadı :

En : 15 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : XIII + 519

Not : Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil
Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa : IX

Jusqu'à l'époque où la science et la méthode ont primé la foi et la force brutale, les Turcs et les Mongols ont dominé l'Asie et l'Europe orientale; l'élan religieux a été pour si peu que rien dans leur éclatante fortune; au temps de leur plus grande puissance, leur empire typique, celui des Mongols, n'avait pas de religion définie; mais tout ce qu'on peut faire avec le sabre, les Turcs et les Mongols l'ont fait; ils ont incarné l'esprit militaire; leurs vertus sont celles des vrais gens de guerre, le courage, l'obéissance, la droiture, le bon sens; ils ont été d'exacts gouvernants, de fermes administrateurs; loin de mépriser l'art et la science, ils ont honoré les choses intellectuelles; ils ont essayé de se les incorporer, de se les rendre naturelles. Mais le moule de leur pensée originale était trop étroit et rudimentaire pour contenir et transformer la civilisation persane ou chinoise; enfermée de force dans ce moule, elle ne tardait pas à le briser, et à perdre l'empreinte que lui donnaient, pour un instant, la droiture et la netteté de vision qui sont naturels à l'esprit turc;

Sayfa IX

Türkler ve Moğollar bilimin ve yönetimin, kaba güçten ve inançtan daha önemli olacağı döneme kadar, Asya'ya ve Doğu Avrupa'ya hâkim oldular. Dinî boyutun, onların parlak yazgılarına çok az katkısı vardır. En güçlü oldukları dönemde, imparatorluklarının [Moğol imparatorluğu] belirli bir dini yoktur. Ama Türkler ve Moğollar kılıçla yapılabilecek her şeyi yaptı. Askerî düşüncenin

somut örneğiydiler. Cesaret, itaat, doğruluk, iyi niyet gibi erdemler gerçek savaşçı insanların sahip oldukları erdemleridir. Dürüst yönetici ve gerçek idareciydiler. Bilimi ve sanatı küçümsemek şöyle dursun, entelektüel şeyleri onurlandırırlardı. Bunları uygulamayı düzenli bir şekilde sokmayı denediler. Ama kendilerine özgü düşüncelerinin kalıbı, Çin veya Pers uygarlığını durduramayacak ve değiştiremeyecek kadar dar ve ilkindir. Bu kalıp içine zorla sıkıştırılmış bu düşünce yapısı, kendi kabını kırmakta ve Türk ruhunda doğal olan görme netliğinin ve doğruluğunun verdiği derin etkiyi yitirmesinde etkili oluyordu.

Sayfa : XI

La transcription des noms de personnes et de lieux, dans un livre comme celui-ci, ne peut pas être régulière. Abou'lghazi, « *khan* » ou roi de Khiva, qui écrivait l'histoire de ses ancêtres mongols et turcs en 1663, se rendait très bien compte de cette impossibilité; parlant de la grande chronique mongole écrite par Rachid ed-Dine en langue persane, il fait observer que ses copies sont remplies de fautes : « Ils ont fini par altérer un tiers et presque la moitié de cette histoire, dans laquelle tous les noms de montagnes, de rivières, de lieux et de personnes sont mongols ou turcs. Les personnes chargées d'écrire cette histoire, ainsi que les copistes dont les manuscrits sont parvenus jusqu'à nous, étaient tous des Persans ou des *Tadjiks* dont aucun ne savait ni le mongol ni le turc. Il y a des noms propres mongols qu'un *Tadjik* n'apprendrait pas en dix jours à prononcer correctement; comment donc aurait-il pu les transcrire ? »

Les orientalistes ont adopté un système de transcription officiel qui s'applique régulièrement à l'arabe, au

Sayfa :XI

persan et, à la rigueur, au turc osmanli ; mais l'arabe
et le persan, comme le remarque très bien Abou'lghazi,

Sayfa :XII

estropient les noms turcs,

Sayfa XI-XII

İnsan ve yer isimlerinin yazılışı, böyle bir kitapta düzenli olmayabilir. 1663 yılında Moğol ve Türk tarihini yazan "kağan" veya Hiva Kralı Abulgazi, bu imkânsızlığın oldukça farkındaydı; Raşid ed-Dine'nin Farsça yazdığı "Büyük Moğol Günlüğü"nden bahsederken, kopyalarının hatalarla dolu olduğunu belirtir. "İçindeki tüm dağların, ırmakların, yerlerin ve insanların Moğol veya Türk olduğu bu tarihin üçte birini, hatta hemen hemen yansını yanlış yazdılar. El yazıları, günümüze kadar ulaştıran bu tarihi yazmakla görevli kişiler, ne Türkçe ne Moğalca bilen Tacikler ve İranlılardı. Bir Tacik'in 10 gün süresince doğru telâffuz etmeyi öğrenemeyeceği Moğol isimleri var. Durum böyleyken bunları nasıl kopya edebilir? Doğu tarihçileri Farsça ve Arapçaya, gerektiğinde Osmanlıcaya uyarlanabilen resmî bir kopyalama sistemine geçtiler. Abulgazi'nin de gayet iyi fark ettiği gibi, Arapça ve Farsça, Türk isimlerini değiştiriyordu.

Sayfa :2

Les steppes, les montagnes, les forêts entre le haut Yénisseï, l'Irtyche, l'Emba, le Yaïk (Oural), l'Idil (Volga) et le Don, représentent les mers, les golfes, les presqu'îles et les caps entre la Vistule et la Loire. Si l'on regarde vers l'est, l'orientation se dédouble; car le coureur de terres du haut Yénisseï peut courir aussi bien vers l'embouchure du Fleuve-Jaune que vers celle du Don, sans quitter son cheval, au lieu que le coureur de mer riverain de la Vistule ou des détroits entre la Suède et le Danemark ne peut pas courir aux bouches du Danube sans quitter son bateau; la navigation est trop compliquée, trop tortueuse, trop barrée d'obstacles.

Sayfa 2

[ASYA VE TOPRAK]

Yukarı Yenisey, İrtiş, Emba, Yaik (Ural), İdil (Volga) ve Don arasındaki ormanlar, dağlar, bozkırlar, Vistule ve Loire nehirleri arasındaki burunlara, yarımadalara, körfezlere ve denizlere eşitir. Yukarı Yenisey topraklarında gezinen biri, Don nehri ağızlarına kadar olduğu gibi, San nehir ağızına kadar da atından inmeden ulaşabilir. Oysaki Vistule veya Danimarka ile İsveç arasındaki boğazların yakınındaki bir denizci, gemisini terk etmeden Tuna açıklarına kadar ulaşamaz. Deniz yolculuğu çok karmaşık, yorucu ve birçok engelle doludur.

Sayfa :4 [dip not]

1. Nam signifie en persan une terrasse, un toit plat, et non un toit à pentes. La traduction « toit du monde » est inexacte.

2. L'étymologie ordinaire d'Altai, Altyn Dag, « montagne d'or », est contraire à la phonétique turque. Altai, dans les dialectes turcs du pays, se décompose en Al-taiga, « la haute forêt ». Voir l'explication et les exemples dans le dictionnaire général de Radloff, p. 402, au mot Altai. Altai correspond exactement à notre celtique Morvan et au Hochwald des Allemands.

Sayfa 4

1. Bam, Farsça'da eğik olmayan düz çatı anlamına gelen teras demektir. "Dünyanın çatısı" diye çevirmek doğru değildir.

2. Altay'ın isminin kökeni, Altın dağ "Altındağ" Türkçe sesletime terstir. Bu sözcük Altay ülkelerindeki Türk lehçelerinde Al-ta-ğa, "yüksek dağ" anlamına gelen iki sözcüktür. Açıklama ve örnekler için Radloff'un genel sözlüğünün 402. sayfasında Altay sözcüğüne bakınız. Altay adı, günümüz Keltçesinde Morvan ve Almanlarda Hockwald şeklinde kullanılmaktadır.

Sayfa :7

Le golfe Oriental réunit les eaux du Tian Chan, des l'amir et du Kouen Lun dans le lit de la Tarym, qui aboutit à un bas-fond marécageux nommé Lop, où il se perd. Tarym est un mot purement turc, formé du verbe tarymak, taramak, qui signifie « cultiver, labourer », et s'applique à toute la vallée, à tout le sol mis en œuvre, à la « Terre de Labour ». Les indigènes turcs ont donné à cette région, très anciennement cultivée, un autre nom qui marque encore son état bien ordonné; ils l'appellent Alti Cheher², « les six villes, l'Hexapole »; de même, les Turcs qui habitent le grand détroit du nord, entre la « Haute Forêt » et la « Montagne du Ciel », nomment leur pays bien peuplé « la Pentapole, les cinq villes » — Bich Balik³, et se désignent eux-mêmes, de nos jours, sous le nom de Tarantchi, « laboureurs ».

Sayfa 7

Doğu körfezi Kuen Lun, Pamir, Tian Chan'ın sularını, Lap adlı bataklık bir çukura ve orada kaybolan "Tarım" yatağında toplar. **Tarım**, "işlemek; sürmek" anlamına gelen "**tarımak, taramak**" fiilinden

oluşmuş öz Türkçe bir sözcüktür ve bütün vadiye, kullanılan bütün toprağa ve "Tarla"ya denir. Yerli Türkler eskiden beri ekilen bu bölgeye, özelliklerini daha iyi belirten başka bir isim verdiler. Buraya "Altı şehir" anlamına gelen **Alti Cheher** derler. Hatta "Yüksek Dağ" ile "Yüksek Orman" arasındaki büyük kuzey boğazında oturan Türkler, oldukça kalabalık olan ülkelerine "Beş şehir" -**Bich Balik** derler ve günümüzde kendilerini Tarantchi, "çiftçiler" olarak adlandırırlar.

Sayfa : 492

— quand un Payézid, fils d'un martyr, de ce sultan Mourad mort Chahid « Confesseur de la Foi », ne pouvait même obtenir une mention dans les prières au pays saint où Hussein et Hassan furent martyrisés, on les voit prodiguer à Timour, descendant de païens, après tout (et il s'en vante),

Sayfa : 493

proclamé restaurateur de la religion pour des victoires où n'a coulé que le sang musulman, rien que le sang musulman. L'arrogance des moines de Bokhara, qui prétendaient faire la loi à l'Islam, l'insolence des légistes transoxianais, qui posaient leur maître en sauveur et en défenseur unique de la Foi, la cérémonie du sacre sur la Pierre des Pèlerinages à Samarkande, l'ostentation avec laquelle l'Église transoxianaise présente Timour comme le lieutenant de Dieu, presque comme un Imam, tout trahit le projet.

Sayfa 492

İnancını açıkça söyleyen şehit Sultan Murat'ın, bir şehidin oğlu olan Bayezit'in, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in şehit oldukları kutsal ülkedeki dualarda adı bile anılmazken, çok tanrılı olanların soyundan gelen (bundan gurur duyar) ve hep dua ettikleri Timur'u, sadece [sayfa 493] Müslüman kanının aklı zaferler için din kurucusu olarak ilân ettiler. İslâmın efendisi olduklarını iddia eden Buhara keşişlerinin küçümsemeleri, unvanlarını imanin tek kurtarıcısı, savunucusu olarak gösteren Amuderya hukukçularının küstahlığı, Tac Haccın üzerindeki kutsallaştırma törenini Semerkant'a, Amuderya kilisesinin, Timur'u, Tanrı'nın elçisi olarak, hatta bir imam olarak, takdim etmesi, projeye tümüyle ihanettir.

Sayfa : 499

Il lui demandait de lui envoyer des marchands, assurant qu'ils seraient reçus avec honneur, car « c'est par les marchands que le monde prospère ». En réponse (1403) Charles VI lui adressait une lettre des plus aimables : « Sérénissime et invincible prince : Il n'est contraire ni à la loi, ni à la foi, ni à la raison que des souverains temporels, quand même ils seraient séparés par la croyance et le langage, s'unissent par les liens de la courtoisie, de la bienveillance et de l'amitié » ; Charles VI félicitait Timour de la victoire que le Très-Haut lui avait accordée sur Payézid ; il le remerciait de ses offres au sujet des marchands français, et l'assurait de la réciprocité pour ceux des siens qui viendraient en France. La mort de Timour, l'éloignement des deux peuples, les guerres civiles de France, enfin le déclin de l'esprit des croisades réduisirent ces correspondances entre la maison de Timour et celle de Valois à un simple épisode sans autre conséquence¹.

Sayfa 499

[Timur, Charles'a] tüccarları kendisine göndermesini söyler ve onları şerefle kabul edeceğini bildirir. Zira "Dünya tüccarlarla müreffeh olur." Charles'ın 1403'te "Kutlu ve yenilmez prens" diye başlayan cevaben yazdığı mektup, oldukça nazik bir dille yazılmıştır. "Kutlu ve yenilmez prens. Din ve inanış olarak ayrılsalar da geçici hükümdarların dostluk, iyilikseverlik ve nezaket bağlarıyla birleştikleri ne akla ne inanca ne de yasaya aykındır"; VI. Charles Yüce Tanrı'nın, Bayezit'a karşı ona sunduğu zaferden dolayı Timur'u kutlar. Fransız tüccarları konusundaki önerilerinden dolayı, ona teşekkür eder ve Fransa'ya gelecek olan tüccarlar için de aynı şekilde davranılacağını temin eder. Timur'un ölümü, her iki halkın birbirinden uzaklaşması, Fransa iç savaşları ve Haçlı zihniyetinin sona ermesi, Timur ve Valois evleri arasındaki ortaklığı, başka bir sonucu olmayan basit bir olguya indirir.

